

SUOMALAISEN LAKIMIÄSYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-SARJA N:o 40

JORMA UITTO

VANKIEN EHDONALaiseEN
VAPAUTEEN PÄÄSTÄMINEN
JA SEN EDELLYTYKSET

AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA
JAKAJA

SUOMALAISEN
LAKIMIESYHDISTYKSEN
JULKAISUJA
A-SARJA
N:o 40

SUOMALAISEN LAKIMIES-
YHDISTYKSEN JULKAISUJA

A-SARJA

N:o 40

JORMA UITTO

VANKIEN EHDONALAISEEN
VAPAUTEEN PÄÄSTÄMINEN
JA SEN EDELLYTYKSET

RIKOSOIKEUDELLINEN TUTKIMUS

DIE VORLÄUFIGE ENTLASSUNG DER GEFANGENEN
UND IHRE VORAUSSETZUNGEN

ZUSAMMENFASSUNG

JAKAJA AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA

VANKIEN EHDONALAISEEN VAPAUTEEN PÄÄSTÄMINEN JA SEN EDELLYTYKSET

RIKOSOIKEUDELLINEN TUTKIMUS

KIRJOITTANUT

JORMA UITTO

LAKITIETEEN LISENSIAATTI

*Yliopistollinen väitöskirja, joka Helsingin Yli-
opiston Lainopillisen Tiedekunnan suostumuk-
sella esitetään julkisesti tarkastettavaksi luento-
salissa N:o VIII keskiviikkona toukokuun 17
päivänä 1950 kello 12*

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

YHTEISKUNNALLINEN KIRJALLISUUS VAMMALA 1950

VAMMALA 1950
TYRVÄÄN KIRJAPAINO OY
ISBN 978-951-855-806-7 (PDF)

ALKULAUSE

Tässä teoksessa käsitellään vankien ehdonalaiseen vapauteen päättämistä ja sen edellytyksiä. Koska kaikkien ehdonalaiseen vapauteen liittyvien kysymysten selvittely olisi paisuttanut tämän väitöskirjaksi tarkoitettun teoksen tarpeettoman laajaksi, on ehdonalaisessa vapaudessa olon samoin kuin sen menettämisenkin käsitteleminen ollut jätettävä pois tästä kirjasta. En ole kuitenkaan halunnut merkitä tätä teosta ensimmäiseksi osaksi, koska en voi olla varma, miten kauan jatkoa jouduttaisiin odottamaan.

Syvän kiitollisuuteni pyydän esittää opettajalleni, professori *Brynolf Honkasalolle* koko tutkimustyöni ajan häneltä saamastani väsymättömästä tuesta ja opastuksesta. Esitän myös kiitokseni professori *Bruno A. Salmialalle* ja professori *Tauno Tirkkoselle* sekä tohtori *Mikael Livsonille* heiltä saamastani avusta ja heidän myönteisestä suhtautumisestaan työhöni. Kiitollisena useille henkilöille, jotka ovat auttaneet minua perehtyessäni rangaistusten täytäntöönpanon käytännölliseen puoleen, kiitän erikseen vankeinhoitoviraston ylijohtajaa *Valentin Soinea* ja sen esittelijää *Urho Arentoa* sekä tarkastajaa *Olavi Merimaata*. Suomalaiselle *Lakimiesyhdistykselle*, joka on avustanut teokseni julkaisemista, lausun niinikään kiitokseni.

Helsingissä maaliskuussa 1950.

Jorma Uitto.

SISÄLLYSLUETTELO

Alkulause	VII
Sisällysluettelo	IX
Kirjallisuusluettelo	XV
Lyhennyksiä	XXVIII

JOHDANTO

1 §. Eri rangaistusteoriain keskinäisestä suhteesta

Rangaistuksen katsotaan yleensä kehittyneen kostosta s. 1 s. Kukaan ei nykyisin kuitenkaan aseta edes kysymyksenalaiseksi, etteikö rangaistuksen tarkoituksena olisi rikollisuuden vastustaminen s. 3. Sovitusteorian nykyiset edustajat lähtevät siitä vakaumuksesta, että rangaistus vain oikeudenmukaisena sovituksena pystyy täyttämään tärkeän tehtävänsä oikeusjärjestyksen suojelemiseksi s. 4. Nykyisin esiintyviä rangaistusteorioita ei voida jakaa absoluuttisiin ja relatiivisiin s. 5. Absoluuttisten teorioiden perintöä vaalivien hyvitys- eli sovitusteoriain ja pelkkien preventioteorioitten välillä on kuitenkin periaatteellinen ero s. 5 s. Ero on löydettävissä siitä tavasta, millä eri rangaistusteorioiden suhtautuvat hyvityksen aatteeseen s. 6 s. Preventiiviset teorit jaetaan yleisestäviin ja erityisestäviin teorioihin s. 8. Erityisestävän aatteen edustajatkaan eivät yleensä kiellä rangaistuksen yleisestävän vaikutuksen merkitystä s. 8. He katsovat kuitenkin, että yleisestävyyden aate ei kelpaa rikosoikeudellisten reaktioiden johtavaksi periaatteeksi s. 9. Nykyiset yleisestävän teorian edustajat pitävät rangaistuksen moraalia ohjaavaa kykyä sen tärkeimpänä vaikutusmuotona s. 9 s. Eri teorioitten edustajien kannat ovat lähtökohdan eroavuudesta huolimatta usein sovitettavissa käytännöllisten loppupäätelmien suhteen s. 10 s. Sovitusteorian ja erityisestävän teorian edustajien suhde käytännössä s. 11. Professori *Salmialan* kanta s. 11. Professori *Honkasalon* kanta s. 11. Ruotsalainen yleisestävä teoria s. 12 ss. Rangaistuksen eri vaikutusmuodot voidaan kytkeä tai ne esiintyvät eri voimaisina rangaistuksen eri asteilla s. 15. Kuten elämä yleensä ei ole yksilottuvainen, niin ei myöskään monelle eri taholle vaikutuksensa ulottavaa rangaistusinstituuttia voi vallita vain yhdelle näkökohdalle rakentuva periaate s. 16. Tämä on otettava huomioon myös arvosteltaessa eri rangaistus-teorioita s. 16 s.

2 §. Rangaistuksen tarkoituksenmukaisuudesta ja oikeellisuudesta

Preventiivinen teoria ja sovitusteoria asetetaan useasti vastakkain siten, että edellisen teorian mukaista rangaistusta nimitetään tarkoituksena rangaistukseksi ja jälkimmäisen mukaista oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi s. 17. Vastakkainasettelu johtuu siitä, että sovitusteoria lähtee oikeudenmukaisuuden vaatimuksista, kun taas preventioteoriain mukaan rikosoikeudellisen reaktion laadun ja laajuuden määräävät tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat s. 17 s. Rangaistuksen tarkoituksenmukaisuudesta s. 18 s. Sovitusteorian ja preventioteorian lähtökohdat ovat vastakkaisia s. 19. Tekijä ei anna rangaistukselle hyvityksenä ja sovituksena etusijaa ns. tarkoituksena rangaistuksen suhteen s. 19. Rikollisuudella on luonnolliset syynsä niinkuin kaikilla muillakin ilmiöillä luonnossa ja yhteiskunnassa s. 19. Kärsimyksen tahallinen aiheuttaminen ei ole siveellisyyden vaatimaa s. 20 s. Teon arvoa on vaikeata mitata s. 22. Yleinen mielipide reagoi vain poikkeuksellisissa tapauksissa väärintekoon ja siltä puuttuvat yleensä silloin objektiivisen harkinnan edellytykset s. 22. Rikoslain tarkoituksena ei ole etiikan käskyjen täyttäminen s. 23. Oikeudenmukaisuudesta s. 24. Rangaistuksen oikeellisuuden lopullisena kriteeriona on sen soveltuvuus yhteiskuntaelämän palvelukseen s. 24. Oikeustajunta on luonteeltaan konservatiivinen s. 25. Kriminaalipolitiikan on valistamalla ja ohjaamalla yleistä mielipidettä mahdollistettava entistä tarkoituksenmukaisempien menetelmien käytäntöönottaminen taistelussa rikollisuutta vastaan s. 26.

3 §. Rangaistuksen yleisestäävistä ja erityisestävistä vaikutuksesta

Ruotsalainen yleisestäävä teoria on enemmän tosiasioiden toteamista kuin sen seikan selvittämistä, miten on rangaistava s. 26. Teorian lähtökohdat ovat oleellisissa kohdin virheelliset s. 27. Teorian edustajat suorittavat ajatuskokeita, millaisiksi olot yhteiskunnassa muuttuisivat, jos valtion rankaisutoiminta loppuisi s. 27 s. He jättävät tällöin huomioimatta, että ihmisen käyttäytyminen ei ole pelkästään ulkonaisen pakon käyttämisen varassa s. 28. Ajatuskokeen avulla ei missään tapauksessa voida osoittaa, että juuri traditionaalinen rangaistus olisi välttämätön yhteiskunnan pystyssäpysymiseksi s. 29. Sosiaalisella paineella on mitä suurin merkitys ihmisen käyttäytymiselle s. 30. Sosiaalinen paine ei ole riippuvainen rangaistuksen muodosta s. 30 s. Lainsäädännöllä tavoiteltava pyrkimys ohjata kansalaisten käyttäytymistä edellyttää onnistuakseen kansalaisten halua sopeutua lainalaiseen yhteiskuntajärjestykseen s. 31. Yleisestäävän tehon tärkein edellytys on, että valtiovalta suhtautuu vakavasti rikollisuuden vastustamiseen s. 32. Rikosoikeudellista reaktiota muodostettaessa on otettava huomioon koko yhteiskunnan rakenne ja siinä vallitsevat katsomukset s. 32 s. Rangaistuksen yleisestäävä teho on varsin suuressa määrin riippumaton siitä tavasta, jolla reaktio pannaan täytäntöön s. 34. Yleisestäävän vaikutuksen tarkastelun kautta päädytään myös siihen tulokseen, että valtiovallan reaktio rikoksentehtäjiä kohtaan on muodostettava erityisestävän periaatteen mukaisesti s. 35. Unohdetaan ei kuitenkaan voida sitä, että rikoslakia ei ole säädetty vain rikollisia varten, vaan yleensä kansalaisten pysyttämiseksi laillisuuden tiellä s. 35 s.

Inviduaalipreventiivistä periaatetta vastaan on tehty usein syytös, että hylättäessä teko rangaistuksen pääasiallisena määräämisperusteena ja pyritäessä mukaamaan reaktio tekijän erikoislaatua silmällä pitäen asetettaisiin mielivalta oikeuden sijalle s. 37. Periaatteessa erityisestävä aate on sopu-soinnussa yksilön oikeusturvallisuuden vaatimusten kanssa s. 37 s. Toisin on sen sijaan käytännössä s. 39. Oikeusturvallisuuden aatteella on erinomaisten suuri merkitys s. 40 s. Oikeusturvallisuuden aate rajoittaa erityisestävän aatteen toteuttamista, mutta ei osoita inviduaalipreventiivistä aatetta virheelliseksi s. 41.

4 §. Suomen voimassa olevan rikosoikeuden kanta rangaistuksen tarkoitukseen nähden

Yhtä tärkeätä kuin on se, että rikosoikeuden tutkijalla on oma kantansa rikosoikeudellisten peruskysymysten suhteen, yhtä välttämätöntä on, että hän tietää, mitkä periaatteet hallitsevat voimassa olevaa rikosoikeutta s. 41 s. Suomen rikosoikeuden yleinen rakenne on useimmissa valtioissa voimassa olevien rikoslakien tavoin sovitusaatteen mukainen s. 42. Rikoslainsäätämisen aikoihin oli sovitus- ja yleisestävillä teorioilla valta-asema tieteo-pissa s. 43. Täyttä ymmärrystä vailla olevan tuomitseminen alennettuun rangaistukseen on sovitusaatteen mukaista s. 43 s. Sovitusajatukselta juon-tavat juurensa myös avunannon ja yrityksen asettaminen tekijän suorittamaa täytettyä tekoa edullisempaan asemaan rangaistavuudesta kysymyksen ollen s. 44. Seurausvastuu voidaan ymmärtää sovitusaatteen valossa s. 45. Sovitus-ajatus käy myös ilmi eräistä erinäisten rikosten rangaistusasteikoista s. 45 s. Tutkintavankeuden hyväksilukeminen kärsittynä rangaistuksena s. 46. Legaliteettiperiaate s. 46. Kansalaisluottamuksen menetys eri teorian valossa s. 34. Pelotusnäkökohdilla laissa edelleenkin oma sijansa s. 46 s. Parannusnäkökohdat ovat päässeet vaikuttamaan ennen kaikkea rangaistus-ten täytäntöönpanossa s. 48. Erityisestävän periaatteen ilmauksia s. 48 s. Ehdonalaiseen vapauteen päästämisen säännöstö s. 48. Ehdollinen rangais-tustuomio s. 48. Vaaralliset rikoksenuusijat ja nuoret rikoksentekijät s. 48. Rikosten uusimissäännöstö s. 48. Ammattimainen ja tavanomainen rikoksen-tekijä s. 49. Vaikka erityisestävät aatteet ovatkin päässeet huomattavassa määrin vaikuttamaan rangaistusten täytäntöönpanon alueella, ei täytäntöön-panostakaan kysymyksen ollen sovi unohtaa sitä, että rangaistusta voimassa olevan oikeutemme mukaan on pidettävä jossain määrin sovituksena ja että yleisestävien näkökohtien vaatimuksesta on asetettu tiettyjä rajoja käsitte-lyn muodostamiselle käsiteltävän kannalta katsoen mahdollisimman tarkoi-tuksen mukaiseksi s. 49.

YLEINEN OSA

5 §. Vapausrangaistuksen kehitys

Vapaudenmenetystä on käytetty rikosoikeudenhoidossa koko historiallisesti tunnetun ajan, mutta varhaisempina aikoina etupäässä vain rikoksesta epäil-tyjen ja täytäntöönpanoa odottaneiden säilyttämiseen s. 50. Vasta valistus-

ajan humanististen ja utilitarististen aatteiden leviäminen mahdollisti resosialisoinen näkökohdan tunnustavan vapausrangaistuksen syntymisen s. 51. John Howardia pidetään sysäyksenantajana uudistusliikkeille, jotka ovat synnyttäneet nykyaikaisen vapausrangaistuksen täytäntöönpanojärjestelmän s. 51. Uudistusliikkeet johtivat tuloksiin ensimmäisenä Amerikassa s. 52. Filadelfialainen eli pennsylvanialainen järjestelmä s. 52 s. Auburnilainen järjestelmä s. 53. Progressiivisen täytäntöönpanomuodon syntyminen Englannissa s. 54. Iiriläinen järjestelmä s. 54 s. Reformatoorinen täytäntöönpanomuoto Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa s. 55. Ruotsin nykyinen täytäntöönpanojärjestelmä s. 55 s.

6 §. Vapausrangaistuksen täytäntöönpano Suomessa

Rangaistusten täytäntöönpanoasetus rakentuu edistysjärjestelmän pohjalle s. 56. Kuritushuonerangaistuksen kolme luokkaa: pakkoluokka, oppiluokka ja koeluokka s. 56 s. Vankeusrangaistukseen nähden erotetaan kaksi osastoa s. 57 s. Pistejärjestelmä s. 58 s. Iiriläisen järjestelmän väliaste puutuu s. 59.

7 §. Ehdonalaiseen vapauteen päästämisen historiallinen kehitys

Ehdonalaiseen vapauteen päästämisen säännöstö on kehittynyt Englannissa käytännössä olleen karkoitusrangaistuksen yhteydessä s. 60. Säännöstö on syntynyt Austraalian rangaistussiirtoloissa s. 60 ss. Karkoitusrangaistuksen lakkautamisen jälkeen tuli ehdollisesta vapauttamisesta pakkotyörangastuksen viimeinen aste s. 63 s. Säännöstön edelleen kehittäminen tapahtui Irlannissa s. 64. Kehittyttyään Englannissa ja Irlannissa otettiin ehdollinen vapauttaminen pian käytäntöön muissakin maissa s. 65.

8 §. Ehdonalaiseen vapauteen päästämisen lainsäädännöllinen kehitys Suomessa

1734 vuoden lain rikoskaari oli rakennettu pelkästään sovitus- ja pelotusperiaatteille s. 65 ss. Viime vuosisadan puolivälissä alulle pantu rikoslainsäädännön uudistaminen s. 67. Edistysjärjestelmän mukaisesti ehdotettiin myös ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskevan säännöstön lakiin ottamista s. 68. Vaikka ehdotus ei saanutkaan riittävää kannatusta 1863—1864 vuoden valtiopäivillä, otettiin säännöstö vuonna 1875 julkaistuu rikoslainehdotukseen s. 69. 1885 ja 1888 vuoden valtiopäiville tehty esitys s. 69 s. Ehdonalainen vapaus otettiin 19 päivänä joulukuuta 1889 annettuun asetukseen rangaistusten täytäntöönpanosta s. 70. Säännöstöä muutettiin ensi kerran 6. 5. 1921 annetulla lailla s. 70. Seuraavan kerran muutettiin säännöstöä vuonna 1931, jolloin mm. otettiin käytäntöön pakollinen ehdonalaiseen vapauteen päästäminen s. 71 ss. Rikosten uusimista ja rangaistusten yhdistämistä koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä lisättiin rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:ään uusi 4 momentti s. 74. Vuonna 1944 tapahtuneet muutokset s. 74 ss.

9 §. *Ehdonalaisen vapauden säännöstö eri valtioissa*

Englannin oikeus s. 76 ss. Pohjois-Amerikan Yhdysvallat s. 79 ss. Ranskan oikeus s. 81 s. Belgia s. 82 s. Sveitsin oikeus s. 83 s. Itävallan oikeus s. 84 s. Tshekkoslovakian oikeus s. 85. Saksan oikeuden kanta s. 85. Ehdonalaisen vapauteen päästäminen Tanskassa s. 85 s. Norjan oikeuden kanta s. 86 s. Ruotsin oikeus s. 87 ss.

VARSINAINEN ELI TULKITSEVA OSA

10 §. *Mihin reaktiolajeihin nähden ehdonalaisen vapauteen päästäminen saattaa tulla kysymykseen*

15. 10. 1931 jälkeen elinkaudekseen kuritushuoneeseen tuomitut eivät voi päästä säännöllistä tietä ehdonalaisen vapauteen s. 90. Sitä ennen tuomittu elinkautisvanki voi edelleenkin päästä ehdonalaisen vapauteen vanhemman lain mukaan s. 90. Määräaikaiseen kuritushuone- ja vankeusrangaistukseen tuomittu voidaan vapauttaa ehdollisesti s. 91. Samoin on asianlaita nuorisovankilassa rangaistustaan sovittavaan nähden s. 91. Vapauttaminen pakkolaitoksesta tapahtuu aina ehdonalaisen vapauteen päästämisen muodossa s. 91 ss. Voiko sakon muuntorangaistusta sovittava päästä ehdonalaisen vapauteen s. 92 ss. Voidaanko arestirangaistus ottaa huomioon, kun määrätään ajankohta, jolloin vanki voidaan päästää ehdonalaisen vapauteen s. 103 ss.

11 §. *Harkinnanvaraisen ehdonalaisen vapauteen päästämisen muodolliset edellytykset*

Muodolliset ja aineelliset edellytykset s. 108 s. I. Ensikertaiselta vangilta vaaditaan, että hän on sovittanut vähintään puolet rangaistuksestaan, ja toisikertalaiselta, että hän on sovittanut kaksi kolmasosaa siitä s. 110 ss. II. Milloin vanki on kärsinyt puolet tai kaksi kolmannesta rangaistuksestaan? s. 120 ss. III. Vaatimus, että täytäntöönpanon tulee olla kestänyt vähintään kuusi kuukautta s. 130 ss. IV. Harkinnanvaraiseen ehdonalaisen vapauteen voidaan laskea vanki vain oman suostumuksensa perusteella s. 133.

12 §. *Harkinnanvaraisen ehdonalaisen vapauteen päästämisen aineelliset edellytykset*

I. Oikeusministeriön harkintavallasta ehdonalaisen vapauteen päästämisen suhteen s. 134 ss. II. Voivatko yleisestävät näkökohdat oikeuttaa tai velvoittaa olemaan päästämättä vankia ehdonalaisen vapauteen s. 138 ss. II. Mitä tarkoitetaan laissa sanonnalla »viettää nuhteetonta elämää» s. 141 s. IV. Vangin tekemän rikoksen laatu ja syyt s. 142 ss. V. Vangin aikaisempi elämä s. 144 s. VI. Käyttäytyminen rangaistuslaitoksessa s. 146 ss. VII. Ne olosuhteet, joihin vanki vapaaksi päästyään joutuu s. 153 s. VIII. Onko varmuutta siitä, että vangilla on rehellinen toimeentulo s. 155. IX. Sellainenkin vanki, jonka menestyminen vapaudessa on epävarmaa, voidaan laskea harkinnanvaraiseen ehdonalaisen vapauteen s. 156 ss.

13 §. *Pakolliseen ehdonlaiseen vapauteen päästämisen edellytykset*

Pakolliseen ehdonlaiseen vapauteen päästämisestä kysymyksen ollen ei voida tehdä jakoa muodollisiin ja aineellisiin edellytyksiin s. 158. I. Muodolliset edellytykset s. 159 ss. II. Milloin vangin on muodollisten edellytysten olemassaolosta huolimatta kärsittävä rangaistuksensa loppuun s. 162 ss.

14 §. *Ehdonalaisen vapautensa menettäneen vangin päästäminen uudelleen ehdonlaiseen vapauteen*

Ehdonalaisen vapauden menettämisestä s. 167 s. I. Vanki, joka on oikeusministeriön määräyksestä menettänyt ehdonalaisen vapautensa s. 168 ss. II. Vanki, jonka tuomioistuin on tuominnut määräaikaiseen vapausrangaistukseen ja julistanut samalla hänen ehdonalaisen vapautensa menetetyksi s. 170 s. III. Vanki, jonka tuomioistuin on julistanut ehdonalaisen vapautensa menettäneeksi tuomitsematta häntä samalla vapausrangaistukseen s. 171 ss.

15 §. *Nuorisovankilassa rangaistustaan kärsivän päästäminen ehdonlaiseen vapauteen*

Laki nuorista rikoksentehtäjästä s. 174 s. I. Ehdonlaiseen vapauteen päästämisen aineelliset edellytykset s. 175 ss. II. Muodolliset edellytykset s. 178. III. Nuorisovankilassa sovitettavan rangaistuksen minimi verrattuna vastaavaan kuritushuone- ja vankeusrangaistukseen s. 179. IV. Miten nuorisovankiudesta ehdonlaiseen vapauteen pääsemisen ajankohta määrätään s. 179 s. V. Pakollinen ehdonlaiseen vapauteen laskeminen ei tule kysymykseen s. 180 s. VI. Nuorisovangin uudelleen ehdonlaiseen vapauteen päästämisestä s. 181 ss.

16 §. *Pakkolaitoksessa olevan päästäminen ehdonlaiseen vapauteen*

Laki vaarallisista rikoksenuusijoista s. 185 s. I. Ehdonlaiseen vapauteen laskemisen aineelliset edellytykset s. 186 ss. II. Muodolliset edellytykset s. 189 ss. III. Milloin pakkolaitokseen määrätty voidaan aikaisintaan päästää ehdonlaiseen vapauteen s. 191 s. IV. Millä tavoin pakkolaitoksessa säilyttämisen kesto aika lasketaan s. 192 s. V. Ehdonalaisen vapautensa menettäneen päästäminen uudelleen ehdonlaiseen vapauteen s. 193 ss.

17 §. *Elinkaudeksi kuritushuoneeseen tuomitun päästäminen ehdonlaiseen vapauteen*

I. Ennen 15. 10. 1931 elinkaudekseen tuomittujen päästäminen ehdonlaiseen vapauteen s. 198 ss. II. Ennen 15. 10. 1931 tuomitun elinkautisvangin tois kertaiseen ehdonlaiseen vapauteen päästäminen s. 200 s. III. Elinkautisvangin päästäminen ehdonlaiseen vapauteen armahdustetse s. 201 ss. Armahduksella ehdonlaiseen vapauteen päästetyn elinkautisvangin mahdollisuudesta päästä uudelleen ehdonlaiseen vapauteen s. 204 s.

ZUSAMMENFASSUNG s. 207 ss.

KIRJALLISUUSLUETTELO

- Agge, Ivar*: Studier över det straffrättsliga reaktionssystemet I. Stockholm 1939.
- » — Den svenska straffrättens allmänna del i huvuddrag. Första häftet. Stockholm 1944.
 - » — Brott och straff. Svensk lag och rätt. Stockholm 1941.
 - » — Några synpunkter på ämbetsbrotten. Antti Tulenheimon 60-vuotisjuhla-julkaisu. Helsinki 1939.
- Ahlman, Erik*: Oikeudenmukaisuus ja sen suhde moraaliin. Helsinki 1943.
- » — Rikoksentehtävän rangaistustarpeen tyydyttäminen. SKV 1939.
- Alanen, Aatos*: Rangaistus ja turvaamistoimenpiteet toisiinsa verrattuina erikoisesti silmäläpikäytävien n.k. turvaamissäilytystä. Helsinki 1926.
- » — Om den obestämda straffdomen. JFT 1927.
 - » — Murharikosten rangaistavuudesta. LM 1927.
 - » — Om brottstyper med objektivt överskott. JFT 1937.
 - » — Ehdollisesta rangaistustuomiosta annetun lain 4 §:ssä olevain säännösten tarkoituksenmukaisuus. JFT 1941.
 - » — Eräitä laintulkinnan peruskysymyksiä. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen juhla-julkaisu. Vammala 1948.
 - » — Yleinen oikeustiede. Turku 1948.
- Allen, Robert M.*: Problems of Parole. Jour. Crim. Law and Criminol. 38: 1, 1947.
- Allfeld Philipp*: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. 8 Auflage des von Hugo Meyer begründeten Lehrbuchs. Leipzig 1922.
- Allmän straffrätt*. Utgiven av Juridiska Föreningen. Uppsala 1945.
- Almqvist, G. Fr.*: Angående olika sätt för verkställighet af frihetsstraff samt penitentiära förhållanden i Sverige. Stockholm 1877.
- Almqvist, Viktor*: Strafflagstiftningens och straffverkställighetens utvecklingsläge i Sverige. Föredrag vid fångvårdsmöte i Malmö 10 sept. 1923. NTfS 1924.
- » — Svensk lagstiftning om förvaring av förminskat tillräkneliga och internering av återfallsförbrytare. NTfS 1927.
 - » — Utvecklingen inom straffverkställighetens område under senaste årtiondena. NTfS 1930.
 - » — Vedergällning eller humanitet. NTfS 1936.
- Andenaes, Johs.*: Viljens frihet, strafferetten og straffedommerutdannelsen. TfRV 1941.
- » — Straffens formål. Tiltredelsesforelesning ved Oslo Universitet tirsdag 5. november 1946. TfRV 1946.
- Ande-Hansen, Carl*: Dansk Udvalgsbetaenkning om Fuldbgyrdelse af Frihedsstraf m.v. NTfS 1947.
- von Angyal, Paul*: Yleisen mielipiteen rangaistus. LM 1938.

- Argow, Walter Webster*: A criminal-liability index for predicting possibility of rehabilitation. *Jour. Crim. Law and Criminol.* 26, 1935.
- Arvelo, A. P.*: Om straffverkställigheten i Finland. Ny förordning angående fängvårdsväsendet. NTfS 1926.
- Aschaffenburg, G.*: Das Verbrechen und seine Bekämpfung. Dritte verbesserte Auflage. Heidelberg 1933.
- Aschrott, P. F.*: Strafsystem und Gefängniswesen in England. Berlin und Leipzig 1887.
- Augdahl, Per*: Viljens frihet, determinisme og strafferet. TfrV 1920.
- v. Bar, L.*: Gesetz und Schuld im Strafrecht I—II. Berlin 1906, 1907.
- Baumgarten, A.*: Strafrecht und Volksempfinden. Ein Beitrag zur Lehre vom richtigen Recht. Berlin 1909.
- Beckman, Nils*: Studier över brottsligheten och dess bekämpande i Sverige. Stockholm 1947.
- Beling, Ernst*: Die Vergeltungsidee und ihre Bedeutung für das Strafrecht. Leipzig 1908.
- » — Grundzüge des Strafrechts. Elfte, neugearbeitete Auflage. Tübingen 1930.
- Bergendal, Ragnar*: Om vanemässighet och yrkesmässighet såsom brottsrekvisit och straffskärpningsgrunder. NTfS 1927.
- » — Strafflagen. Minnesskrift ägnad 1734 års lag I. Stockholm 1934.
- » — Straffpåföljder och förlust av allmänna befattningar. SvJT 1936.
- Binding, Karl*: Grundriss des Gemeinen Deutschen Strafrechts I. Leipzig 1890.
- v. Birkmeyer, Karl*: Was lässt von Liszt vom Strafrecht übrig? Eine warnung vor der modernen Richtung im Strafrecht. München 1907.
- » — Studien zu dem Hauptgrundsatz der modernen Richtung im Strafrecht. »Nicht die Tat, sondern der Täter ist zu bestrafen.« Leipzig 1909.
- » — Kritik über die Schrift »Prinzipien einer Strafgesetzsreform I. Die soziale Aufgabe der Strafe. Das Strafsystem von Dr Johan C. W. Thyrén.« Lund 1912.
- Boije, J. E.*: En märklig lagförändring. JFT 1932.
- Borgsmidt-Hansen, K.*: Sikkerhedsforvaring. NTfS 1943.
- Boye, Hedwig*: Das Problem der Erziehung in der Strafanstalt. Bern 1944.
- Branham, Vernon C. & Kutash, Samuel B.*: Encyclopedia of Criminology. New York 1949.
- Brusin, Otto*: Tuomarin harkinta normin puuttuessa. Vammala 1938.
- » — Über die Objektivität der Rechtsprechung. Helsinki 1949.
- Brück, Sture*: Studier över strafflagen kap. 23. Uppsala 1933.
- » — Professor Olof Kinbergs teori om strafflagens allmänna verkningar. SvJT 1933.
- » — Allmänprevention och individualprevention. Festschrift tillägnad professor Nils Stjernberg. Stockholm 1940.
- Buffelan, Jean*: La réforme pénitentiaire en Belgique et la loi de défense sociale du 9 avril 1930. Paris 1930.
- Bumke, Erwin*: Deutsches Gefängniswesen. Berlin 1928.
- Burt, Cyril*: Den unge brottslingen. Till svenska av Anna Sörensen. Stockholm 1941.

- Cantor, Nathaniel*: Conflicts in penal theory and practice. Jour. Crim. Law and Criminol. 26, 1935.
- Carlson, B.*: Rättfärdighet och kriminalpolitik. Antti Tulenheimon 60-vuotisjuhla-julkaisu. Helsinki 1939.
- Castrén, Osmo*: Vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä. DL 1933.
- » — Rangaistusten yhdistämisestä RL:n 7 luvun 9 ja 10 §:n mukaan sekä sen merkityksestä vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämistä silmälläpitäen. DL 1933.
- » — Ehdonalaisen vapauden luonne. LM 1935.
- Christensen, Hugo*: Nogle Betragtninger over Straffens Begrundelse og Formaal. NTfS 1938.
- Clerc, Francois*: Grundzüge des Schweizerischen Strafrechts. Allgemeiner Teil. Ins Deutsche übertragen von Eduard Steck. Basel 1943.
- Cross, Rubert and Jones, P. Asterley*: An introduction to criminal law. Second edition. London 1949.
- Darrow, Clarence*: Crime, its cause and treatment. London 1934.
- Delaquis, Ernst*: Die Umbildung des Strafbegriffs im modernen Kriminalrecht. ZStrW 1911.
- Drost, H.*: Das Ermessen des Strafrichters. Berlin 1930.
- East, E. R.*: Is reformation possible in prison today? Jour. Crim. Law and Criminol. 38: 2, 1947.
- Ebermayer, Erich*: Schuld und Gefährlichkeit im Entwurf zu einem italienischen Strafgesetzbuch. Berlin und Leipzig 1923.
- Ehrström, Karl Gustav*: Om principen för fängelsestraffets ordnande. Helsingfors 1859.
- Ek, C. H.*: Bidrag till läran om utomobligatoriskt skadeståndsansvar vid rättsenlig farlig verksamhet enligt Finlands gällande civilrätt. Helsingfors 1943.
- Ekelöf, Per Olof*: Straffet, skadeståndet och vitet. Uppsala 1942.
- » — Straffverkställighet och allmänprevention. SvJT 1946.
- Ellilä, Reino*: Tutkintavankeuden lukeminen rangaistuksen vähennykseksi Suomen oikeuden mukaan. Vammala 1949.
- » — Ehdollisesta tuomiosta rikoksen reaktiomuotona ja rikollisuuden torjumiskeinona. Antti Tulenheimon 60-vuotisjuhla-julkaisu. Helsinki 1939.
- » — Uusi rikosrekisteriasetus. LM 1941.
- » — Armahduksesta uusimissäännöstössä. DL 1941.
- » — Nuorisovankilaan määräämismahdollisuus RL 3: 11:n tapauksessa. Honkasalon 60-vuotisjulkaisu. Vammala 1949.
- » — Vankien jälkihuollosta ja sen rikospoliittisesta merkityksestä. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen juhla-julkaisu. Vammala 1948.
- Elo, Oiva*: Kasuistische Beiträge zur Frage der Privilegierungsgründe beim Kindesmord. I—II Teile. Helsinki 1939.
- Exner, Franz*: Die Theorie der Sicherungsmittel. Berlin 1914.
- » — Kriminalbiologie in ihren Grundzügen. Hamburg 1939.
- Ferri, Enrico*: Das Verbrechen als sociale Erscheinung. Autorisierte deutsche Ausgabe von Hans Kurella. Leipzig 1896.
- v. Feuerbach, Anselm Ritter*: Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen Peinlichen Rechts. Giessen 1847.

- v. Fieandt, Kai*: Lauma ja yhteisö. Helsinki 1946.
- » — Psykologian peruskysymyksiä. Porvoo 1947.
- Finger, August*: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. Erster Band. Berlin 1904.
- Forsman, Jaakko*: Straffrättens allmänna läror. Tredje upplagan. Helsingfors 1930.
- » — De särskilda brotten I. Femte upplagan. Med av lagstiftningens utveckling föranledda rättelser och tillägg utgiven av *Brynolf Honkasalo*. Helsingfors 1946.
- » — Pakkotilasta kriminaalioikeudessa. Helsinki 1874.
- » — Grunderna för läran om delaktighet i brott. Helsingfors 1879.
- » — Sananen tekeillä olevasta rikoslaista, etenkin rangaistuksen punnitsemiseen nähden. Helsinki 1884.
- » — Nykyajan erisuuntaiset käsitykset rangaistuksen tarkoituksesta. Helsinki 1883.
- » — Lisiä 1885 vuoden säädylle annettun rikoslain ehdotuksen tarkastamiseksi. Luvut 22—31. Helsinki 1885.
- » — Bidrag till läran om skadestånd i brottmål enligt finsk rätt. Helsingfors 1893.
- » — Sveitsin uusi rikoslainehdotus. JFT 1898.
- Freudenthal, Berthold*: Unbestimmte Verurteilung. VDA Bd. III. Berlin 1908.
- Fussing, Thorkil*: Løsladelse paa Prøve. NTfS 1924.
- Förhandlingarna* å det sjuttonde nordiska juristmötet i Helsingfors den 17—19 augusti 1937. Helsingfors 1938.
- Förslag till strafflag*. Allmänna delen m.m. Avgivna av Strafflagskommissionen. SOU 1923: 9. Stockholm 1923.
- Förslag till Strafflag* för Storfurstendömet Finland, m.m. Utarbetade af en tillförordnad komité. Helsingfors 1875.
- Förslag till Strafflag* för Storfurstendömet Finland. Utarbetade af en för granskning af de år 1875 tryckta underdåniga förslag till enahanda författningar tillförordnad komité. Helsingfors 1884.
- Garraud, Pierre & Laborde-Lacoste, Marcel*: Exposé méthodique de Droit pénal. Quatrième édition. Paris 1942.
- Geiger, Theodor*: Vorstudien zu einer Soziologie des Rechts. København 1947.
- Germann, O. A.*: Das Verbrechen im neuen Strafrecht. Zürich 1942.
- Gillin, John Lewis*: Criminology and Penology. Revised edition. New York, London 1935.
- Glöersen, Kyhn*: Nogen bemerkninger om forholdet mellem frihedsstraffen og frihedsberøvelsen som sikkerhedsforanstaltning. NTfS 1936.
- Granfelt, O. Hj.*: Grundkurs i allmän straffrätt. Föreläsningar. Helsingfors 1941.
- » — I vilka hänseenden påkallas reformer beträffande vår lagstiftning om bötesstraffet och des exekution. JFT 1941.
- » — Fångvårdsreformer. Vad vill Else Kleen? JFT 1945.
- Grottenfelt, Julius*: Kommentar till strafflagen. Allmänna delen. Första häftet. Helsingfors 1910.
- » — Alustus Juridiska Föreningen'in 1910 hyväksytystä keskustelukysymyksestä 1. JFT 1913.
- Guldberg, Harry*: Om straff och tillräknelighet. SvJT 1946.

- Gullstrand, Edvin*: Om skärpt frihetsstraff såsom förvandlingsstraff för böter. Öfverläggningsämne vid det tionde nordiska juristmötet. Stockholm 1902.
- Gürtner, Franz*: Das kommende deutsche Strafrecht. Allgemeiner Teil. Berlin 1935.
- Gürtner, Franz, Freisler, Roland*: Das neue Strafrecht. Grundsätzliche Gedanken zum Geleit. 2. Auflage. Berlin 1936.
- Göransson, Hardy*: Den svenska lagstiftningen om ungdomsfängelse. NTfS 1941.
- » — En diskussion i Sverige om straff och straffverkställighet. NTfS 1943.
- Haack, Olof*: Om Afkortning i Straffen som Godtgörelse for Udstaaet Varetaegts-arrest. NTfS 1915.
- Hafner, Karl und Zürcher, Emil*: Schweizerische Gefängniskunde. Bern 1925.
- Haftner, Ernst*: Lehrbuch des schweizerischen Strafrechts. Allgemeiner Teil. Zweite, neu gearbeitete Auflage. Bern 1946.
- Hagerup, Francis*: Strafferettens almindelige del. Kristiania 1911.
- Hagströmer, Johan*: Om frihetsstraffen. Uppsala 1875.
- » — Granskning af förslaget till strafflag för Storfurstendömet Finland. Uppsala 1879.
- » — Granskning af förslaget till strafflag för storfurstendömet Finland, m.m. Uppsala 1884.
- » — Svensk straffrätt. Första bandet. Uppsala 1901—1905.
- Hannula, Erkki*: Sotilaallinen kurinpitoprosessi. Rauma 1927.
- Hansson, Kristian*: Norsk lovgivning om sikringsmidler mot farlige forbrytere. NTfS 1930.
- » — Forbrytere og straff. NTfS 1934.
- » — Straffens problem. NTfS 1941.
- Heilborn, Paul*: Die kurze Freiheitstraft. Leipzig 1908.
- Hemmer, Ragnar*: Studier rörande straffutmätningen i medeltida svensk rätt. Helsingfors 1928.
- » — Om straffbarheten av förberedelse och försök till brott. JFT 1928.
- v. Hentig, Hans*: Die Strafe. Ursprung, Zweck, Psychologie. Stuttgart, Berlin 1932.
- » — The Limits of Deterrence. Jour. Crim. Law and Criminol. 29: 4.
- Hermansson, Robert*: Oikeus ja uskonnolliset totuudet. Porvoo 1921.
- Heuman, Maths*: Eftergift av åtal och domstols rätt att eftergiva påföljd för brott. SvJT 1948.
- v. Hippel, Robert*: Deutsches Strafrecht. Erster Band. Berlin 1925.
- » — Lehrbuch des Strafrechts. Berlin 1932.
- » — Beiträge zur Geschichte der Freiheitsstrafe. ZStrW 1898.
- Hoegel, Hugo*: Die Einteilung der Verbrecher in Klassen. Leipzig 1906.
- Hoff, Nikolai*: Ubestemte dommer. Oslo 1932.
- » — Ubestemte domme. NTfS 1933.
- von Holtendorff, Franz*: Die Kürzungsfähigkeit der Freiheitsstrafen und die bedingte Freilassung der Sträflinge. Leipzig 1861.
- » — Das Irische Gefängnissystem insbesondere Die Zwischenanstalten vor der Entlassung der Sträflinge. Leipzig 1859.
- » — Die Deportation als Strafmittel in Alter und Neuer Zeit und die Verbrechercolonien der Engländer und Franzosen. Leipzig 1859.

- Honkasalo, Brynolf*: Suomen rikosoikeus. Yleiset opit. Ensimmäinen osa. Helsinki 1948.
- » — Suomen rikosoikeus. Yleiset opit. Toinen osa. Helsinki 1949.
 - » — Kausaalisuuskysymys rikosoikeudessa. Helsinki 1933.
 - » — Nulla poena sine lege. Helsinki 1937.
 - » — Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta. Porvoo 1947.
 - » — Rikollisuuden yksilöllisistä ja yhteiskunnallisista syistä. SKV 1935.
 - » — Sovitusrangaistuksen soveltuvaisuus kriminaalipoliittisiin tarkoituksiin. DL 1937.
 - » — Rangaistuksen määrääminen rikosten yhtyessä de lege ferenda. SKV 1938.
 - » — Ehdotus sakkorangaistuksen täytäntöönpanon uudeksi järjestelyksi. Antti Tulenheimon 60-vuotisjuhlajulkaisu. Helsinki 1939.
 - » — Rikosten uusimisesta. LM 1941.
 - » — Miten olisi lapsiin ja nuoriin henkilöihin kohdistuva rikosprosessuaalinen menetelmä (alustava tutkimus, oikeudenkäynti ja täytäntöönpano) uudistettava? JFT 1939.
 - » — Rikosoikeus ajan poliittisten ja sosiaalisten katsomusten ristiaallokossa. DL 1943.
 - » — Krigets inverkan på brottsligheten i Finland. NTfS 1943.
 - » — Nuoria rikoksentehtäjiä koskevista uusista menetelmistä. JFT 1944.
 - » — Rikoslain 6 luv. 5 §:n tulkintaa. Milloin rangaistus on katsottava täydelleen kärsityksi. Ståhlbergin juhlajulkaisu. Vammala 1945.
 - » — Rikoksen uusimista koskevia laintulkintakysymyksiä. Vastinetta hovioikeuden asessori Mälille. DL 1947.
 - » — Arvostelu vankeinhoidon uudistuskomitean mietinnöstä. LM 1947.
 - » — Eräs ehdotus nuoria rikoksentehtäjiä koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. LM 1949.
 - » — Virallisen vastaväittäjän lausunto Reino Ellilän teoksesta Tutkintavankeuden lukeminen rangaistuksen vähennykseksi Suomen oikeuden mukaan. LM 1949.
- Honkasalo, Brynolf ja Ellilä, Reino*: Rikosten uusimisesta. Rikoslain 6 luvun kommentaari. Hämeenlinna 1945.
- Hurwitz, Stephan*: Bidrag til Laeren on Kollektive Enheders pønale Ansvar. København 1933.
- » — Kriminologi. København 1948.
 - » — Om »vanaerende Handlinger». UfR 1934.
- Hägerström, Axel*: Naturrätt i straffrättsvetenskapen. SvJT 1920.
- » — En straffrättslig principundersökning. SvJT 1939.
- Ignatius, Kaarlo*: Mitenkä on meneteltävä vankeus- ja sakkorangaistuksia yhdistettäessä? LM 1924.
- v. Ihering, Rudolph*: Der Zweck im Recht. I—II. Zweite umgearbeitete Auflage. Leipzig 1884, 1886.
- Jacobi, Adam*: Fortabelse af borgerlige Rettigheder efter Straffelov 15. April 1930 § 78. UfR 1934.
- Jacobsen, J. Hartvig*: Forbrydelsens Retsfølger efter det italienske Straffelovsudkast af 1921. NTfS 1927.
- Jensen, Cai*: Ungdomsfaengslet. NTfS 1941.

- Jotuni, Olavi*: Rikosoikeuden yleiset opit. Helsinki 1947.
- Järvilehto, K. A.*: Sotilaalle kurinpitotoimin määrättyjen rangaistusten yhdistäminen toisiinsa ja sota-oikeudessa tuomittuihin rangaistuksiin. LM 1933.
- Kaila, Eino*: Persoonallisuus. Toinen painos. Helsinki 1938.
- Kaila, Martti*: Rikoksenuusijain sielullisesta rakenteesta. LM 1938.
- » — Nuorisoriikollisuuteen ja vajaakykyisiin rikoksenteikijöihin kohdistuvat rikosoikeudelliset toimenpiteet uusintariikollisuuden ehkäisykeinoina. LM 1938.
- » — Vaarallisten rikoksenteikijäin eristämisestä. LM 1944.
- » — Vaarallisista rikoksenuusijoista v. 1932 annetun lain täytäntöönpanosta. LM 1945.
- » — Rangaistuksen täytäntöönpanoreformi. SKV 1944—45.
- » — Nuorisoriikollisuuden syyt yksilötutkimuksen valossa. Porvoo 1946.
- Kallenberg, Ernst*: Om återfall i brott. Lund 1894.
- » — Om brott och straff. Föredrag hållet den 8 oktober 1941 i Kungl. Fysiografiska Sällskapet i Lund. SvJT 1949.
- Kampmann, Erik*: Nogle Bemaerkninger vedrørende Forholdet mellem Fulbyrdelse af Frihedsstraf og Sikkerhedsforanstaltninger, forbundne med Frihedsberøvelse. NTfS 1935.
- Kant, Immanuel*: Kritik der reinen Vernunft. Herausgegeben von Karl Kehrbach. Leipzig 1877.
- » — Siveysopilliset pääteokset (Grundlegung zur Metaphysik der Sitten ja Kritik der praktischen Vernunft) Suomentanut sekä johdannolla ja selityksillä varustanut J. E. Säilomaa. Porvoo 1931.
- Karlgrén, Hjalmar*: Skadeståndsläran. Lund 1943.
- Karsten, Rafael*: Luonnonkansojen yhteiskuntaelämä. Porvoo 1930.
- » — Filosofinen etiikka. I. Etiikan periaateoppi. Loviisa 1941.
- » — Till straffets etik. JFT 1909.
- » — Samhällets straffrätt. JFT 1932.
- Kauffman, Max*: Die Psychologie des Verbrechens. Berlin 1912.
- Kekomäki, Paavo*: Ammattimaisten ja tavanomaisten rikosten käsitteistä. Helsinki 1933.
- » — Nuoria rikoksenteikijöitä koskevan lainsäädäntömmen uudistamisesta. DL 1937.
- » — Nuoria rikoksenteikijöitä koskevan lainsäädäntömmen uudistamisesta. SKV 1939.
- » — Rikosten uusimista ja rangaistusten yhdistämistä koskeva uusi lainsäädäntömmen. LM 1940.
- » — Nuoria rikoksenteikijöitä koskeva uusi lainsäädäntömmen. LM 1942.
- » — Arvostelu Schlyterin kirjoituksesta Straffbalk eller Skyddsbalk? LM 1947.
- Kemp, Tage*: Kriminalitet og Arvelighed. SvJT 1946.
- Kimmel, Josef*: Lehrbuch des österreichischen Strafrechts. Wien 1948.
- Kinberg, Olof*: Aktuella kriminalitetsproblem i psykologisk belysning. Stockholm 1930.
- » — Om den s.k. tillräkneligheten. Älvsjö 1917.
- » — Varför bli människor brottsliga. Stockholm 1935.
- » — Straff eller straffrihet? Stockholm 1945.
- » — Har ett på empirisk-psykologisk grund uppbyggt straffsystem användning för ett tillräknelighetsbegrepp? SvJT 1929.

- Kinberg, Olof*: Ett yttrande vid Svenska kriminalistföreningens möte i Stockholm den 1 december 1939. NKA 1939.
- » — Strafflidande som självändamål, SvJT 1943.
- Kjerschow, P.*: Almindelig borgerlig straffelov av 22. mai 1902. Med kommentar. Oslo 1930.
- » — Det italienske straffelovutkast av 1921. TFRV 1926.
- » — Forbrydelsernes aarsaker. NTfS 1926.
- » — Opportunitetsprincippet og dets anvendelse saerlig i norsk strafferettspleie. NTfS 1928.
- » — Straffeutmaaling. Norsk Retstidende 1934.
- Kleen, Elsa—Eriksson, Torsten—Jonsson, Gustav — Nyström, Per*: Fången, människan, straffet. Stockholm 1944.
- Klingenberg, Olof*: Straffutmåling. Tfr 1940.
- » — Straffutmåling. Tfr 1942.
- v. Knorring, E.*: Om vilkorlig frigifning. JFT 1870.
- Krabbe, Oluf H.*: Borgerlig Straffelov af 15. April 1930. Fjerde Udgave. København 1947.
- » — Betragtninger over Forbrydelse og Straf. København 1928.
- » — Om de korte Frihedsstraffe og Bødesstraffens Proportionalitet. NTfS 1923.
- » — Aendringer i Straffelovgivningen. Ufr 1939.
- Kriegsmann, Hermann*: Einführung in die Gefängniskunde. Heidelberg 1912.
- Krohne, K.*: Lehrbuch der Gefängniskunde unter Berücksichtigung der Kriminalstatistik und Kriminalpolitik. Stuttgart 1889.
- La Pierre, Richard T. and Fransworth, Paul R.*: Social Psychology. Third edition. New York, Toronto, London 1949.
- Lagus, Knut F.*: Om återfall i brott I—II. Helsingfors 1855—56.
- » — Om straffets grund och wäsende. Helsingfors 1859.
- Lane, Winthrop D.*: A new day opens for parole. Jour. Crim. Law and Criminol. 24, 1933.
- Lanne, William F.*: Parole prediction as science. Jour. Crim. Law and Criminol. 26, 1935.
- Lenz, Adolf*: Die anglo-amerikanische Reformbewegung im Strafrecht. Stuttgart 1908.
- Lindberg, Torgny*: Straffverkställighetens reformering. SvJT 1945.
- » — Reformer inom engelsk kriminalvård. Criminal Justice Act 1948. SvJT 1949.
- v. Liszt, Franz*: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. Achtzehnte, völlig durchgearbeitete Auflage. Berlin 1911.
- » — Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. Erster Band. 26., völlig neubearbeitete Auflage von Eberhard Schmidt. Berlin und Leipzig 1932.
- » — Strafrechtliche Aufsätze und Vorträge. Erster Band 1875 bis 1891. Zweiter Band 1892 bis 1904. Berlin 1905.
- Livson, Mikael*: Epävarsinainen laiminlyöntirikos. Vammala 1949.
- Lombroso Cesare*: Die Ursachen und Bekämpfung des Verbrechens. Autorisierte Übersetzung von Hans Kurella u. E. Jentsch. Berlin 1902.
- Lucas, F.*: Frakendelse af borgerlige Rettigheder. Ufr 1934.

- Lundstedt, A. V.*: Principinledning. Kritik av straffrättens grundåskådningar. Uppsala 1920.
- » — Till frågan om rätten och samhället. Svar till professor Thyrén. Uppsala 1921.
- » — Die Unwissenschaftlichkeit der Rechtswissenschaft. Zweiter Band. Erster Teil. Berlin und Leipzig 1936.
- » — Straffverkställighet och allmänprevention. SvJT 1946.
- Makarewicz, J.*: Einführung in die Philosophie des Strafrechts auf Entwicklungsgeschichtliche Grundlage. Stuttgart 1906.
- Mali, Matti*: Vähän rikosten uusimisesta. DL 1946.
- Mayer, Max Ernst*: Der allgemeine Teil des Deutschen Strafrechts. Heidelberg 1915.
- » — Die schuldhaftige Handlung und ihre Arten im Strafrecht. Leipzig 1901.
- » — Rechtsphilosophie. Berlin 1922.
- Mayer, Hellmuth*: Das Strafrecht des Deutschen Volkes. Stuttgart 1936.
- Meng, Heinrich*: Die Prophylaxe des Verbrechens. Unter mitwirkung von S. Frank, A. Kielholz, C. A. Loosli, H. Meng, P. Reiwald, A. Repond, E. Rotten. Basel 1948.
- Merikoski, V.*: Erivapauden käsite. Helsinki 1936.
- Merkel, Adolf*: Gesammelte Abhandlungen aus dem Gebiet der allgemeinen Rechtslehre und des Strafrechts I—II. Strassburg 1899.
- » — Die Lehre von Verbrechen und Strafe. Auf der Grundlage des »Lehrbuch des Strafrechts in Verbindung mit den übrigen Schriften des Verfassers herausgegeben von M. Liepmann. Stuttgart 1912.
- Mezger, Edmund*: Strafrecht. Zweite Auflage. München und Leipzig 1933.
- Mittermaier, W.*: Die vorläufige Entlassung. VDA Bd. IV.
- » — Législation pénale comparée. IKV 10.
- Montelius, Alvar*: Om vanhederlighets rättsverkan. En studie över 2 kap. 19 § strafflagen. Uppsala 1920.
- Munktel, Henrik*: Kring frihetsstraffens uppkomst. Några huvuddrag. Festskrift tillägnad Wilhelm Lundstedt. Uppsala 1947.
- Nissen, Hartvig*: Skjerpet straff for sedelighetsforbrydelser? Nogen bemerkninger om den norske straffelovkomité's forslag. NTfS 1927.
- » — Øje for øje, tann for tann? Oslo 1934.
- » — Forvaring eller relativt ubestemt straff. NTfS 1938.
- » — Strafferettsutviklingen i Tyskland. Tfr 1938.
- » — Allmänprevention och individualprevention. NKA 1939.
- » — Straffutmåling. Tfr 1941.
- » — Tilbakefall — Individualprevensjon — Ubestemt straff. NTfS 1944.
- » — Forbryteren og fengslet som sosiale problemer. SvJT 1945.
- Nybergh, Jarl*: Sotilalle kurinpitotoimin määrättyjen rangaistusten yhdistämisestä. LM 1933.
- Nypels, J. S. G.*: Le code pénal belge interprété principalement au pont de vue de la pratique. Troisième édition mise au courant de la doctrine et de la jurisprudence par J. Servois. Tome Ier. Bruxelles 1938.
- Olin, Gustav*: Några blad ur det svenska straffsystemets historia. Minnesskrift ägnad 1734 års lag II. Stockholm 1934.

- Olivecrona, K.*: Om dödsstraffet. Uppsala 1891.
- Olivecrona, Karl*: Om lagen och staten. Lund 1940.
- Palme, W. A.*: Om preskription av åtalsrätt enligt gällande straff- och straffprocessrätt i Finland. Helsingfors 1942.
- » — Om det fortsatta brottet enligt gällande straff- och straffprocessrätt i Finland. Åbo 1943.
- » — Om disciplinär bestraffning av tjänstemän. Dess materiellträttsliga förutsättningar enligt gällande förvaltningsrätt i Finland. Åbo 1947.
- Palmgren, Bo*: Målsägandens åtalsrätt. Helsingfors 1939.
- » — Villkorlig frigivning av bötesfänge. JFT 1948.
- Pehkonen, F. A.*: Vieläkin vankeus- ja sakkorangaistusten yhdistämisestä. LM 1930.
- Petersen, Theodor*: Det nyeste i engelsk straffelovgivning. NTfK 1949.
- Petrén, Alfred*: Om förslaget till lag rörande förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare. NTfS 1925.
- Ploscowe, Morris*: A Legal Phantasy. The Parole Commission Law. Jour. Crim. Law and Criminol. 40, 1949.
- Pollitz, Paul*: Strafe und Verbrechen. Geschichte und Organisation des Gefängniswesens. Leipzig 1910.
- Prins, A.*: La défense sociale et les transformations du droit pénal. Paris 1910.
- Radbruch, Gustav*: Elegantie Juris Criminalis. Basel 1938.
- » — Grundzüge der Rechtsphilosophie. Leipzig 1914.
- » — Erfolghaftung. VDA Bd. II.
- Rautapää, J.*: Sotilaallisten järjestyksrikkomusten rankaisemisesta. DL 1942.
- Ray, Joseph M.*: Scientific parole — a proposal. Jour. Crim. Law and Criminol. 37: 5, 1947.
- Regner, Nils*: Svensk lagstiftning rörande verkställighet av bötesstraff. NTfS 1937.
- Robinson, Louis N.*: Contradictory purposes in prisons. Jour. Crim. Law and Criminol. 37: 6, 1947.
- af Rosenschöld, Th. Munck*: En svensk reform beträffande straffpåföljderna. NTfS 1936.
- Ruggles-Brise, Evelyn*: The English Prison System. London 1921.
- Rules and regulations of United States Board of Parole*. Washington 1936.
- Rules and regulations of United States Board of Parole*. Washington 1949.
- Sachs, P. M.*: Moderne skandinavisk Strafferetsvidenskab. NTfS 1941.
- Salervo, Olavi*: Havaintoja viimeaikaisesta käytännöstä armahdusasioissa. DL 1948.
- » — Elinkautisesta kuritushuonerangaistuksesta käytännön valossa. Honkasalon 60-vuotisjulkaisu. Vammala 1949.
- Salmiala (Sundström), Bruno A.*: Sotatuomioistuinprosessioikeus I. Porvoo 1925.
- » — Muutama sana kuolemanrangaistuksesta. DL 1926.
- » — Onko lisärangaistus kansalaisluottamuksen menetys poistettava? JFT 1928.
- » — Ammattimainen rikollisuus. Festskrift för presidenten Grotenfelt. Helsingfors 1929.
- » — Lausunto Suomen Kriminolistiyhdistyksen vuosikokouksessa 30. 10. 1945. SKV 1944—45.
- » — Rangaistuksesta. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen juhlaulkaisu. Vammala 1948.
- » — Lisiä oppiin rangaistuksen olemuksesta. DL 1946.

- Salovaara, Nilo*: Rikoksen yrityksestä erityisesti n.s. kelvotonta yritystä silmällä pitäen. Vammala 1948.
- Sandström, Emil*: 1937 års lagstiftning om verkställighet av bötesstraff. SvJT 1939.
- Sauer, Wilhelm*: Grundlagen des Strafrechts nebst Umriss einer Rechts- und Sozialphilosophie. Berlin und Leipzig 1921.
- » — Kriminalsoziologie I—III. Berlin 1933.
- Schlyter, Karl*: Avfolka fängelserna! Stockholm 1935.
- » — Straff och skyddsåtgärder i nordisk rätt. JFT 1937.
- » — Villkorlig frigivning. SvJT 1943.
- » — Strafflagberedningens förslag till lagstiftning om straffverkställighet. NKA 1944—45.
- » — Den svenska strafflagens tillräknelighetsbestämmelser. JFT 1945.
- » — Skyddsbalk. Ett reformprogram. Särtryck ur Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning. Göteborg 1946.
- » — Straffbalk eller skyddsbalk. Tretton års strafflagsreformer. Bilaga: 1934 års reformprogram. Stockholm 1946.
- » — Reform av straffverkställighet i Sverige. NTfS 1946.
- » — Obestämda domar. SvJT 1947.
- » — Anm. av Johs. Andenaes: Straffens formål. SvJT 1947.
- Schmidt, Richard*: Grundriss des deutschen Strafrechts. Zweite Auflage. Leipzig 1931.
- Schnur, Alfred C.*: Prison conduct and recidivism. Jour. Crim. Law and Criminol. 40, 1949.
- Schoetensack, August*: Unbestimmte Verurteilung. Leipzig 1909.
- Schumacher, Wilhelm*: Die vorläufige Entlassung (§§ 23—26 StGB) unter besonderer Berücksichtigung der Entwürfe. Breslau—Neukirch 1934.
- Schönke, Adolf*: Skuld eller farlighet som utgångspunkt för kriminallagstiftningen. Ett referat. SvJT 1948.
- Sellin, Thorsten*: Vetenskapen och kriminalpolitiken. SvJT 1940.
- » — Obestämd dom och obestämd behandling. Föredrag i Kriminalistföreningen i Finland den 29 maj 1947. SvJT 1947.
- Serlachius (Särkilähti), Allan*: Suomen rikosoikeuden oppikirja. Ensimmäinen osa. Yleiset opit. Neljäs painos. Muuttuneen lainsäädännön mukaisin korjauksin ja täydennyksin julkaisseet B. A. Salmiala ja Brynolf Honkasalo. Hämeenlinna 1945.
- » — Bristande lagkunskap och dess invärkan på straffbarheten enligt finsk rätt. Helsingfors 1897.
- » — Straff och skadestånd. Helsingfors 1901.
- » — Lainopin alkeet. Porvoo 1910.
- » — Ehdotus uudeksi rikoslaiksi. I Yleinen osa. Helsinki 1920.
- » — Hajanaisia mietteitä Norjan uuden rikoslain johdosta. LM 1903.
- » — Sananen nuorsaksalaisesta kriminalistikoulusta. LM 1903.
- » — Turvaamistoimenpiteet Schweitsin uudessa rikoslainehdotuksessa. LM 1905.
- » — Epämääräiset rangaistustuomiot. LM 1907.
- » — Henkisesti vaja-arvoisten henkilöiden rikosoikeudellinen käsittely. JFT 1907.
- » — »Uudet taivaanrannat» rikosoikeudessa. LM 1911.
- » — De andligen undermåligas straffrättsliga behandling. NTfS 1913.

- Serlachius (Särkilahti), Allan:* Yleiset päärangeistukset vastalaadittavassa Suomen rikoslaissa. LM 1920.
- » — Päiväsakkojärjestelmästä. LM 1921.
 - » — Onko rikosoikeus ilman moraalia mahdollinen? LM 1922.
 - » — Arveluttava asia. LM 1926.
 - » — Puolinaisiksi jääneitä rikosoikeudellisia säännöksiä. LM 1927.
- Simonen, Aarre:* Työtä vieroksuviien ja muiden elämäntavaltaan yhteiskunnanvastaiten rikollisten sijoittamisesta työ- y.m. laitoksiin. SKV 1937.
- Sjöström, Bertil:* Prosessuaalisesta menettelystä vapaus- ja sakkorangeistuksen täytäntöönpanossa. LM 1917.
- Skeie, Jon:* Den norske strafferet I—II. Oslo 1937—38.
- Stammler, Rudolf:* Die Lehre von dem Richtigen Rechte. Berlin 1902.
- Stjernberg, Nils:* Straffrättsliga studier. Uppsala 1928.
- » — Kriminalpolitik. Studier till den svenska strafflagsreformen. Andra, väsentligt utvidgade upplagen. Uppsala 1935.
 - » — Den nya svenska strafflagstiftningen angående minderåriga förbrytare. Uppsala 1905.
 - » — Grundlinjer till föreläsningar över straffrättens allmänna del. 3:dje uppl. Stockholm 1926.
 - » — Om straff och strafftillämpning i Europa före upplysningstidehvarvet. Tfr 1907.
 - » — Om afräkning af häktningstid från ådömdt straff. Tfr 1910.
 - » — Om förutsättningarna för strafflagens upprätthållande i nutidens samhällen. SvJT 1920.
 - » — Revision av strafflagen. Tal den 13 december 1934. SvJT 1934.
- Stjernstedt, Georg:* Strafflagsreformen. Professor Thyréns förberedande utkast till strafflag. SvJT 1916.
- » — Aktuella frågor inom strafflagstiftningen. SvJT 1933.
 - » — Ett yttrande vid Svenska Kriminalistföreningens möte i Stockholm den 25 nov. 1938. NKA 1938.
- Strahl, Ivar:* Den nya straffarten ungdomsfängelse. SvJT 1936.
- Strahl, Ivar—Henkow, Hugo—Göransson, Hardy—Eriksson, Torsten—Wiklund, Daniel—Jansson, Gustav:* Om påföljder för brott. Stockholm 1948.
- Strahl, Ivar och Lindberg, Torgny:* Villkorlig dom och villkorlig frigivning samt det därtill anknutna skyddsarbetet. Stockholm 1944.
- Sund, Haakon:* Om bötesstraff og subsidiaer frihetsstraff. NKA 1938.
- Sutherland, Edwin H.:* Principles of Criminology. Fourth edition. New York 1947.
- Tarde, G.:* La philosophie pénale. Quatrième édition. Paris 1903.
- Tegengren, E.:* Till frågan om den villkorliga frigivningen. JFT 1884.
- Telkkä, W. L.:* Nuorisovankien rangaistusten täytäntöönpano. Vankeinhoito 1948.
- Thyrén, Johan C. W.:* Straffrättens allmänna grunder. Lund 1907.
- » — Principerna för en strafflagsreform I. Straffets sociala uppgift. Straffsystemet. Lund 1910.
 - » — Den moderna straffrättens grundåskådningar. Anmärkningar vid prof. A. V. Lundstedts skrift »En principinledning» etc. Lund 1920.
 - » — Om bötesstraffets reformering. SvJT 1927.
- Timasheff:* The retributive structure of punishment, Jour. of Crim. Law and Criminol. 28: 2.

- Tirkkonen, Tauno*: Suomen rikosprosessioikeus I. Vammala 1948.
- » — Reformatio in pejus-kiellosta. LM 1936.
- » — Prosessioikeuden johtavista periaatteista. Ståhlbergin juhlaulkaisu. Vammala 1945.
- » — Förbudet mot reformatio in pejus i brottmål enligt finsk rätt. SvJT 1948.
- » — Arvostelu Welamsonin teoksesta Om brottmålsdomens rättskraft. LM 1949.
- Tjensvoll, Hanne Marie*: De straffedømtes statsborgerlige rettsløshet. NTfS 1938.
- Torp, Carl*: Den danske Strafferets almindelige Del. København 1905.
- » — Birkmeyer ctr. v. Liszt. TFR 1907.
- » — Betaenkning angaaende de af den under 11. August 1905 nedsatte Straffelovskommission udarbejdede Forslag indeholdende Udkast til Love vedrørende den borgerlige Straffelovgivning med Motiver. København 1917.
- » — Straf og andre Retsfølger af den straffbare Handling med saerligt Hensyn til Carl Torps og Joh. C. W. Thyrens Straffelovsudkast. NTfS 1918.
- Tulenheimo, Antti*: Rangaistuksen olemus, tarkoitus ja oikeutus. LM 1919.
- » — Rikoslakienuudistukset ja yksilön oikeus. LM 1931.
- Ugolovnoje pravo*. Obschaja tschast. Isdanie tschetvjortoje, pererabotannoje. Moskva 1948.
- Uitto, Jorma*: Sakkovangin mahdollisuudesta päästä ehdonalaiseen vapauteen. LM 1949.
- Welamson, Lars*: Om brottmålsdomens rättskraft. Stockholm 1949.
- Venoja, Harry*: Takavarikko. Vammala 1947.
- Verkko, Veli*: Henki- ja pahoinpitelyrikollisuuden kehityssuunnan ja tason määramisestä. Helsinki 1931.
- » — Kriminalstatistiken och frågan om viljans frihet. NTfS 1943.
- Westermarck, E.*: Moraalin synty ja kehitys I. Siveelliset yleiskäsitteet. Suomentanut *Emerik Olsoni*. Porvoo 1933.
- Westman, K. G.*: Nåd och rättvisa. SvJT 1938.
- Wetter, Folke P:son*: Den villkorliga domen. Uppsala 1912.
- » — Straffansvar vid rus. Uppsala 1929.
- » — Den obestämda straffdomen. NTfS 1914.
- » — Ny svensk lagstiftning om verkställighet av bötesstraff. NKÅ 1937.
- » — Förslag till lag om villkorlig frigivning m.m. NKÅ 1938.
- » — Ett yttrande vid Svenska Kriminalistföreningens möte i Stockholm den 25. nov. 1938. NKÅ 1938.
- » — Ämbetsstraffen i ny lagstiftning. Festskrift tillägnad Thore Engströmer. Uppsala 1943.
- Wilson*, Public opinion and the individualized Treatment of criminals, Jour. of Crim. Law and Criminol. 28: 4.
- Worm, Aage*: Borstalsystemets senare Udvikling. NTfS 1944.
- » — Almindelig Strafs Virkemidler. NTfS 1944.
- Wrede—Sjöström—Tirkkonen*: Suomen prosessioikeus pääpiirteittäin. Porvoo 1946.
- Young, Kimball*: Handbook of Social Psychology. London 1946.

LYHENNYSTEN SELITYKSIA

DL		=	Defensor Legis.
JFT		=	Tidskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland.
Jour. of Crim.			
Law and Crim-			
inol.		=	The Journal of Criminal Law and Criminology Including the American Journal of Police Science.
LM		=	Lakimies.
NJA		=	Nytt juridiskt arkiv.
NKA		=	De nordiska kriminalistföreningarnas årsbok.
NTfK		=	Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab.
NTfS		=	Nordisk Tidskrift for Strafferet.
OA		=	Eduskunnan oikeusasiamies.
OKa		=	Valtioneuvoston oikeuskansleri.
RtA		=	Asetus rangaistusten täytäntöönpanosta.
SKV		=	Suomen Krimanalistiyhdistyksen vuosikirja.
SOU		=	Statens offentliga utredningar.
SvJT		=	Svensk Juristtidning.
TfR		=	Tidsskrift for Retsvidenskab.
UfR		=	Ugeskrift for Retsvaesen.
VDA		=	Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Allgemeiner Teil.
ZStrW		=	Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft.

JOHDANTO

1 §. Eri rangaistusteoriain keskinäisestä suhteesta

Joskin varsin yleisesti katsotaan rangaistuksen kehittyneen pelkästä kostonvietin tyydyttämisestä ja itsesäilytysvaiston sokeasti sanelemasta toiminnasta,¹ ei nykyisin liene rikosoikeuden oppineita, jotka väittäisi-

¹ Rangaistuksen kehittymistä kostosta eivät ole korostaneet ja tuoneet esille ainoastaan ne oikeusoppineet, jotka rangaistusteoriassaan suovat tärkeän sijan hyvityksen aatteelle. Myöskin useat preventiivisille aatteille ratkaisevan merkityksen antavat rikosoikeuden oppineet ja kriminaalipoliitikot ovat sitä mieltä, että rangaistuksen alkuperä on löydettävissä kostonvietin tyydyttämisestä. Osoittamaan sanotun käsityskannan yleisyyttä viittaamme esimerkiksi seuraaviin auktoreihin: *Sal-miala*, Muutama sana kuolemanrangaistuksesta, DL 1926 s. 250 s., Lisiä oppiin rangaistuksen olemuksesta, DL 1946 s. 42, Rangaistuksesta, Lakimiesyhdistyksen juhla-julkaisu s. 408; *Forsman*, Straffrättens allmänna läror s. 42 ss., Skadestånd i brott-mål s. 6 ss.; *Serlachius-Särkilähti*, Suomen rikosoikeuden oppikirja I s. 7 s., Bris-tande lagkunskap s. 43, Den andligen undermåligas straffrättsliga behandling, NTFS 1913 s. 43; *Granfelt*, Allmän straffrätt s. 18; *Palme*, Om preskription av åtalsrätt s. 1 s.; *Ellilä*, Tutkintavankeuden lukeminen rangaistuksen vähennykseksi s. 12 viite 6 ja s. 38 viite 47; *Ek*, Utomobligatoriskt skadeståndsansvar s. 100 s.; *Stjernberg*, Om straff och strafftillämpning i Europa före upplysningstidehvarvet, TFR 1907 s. 145; *Munktel*, Kring frihetsstraffens uppkomst, Festskrift, tillägnad Lundstedt s. 18; *Hagerup*, Strafferettens almindelige del s. 47; *Torp*, Den danske Strafferets almin-delige Del s. 43 s.; *Krabbe*, Borgerlig straffelov s. 10 ss.; *v. Bar*, Gesetz und Schuld im Strafrecht s. 1; *Beling*, Grundzüge des Strafrechts s. 4; *Finger*, Lehrbuch des deutschen Strafrechts s. 38 s.; *v. Hippel*, Deutsches Strafrecht I s. 29 ss. ja Lehr-buch des Strafrechts s. 8 ss.; *Köhler*, Deutsches Strafrecht, Allg. Teil s. 13; *v. Liszt*, Der Zweckgedanke im Strafrecht, Strafrechtliche Aufsätze I s. 132 ss.; vrt. kuiten-kin *v. Liszt*, Lehrbuch des deutschen Strafrechts s. 3 ss., jossa hän on muuttanut kantaansa tässä suhteessa; *Merkel*, Die Lehre von Verbrechen und Strafe s. 70 ss. ja Gesammelte Abhandlungen I s. 236 ss.; *Schmidt*, Grundriss des Strafrechts s. 214 ss.; *Makarewicz*, Einführung in die Philosophie des Strafrechts s. 214 ss.; *Garraud & Laborde-Lacoste*, Droit penal s. 10; *Darrow*, Crime, its cause and treatment s. 10 ss. jne.

Toiselta puolen on kuitenkin voimakkaasti kiistetty, että rangaistus olisi hitaasti ja asteettain kehittynyt kostosta. Meillä on *Karsten* koettanut osoittaa (Samhällets

vät rangaistuksen ainoana, lopullisena tarkoituksena olevan vain tehdyn pahan pahalla sovittaminen. Tosin vielä sellaiset uuden ajan filosoofit kuin *Kant* ja *Hegel* kielsivät hyötynäkökohtien oikeutuksen rangaistuksesta kysymyksen ollen,² mutta tuskin kukaan nykyisistä hyvitys-

straffrätt, JFT 1909 s. 212 ss., Till straffets etik, JFT 1932 s. 198 ss. ja Luonnonkansojen yhteiskuntaelämä s. 142 ss.), että ne teoriat, jotka katsovat rangaistuksen kehittyneen pelkästä kostonvietin tyydyttämisestä, jättävät huomioimatta sen tosiasian, että alkukantaisen yhteiskunnan jäseniä yhdistää toisiinsa voimakas sympatian ja yhteenkuuluvaisuuden tunne. Karstenin mukaan luonnonihminen ei ole sellainen asosiaalinen, pelkästään henkilökohtaisia himojaan ja halujaan tyydyttävä »villi», miksi hänet usein kuvataan, vaan hän on ennen muuta yhteiskunnallinen olento (samhällsvarelse). Ryhmässä vallitsevasta solidaarisuuden tunteesta johtuu muun ohella, että jos joku yhteisön jäsen velvollisuutensa unohtaen päästää egoistiset viettinsä valloilleen ja syyllistyy antisosiaalisiin tekoihin, niin yhteisön reaktiota ei määrää ainoastaan rikoksentehnyttä kohtaan tunnettu suuttumus vaan myöskin tietoisuus siitä, että rikollinen kaikesta huolimatta on osa yhteisöstä, joka ei ilman välttämätöntä pakkoa saa riistää itseltään ainoatakaan elinvoimaista jäsentä. Tästä yhteisön omaan jäsenen kohdistuneesta reaktiosta on Karstenin mukaan rangaistuksen alkuperä löydettävissä eikä siitä koston tunteen sanelemasta hillittömästä reaktiosta, jonka aiheuttaa yhteisöön kuulumattoman sen jäsenen kohdistama loukkaus. Tällaiset reaktiot, jotka usein esiintyvät verikostona, ovat Karstenin mukaan todellisuudessa sodan luontoisia, eikä niillä ole oikeudenhoidon kanssa mitään tekemistä. Samantapaisiin tuloksiin on tullut *Radbruch*, joka lausuu teoksessaan *Elegantiae juris criminalis* (s. 3) mm., että »während die Strafe ein Phänomen innerhalb der Gemeinschaft ist, der sie dient, ist die Rache eine intergentiale Erscheinung, ein Vorgang zwischen den damals umfassendsten Gemeinschaftsgebilden, nicht primitives Strafrecht, sondern primitives Völkerrecht — der Weg der Entwicklung von ihr in die Gegenwart führt zum Kriege zwischen den Staaten, nicht zur Strafe innerhalb des Staates». Myöskin *Sutherland*, *Principles of criminology* s. 328 ss., koettaa osoittaa vääräksi ainakin rikosoikeuden oppineiden keskuudessa vallitsevana pidettävän käsityskannan, että rangaistus olisi kehittynyt kostonvietin tyydyttämisestä. Vrt. vielä *Kinberg*, *Strafflidande som självändamål*, SvJT 1943 s. 826 s.

Käsityksemme mukaan rangaistuksen nykyinen tarkoitus ei voi olla riippuvainen rangaistuksen alkuperästä eikä siitä osasta, mitä koston tunne rangaistuksen syntymiseen mahdollisesti on vaikuttanut. Olemme kuitenkin halunneet lyhyesti viitata kysymykseen osoittaaksemme, että ei voitane pitää ainakaan riidattomana tosiasiana sitä, että rangaistus olisi kehittynyt koston.

² Sekä *Kant* että *Hegel* pyrkivät osoittamaan, että rangaistus olisi oma tarkoituksensa. Ensin mainittu, joka piti rangaistusta kategorisen imperatiivin vaatimuksena, on esittänyt absoluuttista rangaistusteoriaa kuvaavana useasti siteroidun ajatuksen, että vaikka yhteiskunta hajoaisi, olisi sen sitä ennen huolehditava siitä, että viimeinenkin vankilassa oleva murhamies teloitettaisiin. Niin suuri merkitys kuin Kantilla on ollutkin myös rikosoikeuden kehitykseen, niin absoluuttiset rangaistusteoriat ovat esiintyneet rikosoikeudessa kuitenkin lähinnä sen kaltaisina kuin miksi Hegel oli absoluuttisen rangaistusteorian kehittänyt. Hegelin dialektinen kä-

aatteen kannattajista asettaa edes kysymyksen alaiseksi sitä, etteikö rangaistuksella olisi myös yhteiskunnallinen tehtävänsä. Kukaan ei enää kieltäne sitä, etteikö rangaistuksen tarkoituksena olisi yhteiskunnan ja sen jäsenten suojeleminen vahingollisena pidetyltä inhimilliseltä suhtautumiselta eli lyhyesti sanottuna rikollisuuden vastustaminen.^{3 4}

sitys rangaistuksesta oli lyhyesti sanottuna seuraavan sisältöinen. Oikeus on järjellisen tahdon ulkonainen ilmenemismuoto. Vain tässä ulkonaisessa ilmenemismuodossaan voi tuo sinänsä loukkaamaton yleinen tahto joutua hyökkäyksen kohteeksi. Jos yksityinen tahto loukkaa yleistä tahtoa, niin se joutuu ristiriitaan oman itsensä kanssa, sillä yksityisen tahdon järjellisyys on siinä, että se on sopuoinnussa yleisen tahdon eli siis lain kanssa. Yksityisen tahdon sisäinen ristiriita vaatii ratkaisua ja sen muodostaa rangaistus poistamalla rikoksen aiheuttaman ristiriidan. Koska oikeus järjellisen tahdon ilmauksena on itsessään loukkaamaton, niin täytyy myös oikeudenvastaisen tahdon, joka ilmenee oikeuden loukkauksessa, olla mitätön. Kun rangaistus paljastaa rikoksen mitättömyyden, niin se on siis sinänsä mitättömän rikoksen negatio eli negation negatio ja sellaisena oikeuden positiivinen vahvistaminen. Hegelin rangaistusteorian johdosta ks., paitsi hänen teostaan *Grundlinien der Philosophie*, esim. *Forsman*, *Straffrättens allmänna läror* s. 19 ss. ja *Ehrström*, *Om principen för fängelsestraffets ordnande* s. 46 ss.

³ Puhtaana absoluuttisen teorian edustajana Suomessa on pidettävä *Ehrströmiä*, joka oli omaksunut täydelleen *Hegelin* käsityksen rangaistuksesta. Vuonna 1859 julkaisemassaan teoksessa »Om principen för fängelsestraffets ordnande» hän toteaa (s. 29) *Hegelin* rangaistusteorian voittaneen alaa kriminalistien keskuudessa, joskin »till och med ännu finnes en och annan, som hyllar en s.k. 'Gerechtigkeits-theorie', men som likväl i sjelfva verket befinner sig på de relativa teoriernas standpunkt och som föga gjort sig reda för straffets begrepp». Referoimme lyhyesti *Ehrströmin* käsityksen rangaistuksen olemuksesta ja tarkoituksesta. *Ehrströmin* mukaan rangaistus oikeudenloukkausta vastaavana pahana on oikeudenmukainen, koska se kumoamalla sekä oikeudenloukkauksen että rikoksenteikijän syyllisyyden ei toteuta ainoastaan valtiossa ja rikoksenteikijän omassa olemuksessa esiintyvää järjen vaatimusta, vaan myöskin palauttaa laissa ilmaistun oikeuden herruuden. Tämä on rangaistuksen oikeusperuste. Mutta rangaistuksen tarkoitus »kan icke vara något annat, än att vara just det, som förnuftet visar, att det (straffet) begreppsenligt är». Tosin olemuksensa mukainen rangaistus palvelee myös käytännöllisiä tarkoituksia, sillä se on osoittautunut olevan »ett medel till den i godtycket fångna massans afskreckande och till förbrytarens förbättring», mutta tällaisia vaikutuksia ei voida pitää minään rangaistuksen tarkoituksena, puhumattakaan siitä, että mainittuja utilitaarisia näkökohtia saisi ottaa huomioon rangaistusta määrättäessä. Ks. *Ehrström*, mt., erikoisesti s. 94 s. Myös *Forsman* oli absoluuttisen rangaistusteorian edustaja. »Rangaistus ilmestyy rikollisen teon kostamisessa rikoksenteikijää vastaan käytetyn pahan kautta. Rangaistuksella saattaa siis olla ainoasti yksi tarkoitus, joka on oikeellisuuden täyttäminen.» Ks. *Forsman*, *Rangaistuksen tarkoituksesta* s. 26; vrt. kuitenkin *Straffrättens allmänna läror* s. 35 ss., jossa *Forsman* tuntuu antavan myös teleologisille näkökohdille jossain määrin sijaa.

⁴ Määrittelemme rikoksen mieluummin rikoslaissa ilmaistujen käyttäytymiskaa-

Tietävästi ne, jotka nykyisin selittävät rangaistuksen olevan tehdyn rikoksen oikeudenmukaista hyvittämistä, ovatkin sitä mieltä, että rangaistuksen yhteiskunnallinen tehtävä tulee parhaiten täytetyksi silloin, kun rangaistus määrätään hyvitysaatteeseen sisältyvää oikeellisuuden ajatusta silmällä pitäen. Niinpä esimerkiksi *Alanen*, vaikka hän *Stahlin* esittämiin metafysiillisiin postulaatteihin nojautuen katsookin, että »pahanteon hyvittämisen eettinen pohja on Jumalan valtiovallalle antamassa valtuutuksessa»,⁵ selittää hyvitysteorian pitävän hyvityskäsitteestä kiinni siksi, että »vain hyvitysajatuksen pohjalle rakentuva rangaistusjärjestelmä kykenee säilyttämään yhteiskunnan jäsenissä yhteiskunnan pystyssäpysymiseksi vaadittavan siveellisen tajunnan». *Salmialan* mukaan taas »ne, joiden mielestä rangaistuksen tulee edelleenkin olla olemukseltaan myös oikeudenmukaista sovitusta, lähtevät siitä vakaumuksesta, että rangaistus vain tällaisena pystyy täyttämään tärkeän tehtävänsä oikeusjärjestyksen suojelemiseksi». ^{7 7a}

vojen kanssa ristiriidassa olevaksi inhimilliseksi *suhtautumiseksi* kuin rangaistuksella uhatuksi oikeudenvastaiseksi *teoksi*, mitä viimeksi mainittua termiä on pidettävä liian suppeana osoittamaan esim. sitä tosiasiaa, että rikos voidaan tehdä myös toimettomuuden eli laiminlyönnin kautta. Suhtautumistermin suhteen ks. *Livson*, *Epävarsinainen laiminlyöntirikos* s. 1 viite 2.

⁵ *Alanen*, Rangaistus ja turvaamistoimenpiteet s. 21 sekä Om den obestämda straffdomen, JFT 1927 s. 218.

⁶ *Alanen*, Rangaistus ja turvaamistoimenpiteet s. 23.

⁷ *Salmiala*, Rangaistuksesta, Lakimiesyhdistyksen juhlaulkaisu s. 408.

^{7a} Professori *Salmiala* on totuttu lukemaan sovitusteoriain edustajien joukkoon. Totta tietysti on, että *Salmiala* konservatiivisen peruskatsomuksen omaavana korostaa erikoisesti kansassa elävän oikeudenmukaisuuden vaatimuksen huomioonottamisen välttämättömyyttä rangaistuksesta kysymyksen ollen ja että hän ei tällöin myöskään kaihda käyttää sellaisia sanoja kuin hyvitys ja sovitus. Mielestämme on kuitenkin varsin kysymyksenalaista, voidaanko häntä tällä perusteella pitää sovitusteorian edustajana. Rohkenisimmekin olla sitä mieltä, että ainakin silloin, jos lähdetään siitä, mistä tässä teoksessa on lähdetty, eli siis määrittelemällä sovitusteorian edustajaksi preventioteorian kannattajan vastakohtana vain sellaisen tietoisoppineen, joka antaa sovituksen aatteelle rikosoikeudessa yhteiskunnallisista hyötynäkökohdista riippumatonta arvoa ja merkitystä, niin silloin professori *Salmialan* paikka ei ole sovitusteorian edustajien joukossa. Vähänkin tarkempi tutustuminen *Salmialan* rangaistusoppia koskeviin esityksiin nimittäin osoittaa, että hän päätyy puoltamaansa rangaistukseen *yksinomaan* yhteiskunnallisilla eli siis *ei-metafyysisillä perusteilla*. Viittaamme vain *Salmialan* Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen juhlaulkaisussa olevaan kirjoitukseen Rangaistuksesta. Tässä teoksessa hän esimerkiksi sivulla 416 lausuu: »Kansan oikeustajunnan vaatima sovitus rangaistuksessa ei suinkaan ole mikään itsetarkoitus, vaan rangaistuksen luonteeseen liittyvä ominaisuus, jotta rangaistus voisi toteuttaa tarkoituksensa, ts., jotta se olisi

Edellä esitetyn huomioon ottaen ei ehkä voitaisikaan pitää asianmukaisena sellaista menettelyä, että nykyisin edustettuina olevat rangaistusteoriat jaettaisiin absoluuttisiin ja relatiivisiin.⁸ Lienee oikeampaa katsoa jokainen nykyisin esiintyvä teoria ainakin sikäli relatiiviseksi, että kaikkien niiden mukaan rangaistuksen avulla pyritään saavuttamaan yhteiskunnallisia vaikutuksia.⁹ Olisi kuitenkin väärin tehdä tästä se johtopäätös, ettei absoluuttisten rangaistusteorioiden perintöä vaalivien hyvitys- eli sovitusteoriain¹⁰ ja puhtaiden preventioteorioiden vä-

tehokas keino suojaamaan yhteiskuntaa ja sen jäseniä. Sovitusvaatimus ei niin-
ollon pohjaudu mihinkään metafyyssisiin perusteisiin — kuten usein väitetään —
vaan siihen kokemuseräiseen, vaistomaiseksi muodostuneeseen tietoon, että yksilön
tietoisuus, että hänen tekonsa on tuova hänelle itselleen kärsimyksiä, on omiansa
pidättämään hänet sellaisesta, joka voi aiheuttaa hänelle itselleen pahaa.»

Kun meillä erään äskettäin julkaistun väitöskirjan ilmestyttyä esitettiin huomautus, että siinä oli pyritty useista tunnetuista preventionisteista tekemään sovitusteorian kannattajia, emme ole päinvastaisen huomautuksen pelossa rohjenneet teokssessamme suoraan poiketa vallitsevana pidettävästä käsityskannasta professori Salmialan rangaistusteorian suhteen. Pidämme kuitenkin tärkeänä tuoda oman käsityksemme asiasta esiin ja huomauttaa erikoisesti, että jos professori Salmiala halutaan lukea sovitusteorian edustajiin, niin joka tapauksessa on vältettävä sitä, että pyritäisiin nojautumaan hänen teoriaansa metafyyssillisen sovitusteorian oikeaksi osoittamisessa, samoin kuin sitäkin, että yritettäisiin kumota hänen rangaistusteoriaansa osoittamalla sovitusaatteen yhteiskunnallisen elämän ulkopuolella oleva merkityksettömyys.

⁸ Määrittelemme tässä siis absoluuttiseksi sellaisen teorian, jossa rangaistuksen määräämiseen nähden ei suoda mitään sijaa tarkoituksenmukaisuuden vaatimuksille. Asiaa ei muuta se, että useat absoluuttisten teoriain kannattajat katsovat sovitusrangaistuksen samalla tukevan tehokkaasti valtiovallan auktoriteettia ja vastustavan rikollista suhtautumista antamatta noille näkökohdille kuitenkaan mitään merkitystä rangaistuksen määräämiseen nähden. Rangaistuksen oikeutuksen ja tarkoituksen perustavat absoluuttisten teorioiden edustajat yhteiskunnallisten hyötynäkökohtien sijasta etiikan, logiikan tai estetiikan vaatimuksiin. Ks. *Erner*, *Theorie der Sicherungsmittel* s. 28.

⁹ Niinpä sovitusteorian ehkä tunnustetuin saksalainen edustaja *Beling* toteaa teoksessaan *Die Vergeltungsidee und ihre Bedeutung für das Strafrecht* (1908) s. 2 s.: »Heute hat die relative Theorie auf der ganzen Linie insofern gesiegt, als alle Welt für das punire ein 'ut' oder 'ne' fordert. In diesem Sinne gibt es heute keinen, der nicht Relativist wäre.» Ks. myös *Kallenberg*, *Om återfall i brott* s. 18 ss. ja *Om brott och straff*, SvJT 1949 s. 7 s.

¹⁰ Voitanee lähteä siitä, että sovitus- ja hyvitysrankaistuksella tarkoitetaan itse asiassa samaa rangaistusta. Rangaistus hyvityksenä merkitsee sitä, että pahaa tehneen on tapahtuneen vääryyden tasoittamiseksi kärsittävä vastaavanlainen paha. Kun puhutaan rangaistuksesta sovituksena, pidetään silmällä lähinnä rikoksen loukatussa ja hänen ympäristössään aiheuttaman pahantunteen poistamista. Näin

lillä olisi mitään periaatteellista eroa. Periaatteellinen ero on mielettämme löydettävissä siitä tavasta, millä eri rangaistusteoriat suhtautuvat hyvityksen aatteeseen. Sovitusteorioiden piiriin kuuluvaksi lukimme jokaisen teorian, missä *sovitussajatukselle annetaan itsenäistä, yhteiskunnallisista hyötynäkökohdista riippumatonta arvoa ja merkitystä*.¹¹ Näin on nähdäksemme asianlaita siinäkin tapauksessa, että sovitussajatuksen pohjattaisiin vain, joko kokonaan tai osittain, rangaistuksen käyttämisen oikeutus.¹² Silloin taasen, kun rangaistus kokonai-

Salmiäla, Rangaistuksesta, Lakimiesyhdistyksen juhlaulkaisu s. 408. Vrt. myös *Serlachius-Särkilähti*, Suomen rikosoikeuden oppikirja I s. 26 s.

¹¹ Sovitusteorialle ominainen rangaistuksen itsearvo käy erittäin selvästi ilmi *Ahlmanin* rangaistusteoriasta. Teoksessaan Oikeudenmukaisuus ja sen suhde moraaliin hän lausuu (s. 48 s.) mm.: »Oikeudenmukaisuuden aatteen valossa katsottuna rikollisen ei tule saada osakseen rangaistusta siksi, että hän sen kautta tulisi 'paremmaksi ihmiseksi' tai kelpolliseksi yhteiskunnan jäseneksi, ei myöskään sen takia, että muita tai häntä itseään pelotettaisiin lankeamasta rikokseen. Yleensä eivät mitkään niistä näkökohdista, joita teleologiset rangaistusteoriat esittävät, pidä paikkaansa oikeudenmukaisuuden näkökulmasta katsottuina, ei edes se — — —, että rikollista on rangaistava, jotta yhteiskunnan jäsenten tai rikollisen oma oikeudentunto tulisi tyydytetyksi. Rikollista ei yleensä rangaista mitään 'varten' — tässä ovat Kantin ja Hegelin rangaistusteoriat varmaankin oikeassa, jos asiaa arvostellaan oikeudenmukaisuuden kannalta — vaan on *sinänsä* arvokasta, että rikollinen saatetaan rangaistukseen.» *Ahlmania* ei kuitenkaan voitane pitää absoluuttisen rangaistusteorian edustajana, sillä hän perustaa tässä siteroitua ajatukseen vain rangaistuksen oikeutuksen, kun taasen rangaistuksen tarkoitus on hänen käsityksensä mukaan löydettävissä sosiaalisista ja psykologisista seikoista. Ks., paitsi mt. s. 49, myös Rikoksentehtäjän rangaistustarpeen tyydyttäminen, SKV 1939 s. 87 ss.

¹² Sovitusteorian edustajiin on luettava ainakin useimmat ns. klassillisen koulukunnan saksalaisista edustajista. Kun selostuksia saksalaisten klassillisen koulukunnan edustajien rangaistusteorioista on saatavissa varsin monista teoksista, tyydymme tässä viittaamaan noihin rangaistusteorioihin vain sikäli, kuin se on sovitusteorian olemuksen valaisemiseksi välttämätöntä. Nuo teoriat voitaisiin *Exnerin* tavoin jakaa kolmeen ryhmään aina sen mukaan, missä keskinäisessä suhteessa niissä sovitussajatus ja tarkoituksenmukaisuuden aate esiintyvät. Ensimmäiseen ryhmään voidaan sijoittaa sellaiset teoriat, joissa sovitusaate ja tarkoituksenmukaisuuden aate on ko-ordinoitu siten, että sekä repressio että preventio selitetään rangaistuksen pää tarkoituksiksi. Tähän ryhmään kuuluvaksi lukee *Exner* v. *Hippelin* esittämän rangaistusteorian. Mainitusta rangaistusteoriasta ks. v. *Hippel*, *Deutsches Strafrecht* I s. 490 ss. ja *Lehrbuch des Strafrechts* s. 59 ss. Toisen ryhmän muodostaisivat sellaiset teoriat, joissa suojeluperiaate on alistetussa asemassa sovitusaatteen nähden. v. *Hippelin* ja muiden ensimmäiseen ryhmään kuuluvien edustamasta teoriasta voitaisiin tällaiset teoriat erottaa siinä, että kun edellisissä tunnustetaan sovituksen rinnalla muillakin tarkoituksilla olevan oikeutuksensa, niin jälkimmäisissä annetaan ratkaiseva merkitys hyvitystarkoitukselle. Nämä teoriat

suudessaan ja myöskin sen oikeutus perustetaan yksinomaan teleologisille näkökohdille eli toisin sanoen rangaistuksen yhteiskunnalliseen välttämättömyyteen, ollaan tekemisissä teorian kanssa, jota on totuttu nimittämään preventioteoriaksi.¹³

ovat kaikkein lähimpänä absoluuttisia teorioita, joskaan niitäkään ei voida pitää absoluuttisina siitä syystä, että ne antavat utilitaristisille näkökohdille merkitystä, vaikkakin »nur so weit sie sich in dessen (Vergeltungszweck) Rahmen unterbringen und seine charakteristischen Merkmale nicht verwischen, haben sie Anspruch auf besondere Pflege» (Nagler, Verbrechensprophylaxe s. 209). Tällä kannalla ovat esim. *Birkmeyer* ja *Nagler*. Kolmannen ryhmän muodostavat sellaiset teorat, joissa sovitusaate on alistetussa asemassa suojeleusteeseen nähden. Nämä lähtevät siitä, että oikeudenmukaisuuden siveellinen käsky enempää kuin kansan sovitustarvekaan eivät yksinään riitä oikeuttamaan valtiota käyttämään rangaistusta, vaan tarvitaan lisäksi joku reaalisen tarkoituksiperän saavuttaminen. Tähän ryhmään kuuluviksi voidaan lukea suurin osa saksalaisista klassillisen suunnan rikosoikeuden oppineista. Heistä nimekkäimpinä on mainittava *Binding*, *Beling*, *Allfeld*, *Köhler* ja *Oetker*. *Bindingin* mukaan esim. (Grundrisse des Strafrechts I s. 155): »Die Strafe ist — — — das geltend gemachte Recht auf Befolgung der staatlichen Normen behufs notwendiger Bewährung der Autorität der verletzten Gesetze.» *Bindingin* mukaan valtion oikeus rangaista rikoksentehtäjiä perustuu siihen, että rikoksentehtäjiä on syyllistynyt normin rikkomiseen, mutta rankaisuvellisuus vain rangaistuksen välttämättömyyteen lain auktoriteetin säilyttämiseksi.

¹³ Varsin yleisesti lähdetään siitä, että sovitusteorian ja yleisestävän teorian välillä ei olisi olemassa ainakaan oleellista eroa. Esim. *Ebermayer*, Schuld und Gefährlichkeit s. 16 s., v. *Liszt*, Lehrbuch des deutschen Strafrechts s. 24 ja *Serlachius-Särkilähti*, Suomen rikosoikeuden oppikirja I s. 28. Myönnettävä onkin, että teorioitten lopputulosta käytännöllisesti arvostellen voi näin ollakin asianlaita ainakin eräiden sovitusteoriain ja yleisestävien teoriain suhteen. Voidaanhan esim. puoltaa käytännöllisistä syistä rangaistusta, joka on sovitusaatteen mukainen. Tällöin sovitusrangaistuksella ja preventiorangaistuksella ei ole muuta kuin se teoreettinen ero, että edellinen antaa sovituksen aatteelle itsenäistä merkitystä, kun taas jälkimmäinen päättyy samaan tulokseen pelkästään käytännöllisyyden vaatimuksista. Varsinkin kun ottaa huomioon, että useinkaan ei käy selvästi ilmi, minkä merkityksen ao. tutkija antaa sovituksen aatteelle, saatettaisiin hyvällä syyllä selittää, että periaattellisen eron tekeminen sovitusteorian ja yleisestävälle aatteelle rakentuvan rangaistusteorian välillä olisi turhaa. Kun kuitenkin sovitusopilla ja prevention aatteella on aivan vastakkainen lähtökohta, olisi hyvin tärkeä tietää, mitä kukin rangaistusteorian esittäjä tarkoittaa. Näin yksinomaan siitä syystä, että sovitusteorian ja preventioteorian arvostelemisen täytyy yleisesti ajatellen tapahtua aivan eri pohjalta. Tässä yhteydessä on muuten syytä todeta, että mikäli rikosoikeuden tutkijat yleensä kehittelisivät selvästi ja täsmällisesti rangaistusteoriaansa, välttyttäisiin varmaankin monelta hedelmättömältä polemikilta, jossa, kuten nykyisinkin valitettavasti vielä joskus tapahtuu, tutkijat puhuvat eri asioista ja toinen tutkija saattaa syyttää vastustajaansa sellaisesta, mitä toinen ei ole koskaan väittänyt ja edellyttänytään. Tämänkin vuoksi pidämme tärkeänä selittää, että ainakin me tarkoitamme preventioteorian edustajalla vain sellaista rikosoikeuden oppi-

Preventiiviset teoriat on tapana jakaa yleisistäviin ja erityisistäviin teorioihin. Yleisistäväksi kutsutaan yleensä sellaista teoriaa, jossa rangaistuksen tärkeimpänä funktiona pidetään sitä vaikutusta, mikä rangaistuksella on rikoksentekijän sosiaaliseen ympäristöön ja kansalaisiin yleensä.¹⁴ Tämän vastakohtana puhutaan erityisistävästä eli individualipreventiivisestä teoriasta silloin, kun rikosoikeudellista reaktiota määrättäessä pyritään kiinnittämään päähuomio siihen tai niihin henkilöihin, joihin rikosta seuraavaa reaktiota joudutaan soveltamaan.¹⁵

Yleisistäviä ja erityisistäviä teorioita ei mielestämme voida eroittaa toisistaan pelkästään sillä perusteella, että edelliset jälkimmäisten vastaakohtana pitäisivät yleisistävää vaikutusmuotoa rangaistuksen tärkeimpänä yhteiskunnallisena funktiona. Todellisuudessa näet erityisistävän aatteen puoltajat eivät, harvoja poikkeuksia lukuunottamatta, laisinkaan kiellä sitä, etteikö rangaistuksella olisi erittäin tärkeä yleisistävä merkityksensä.¹⁶ He katsovat ainoastaan, että yleisistävää vaikutusta

mutta, joka ei anna sovitukselle mitään itsenäistä arvoa. Ja tältä pohjalta lähtien voidaan Exneriin yhtyen todeta (Theorie der Sicherungsmittel s. 42), että »so bleibt die Gleichstellung der modernen Vergeltungstheorie mit der Generalpräventionstheorie ein falscher Optimismus«. Ks. myös *Alanen*, Rangaistus ja turvaamistoimenpiteet s. 30 s.

¹⁴ Ks. esim. *Palme*, Om preskription av åtalsrätt s. 11; *Serlachius-Särkilahti*, Suomen rikosoikeuden oppikirja s. 27 s.

¹⁵ *Palme*, Om preskription av åtalsrätt s. 16.

¹⁶ Individualipreventiivisen aatteen kannattajista esim. *Kinberg* ei kylläkään anna kovinkaan suurta merkitystä rangaistuksen yleispreventiiviselle vaikutusmuodolle, mutta hänkin halunnee etupäässä korostaa vain sitä, että rikoslain yleisistävä vaikutus on riippumaton rangaistuksen lähemmästä muotoamisesta »under förutsättning att sambandet mellan förseelsens innebörd och straffreaktionens beskaffenhet är någorlunda rimligt och förnuftigt». Ks. *Kinberg*, Aktuella kriminalitetsproblem i psykologisk belysning s. 104 ss. sekä NKA 1939 s. 162 s. Vrt. myös *Brück*, SvJT 1933 s. 515. *Hartvig Nissen* väheksyi suurella määrällä rangaistuksen yleisistävää vaikutusta, mikä johtui ilmeisestikin siitä, että *Nissen* ei huomionnut rangaistuksen moraalista ohjaavaa ja muodostavaa vaikutusta vaan näki rangaistuksen yleispreventiivisen puolen vain sen mahdollisessa pelottavassa vaikutusmuodossa. Ks. *Nissen*, Allmänprevention och individualprevention, NKA 1939 s. 134 s. sekä *Skjerpet straff för sedelighets förbrydelse?*, NTFS 1927 s. 32. Myöskin amerikkalaiset kriminologit unohtavat mielellään, että rangaistuksen yleisistävä teho ei ole yksinomaan sen rikoksia tekemästä pelottavassa vaikutuksessa. Kun esim. *Cantor* selittää (Penal theory and practice, Jour. Crim. Law and Criminol. 26: 1935 s. 341): »The criminal law cannot serve to protect society and, at the same time, aim to punish those who violate The law», jää häneltä ilmeisesti huomaamatta, että rangaistuksen moraalista ohjaavan funktion huomioon ottaen ei ole millään tavoin ristiriitaista väittää, etteikö rikoslaki voisi samanaikaisesti sekä suojella yhteiskuntaa että rangaista rikoksentekijää.

saattaa olla muunlaisellakin reaktiolla kuin pelkästään traditionaalisella rangaistuksella ja että joka tapauksessa yleisestävyyden aate, joka ei heidän käsityksensä mukaan kykene antamaan lähempää ohjetta rikosoikeudellisen reaktion määräämiseen, sallii reaktion mukaamisen varsin laajojen ääri rajojen sisällä erityisestävää aatetta silmällä pitäen.¹⁷ Nykyiset yleisestävien teorioitten edustajat taasen pitäen rangaistuksen moraalialue muodostavaa ja ohjaavaa funktiota sen tärkeimpänä vaikutusmuotona katsovat, että moraalialue ohjaava kyky saattaa olla vain traditionaalisella rangaistuksella eli sellaisella rangaistuksella, joka kykenee herättämään yleisessä moraalista paheksumista yhteiskunnallisesti vahingolliseksi leimattua inhimillistä suhtautumista kohtaan.^{18 19} Tämän

¹⁷ Ks. esim. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 33 ss. ja Sovitusrangaistuksen soveltuvaisuus kriminaalipoliittisiin tarkoituksiin, DL 1937 s. 56 s.; *Agge*, Brott och straff, Svensk lag och rätt s. 66 ss., Straffrättens allmänna del I s. 36, Det straffrättsliga reaktionssystemet, esim. s. 14, s. 43 ja s. 88; *Andenaes*, Viljens frihet, straffretten och straffedommerutdannelsen, TFR 1941 s. 71; *Kjerschow*, Straffutmaaling, Norsk Retstidende 1934 s. 14, *Kallenberg*, Om brott och straff, SvJT 1949 s. 10 s., jossa mm. lausutaan: »Så utomordentligt viktig generalpreventionen än är — efter min mening den allra viktigaste — så är det inte och kan det ej vara med den som lagstiftning och vetenskap mest sysselsätter sig. En strafflagstiftare får visserligen aldrig släppa ur sikte det allmänpreventiva syftet, men han kan dock inte vid strafflagens utarbetande därav hämta någon närmare ledning. Tanken, att lagens stämplande av handlingar såsom brottsliga och straffbara bör verka moralbildande och avskräckande, lämnar inte någon närmare ledning vid avgörandet av om straffet för ett brott bör vara strängare eller mildare.» Ks. myös *Serlachius-Särkilähti*, Epämääräiset rangaistustuomiot, LM 1907 s. 11: Vaikka Serlachius-Särkilähti puhuikin rangaistuksesta myös sovituksena ja hyvityksenä, emme omaksumamme kannan mukaan voi pitää häntä sovitusteorian edustajana. Yksinomaan hänen teoksensa, Suomen rikosoikeuden oppikirja, 5 §:stä (s. 21 ss.) käy mielestämme selvästi ilmi, että hän ei anna mitään itsenäistä merkitystä sovitusaatteelle. S. 27 hän lausuu nimenomaan: »Sanomalla rangaistusta hyvitykseksi (sovitukseksi) ei sille — — — suinkaan omisteta mitään muuta tahi korkeampaa (absoluuttista) oikeutusta kuin se, mikä sillä tehtävänsä välttämättömyyden nojalla tarkoituksellisuutena on.» Viimeksi esitetyn johdosta vrt. kuitenkin *Ellilä*, Tutkintavankeuden lukeminen rangaistuksen vähennykseksi s. 34 s.

¹⁸ Esim. *Ekelöf*, Straffet, skadeståndet och vitet s. 60 ss. ja s. 73 ss.

¹⁹ Aikaisemmin oltiin sitä mieltä, että rangaistuksen yleisestävä teho oli yksinomaan sen pelottavassa vaikutuksessa. Tästä syystä varhaisempina aikoina olivatkin vallalla kuolemanrangaistukset ja raa'at ruumiilliset rangaistukset, jotka lisäksi täytäntöönpantiin julkisesti. *Anselm Ritter v. Feuerbach* on ensimmäisenä korostanut sitä, että pelotusaatteen merkitys ei johdu niinkään paljon yksityisen rangaistuksen täytäntöönpanosta vaan että oleellisin pelottava vaikutus on itse rikoslakiin sisältyvillä rangaistusuhilla. Feuerbachin teoria, joka tunnetaan yleensä psykologisen pakkoteorian nimellä, lähtee siitä, että potentiaaliset rikoksentekijät pun-

vuoksi nykyiset yleisestävän teorian kannattajat ovatkin sitä mieltä, että rangaistuksen tehtävänä ei ole rikoksentekijän yhteiskuntaan sopeuttaminen enempää kuin hänen yhteiskunnasta eristämisensääkään tai muun erityisestävän tarkoituksen toteuttaminen, vaan sen tehtävänä on yleistä moraalialia säilyttämällä, ohjaamalla ja muodostamalla estää kansalaisia yleensä sortumasta rikosten tielle.²⁰ Yleisestävän ja erityisestävän teorian välistä eroa voitaisiin näin ollen yleisesti luonnehtia siten, että kun edellisen teorian edustajat antaen erityisestävyyden aatteelle vain toissijaisen merkityksen etsivät kriminaalipolitiikalleen ohjetta reaktion mahdollisesta vaikutuksesta muihin kuin rikoksentekijään itseensä ja kiinnittävät sen vuoksi pääasiallisen huomionsa rikolliseen tekoon tai tekemättä jättämiseen, niin jälkimmäisen teorian kannattajien mukaan kriminaalipolitiikassa tulisi pyrkiä mahdollisimman suuressa määrin sopeuttamaan reaktiot rikoksentekijään erikoislaadun mukaan.

Huolimatta siitä, että eri teorioitten edustajat joutuvat teoreettisissa perus- ja kiistakysymyksissä useastikin sovittamattomaan ristiriitaan, ei tämän tarvitse merkitä sitä, että heidän kantansa myös käytännöllisten loppupäätelmien suhteen välttämättä muodostuisivat läheskään so-

nitsisivat vastakkain niitä arvoja, jotka rikoksen kautta voitaisiin saavuttaa, niiden haittojen kanssa, jotka rikoksentekijälle aiheutuisivat rangaistuksen alaiseksi joutumisesta. Ks. *Feuerbach*, *Lehrbuch des Peinlichen Rechts* s. 38 ss.; *Feuerbachin* teoriasta ja sitä vastaan tehtävissä olevista huomautuksista ks. esim. *Honkasalo*, *Suomen rikosoikeus* I s. 27 s. Nykyisistä yleisestävän teorian kannattajista esimerkiksi *Lundstedt* kieltää rangaistuksen pelottavan vaikutuksen miltei täydellisesti. Ks. *Lundstedt*, *Till frågan om rätten och samhället* s. 105 s. Vrt. tämän johdosta *Brück*, *Studier över strafflagen* kap. 23, s. 87 s.

²⁰ Yleisestävyyden rangaistuksen johtavaksi aatteeksi selittävät mm.: *Erner* (*Theorie der Sicherungsmittel*), *Ekelöf* (ks. *Straffet, skadeståndet och vitet* s. 12 ss.; *Straffverkställighet och allmänprevention*, *SvJT* 1946 s. 161 ss.), *Hägerström* (esim. *Naturrett i straffrättsvetenskapen*, *SvJT* 1920 s. 321 ss.), *Lundstedt* (*Principinledning* s. 21 ss.; *Unwissenschaftlichkeit der Rechtswissenschaft II* s. 83 ss. ja *Straffverkställighet och allmänprevention*, *SvJT* 1946 s. 641 ss.), *Brück* (*Studier över strafflagen* kap. 23 s. 87 ss.; *Prof. Olof Kinbergs Teori om strafflagens allmänna verkningar*, *SvJT* 1933 s. 512 ss.; *Allmänprevention och individualprevention*, *Festschrift tillägnad Stjernberg* s. 59 ss.). Myöskin *Wetter* lienee luettava yleisestävän teorian edustajiin (ks. *Wetter*, *Den villkorliga domen* s. 1—36, *Straffansvar vid rus* s. 4). *Stjernberg*, joka aikaisemmin asetti selvästi individuaalipreventiivisen aatteen etualalle, korosti myöhemmin niinkään yleisestävän aatteen merkitystä rangaistusta hallitsevana funktiona. (Ks. *Stjernberg*, *Om förutsättningarna för strafflagens upprätthållande i nutidens samhället*, *SvJT* 1920 s. 1 ss.; *Straffrättsliga studier* s. 121 s. ja *Kriminalpolitik* s. 205 s., 303 s. ja 312 s.).

vittamattomiksi. Päinvastoin voidaan todeta, että aivan erilaisista rangaistusteorioista lähtevät oikeusoppineet saattavat olla jonkun rikosoikeudellisen säännösten käytännöllisen järjestämisen suhteen jotakuinkin yksimielisiä.

Mitä ensiksikin tulee sovitusteorian ja individuaalipreventiivisen teorian edustajien keskinäiseen suhteeseen käytännössä, voimme viitata meitä lähempänäkin olevaan tosiasiaan kuin siihen, että hyvitysaatetta vaaliseen klassillisen suunnan edustaja Kahl ja individuaalipreventiivistä aatetta johtotähtenään pitäneen sosiologisen koulukunnan tunnetuin edustaja v. Liszt laativat yhteistoimin vuodelta 1910 olevan Saksan rikoslain ns. vastaehdotuksen. Tarkoitamme Suomen rikosoikeuden professoreita Honkasalaa ja Salmialaa. Heidän kantansa periaatteellistakaan laatua olevien käytännöllisten johtopäätösten suhteen eivät ole niin erilaiset kuin lähtökohtien eroavuus helposti antaisi aiheutta olettaa. Niinpä Salmiala lopettaa kirjoituksensa Lisiä oppiin rangaistuksen olemuksesta seuraavaan tapaan: »Rangaistus, kuten kaikki inhimillinen, on kehityksenalainen. On mahdollista, että tulee aika, jolloin rangaistus on kokonaan puhdistunut siitä elementistä, jonka siinä nykyisin muodostaa kostosta peräisin oleva sovitus- ja hyvitysvaatimus. Mutta se aika on ilmeisesti vielä kaukana. Ihminen ja kansa muuttuvat perusolemukseltaan sangen hitaasti. Toistaiseksi on lainsäätäjän rangaistukseen nähden, muovatessaan sitä yleis- ja erityisestäviä tarkoituspäitä silmällä pitäen, otettava huomioon myös ne vaatimukset, jotka kansan oikeustajunta sovitusta vaativana siihen nähden asettaa (kurs. tässä).»²¹ Honkasalo puolestaan katsoo, että vaikka sovitusajatukseseen sisältyvä oikeellisuuden aate ei olekaan kriminaalipolitiikalle herätteitä antava, sillä on kuitenkin kriminaalipolitiikassa suuri merkitys, rikosoikeudelliset uudistukset näet kun voivat johtaa suotuisiin tuloksiin vain sillä edellytyksellä, että ne kykenevät tyydyttämään kansan oikeustajunnan asettamaa oikeellisuuden vaatimusta.²² Se, että Honkasalo, joka hylkää sovitusaatteen tieteen pohjaksi kelpaamattomana periaatteena, kuitenkin antaa sovitusajatuksen sisältämälle oikeellisuuden aatteelle tärkeän merkityksen ja siis tällä tavoin käytännöllisten johtopäätösten suhteen lähenee modernisoidun sovitusteorian edustajien esittämää kantaa, johtuu siitä, että Honkasalo ei unohda rangaistuksen yleisestävää puolta. Voidaan nimittäin Aggeen yhtyen todeta, että yleisestävyyden aate rikosoikeudessa edellyttää »hänsynstagande från lagstiftarens sida till

²¹ DL 1946 s. 50.

²² Honkasalo, Suomen rikosoikeus I s. 35.

vissa föreställningar och värderingar, vilka höra hemma i — — —
vedergällningsstraffrättens tankevärld — — —.²³

Ruotsissa syntynyt *Hägerströmin* arvofilosofian pohjalle rakentuva yleisestäv teoria,²⁴ joka on saanut Ruotsissa suurta kannatusta ja jonka vaikutusta alkaa olla havaittavissa Ruotsin ulkopuolellakin,²⁵ suhtautuu jyrkän tuomitsevasti sekä sovitusteoriaan että erityisestävään teoriaan. Sovitusaatetta pitää esim. *Ekelöf* »erittäin alkeellisena käsityksenä», jota vastaan hyökkääminen merkitsisi samaa kuin »tuhlata ruutia kuolleitten haukkojen ampumiseen».²⁶ *Lundstedtin* mielestä myöskin erityisestävä rangaistusteoria ja erityisestävyyden aate yleensä ovat rikosoikeuden epätieteellisyyden seurauksia.²⁷ Onkin todettava, että ruotsalaisten yleistävän teorian edustajien eli ns. Upsalan koulukunnan oppien toteuttaminen käytännössä johtaisi useasti tuloksiin, jotka eivät olisi ainoastaan individuaalipreventiivisen aatteen vastaisia vaan poikkeaisi-

²³ *Agge*, *Det straffrättsliga reaktionssystemet* s. 20.

²⁴ *Lundstedtilaisen* eli ns. Upsalan koulukunnan kritiikki ei kohdistu vain muihin rangaistusteorioihin eikä edes yksinomaan rikosoikeuteen vaan sen mukaan koko traditionaalinen oikeustiede rakentuu taikauskaisille käsitteille, jotka ovat esteenä tieteellisen oikeusteorian syntymiselle. Erittäin voimakkaasti ovat sanotun koulukunnan edustajat koettaneet selvittää sellaisia asioita kuin että subjektiivista oikeutta ei ole olemassa, normi ei luo oikeutta eikä velvollisuutta, oikeus on pelkästään kanalisoitua väkivaltaa jne. Olematta tässä tilaisuudessa ottamaan lähemmin kantaa upsalalaisen koulukunnan oppeihin yleensä, toteamme vain, että niihin sisältyy paljon oikeitakin ajatuksia. On vain vaikea välttyä ajatukselta, että puheena olevan koulun edustajat jättävät huomioimatta sen, etteivät monetkaan nykyisistä traditionaaliselle oikeusteorialle järjestelmänsä rakentavista oikeusoppineista kuvittelekaan käyttämiensä juriidisten peruskäsitteiden olevan muuta kuin loogillisia konstruktioita, joita ilman oikeudellisessa suhteessa merkittävien tosiasioiden järjestelmäksi systematisoiminen tuskin olisi mahdollista. On nimittäin aina muistettava, että oikeustieteen tehtävänä on palvella käytännöllistä elämää ja että näin ollen käsittekonstruktioiden oikeellisuuden tärkeänä kriteeriona on pidettävä niiden käytännöllistä käyttökelpoisuutta. Upsalan koulukunnan oppien perusteista saanee vaivattomimmin jonkinlaisen käsityksen lukemalla *Olivecronan* selkeästi kirjoitetun teoksen *Om lagen och staten*. Vrt. edellä esitetyn johdosta myös *Tirkkonen*, Suomen rikosprosessioikeus I s. 2 sekä LM 1949 s. 356 s. ja s. 355 viite 8.

²⁵ Uuden ruotsalaisen yleisestävän teorian edustajina on pidettävä ainakin *Lundstedtia*, *Ekelöfiä* ja *Brückiä*. Vrt. edellä viite 20.

²⁶ *Ekelöf*, *Straffverkställighet och allmänprevention*, SvJT 1946 s. 162. Vrt. tämän johdosta kuitenkin *Lundstedt*, *Straffverkställighet och allmänprevention*, SvJT 1946 s. 645 ja *Schlyter*, SvJT 1947 s. 382.

²⁷ *Lundstedt*, *Straffverkställighet och allmänprevention*, SvJT 1946 s. 645 ss.

vat suuresti myöskin niistä tuloksista, joihin johdutaan sovitusteorian nykyisistä opeista.²⁸

Valaisemme asiaa esimerkillä. *Lundstedt* toteaa edustamansa käsityskannan rangaistuksen yhteiskunnallisesta tehtävästä johtavan muun

²⁸ Tässä yhteydessä on pantava merkille, että upsalalaisen koulukunnan käsitys lähenee tässä kohden merkittävässä määrin kansallissosialistista käsitystä rangaistuksen sosiaalisesta funktiosta. Kansallissosialistisessa rangaistusoikeutta käsittelevässä kirjallisuudessa voitaisiin nimittäin puhua kahdesta suunnasta, toisesta, joka on etupäässä tunneperäinen ja propagandistinen, sekä toisesta, jota on pidettävä etupäässä tieteellisenä. Edellinen lähtee tahdonvapauden käytännöllisestä dogmista ja kansassa elävästä sovituksen vaatimuksesta. Johtava kansallissosialistinen rikosoikeuden edustaja *Freisler* kirjoittaa teoksessa *Das kommende Deutsche Strafrecht* mm. (s. 15 s.): »Schuld heischt Sühne. Der tote Mann klagt durch das blutende Aufbrechen seiner Wunden den an ihn herantretenden Meintäter nach deutscher Auffassung an, weil der Gemordete nach Rache schreit. Und die innere Berechtigung der Rache liegt in dem Schrei nach Sühne, nach der Sühne, die die Schuld des Ödipus, die Schuld der Nibelungen die jede Schuld fordert.

Man darf das hier sagen, ohne Gefahr zu laufen, dahin missverstanden zu werden, als halte man Rache für den Sinn des Strafrechts; denn nur der *berechtigte* Kern der Rache wurzelt in der Sühne. Dieser Ruf nach Sühne ist für uns Deutsche so alt, wie unser Volk alt ist. Aber er ist deshalb nicht ein atavistisches Überbleibsel, sondern er ist eine lebendige Kraft; denn er wird auch in Zukunft solange ertönen, solange ein deutsches Volk gibt. Schuld und Sühne sind für uns jedenfalls miteinander verbunden, sich gegenseitig bedingend. Man mag das verstandenmässig nicht begründen können, man braucht es nicht philosophisch zu begründen, denn das Verlangen nach Sühne lebt in uns, und das genügt!«

Kansallissosialistisessa rikosoikeudessa syvempää tieteellistä suuntaa edustanut *Helmuth Mayer* on teoksessaan *Das Strafrecht des deutschen Volkes* esittänyt tieteellisen perustelun rangaistuksen tarkoitukselle ja tullut siihen tulokseen, että vain oikeudenmukaisesti sovittavalla rangaistuksella voi ajanmittaan olla riittävä yleisestävä vaikutus. Tämän osoittamiseksi hän lausuu s. 26: »Die grundlegende generalpräventive Wirkung des Strafrechts beruht nämlich gar nicht auf ihrer abschreckenden, sondern auf ihrer sittenbildenden Kraft. Die Strafe hat zunächst einmal eine für das Volksganze pädagogische Bedeutung, indem sie das sittliche Gemeinschaftsurteil festigt, oder überhaupt erst formt, und damit den Begehrungen und Handlungstrieben der Menschen schon ihre Inhalte gibt, welche unter gewöhnlichen Umständen durch subjektive — etwa rechtsfremde — Impulse nicht beseitigt werden.«; ja sivulla 34: »Diese Generalprevention erfolgt durch das Vergeltungsstrafrecht, das als machtvolle Verkörperung eines dem Staate innewohnenden sittlichen Pathos, als Propaganda der Tat das Verbrechen mit einer Tabuvorstellung belegt. Diese Tabuvorstellung bewirkt in den meisten Fällen, dass die Möglichkeit einer derartigen Tat gar nicht ernsthaft in Erwägung gezogen wird.« Kansallissosialistisessa Saksassa vallalla olleesta käsityksestä rangaistuksen olemuksen ja tarkoituksen suhteen ks. esim. *Honkasalo*, Rikosoikeus ajan poliittisten ja sosiaalisten katsomusten ristiaallokossa, DL 1943 s. 167 ss. ja *Agge*, Det straffrättsliga reaktionssystemet I s. 56 ss.

ohella siihen, että psykiatrillem rikosoikeuden palveluksessa olisi annettava entisestäänkin paljoa rajoitetumpi tehtävä.²⁹ Psykiatrin ei olisi hänen käsityksensä mukaan sallittava tutkia laisinkaan sitä, onko rikollisen teon tehnyttä pidettävä tieteellisesti katsoen epänormaalina, vaan arvostelu tekijän syyntakeisuudesta olisi perustettava yleisön käsitykseen tekijän vastuullisuudesta.³⁰ Yleisö nimittäin on reagoimatta siveellisen suuttumuksen tuntein ainoastaan sellaisen mielenvikaisen tekoja kohtaan, jonka henkilön mielisairaudesta se on selvillä. Mutta koska rangaistuksen tehtävänä on juuri siveellisen suuttumuksen ylläpitäminen ja synnyttäminen rikollisia tekoja vastaan, niin olisi nurinkurista vapauttaa tekijä syyntakeettomana silloin, jos yleisö todella tuntee siveellistä suuttumusta jonkun henkilön käyttäytymisen johdosta.³¹

Lundstedtin päätyminen esimerkiksi esillä olevassa kysymyksessä lopputulokseen, jota sekä sovitusaatteen että erityisestävän aatteen valossa on pidettävä erittäin arveluttavana,³² on seurauksena yhdeltä puolen hänen käsityksestään rangaistuksen yhteiskunnallisesta tehtävästä moraalia muodostavana tekijänä ja toiselta puolen hänen maailmankatsomuksestaan, jonka mukaan yksilö voidaan uhrata yhteisen edun (samhallnsnyttan) hyväksi. Lundstedtin käsityskantaa tässä suhteessa valaisee parhaiten hänen oma väitteensä, että jos rangaistuksen yleisestävä vaikutusmuoto todella otetaan huomioon, on rikoksentekijää pidettävä vain pisarana suuressa kansanmeressä.³³

Yleisestävyyden aatetta vaalivasta ruotsalaisesta koulukunnasta annettaisiin kuitenkin vähintään yksipuolinen kuva, jos tyydyttäisiin viittaamaan vain Lundstedtin suhtautumiseen muiden teorioiden sisältämiin näkökohtiin. Niinpä on todettava, että vaikka *Ekelöf* ei voikaan

²⁹ *Lundstedt*, Unwissenschaftlichkeit der Rechtswissenschaft II, s. 130.

³⁰ *Lundstedt*, m.t. s. 131.

³¹ *Lundstedt* selittää puheena olevassa suhteessa nimenomaan, »dass es in jedem Fall, wo das allgemeine Bewusstsein mit moralischer Entrüstung reagiert und wo also die Tendenz zu einem Handeln aus gleichen Motiven wie im vorliegenden Falle den Staatsangehörigen im allgemeinen nicht fremd ist, verkehrt wäre, den Begriff abnormität anzuwenden und den Täter freizusprechen».

³² Sovitusajatuksen kanssa *Lundstedtin* suosittama menettely on ristiriidassa sikäli, että moitearvostelun kohdistaminen henkilöön, joka ei olisi kyennyt menettelemään toisin kuin hän menetteli ja joka ei ehkä kykene tajuamaan edes suhtautumisensa moraalin vastaisuutta, ei ole mahdollista. Individuaalipreventiiviseltä kannalta taasen on todettava, että kun kärsimyksen tahallinen aiheuttaminen sopii muutenkin huonosti yhteen erityisestävän periaatteen kanssa, ei sairaan henkilön rankaiseminen edes yleisen edun vuoksi ole missään tapauksessa hyväksyttävissä.

³³ *Lundstedt*, Straffverkställighet och allmänprevention, SvJT 1946 s. 646.

pitää yleisön hyvitysvaativuudesta ja sen rikollista kohtaan osoittamaa siveellistä suuttumusta valtion rankaisutoiminnan valitettavana seurausilmiönä vaan rangaistuksen yhteiskunnallisen tehtävän toteutumisen välttämättömänä edellytyksenä,³⁴ niin hän kuitenkin antaa rangaistuksen humanisoimispyrkimyksille ja erityisestävillä näkökohdilla tiettyä arvoa ja merkitystä.³⁵ Brück taas selittää nimenomaan, että yleisestävien teorioiden nykyiset kannattajat haluavat rangaistuskäsittelyn muodostamista yleisestävyyden sallimissa rajoissa mahdollisimman tarkoituksenmukaiseksi.³⁶ Brück menee niinkin pitkälle, että hän tunnustaa erityisestävien teorioiden saavuttaneen rikosoikeudessa ja rangaistuskäsittelyssä huomattavia tuloksia.³⁷ Näin ollen ei myöskään uuden, rangaistuksen moraalista muodostavaan puoleen päähuomionsa kiinnittävän teorian välttämättä tarvitse käytännöllisten johtopäätösten suhteen muodostua kokonaan muiden teorioiden vastaiseksi.

Rangaistusteorioita kehiteltäessä ja niitä arvosteltaessa on muistettava eräs tärkeä asia, joka vasta viime aikoina on saanut huomiota osakseen, mutta tuskin vieläkään riittävän yleisesti. Kiistellään siitä, onko rangaistuksen tehtävänä pahanteon oikeudenmukainen sovittaminen, potentiaalisten rikoksentekijöiden pelottaminen, yleisen moraalin muovaaminen ja vahvistaminen vaiko rikoksen tehneen eristäminen tai sosiaaliseen elämään sopeuttaminen. Useasti jätetään tällöin huomiomatta se, että kaikkiin mainittuihin tarkoituksiin sisältyvillä näkökohdilla saattaa olla merkitystä rikollisuuden vastustamisessa. Sitäkin useammin unohdetaan, että rangaistuksen erilaiset vaikutusmuodot voidaan kytkeä tai ne esiintyvät eri voimaisina rangaistuksen eri asteilla.³⁸ Niinpä on vaikea ajatella, että rangaistuksen täytäntöönpanon ensi-

³⁴ Ekelöf, Straffet, skadeståndet och vitet s. 73, jossa lausutaan mm.: »Enligt min mening är allmänhetens vedergällningskrav och dess moraliska indignation mot brottslingen icke ett beklagligt följdfenomen av statens straffande verksamhet utan en nödvändig förutsättning för att denna skall kunna verka moralbildande genom att väcka moralisk indignation.»

³⁵ Ekelöf, Straffverkställighet och allmänprevention, SvJT 1946 s. 167.

³⁶ Brück, Allmänprevention och individualprevention, Festschrift tillägnad Stjernberg s. 64.

³⁷ Brück lausuu (mt. s. 64): »Det skall icke — — — bestridas, att de individualpreventiva teorierna tillfört straffrätten och straffbehandlingen betydelsefulla resultat.»

³⁸ Ks. tekstissä lausutun johdosta Agge, Det straffrättsliga reaktionssystemet s. 52 ss. Vrt. myös Exner, Theorie der Sicherungsmittel s. 9 ss.; M. E. Mayer, Der allgemeine Teil des deutschen Strafrechts s. 419 s. ja Stjernberg, Svensk lagstiftning angående unga förbrytare s. 9 s.

sijaisena tarkoituksena ainakaan nykyisin voisi olla yleisestävän vaikutuksen aikaansaaminen.³⁹ Ainakin yhtä vaikea on ajatella, että sellaisen rikoslain säätämisen tarkoituksena, missä kriminalisoidaan määrätynlainen inhimillinen suhtautuminen, olisi vaikuttaa erityisestävästi rikoksentehtijään.⁴⁰ Ei voida myöskään sovitussajatuksen pohjalta selittää esimerkiksi sellaisen inhimillisen suhtautumisen kriminalisoimista, mikä on johtunut siitä, että yleinen mielipide ei ole pitänyt suhtautumista hylättävänä.⁴¹ Tämän vuoksi ei olekaan paikallaan puhua yhteisestä, vain määrätylle aatteelle perustuvasta menettelystä, vaan asiallisempaa on tarkastella, mitä näkökohtia kullakin rangaistuksen asteella on otettava huomioon. Kuten elämä yleensä ei ole yksiulottuvainen, niin ei myöskään monelle eri taholle vaikutuksensa ulottavaa rangaistusinstituuttia sen eri asteissa voi vallita vain yhdelle näkökohdalle rakentuva periaate.⁴² Tätä taustaa vastaan voitaisiin ehkä yhtyä *M. E. Mayerin* toteamukseen, että jokaisessa rangaistusteoriassa on jotain oikeaa, kunhan teoria asetetaan vain sille kuuluvalla paikalla.⁴³

Tässä yhteydessä on vielä pantava merkille, että ihmisillä on taipumus unohtaa elämän monitahoisuus ja sen jatkuva kehityksenalaisuus. Niinpä yleensä tunnetaan suurta viettymystä sellaiseen teoriaan, missä tehdään ehdottomia ja yksipuolisia vaatimuksia teorian sisältämien aatteiden käytäntöön soveltamisen suhteen, kun taas elämässä kullakin hetkellä vallitsevien voimien vastakkaisuuden huomioivia oikeusoppineita syytetään helposti epäjohdonmukaisuudesta. Erikoisesti sellaisten henkilöiden, jotka muiden kuin edustamiensa teorioiden arvostelamisessa eivät halua ottaa huomioon arvostelunsa kohteena olevan teorian edustajien tekemiä rajoituksia vaan jotka omaksuen *Birkmeyerin v. Lisztin* vastaan käymässä taistelussa käytäntöön ottamat menetelmät⁴⁴

³⁹ Varhaisempina aikoina rangaistuksen täytäntöönpanon tarkoituksena todella oli yleisestävän pelottavan vaikutuksen aikaansaaminen, sillä edes ns. talioperiaatteen perusteella ei voida selittää esim. keskiaikaisia barbaarisesti täytäntöönpanuja rangaistuksia.

⁴⁰ Vrt. *M. E. Mayer*, *Der allgemeine Teil des deutschen Strafrechts* s. 430 s.

⁴¹ Vrt. esim. *Baumgarten*, *Strafrecht und Volksempfinden* s. 9.

⁴² Ks. tekstissä lausutun johdosta esim. *Honkasalo*, *Suomen rikosoikeus I* s. 33; *Torp*, *Den danske Strafferets almindelige Del* s. 24 s.; *Delaquis*, *Die Umbildung des Strafbegriffs im modernen Kriminalrecht*, *ZStrW* 1911 s. 688 s.; *Göransson*, *En diskussion i Sverige om straff och straffverkställighet*, *NTFS* 1943 s. 80; *Kallenberg*, *Om återfall i brott* s. 31 s.; vrt. myös *Alanen*, *Ehdollisesta rangaistustuomiosta annetun lain 4 §:ssä olevan säännösten tarkoituksenmukaisuus*, *JFT* 1941 s. 280.

⁴³ *M. E. Mayer*, *Der allgemeine Teil des deutschen Strafrechts* s. 422.

⁴⁴ Kehitellessään klassillisen koulun taisteluohjelmaa *Birkmeyer* korostaa eri-

selittävät esimerkiksi erityisestävän teorian toteuttamisen tietävän siirtymistä pahan hyvällä palkitsemisen paradoksaaliselle linjalle, olisi syytä ajatella *Radbruchin* v. Lisztin arvostelijoihin kohdistamia sanoja: »Nur der Doktrinär, der erkennt, dass jegliches praktische Wirken den Ausgleich polarer Gegensätze bedeutet, kann solche Kompromisse zwischen zwei Prinzipien als Inkonssequenz nach beiden Seiten auffassen.»⁴⁵

2 §. Rangaistuksen tarkoituksenmukaisuudesta ja oikeellisuudesta

Preventiivisten teorioitten ja sovitusteoriain välillä olevasta periaatteellisesta erosta johtuen asetetaan ne useasti vastakkain siten, että edellisten teoriain mukaista rangaistusta nimitetään *tarkoituksrangaistukseksi* ja jälkimmäisten määräämää pidetään sen vastakohtana *oikeudenmukaisena rangaistuksena*. Teoriain vastakkain asettelu on perusteltua siinä mielessä, että jälkimmäiset teoriat rakentavat rangaistuksensa oikeudenmukaisuuden eli oikeellisuuden aatteen¹ varaan, kun

koisesti, että uuden suunnan (die moderne Richtung) lähtökohdan oikeellisuuden kriteeriona on yksinomaan siitä loogillista tietä tehtävissä olevien johtopäätösten käytännöllinen kestävyys. Tällöin ei hänen mielestään saanut kiinnittää mitään huomiota siihen, oliko noita johtopäätöksiä kukaan uuden suunnan edustajista tehnyt, enempää kuin siihenkään, että »uuden suunnan» edustajat itse halusivat tehdä käytännössä rajoituksia periaatteesta tehtävissä oleviin johtopäätöksiin nähden. Ks. *Birkmeyer*, Studien zu dem Hauptgrundsatz der modernen Richtung im Strafrecht, erikoisesti s. 10, ja Was lässt von Liszt vom Strafrecht übrig?, erikoisesti s. 3. Klassillisen suunnan menetelmien virheellisyydet tässä kohden osoitti *Torp* jo vuonna 1907 aikakauslehdessä *Tidskrift for Retsvidenskab* julkaisemassaan kirjoituksessa *Birkmeyer* ctr. v. *Liszt*, missä hän *Birkmeyerin* viimeksi mainitun hyökkäysteoksen arvosteluna totesi (s. 22 s.): »Den hele Attaque ender dels i en Strid om Pavens Skaeg — dels i en drabelig Kamp mod Vejrmøller.»

⁴⁵ *Radbruch*, *Elegantiae Juris Criminalis* s. 86.

¹ Oikeudenmukaisuuden eli oikeellisuuden aatteella tarkoitetaan rikosoikeudessa tavallisesti sitä, että rangaistuksen tulee olla sopusoinnussa yhteiskuntamoraalin normien kanssa. Niinpä *Salmiala* (DL 1926 s. 252) määrittelee rangaistuksen oikeudenmukaisuuden: »Silloinkuin rangaistus hyvityksenä ja sovitukseksi tyydyttää oikeustajuntaa, on se oikeudenmukainen.» *Forsman* taas lausuu (*Straffrättens allmänna lärör* s. 314 s.): »Straffets rättmätighet beror af huruvida det motsvarar folkets rättsmedvetande.» Oikeudenmukaisuuden aatteen ja sovitusajatuksen yhdistämisen aiheuttanut reflektointi on tapahtunut suunnilleen seuraavaan tapaan: Inhimillinen väärintekeminen aiheuttaa toisten yhteiskunnan jäsenten taholta paheksumisreaktion, joka vaatii väärintekoa vastaavan pahan aiheuttamista tekoon syyllistyneelle. Voidaankin sanoa, että kansan oikeustajunta vaatii määrättyä reak-

taasen edellisten mukaan rikosoikeudellisen reaktion laadun ja laajuuden määräävät tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat.² Sen sijaan ei ole oikein puhua tarkoitusrangaistuksesta hyvitysrangaistuksen vastakohdaksi siinä mielessä, että vain preventioaatteen määräämä rangaistus saattaisi olla tarkoituksenmukainen. Jos näet pitäisi paikkansa se hyvitysaatteen kannattajien esittämä väite, että rangaistus täyttää tehtävän yhteiskunnan suojelijana vain sen ollessa pahanteon oikeudenmukaista hyvittämistä, niin silloin kai juuri hyvitysaatteen määräämä rangaistus olisi todella tarkoituksenmukaisin.³ Tarkoituksenmukaisimpana on nimittäin luonnollisesti pidettävä sellaista rangaistusta, joka parhaiten kykenee täyttämään sille asetetun yhteiskunnallisen tehtävän.

Alanen, joka kiinnittää huomiota siihen, että eri koulukuntien välisessä kiistassa ei ole aina tehty riittävän selvää eroa tarkoituksenmukaisuusnäkökohdille rakentuvan harkinnan ja tarkoituksenmukaisimman tuloksen välillä, toteaaakin, että »pelkälle tarkoituksenmukaisuusharkinnalle nojautuva metodi ei ole loogillisella välttämättömyydellä tuloksiltaan tarkoituksenmukaisin.»⁴ Alasen lausumaan voitaisiin lisätä vain, että mikäli tarkoituksenmukaisuusharkinta todella olisi oikea, niin silloin tietysti lopputuloskin olisi tarkoituksenmukaisin. Jos nimittäin olettaisimme, että tarkoituksenmukaisin on hyvitysaatteen määräämä rangaistus, niin silloin voitaisiin ehdottomasti oikeana tarkoituksenmukaisuusharkintana pitää vain sellaista harkintaa, minkä nojalla päädyttäisiin juuri hyvitysrangaistuksen kanssa laadultaan ja laajuudeltaan identtiseen rangaistukseen. Tällöin ei sovitusrangaistusta ja tarkoituksena rangaistusta voitaisi erottaa toisistaan muulla tavoin kuin periaatteessa siten, että kun sovitusrangaistuksen käyttäminen on pidetty ainakin josain suhteessa itsestään oikeutettuna, niin samaan rangaistukseen pre-

tiota sellaista henkilöä kohtaan, joka on tehnyt teon, mitä oikeusajunta ei hyväksy. Sellainen rangaistus eli rikokseen syyllistyneelle valtiiovallan toimesta tahallisesti aiheutettu kärsimys, jonka kansan moraalinen tajunta tuntee vastaavan pahaan tekoja, on oikeudenmukainen.

² Tarkoituksenmukaisuudesta tietysti voidaan puhua monessakin eri mielessä. Voidaan esimerkiksi sanoa tarkoituksenmukaiseksi vain sellaista menettelyä, joka on mahdollisimman tarkoituksenmukainen yksilön kannalta katsottuna. Tässä puhumme tarkoituksenmukaisuudesta siinä mielessä, että rangaistuksen tulee suojella yhteiskuntaa mahdollisimman tehokkaasti vahingolliselta suhtautumiselta.

³ Tässä mielessä *Alanen* (Rangaistus ja turvaamistoimenpiteet s. 24) katsookin, »että tarkoituksena palvelee näennäisesti suuremmassa määrin tarkoituksenmukaisuusnäkökohtia, jotavastoin hyvityspäätös palvelee niitä de facto intensiivisemmin».

⁴ *Alanen*, Rangaistus ja turvaamistoimenpiteet s. 29.

ventiorangaistuksena on päädytty pelkästään tarkoituksenmukaisuusharkintaa käyttäen.

Kun katsomme, että rangaistuksella ei ole mitään itsearvoa ja että se on vain välikappale, jonka avulla pyritään saavuttamaan tiettyjä yhteiskunnallisia vaikutuksia, emme voi sovitusteoriain edustajien tavoin lähteä tutkimaan tietyn sisällön omaavan rangaistuksen mahdollisia sosiaalisia vaikutuksia. Meidän lähtökohtamme edellyttää päinvastoin sitä, että antamatta rikosoikeudellisille reaktioille ennalta mitään ehdotonta olemusta tutkimme millaisia niiden olisi oltava, jotta ne parhaiten kykenisivät hillitsemään yhteiskunnallisesti vahingollisena pidettyä suhtautumista. Vasta tällä tavoin päästään meidän omaksumastamme alkukohdasta lähtien selville rikosoikeudellisten reaktioiden olemuksesta ja erikoislaadusta.⁵

Se, että pidämme viimeksi mainittua reaktion määräämistapaa oikeana, johtuu siitä, että emme voi antaa rangaistukselle tehdyn vääryyden oikeudenmukaisena sovittamisena missään suhteessa etusijaa ns. tarkoituksurangaistuksen suhteen. Sovitusajatuksen pohjana on nimittäin tahdonvapauden oppiin perustuva käsitys, että henkilö tehdessään rikoksen on vapaaehtoisesti valinnut hyvän asemasta pahan ja siten ansainnut pahaa tekoaan vastaavan kärsimyksen. Jollei näet lähdetä siitä, että rikoksenteijällä olisi ollut mahdollisuus toimia toisin kuin hän toimi, niin ei moraalisen moitearvostelun kohdistamisella rikoksentehneeseen voi olla mitään syvempää oikeutusta.⁶ Tieteellisen tutkimuksen kohdistuttua selvittämään inhimillistä käyttäytymistä on tahdonvapauden oppi kuitenkin osoittautunut kestäättömäksi. Kriminologiset tutkimukset ovat paljastaneet, että rikollisuudella on luonnolliset syynsä niin kuin kaikilla muillakin ilmiöillä luonnossa ja yhteiskunnassa.^{7 8}

⁵ Vrt. esitetyn suhteen *Beling*, Die Vergeltungsidee und ihre Bedeutung für das Strafrecht s. 3 ss., missä hän osoittaa myöskin, että sovitusteorian mukaan on lähdeittävä rangaistuksen olemuksesta ja tutkittava sen jälkeen sen vaikutuksia, mutta että otettaessa preventiivinen aate lähtökohdaksi on meneteltävä päinvastoin.

⁶ Ks. sanotun johdosta esim. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 34 ja LM 1947 s. 131 s.; *Serlachius-Särkilähti*, Bristande lagkunskap s. 44 s.; *Kallenberg*, Om brott och straff, SvJT 1949 s. 1 s.; *Geiger*, Vorstudien zu einer Soziologie des Rechts s. 19 ss.

⁷ Ks. esim. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 27 ja II s. 17 s., LM 1949 s. 537 s., *Krigets inverkan på brottsligheten i Finland*, NTFS 1943 s. 2 ss.; *Serlachius*, Straff och skadestånd s. 18 ss. ja Suomen rikosoikeuden oppikirja I s. 123; *Darrow*, Crime, its cause and treatment s. 28 ss.; *Stjernberg*, Svensk lagstiftning ångående

Vaikka myönnettäisiinkin kausaliteettilain määräävän inhimillistä käyttäytymistä samalla vääjäämättömyydellä mikä vallitsee luonnossa yleensä, voidaan tietysti puoltaa sellaisen rangaistuksen käyttämistä, jossa rikoksentehtyneelle pyritään aiheuttamaan rikollista tekoa vastaava

unga förbrytare s. 21; *Andenaes*, Viljens frihet, strafferetten og straffedommerutdannelsen, TfR 1941 s. 68 ss.; *Radbruch*, Grundzüge der Rechtsphilosophie s. 72 s.

Tahdonvapauden opin epäjohtonmukaisuudesta lausuu *Honkasalo* (LM 1947 s. 131 s.) mm.: »Tunnustetaan yleisesti, että synn ja seurauksen laki vallitsee ilmiöissä. Olipa kysymys minkä empiirisen tieteen alasta tahansa, katsotaan kausaalisuuslaki kaiken tutkimuksen kulmakiveksi. Mutta ihmisen sielunelämä olisi monen mielestä kaikesta huolimatta katsottava jonkinlaiseksi autonoomiseksi kausaalisuuden alaisuudesta vapaaksi alueeksi. Pedagogi, joka määrätyillä kasvatusmenetelmillä selittää saavutettavan erinomaisia tuloksia, on kuitenkin valmis selittämään ihmistahdon vapaaksi ja siis hänenkin kasvatusmenetelmistään riippumattomaksi; ja kriminologi, joka tilastonumeroiden perusteella näkee anastusrikosten lisääntymisen ja vähentymisen ihmeellisen tarkasti noudattavan taloudellisen nousun ja laskun graafillisia käyriä, samoin kuin väkivalta- ja siveellisyysrikosten olevan riippuvaisia määrätyistä yksilöllisistä ominaisuuksista ja määrätyistä ulkonaisista olosuhteista, saattaa olla vapaan tahdon innokas kannattaja.» Voidaankin hyvällä syyllä ihmetellä, mitä hyötyä saattaisi olla esimerkiksi rangaistuksen käyttämisestä, jos ihmisen tahto olisi vapaa.

* Kun yhdeltä puolen on oltu pakotettuja tunnustamaan synn ja seurauksen lain vaikuttavan myös ihmispsykyssä, mutta toiselta puolen ihmisessä olevasta tahdonvapauden illuusiostakin on haluttu pitää kiinni, on keksitty oppi relatiivisesti vapaasta tahdosta. Niinpä *Sauer* selittää esim. pahoinpitelyrikoksissa (*Kriminalsoziologie* II s. 199) ympäristötekijöiden vaikutuksen muodostavan 30 % ja yksilöllisten tekijöiden samoin 30 % rikokseen johtavasta syykompleksista, kun taasen 40 % jää tilaa vapaan tahdon (*freier Willensentschluss*) puikkelehtimiselle. Mainitakoon, että myös *Nissen*, joka oli kiihkeä erityisestävän aatteen kannattaja, oli relatiivisen tahdonvapauden kannalla. Ks. *Nissen*, *Straffutmåling*, TfR 1941 s. 77 ss.

Tässä yhteydessä on syytä todeta, että ne, jotka pitävät itsepintaisesti kiinni tahdonvapauden opista, eivät ilmeisesti aina täysin tajua, mitä determinismi merkitsee. Ei determinismi merkitse suinkaan sitä, että ihminen sen mukaan olisi vain luonnontapahtumisen passiivinen sivustakatsoja ja erilaisten voimien eloton tiimellyskenttä. Deterministinen katsantokanta selittää kylläkin kaiken tapahtumisen olevan kausaliteettilain määräämää, mutta se edellyttää tällöin, että niillä tekijöillä, jotka luetaan tavallisesti ihmisen psyykeen kuuluviksi, on myöskin kauseeraava menkityksensä. *Honkasalo* esim. selittää (LM 1949 s. 538), että mitä kehittyneempi ihmisen äly on, sitä enemmän se muuttuu yhdeksi kausaalisiksi tekijäksi muiden tekijöiden joukossa. Äly on omiaan siirtämään kausaalista painopistettä ulkomaailmasta persoonallisuuteen, mutta tämä ei kumoa sitä tosiasiaa, etteikö älykin olisi jokaista piirtoaan myöten yleisen synn ja seurauksen lain alainen. Myöskään eivät deterministit väitä laisinkaan, etteivätkö ne sielulliset voimat, jotka luetaan tavallisesti tahtomisen piiriin kuuluviksi, olisi eri ihmisillä niin erilaiset, että kuvaannollisessa mielessä voitaisiin vaikkapa sanoa voimallisen tahdon vievän miehen läpi harmaan kiven.

kärsimys. Voidaan vedota siihen, että ihmisillä kuitenkin on illusooinen käsitys tahtonsa vapaudesta tai että käsitys yksilön primäärisestä vastuullisuudesta on niin syvälle juurtunut ihmisten mieliin, että rikosoikeuden on nojaututtava tuolle käsitykselle siitä huolimatta, että se on tieteellisesti kestävä.⁹ Mutta silloin on varottava antamasta sellaista käsitystä, että olisi sinänsä arvokasta saattaa rikoksentekijä rangaistukseen.¹⁰ Vai voidaanko asiallisessa mielessä käyttää sellaisia termejä kuin oikeudenmukaisuus, siveellinen välttämättömyys jne. silloin, kun halutaan sanan traditionaalisessa mielessä rangaista esimerkiksi sellaista yhteiskunnalliseen elämään mukautumatonta henkilöä, jota jo elämä on tarpeeksi rangaissut antamalla hänelle myötäsyttyisistä vajaan psyko fyysillisen rakenteen ja heittämällä hänet jo lapsena ympäristöön, missä paremmillakin ominaisuuksilla varustetun henkilön olisi ollut miltei mahdotonta välttyä joutumasta rikosten tielle.¹¹ Olemmekin sitä mieltä, että kärsimyksen tahallinen aiheuttaminen sopii hyvin huonosti yhteen oikeudenmukaisuuden todellisten vaatimusten kanssa.

Vaikka asetettaisiin sillekin kannalle, että ns. ansaitsemisen periaatteella on oma itsenäinen oikeutuksensa, olisi kuitenkin varsin kysymyksen alaista, voitaisiinko sovitusrangaistusta yleensä pitää oikeudenmukaisena rangaistuksena. Sovitusaatteen kannattajat selittävät yleensä rangaistuksen oikeudenmukaisuuden merkitsevän sitä, että ran-

⁹ Lähtien *M. E. Mayerin* paradoksaaliselta kuulostavasta lauseesta, että tahdonvapaus on valhe, johon ihmiskunta on determinoitu uskomaan, onkin todettava, että ihmiset lähtevät jokapäiväisessä toiminnassaan siitä, että heidän tahtonsa on vapaa. Rikosoikeudessa on tietysti huomioitava tämä tosiasia, mutta siitä ei saa vetää sellaista johtopäätöstä, että tahdonvapauden dogmi olisi tieteen pohjaksi kelpaava periaate ja että esimerkiksi sovitussajatus voitaisiin tämän avulla perustella oikeaksi. Vrt. edellä sanotun johdosta *M. E. Mayer, Die schuldhafte Handlung* s. 92 ss.; *Honkasalo, Suomen rikosoikeus* II s. 18 ja *LM* 1949 s. 535.

¹⁰ Vaikka kieltämällä tahdonvapauden joudummekin kieltämään koko sovitussajatuksen, emme silti halua väittää, etteikö hyvitys- ja rangaistuksen sisältöisen rangaistuksen käyttäminen saattaisi tulla yhteiskunnallisilla perusteilla oikeutetuksi. Yhteiskunnalla ilmeisesti on oikeus suojella itseään siitä riippumatta, onko ihminen tekemisenä ja tekemättä jättämisenä herra. Näin ollen on torjuttava esim. *Birkmeyerin* väite, että »wer die Willensfreiheit leugnet, der kann kein Strafrecht begründen». (Was lässt von Liszt vom Strafrecht übrig? s. 4). Ks. *Honkasalo, Suomen rikosoikeus* II s. 17 s.

¹¹ Vrt. sanotun johdosta esim. *Karsten, Till straffets etik, JFT* 1909 s. 244; *Aschaffenburg, Das Verbrechen und seine Bekämpfung* s. 219. Deterministiseltä kannalta lähtien voidaankin ymmärtää, mitä v. Liszt tarkoittaa lausueessaan (Aufsätze und Vorträge s. 48): »Die Vergeltung auf deterministischer Grundlage ist nicht nur eine Versündigung des Herzens, sondern eine Verirrung des Verstandes.»

gaistuksen tulee hyvityksenä tyydyttää kansassa elävää sovituksen vaatimusta. Puhumattakaan siitä, ettei ole olemassa suuretta, jolla teon arvoa voitaisiin mitata,¹² on epäiltävä sitäkin, olisiko kansan oikeustajunnalla edellytyksiä kyseisen mittauksen suorittamiseen.

Ympäristö reagoi inhimilliseen suhtautumiseen säännöllisesti ulkoisen teon mukaan kykenemättä huomioimaan tekoon liittyvää subjektiivista puolta. Ranskankielinen sananparsi »tout comprendre, c'est tout pardonner» ilmaisee juuri sen ajatuksen, että jos tunnetaan tekoon johtaneet syyt ja motiivit, niin sen tekijään suhtaudutaan vähemmän tuomitsevasti. Tämän lisäksi on otettava huomioon, että kun joudutaan muodostamaan mielipide tapauksesta, jota ei laisinkaan tunneta tai josta tunnetaan vain teon aiheuttajaa vastaan puhuvat seikat, on yleisellä mielipiteellä taipumus unohtaa asiallinen harkinta, jolloin vaistokerrosten ruokkimat intohimot pääsevät määräämään suhtautumisen tapahtuneeseen.¹³ Yleiseltä mielipiteeltä puuttuu tällä tavoin kahdessakin suhteessa mahdollisuus teon oikeaan arvostamiseen. Se ei tunne riittävästi tapahtuneeseen rikokseen liittyviä seikkoja, jotta se voisi muodostaa objektiivisen mielipiteen tuosta tapauksesta. Sitä paitsi silloin, kun yleinen mielipide yleensä reagoi määrättyyn inhimilliseen suhtautumiseen, tapahtuu tämä sellaisissa olosuhteissa ja tavalla, missä ei juuri löydy sijaa kiihkottomalle, järkihohteiselle harkinnalle.

Hyvitysrangaistuksen oikeudenmukaisuutta vastaan puhuvana seikkana voitaisiin viitata myös siihen, että se toteuttaisi vain näennäisesti

¹² Ks. esim. *Kallenberg, Om brott och straff, SvJT 1949 s. 8; Nissen, Forbryteren og fengslet som sociale problemer, SvJT 1945 s. 452 ja Allmänprevention och individualprevention, NKA 1939 s. 139.*

¹³ Merkillä pantavaa nimittäin on, että valtaosaan rikoksia ei yleinen mielipide reagoi millään tavoin. Paitsi sitä, että suuri osa rikoksista on sellaisia, joissa ei ole yksityistä asianomistajaa laisinkaan ja jotka eivät ole myöskään sen laatuksia, että ne nostattaisivat kenenkään tunteita (suurin osa ns. poliitarikoksista), voidaan todeta, että yksityiseen henkilöönkään kohdistuvat rikokset eivät aiheuta yleistä sovittamisen vaatimusta, kun loukatunkin mielenkiinto useimmiten rajoittuu aiheutetun vahingon taloudellisen korvaamisen vaatimiseen. Silloin kun yleinen mielipide todella reagoi suuttumuksen tuntein, on se usein niin kiihottunut ja kiihotettu, että sen vaatimuksilla pahan teon hyvittämisestä ei voine olla mitään tekemistä eettisen oikeudenmukaisuuden kanssa. *Nissen* lausuu tässä suhteessa (NKA 1939 s. 135 s.) mm.: »Det er vel ikke meningen å godta som norm for rettsoppfatningen de skrik på høyeste straff som en oppsiktsvekkende forbrytelse atløser hos forargde borgere i avisenes spalter? Oppfatningen hos stille, tenksamme mennesker som ikke flyr til avisene, er vel også et ledd i den almene rettsoppfatning?» Ks. edellä sanotun johdosta myös *Sutherland, Principles of Criminology* s. 375.

yhdenvertaisuuden aatteen, minkä periaatteen toteuttamista lienee pidettävä oikeudenmukaisuuden välttämättömänä edellytyksenä. Hyvitysaatteelle perustuva rangaistus ei näet voi ainakaan riittävässä määrin ottaa huomioon sitä, että rangaistus saattaa vaikuttaa ja säännönmukaisesti vaikuttaakin eri henkilöihin eri tavoin myös siinä, mitä tulee rangaistuksen tuntemiseen kärsimykseksi.¹⁴ Esimerkiksi sellainen menettely, jonka kautta kahdelle henkilölle saman arvoisten tekojen seuraamuksena aiheutetaan tahallaan kärsimys, mikä tosin ulkonaisesti katsoen on molemmille yhtä suuri mutta aiheuttaa toiselle pysyviä vaurioita, toisen tuskin tuntiessa sitä kärsimykseksi, ei missään tapauksessa voine vastata oikeudenmukaisuuden vaatimuksia siinä määrin, että hyvitysrangaistusta voitaisiin puoltaa oikeudenmukaisuuden vaatimana siveellisenä velvollisuutena.¹⁵

Edellä esitetyllä ei ole suinkaan haluttu kieltää sitä, etteikö ihmisillä yleensä olisi viettymystä nousta korokkeelle silloinkin, kun he itse tuskin kykenevät käyttäytymään moitearvostelunsa kohdetta paremmin. On vain asetettu kysymyksenalaiseksi se, voidaanko ehdottomasti katsoa, että hyvitysrangaistus täyttäisi eettillisyyden vaatimia korkeimpia mittapuita.

Koska rikoslain ainakaan välittömänä tarkoituksena ei voida pitää etiikan käskyjen täyttämistä, vaan sen tehtävänä on pyrkiä toteuttamaan rationaalisia tarkoituseriä eli siis vastustamaan yhteiskunnallisesti vahingollista suhtautumista,¹⁶ emme voi tämän esityksemme puitteissa ryhtyä tarkemmin tutkimaan eettillisen oikeudenmukaisuuden käsitettä ja sisältöä.¹⁷ Tyydymme vain mainitsemaan, että omasta puoles-

¹⁴ Ks. *Granfelt*, JFT 1945 s. 14; *M. E. Mayer*, Rechtsphilosophie s. 81. Vrt. myös *Darrow*, Crime, its cause and treatment s. 126 ja s. 130 ss.; ks. *Thyrén*, Om bötesstraffets reformering, SvJT 1927 s. 356; vrt. myös *Forsman*, Sananen tekeillä olevasta Rikoslaita s. 30 s.

¹⁵ Täytyy toisaalta todeta, että tuskin sellaista rangaistusjärjestelmää keksitäänkään, jossa voitaisiin täysin ottaa huomioon rangaistuksen kestokyvyn erilaisuus. Asiasta on kuitenkin tehtävä huomautus sovitusteoriaa vastaan, koska siinä perustetaan rangaistus juuri oikeellisuuden aatteelle. Asianlaita on toinen esim. individuaalipreventiiviseltä kannalta katsoen, jossa rangaistus nähdään pelkästään välttämättömänä pahana.

¹⁶ *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 26 ja Arvostelu vankeinhoidon uudistuskomitean mietinnöstä, LM 1947 s. 131; *Kallenberg*, Om brott och straff, SvJT 1949 s. 3 s. ja s. 8; *Erner*, Theorie der Sicherungsmittel s. 1.

¹⁷ Oikeellisesta oikeudesta on pyritty antamaan moniakin määritelmiä, joihin tässä ei ole syytä puuttua. Voidaan esimerkkinä vain mainita, että *Stammeler* on teoksessaan Die Lehre von dem richtigen Recht asettanut sosiaalisen ideaalin oi-

tamme pitäisimme eettisessä mielessä hyväksyttävämpänä sellaista menettelyä, joka myös tekoon liittyvät subjektiiviset näkökohdat huomioon ottaen kohdistuisi kaikkiin kansalaisiin samalla tavoin ja jossa pyrittäisiin rajoittamaan rikoksentehneelle aiheutettu kärsimys mahdollisimman vähiin silloin, kun sen aiheuttaminen yhteiskunnan suojelemisen kannalta on välttämätöntä, kuin sellaista pahaa tehneen rankaisemista, mikä tydyttää kostonviettiin perustuvaa hyvityksen tarvetta.¹⁸

Lähemmekin siitä, että rangaistus ei voi löytää oikeutustaan yhteiskunnallisen suojelutehtävänsä ulkopuolelta, vaan rikosoikeudellisen reaktion oikeellisuuden lopullisena kriteeriona on sen soveltuvuus yhteiskuntaelämän palvelukseen.¹⁹ Näin ollen hyvitysrangaistuksenkin käytön oikeellisuus todistetaan vain osoittamalla, että se on tarkoituksenmukaisin rikollisuuden vastustamisessa kysymykseen tuleva reaktio.²⁰

Ei ole aiheellista puuttua tässä siihen kysymykseen, onko kansan oikeustajunta sellainen realiteetti, että sen avulla voitaisiin lähemmin määrätä rangaistuksen sisältö.²¹ Voidaan vain todeta, että vaikka läh-

keellisuuden mittapuuksi ja että *Baumgarten* (Strafrecht und Volksempfinden) pitää oikeellisena sellaista positiivista oikeutta, joka on omiaan palvelemaan oikeusyhteisön kulttuurikehitystä. Oikeellisuusteorioista ks. esim. *Brusiin*, Tuomarin harvinta normin puuttuessa s. 230 ss.

¹⁸ Lainaamme tähän ruotsalaisen vankeinhoitomiehen ja humanistin *Almquistin* sanat (Vedergällning eller humanitet, NTfS 1936, s. 35): »Hämndkänslan är ett utslag av vilddjuret inom oss, en låg drift, som den kulturella utvecklingen mödat sig att undertrycka. Utövändet av hämnd bottnar i själviskhet, i fast stolthet, i självförgudning och strider således emot den allmän anda, den vilja av uppoftning, som fordras för att sammanlevnaden inom ett folk och mellan folken skall möjliggöras och till gemensamt bästa befästas.»

¹⁹ Ks. esim. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus II s. 18; *Almquist*, Vedergällning eller humanitet, NTfS 1936 s. 37; *Hansson*, Forbrytelse og straff, NTfS 1934 s. 194 s.

²⁰ Hyvitysrangaistuksen oikeutusta osoittamaan ei riitä näin ollen esim. se, että osoitetaan oikeustajunnan vaativan määrättyjen tekojen kärsimisellä sovittamista. Päinvastaisen, hyvitysteoreetikkojen useasti edellyttämän käsityksen johdosta on *Exner* lausunut sattuvasti (Theorie der Sicherungsmittel s. 34): »Ein merkwürdiger Irrtum, als ob es selbstverständlich wäre, dass der Staat dazu da ist, jedem Triebe des Menschen Befriedigung zu schaffen. Es bedürfte wohl erst der Begründung, warum er, der seinen Bürgern 'das Recht auf Existenz' nicht gewährleisten vermag, Millionen herausgaben und Tausende von Beamten beschäftigen soll, um ihrem Vergeltungsbedürfnis nachzukommen.» Vrt. myös *Drost*, Das Ermessen des Strafrichters s. 195.

²¹ Esim. *Geiger* kieltää oikeustajunnan juriidisena käsitteenä. Ks. *Geiger*, Vorstudien zu einer Soziologie des Rechts s. 312 ss. *Baumgarten* (Strafrecht und Volksempfinden s. 14 s.) katsoo, että kansan oikeustajunnasta voidaan puhua vain

dettäisiinkin siitä, että on olemassa yhtenäinen selville saatavissa oleva oikeustajunta, ei tämä riittäisi todistamaan sitä, että se kelpaisi rangais-
tuksen ohjenuoraksi. Kuten *Honkasalo* on osoittanut, on oikeustajunta luonteeltaan konservatiivinen.²² Se pitää mielellään kiinni olevasta ja kerran oikeaksi havaitusta silloinkin, kun muuttuneet yhteiskunnalliset olosuhteet ja tieteen uudet saavutukset huomioiden olemassa olevan sijaan olisi asetettavissa tarkoituksenmukaisempi menettely. Kriminaalipolitiikka, jonka tehtävänä on mahdollisimman tehokkaiden keinojen etsiminen ja käytäntöön ottaminen taistelussa rikollisuutta vastaan, ei voi tyytyä kriminaalipoliittisesti hedelmättömän oikeustajunnan kaiuksi. Sen on päinvastoin valistamalla ja ohjaamalla yleistä mielipidettä kehitykselliseen suuntaan mahdollistettava uusien tarkoituksenmukaisempien menettelytapojen käytäntöön ottaminen.²³ Kriminaalipolitiikalla

suurista, koko kansaa koskevista kysymyksistä puheen ollen, koska subjektiivisten arvoarvostelmien yhtenäistyminen edellyttää arvostelevien subjektien intressiyhteyttä. Sen sijaan yksittäisissä rikosasioissa on Baumgartenin mukaan harvoin laajempaa intressiyhteyttä ja harvoin siis voidaan puhua oikeustajunnasta. Tuskin kuitenkaan voidaan kieltää, etteikö määrätysssä yhteiskunnassa todella voitaisi puhua ainakin jossain määrin yhtenäisestä oikeustajunnasta, sillä yhteiskunta ja sen kulttuuri yhdenmukaistavat kansalaisten moraalikäsityksiä. Niinpä esim. *Max Ernst Mayer* katsoo voitavan puhua yleisestä mielipiteestä, joskin hän suhtautuu sen korkeampaan oikeellisuuteen varsin skeptillisesti. Teoksessaan *Rechtsphilosophie* hän lausuu mm. (s. 81): »Zweifelloso aber bildet sich in vielen Fällen eine Majorität oder gar eine communis opinio, die dann gewöhnlich mit grosser Sicherheit eine bestimmte rechtliche Regelung fordert oder verwirft. In dieser Erscheinung, die nicht im entferntesten geeignet ist, die Gerechtigkeit als Rechtsideal zu erweisen, bekundet sich lediglich der Sieg einer (harv. Mayerin) Kulturströmung über eine andere ihr feindliche.» Oikeustajunnasta ks. myös *Brusiin*, Über die Objektivität der Rechtsprechung s. 44 ss.

²² *Honkasalo*, Sovitusrangaistuksen soveltuvaisuus kriminaalipoliittisiin tarkoituksiin, DL 1937 s. 54 ss., Suomen rikosoikeus I s. 34 s. Ks. myös *Nissen*, Allmänprevention och individualprevention, NKÄ 1939 s. 137; *M. E. Mayer*, Rechtsphilosophie s. 83; *Exner*, Über Gerechtigkeit im Strafmass, Festnummer der österreichischen Zeitschrift für Strafrecht für Karl Stooss 1920 s. 300, jossa *Exner* esittää mm. siivekkääksi muodostuneen sanontansa »gerecht ist das Zweckmässige von gestern»; *Baumgarten*, Strafrecht und Volksempfinden s. 9.

²³ Ks. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 36; Sovitusrangaistuksen soveltuvaisuus kriminaalipoliittisiin tarkoituksiin, DL 1937 s. 57. *Baumgarten* (Strafrecht und Volksempfinden s. 9) toteaa, että usein on vain harvoja esiintyviä hahmoja (hervorragende Geister), jotka haluavat viedä oikeuspoliittista kehitystä eteenpäin. Hän muistuttaa siitä, miten esim. noitaprosessien ja venytyspenkin käyttämisen lopettaminen kohtasi ankaraa vastarintaa laajojen kansalaispiirien taholta, joiden piirien käsitykset kuitenkin antoivat värin silloiselle yleiselle mielipiteelle.

ei saattane olla oikeutta asettua poikkiteloin tieteellisen kehityksen viitoittamalle tielle, mitä se tekisi silloin, jos sen tehtävänä haluttaisiin nähdä vain oikeustajunnan sisältämän hyvitystarpeen tyydyttäminen. Jos unohdettaisiin rikollisuuden syiden selvittely ja oltaisiin etsimättä tarkoituksenmukaisia keinoja noiden syiden poistamiseksi ja rikollisuuden vastustamiseksi, saattaisi kriminaalipolitiikan menettely lopputuloksiltaan muodostua omien tarkoituseriensä vastaiseksi.

3 §. Rangaistuksen yleisestäävistä ja erityisestäävistä vaikutuksesta

Ruotsalaisen yleisestäävän teorian mukaan olisi rangaistuksen tärkein yhteiskunnallinen tehtävä yleisestäävän vaikutuksen aikaansaaminen, kuten jo aikaisemmin olemme esittäneet. Mainittu teoria näkee nimittäin rangaistuksen keinona, jonka avulla kansalaisissa yleensä voidaan synnyttää ja voimistaa moraalisia, rikollisia tekoja vastaan kohdistuvia pidäkkeitä. Kun yleistä moraalialia ohjaava ja muodostava ominaisuus saattaisi nyt puheena olevan yleisestäävän teorian mukaan olla vain sellaisella rangaistuksella, joka on omiaan herättämään yleisössä siveellistä suuttumusta määrätyn kaltaisia tekoja kohtaan, ei teorian voidakaan selittää pitävän rangaistuksen tehtävänä kansassa elävän hyvitysvaatimuksen tyydyttämistä, vaan sen mukaan rangaistuksen pitäisi päinvastoin synnyttää ja ylläpitää tuota hyvitysvaatimusta.

Niin mestarillisella tavalla kuin ruotsalaiset yleisestäävän aatteen edustajat ehkä ovatkin puheena olevaa rangaistuksen vaikutusmuotoa kuvailleet, on kuitenkin vaikea tulla vakuuttuneeksi siitä, että he olisivat kyenneet antamaan mitään positiivista ohjetta rangaistuksen määrittämisen suhteen tai että he rangaistuksen yleisestäävästä vaikutusmuodosta lähtien olisivat kyenneet tuomaan rikosoikeudelliseen käytäntöön mitään rikollisuuden vastustamista edistävää. Rangaistuksella on varmaankin ollut moraalialia ohjaava vaikutuksensa jo paljon aikaisemmin kuin *Lundstedt* on sitä koskevan oivalluksensa tehnyt.¹ On vaikea ymmärtää, millä tavoin rangaistuksen moraalialia muodostavaa tehoa olisi noiden tutkimusten perusteella voitu lisätä.²

¹ Voidaan viitata vain *Ekelöfin* omaan toteamukseen (Straffet, skadeståndet och vitet s. 17), jonka mukaan »ett rättsligt institut kan fylla en viss social funktion, även om det överhuvudtaget icke finns någon som äger en klar uppfattning därom».

² Vrt. esim. *M. E. Mayer*, *Lehrbuch des deutschen Strafrechts* s. 428, jossa hän toteaa: »Die — — — Generalpräventionstheorie — — — enthält nicht so sehr eine Erklärung oder eine Forderung als die Konstatierung einer Tatsache.» Myös

Ruotsalaista yleisestävää teoriaa vastaan on kuitenkin tehtävä painavampiakin muistutuksia kuin pelkästään huomautus, että se sisältää suuremmassa määrin tosiasioiden toteamista kuin sen seikan selvittämistä, miten on rangaistava. Teorian lähtökohdat ovat käsityksemme mukaan oleellisissa kohdin virheelliset. Sen edustajat antavat rikoslaille inhimillistä käyttäytymistä ohjaavana tekijänä liian ratkaisevan merkityksen ja unohtavat sitä paitsi, että rikoslakiin sisältyvä reaktio säilyttää moraalialue ohjaavan ominaisuutensa, vaikka sen laatua ja laajuutta määrättäessä otettaisiin entistä enemmän huomioon niiden henkilöiden erikotslaatu, joihin reaktiota joudutaan soveltamaan. Kun esimerkiksi *Lundstedtin* väitteet, että sellaiset henkilöt, jotka pyrkivät rangaistuksen yksilöimiseen, olisivat muka saavuttaneet ennätyksen lyhytnäköisyydessä, paljastavat tekijänsä syyllistyneen juuri mainitsemiemme perusvirheiden tekemiseen, ja kun hänen oppinsa ovat herättäneet ainakin osittaista vastakaikua varsinaisen lundstedtilaisen oppikunnan ulkopuolellakin, emme voi olla niitä koskettelematta.³

Ne, jotka Lundstedtin tavoin korostavat rangaistuksen yleisestävän vaikutuksen merkitystä rangaistusta ohjaavana periaatteena, omistavat tuskin riittävää huomiota sille tosiasialle, että halu noudattaa lakien määräyksiä ei riipu yksinomaan rikoslain olemassaolosta ja rangaistuskoneiston toiminnasta vaan perustuu suuressa määrin eettisiin, uskonnollisiin ja psykologisiin tekijöihin.⁴ Tällaista tosiasioiden sivuuttamista on havaittavissa yksinomaan niissä mielivaltaisissa »ajatuskokeissa», joita yleispreventionistit mielellään suorittavat ja joiden avulla esimerkiksi Lundstedt on kuvitellut löytäneensä ainoan, todella toteutettavissa ole-

Tulenheimo on lausunut (Rangaistuksen olemus, tarkoitus ja oikeutus, LM 1919 s. 267), että »rangaistuksen yleisestävää vaikutusta painostavat teoriat — — — ovat laadultaan enempi tosiasioiden toteamista kuin sen selvittämistä miten on rangaistava».

³ Ks. esim. *Lundstedt*, Die Unwissenschaftlichkeit der Rechtswissenschaft II, s. 84 ss., missä hän perustele tekstissä mainitsemaamme väitettään mm. seuraavin sanoin: »Ob die relativ wenigen Leute, die einer Strafe unterworfen werden, durch die Strafe künftig am Begehen neuer Delikte abgehalten werden oder nicht was hat das zu bedeuten im Vergleich damit, dass die grosse Masse der Menschen täglich und stündlich davon absteht, Verbrechen zu begehen. Der Umstand, dass die Millionen von Menschen eines Landes sich diese Zurückhaltung auferlegen, beleuchtet grell das Missverhältnis zwischen der Theorie von der gegen eine Handvoll Individuen wirksamen Spezialprävention und der wirklichen Bedeutung der Strafe.»

⁴ Ks. esim. *Geiger*, Vorstudien zu der Soziologie des Rechts s. 41 ss. ja *Kimball Young*, Handbook of social psychology s. 547 ss.

van rangaistuksen tehtävän.⁵ Usein on nimittäin asetettu vastattavaksi kysymys, millaisiksi yhteiskunnalliset olot muodostuisivat, jos valtion rankaisutoiminta loppuisi. *Lundstedt* vastaa tähän: »I den mån respekten för de gamla straffbuden icke alltjämt verkade och moraliska krafter icke fortfarande åtminstone till en början spelade en viss roll, skulle de i straffbuden kriminaliserade handlingarne företagas i sådan skala, att det icke blott bleve olidligt, utan att samhällsordningen rent av skulle upplösas i sin motsas, anarki och förvildning.»⁶ *Olivecrona* taas kuvailee tilannetta seuraavasti: »Så småningom skulle de genom generationers stränga uppfostran grundlagda hämningarna börja lossna, först naturligtvis hos socialt mindervärdiga element. Hämnd- och rånreaktioner skulle bli allt vanligare. Efter hand skulle banden uppluckras i allt vidare kretsar. Frånvaron av lagens skydd skulle skapa en skräckstämning, som i sin tur skulle öka faran för våldsamheter.»⁷

On vaikea välttyä vaikutelmalta, että edellä siteroiduissa lausumissa on lähdetty väärästä olettamuksesta yksinomaan siinä suhteessa, että ero alkukantaisen villi-ihmisen ja nykyaikaisen kulttuuriyhteiskunnan jäsenen välillä olisi vain pinnallista laatua oleva ja että ihminen yhteiskuntasanktioiden puuttuessa palautuisi villi-ihmisen asteelle.⁸ Haluaisimme tässäkin yhteydessä alleviivata käsitystämme, että ihmisen käyttäytyminen ei ole, niinkuin *lundstedtilainen* koulukunta näyttää edellyttävän, pelkästään ulkonaisen pakon ja kanalisoidun väkivallan käyttämisen varassa.⁹ Olkoon, että ihmisen kehittyminen nykyiselle tasolleen olisi ollut mahdollista vain organisoidussa ja oikeudellisten pakotteiden uhan alaisessa yhteiskunnassa, niin tämä kehittyminen on kuitenkin aiheuttanut myös pysyviä muutoksia ihmisen psykofyysillisessä rakenteessa.¹⁰

⁵ *Lundstedt* lausuu teoksessaan *Kritik av straffrättens grundåskådningar* s. 21 nimenomaan: »Vill man utan förutfattad mening söka bestämma straffets sociala funktion och därmed en sådan straffuppgift som är verkligen realiserbart, så torde det vara uppenbart, att man till erhållande av den första säkra vägledningen måste besvara frågan: hur skulle det kunna tänkas ställa sig, om med en gång all straffrätt i ett samhälle upphörde.»

⁶ *Lundstedt*, mt. s. 21 s.

⁷ *Olivecrona*, *Om lagen och staten* s. 150. Vrt. myös *Brück*, *Allmänprevention och individualprevention*, *Festskrift tillägnad professor N. Stjernberg* s. 59 ss.

⁸ Tekisi mieli epäillä, että väitteen tekijät jättävät huomioon ottamatta ihmisen historiallisbiologisen lajikehityksen.

⁹ Oikeutta kanalisoituna väkivaltana selostaa erikoisesti *Olivecrona* teoksessaan *Om lagen och staten*.

¹⁰ Ellei lähdetä tekstissä esitetystä kannasta, ei yleensä lajikehitystä voida selittää tieteellisesti.

Merkillisintä on kuitenkin, että kuvatonlaisen ajatuskokeen avulla pyritään osoittamaan, että nimenomaan kostonviettiä kiihottava rangaistus olisi välttämätön kaavailtujen seuraamusten estämiseksi.¹¹ Vaikka näet lähdetäisiin siitäkin olettamuksesta, että ajatuskoe olisi sinänsä oikea, ei voitane missään tapauksessa väittää, että seuraamukset olisivat kuvatonlaiset silloinkin, jos rangaistus rikollisen suhtautumisen seurausena määrättäisiin etupäässä erityisestävää aatetta silmällä pitäen.

Ihminen on luonnostaan yhteiskunnallinen, sillä hänen elämisensä on mahdollista vain sosiaalisessa kentässä.¹² Ihmistä eteenpäin kannustavana voimana on hänessä sosiaalisen nousun tarve, pyrkimys aseman saavuttamiseen ja säilyttämiseen yhteisössä.¹³ Ihminen haluaa näin ollen sopeutua ainakin jonkun yhteisön järjestykseen¹⁴ ja välttää sel-

¹¹ Korkeintaan näet voitaisiin ajatella, että kuvitellun »ajatuskokeen» avulla voitaisiin osoittaa, mihin jouduttaisiin, ellei oikeusjärjestystä pakkokeinoineen olisi laisinkaan olemassa. Onkin todettava ruotsalaisen yleisestävän teorian tuoneen mieluummin valaistusta siihen, mikä merkitys yleensä on oikeudellisilla sanktioilla ja miten ne vaikuttavat, kuin siihen, millaiseksi rangaistus olisi muodostettava. Niinpä mielestämme *Sachs* sivuaa asian ydintä, kun hän, puolustaen *Krabbea*, joka myös pitää yleisestävyyttä rangaistuksen tärkeimpänä vaikutusmuotona ja joka tämän osoittamiseksi viittaa juuri tekstissä esitetynkaltaisiin ajatuskokeisiin, lausuu (*Moderne skandinaviske Strafferetsvidenskab*, NTfS 1941 s. 281): »Og ved indenfor Strafferetten at undersøge disse Konsekvenser vindes tillige vaerdfuldt Materiale til en undersøgelse af retlige Tvangsmidlers handlingsbestemmende Funktion indenfor Retssystemet som Helhed og derigennem Erkendelse af Betydning for retlig Taenkning overhovedet.» Tässä yhteydessä lienee syytä todeta, että vaikka *Krabbe* näkeekin yleisestävyyden rangaistuksen ylimpänä periaatteena, niin ei hän kiellä sitä, etteikö muillakin oikeudellisilla sanktioilla kuin rangaistuksella olisi yleisestävä vaikutus. Ks. *Krabbe*, *Borgerlig straffelov* s. 7 ss. Jo *Sauer* on muuten todennut (*Grundlagendes Strafrechts* s. 81), että »Generalprävention ist — — — der Zweck eines jeden Gesetzes, das dem Menschen ein bestimmtes Verhalten vorschreibt». Käsittääksemme voidaan hyvällä syyllä asettaa kysymyksen alaiseksi, olisiko ehkä oikeudellisten sanktioiden vaikutustavan perusteellinen selvittäminen jätettävä jonkun muun oikeustieteen haaran kuin rikosoikeuden tehtäväksi.

¹² *La Piere* ja *Fransworth* lausuvat teoksessaan *Social psychology* s. 45 mm.: »Unlike the ant and the other 'social' insects, man is not born to live together with members of his kind in fixed, biologically determined patterns of relationship. But if he is to live at all, it will be in and through membership in some sort of social grouping.» Ks. edelleen *Eino Kaila*, *Persoonallisuus* s. 231 ss.; v. *Fieandt*, *Lauma ja yhteisö* s. 36 ss., *Psykologian peruskysymyksiä* s. 121 ss.; *Karsten*, *Luonnonkansojen yhteiskuntaelämä* s. 19 ss.

¹³ Sosiaalisen nousun tarpeesta ks. *Kaila*, *Persoonallisuus* s. 218 ss.

¹⁴ Sosiaalisesta sidonnaisuudesta lausuu *Kaila* (*Persoonallisuus* s. 239) mm.: »Ne voimat, jotka saavat yksilön kasvamaan kiinni ja sopeutumaan ryhmäänsä, ovat vahvoja vaistopohjaisia voimia. Biologisen toimeentulon pakko, seuravietti,

laista suhtautumista, mikä saattaisi riistää häneltä hänen yhteisössä saavuttamansa aseman ja haitata hänen sosiaalisia nousupyrkimyksiään.¹⁵ Tästä johtuen on yleensä ympäristön sosiaaliselle paineelle annettava mitä suurin merkitys inhimillistä käyttäytymistä ohjaavana ja kontrolloivana tekijänä.¹⁶ On kuitenkin vaikea ymmärtää, millä tavoin ympäristön sosiaalinen paine saattaisi olla riippuvainen traditionaalisen rangaistuksen olemassaolosta, niinkuin ruotsalaiset yleispreventionistit väittävät.¹⁷ Ei ole näet suurtakaan pelkoa siitä, etteikö käsitys yksilön sosiaalisesta vastuullisuudesta säilyisi siinäkin tapauksessa, että tietoisuus ihmisen tahdon lainalaisuudesta tulisi yleiseksi ja että rikollista käyttäytymistä ymmärrettäisiin entistäkin paremmin.¹⁸

itsetehostuksen tarve, alistumisen vaisto mahtinsa kautta 'imponeeraavan' yhteisön ilmausten edessä jne., kaikki se vaikuttaa vaistonomaista sopeuttamista.»

¹⁵ Yksilö saattaa samanaikaisesti kuulua ja säännönmukaisesti kuuluuukin jäsenenä useaan eri yhteisöön. Mm. yhteisön tehtävästä riippuen kokee yksilö jäsenyytensä eri yhteisöihin eri voimaisena. Sosiaalisista yhteisöistä ks. esim. *Kimball Young*, *Handbook of sociology* s. 549 ss.; *Kaila*, *Persoonallisuus* s. 231 s.; v. *Fieandt*, *Lauma ja yhteisö* s. 39.

¹⁶ Esim. *Kaila* lausuu (*Persoonallisuus* s. 244), että »on raskasta, jopa ylivoimaista nousta tätä sosiaalista painetta vastaan». v. *Fieandt*in mukaan taasen (*Lauma ja yhteisö* s. 43): »Yhtä tärkeä kuin hänen (ihmisen) käyttäytymiselleen elämäntähtänsä on se ravinto, joka on hänen saatavissaan, ne rajat, joiden sisällä hän voi liikkua, se materiaali, jota hän käsittelee ja muovaa, yhtä paljon hänen käyttäytymistään suuntaava ja sitä sitova on se yhteisö, johon hän kuuluu.» Sosiaalisesta kontrollista kirjoittavat taasen *La Pierre* ja *Fransworth* teoksessaan *Social Psychology* s. 265: »But within the membership of any society and of any integrated or partly integrated groups within a society social controls operate to correct for errors in the socialization of a member by forcing him outwardly to conform to his designated role. This is accomplished by appealing, in any one of a great many ways, to his pride in and desire for status within the group, which are normative attributes of the personality of practically every member of every group.» *Sutherland* lausuu puolestaan (*Principles of Criminology* s. 374): »Not the fear of legal penalties, but the fear of loss of status in the group is the effective deterrent. But this is not really fear; what really occurs is that the person feels that doing a specified thing in violation of the group standard, which also happens to be in violation of the law, would not be in harmony with his personality, would lower him. — — — This is the principal method of control whether the conduct is regulated by law or is not.»

¹⁷ Ks. esim. *Wetter*, *Den obestämda straffdomen* s. 7 ss.; *Lundstedt*, *Kritik av straffrättens grundåskådningar* s. 22 ss.

¹⁸ Emme malta olla siteroimatta tässä *Honkasalon* eräässä toisessa yhteydessä (*LM* 1949 s. 535) lausumia ajatuksia: »Ja miten sovitussajatuksen vaaliminen rikosoikeudessa voisi estää vastuuntunteen luhistumisen, jos se olisi luhistuaakseen siitä tietoisuudesta, että rikollisuus on luonnonlakien alainen ilmiö. Ihmiset tuskin muo-

Verrattain yleinen tietoisuus siitä, että esimerkiksi erikoisen lahjakas henkilö on saanut avunsa synnyinlahjana ja ettei hän siis ole lahjakkuuttaan itse »ansainnut», ei ole estänyt kohdistamasta häneen sosiaalista arvostelua ja myöntämästä hänelle paikkaa yhteiskunnallisessa arvoasteikossa. Myöskään käsitys siitä, että mielenvikainen ei ole hullu omasta vapaasta tahdostaan, ei ole ollut omiaan poistamaan käsitystä hänen sosiaalisesta vastuullisuudestaan. Joskaan ei ainakaan yleisesti vaadita hullulle kosta hänen pahuutensa vuoksi, vaaditaan kuitenkin yhteiskuntaa suojaamaan jäseniään tämän hyökkäyksiltä. Tuskin esimerkiksi se, että henkilöitä on lainsäädännön nykyisillään ollessa syyntakeettomina vapautettu rangaistuksesta, olisi heikentänyt yhteiskunnan torjuvaa suhtautumista rikollisuuteen, enempää kuin se olisi yllyttänyt ketään rikosten tekemiseen.¹⁹ Voidaan hyvällä syyllä kysyä, eikö ympäristön arvostelu henkilön sosiaalisesta kelpoisuudesta ole niin voimakas tekijä, että monet kansalaiset ottaisivat mieluummin rikoksentehtijän nimen kuin sosiaalisesti ala-arvoisen maineen.

Koska ihminen on luonnostaan sosiaalinen, koska hänellä on luonnollinen halu mukautua jonkin sosiaalisen yhteisön järjestykseen, on tällä yhteisöllä mahdollisuus ohjata jäsentensä moraalia. Käsityksemme mukaan lainsäädännöllä tavoiteltava pyrkimys ohjata yleensä inhimillistä käyttäytymistä edellyttää siis onnistuakseen sitä, että kansalaisilla on halua sopeutua lainalaiseen yhteiskuntajärjestykseen. Sellaisiin henkilöihin, joilta tuo sopeutumishalu syystä tai toisesta puuttuu ja joita ei edes pelko yhteiskunnallisen statuksen menettämisestä kehoita lakien noudattamiseen, ei rikoslaissa olevalla rangaistuksen uhalla voine olla ainakaan moraalia ohjaavaa vaikutusta, kun rangaistuksen pelottavaa vaikutustakin on tällöin pidettävä ainakin jossain määrin kysymyksenalaisena.^{20 21}

dostavat käsitystään siitä enempää tuon kuin tämänkään rangaistusteorian vaan niiden tulosten perusteella, mitä empiirisen metoodin omaksuneilla tieteillä on tarjottavanaan. Rikosoikeus sovitusteoriointeen voisi tuskin olla sanottavana sumuverhona tieteen auringon edessä.»

¹⁹ Tekstissä väitetyn kanssa ei saa sekottaa sitä tosiasiaa, että useat rikolliset kylläkin haluavat esiintyä niin epänormaaleina henkilöinä, että heidät vapautettaisiin rangaistuksesta. Ehdottoman pitävä olisi väite ainakin silloin, jos yhteiskunta todella ryhtyisi tehokkaisiin suojatoimenpiteisiin myös ns. syyntakeettomia kohtaan.

²⁰ Vrt. tekstissä lausutun johdosta *La Piere* ja *Fransworth*, *Social Psychology* s. 274, jossa lausutaan mm.: »The ability of the group to enforce its norms upon individual members depends in considerable part on the importance to the individual of membership in the group. If he places a high value on belonging, he will, other things being equal, strive to satisfy the demands of the group; if he is

Olemme siis yhtä mieltä yleispreventiivisen aatteen nykyisten edustajien kanssa siitä, että valtiovallalla on yleensä mahdollisuus vaikuttaa kansalaistensa moraalisiin käsityksiin leimaamalla tietyn inhimillisen suhtautumisen ehdottomasti kielletyksi. Erikoisesti kuitenkin haluamme tähdentää käsitystämme, että rangaistuksen yleisestäävä teho ei vähene, vaikka rikosta seuraavaa reaktiota määrättäessä annettaisiinkin erityisestävälle näkökohdille entistä suurempi merkitys. Rikosta seuraavan reaktion yleisestäävän tehon tärkeimpänä edellytyksenä pidämme näet sitä, että valtiovalta suhtautuu vakavasti rikollisuuden vastustamiseen eli että se toimenpiteillään osoittaa johdonmukaisesti, millaista inhimillistä suhtautumista se pitää ehdottomasti hylättävänä.

Siihen, millä tavoin valtiovallan olisi rikolliseksi leimattuun käyttäytymiseen suhtauduttava, jotta se kykenisi vakuuttamaan kansalaiset sen ehdottomasta hylättävyydestä, ei voida antaa absoluuttista vastausta. Kysymyksessä on näet suure, mikä on riippuvainen koko yhteiskunnan rakenteesta ja siinä vallitsevasta kulttuurista. Ei esimerkiksi lainsäätäjä voi menestyksellisesti kriminalisoida millaista inhimillistä suhtautumista hyvänsä välittämättä vähääkään yhteiskunnan tilasta ja siinä vallitsevasta oikeustajunnasta. Yhtä luonnotonta kuin olisi kieltää rangaistuksen uhalla ihminen tyydyttämästä perustarpeitaan, yhtä hyödy-

apathetic regarding his membership, he will be disinclined to subordinate himself to the group norms.» Eino Kailan mukaan ihmisellä on tahdoton pyrkimys hakeutua sellaiseen yhteisöön, jonka vaatimustaso lähinnä vastaa yksilön suorituskyykyä ja jossa siis itsetehostuksella on paras tyydytysmahdollisuus. Tällaisen ns. relevantin yhteisön vaikutus yksilöön on muiden yhteisöjen vaikutusta voimakkaampi. Jos tuon relevantin yhteisön moraalikäsitukset poikkeavat varsin suuresti valtiossa lakeina voimassaolevista käyttäytymiskaavoista, niin ei ole suurtakaan toivoa, että mainittuun yhteisöön kuuluva henkilö noita lakeja noudattaisi.

²¹ Rangaistuksen pelottavasta vaikutusmuodosta puhuttaessa voidaan palauttaa mieliin Hartvig Nissenin ja v. Hentigin käsitys »at den sjelelig minderverdige, den eventyrslystne unge, den forvovne spiller — — — undervurderer sjansen for oppdagelse på grunn av sin saerlige mentalitet, og at de derfor ikke avskrekkes mer av straffetrusselen enn ateisten av helvetesstraffen». Kirjoituksessaan Skjerpet straff for sedelighetsforbrydelser? (NTfS 1927) Nissen taasen lausuu mm. (s. 32): »Jeg anser det helt utelukket at straffetrusselens virkning stiger eller synker med en viss gradering av minimumstraffen. Den som vil tilfredsstille et seksuelt begjaer på forbrydersk vis, resonnerer nok ikke over straffen, i alfall ikke slik at han bestemmer sig for å øve forbrydelsen, hvor han regner med 2 år, men temmer sin lidenskap, hvis han vet at han får mindst 3 år.» Rangaistuksen pelottavasta vaikutuksesta ks. myös v. Hentig, The Limits of Deterrence, Jour. of Crim. Law and Criminol. 29:4.

töntä olisi kriminalisoida sellainen suhtautuminen, mitä on pidettävä vallitsevan yhteiskuntamuodon luonnollisena ilmauksena. Voimatta mennä esityksemme puitteissa yksityiskohtiin, haluamme vain kiinnittää huomiota esimerkiksi siihen, että kriminaalipoliittisten toimenpiteiden menestyminen on riippuvainen myös muista yleiseen mielipiteeseen vaikuttavista tekijöistä yhteiskunnassa. Meilläkään ei puutu esimerkkejä tapauksista, joissa määrätyn suhtautumisen kriminalisoiminen on johtanut valtiovallan tarkoittamaa päinvastaisiin tuloksiin muiden yleistä mielipidettä määrävien tekijöiden vaikuttaessa tekojen kriminalisoinnista vastaan.

Joskin edellä kerrotut näkökohdat asettavat suurimmat rajoitukset kysymyksen ollessa rikollisena pidettävän suhtautumisen alasta, ei kuitenkaan voitaisi kieltää, etteikö myös rikosta seuraavan reaktion määrän ja laadun suhteen olisi otettava huomioon yhteiskunnassa vallitsevat olosuhteet ja käsitykset. Niinpä lainsäätäjän, joka halutessaan korostaa yhteiskunnallisesti vahingollisen suhtautumisen eriarvoisuutta säättää eri rikoksista eri laatuksia ja määräisiä reaktioita, on varottava asettamasta eri tekoja suhteeseen, mikä ei laisinkaan vastaa oikeustajunnan käsitystä tekojen hylättävyyden keskinäisestä suhteesta. Kuitenkin, kun lähdemme siitä, että rangaistuksen yleisestävä teho riippuu etupäässä siitä, kykeneekö valtiovalta tehokkaasti suojelemaan itseään ja jäseniään rikoslain vahingolliseksi leimaamalta toiminnalta, niin silloin ehkä on päädyttävä siihen, että tuo teho riippuu suuremmassa määrin siitä, miten rikoksia selvittämään ja rikoksentekejiä rangaistukseen saattamaan asetetut viranomaiset toimivat, kuin siitä, minkälainen rangaistus on. Erikoisesti rangaistuksen pelottavaa vaikutusta silmällä pitäen on tärkeätä, että rikospoliisi kykenee selvittämään tehdyt rikokset mahdollisimman tarkoin, kun taasen sekä pelottava että moraalia ohjaava teho vaarantuvat silloin, jos rangaistukseen saattavat viranomaiset osoittavat leväperäisyyttä tai haluttomuutta toimia virkavelvollisuutensa vaatimalla tavalla. Viimeksi mainitunlainen suhtautuminen tulokittaisiin näet helposti valtiovallan ymmärtäväksi tai hyväksyväksi kannanotoksi rikokselliseksi leimattuun suhtautumiseen.²²

²² Tekstissä esitetyn suhteen ks. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 33: »Enemmän kuin abstraktisen rangaistusuhkan ankaruus vaikuttaa rikoksesta pidättävänä motiivina käsitys siitä, että rikoksentehty ei yhteiskuntakoneiston valppauden ja perinpohjaisuuden vuoksi voi välttyä ansaitsemaltaan rangaistukselta.» Myös *Agge* toteaa mahdollisten rikoksentekejiä ottavan huomioon, paitsi yhteiskuntareaktion ankaruutta, myös rikoksen ilmitulon vaaran ja tuomitukse tulemisen mahdol-

Todettuumme, että rangaistuksen yleisestäävä teho on melkoisessa määrin riippumaton rikosoikeudellisen reaktion laadusta, on vielä korostettava sitä, että yleispreventiivinen funktio on erikoisen suuressa määrin riippumaton siitä tavasta, jolla rikoslain määräämä reaktio pannaan täytäntöön.²³ Reaktion mukaamista individuaalipreventiivisen aatteen vaatimaan suuntaan rajoittaisi tässäkin suhteessa mielestämme etupäässä vain se seikka, että on varottava antamasta sellaista kuvaa, että valtiovalta ei syystä tai toisesta suhtautuisi vakavasti rikollisuuden vastustamiseen. Tällaisen käsityksen syntymiseen saattaisi antaa aihetta esimerkiksi ehdollisen rangaistustuomion summaarinen käyttö tai sellainen ehdonalaan vapauteen laskeminen, jolloin esimerkiksi ensi kertaa rangaistustaan kärsivät vapautettaisiin automaattisesti vankilasta kärsityään puolet rangaistusajastaan.²⁴

lisuuden. Samassa yhteydessä hän lausuu: »Hit hör också en annan — — — reell faktor, som för den potentielle brottslingen är av stor vikt, nämligen det obehag han vid upptäckt måste utstå på grund av omgivningens ogillande av hans handlingssätt, ett obehag som många gånger — beroende på vederbörandes sociala och ekonomiska position — kan för honom betyda total ruin och som därför spelar betydligt större roll än själva strafflidandet.» Agge, *Det straffrättsliga reaktions-systemet*, s. 91.

²³ Mainittakoon, että pohjoismaissa on viime aikoina korostettu sitä, että vapausrangaistukseen sisältyvä vapauden menetys on riittävä yleisestäävän vaikutuksen säilymisen edellytys. Kesäkuussa 1946 valmistuneen, Tanskan oikeusministeriön asettaman komitean laatiman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan mietinnön johdannossa määritellään rangaistuksen täytäntöönpanon tärkeimmäksi tehtäväksi mahdollisuuksien luominen vangin sosiaaliseen elämään sopeuttamiselle. Yleisestäävät näkökohdat eivät saa vaikuttaa itse täytäntöönpanoon, koska vapausrangaistusten yleisestäävälle teholle riittää itse vapaudenriisto ja siihen liittyvät sosiaaliset seuraamukset. Ks. *Ande-Hansen*, Dansk Udvalgsbetaenkning om Fulbyrdelse af Frihedsstraf m.v., NTfS 1947 s. 35 ss. Samoja ajatuksia tuodaan esiin myös Ruotsin vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevassa mietinnössä. Ks. *Strafflagberedningens betänkande angående verkställigheten av frihetsstraff m.m.*, SOU 1944: 50 s. 121 ss. Vrt. edelleen *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 33; *Kaila*, SKV. 1944—45 s. 53; *Schlyter*, Reform av straffverkställigheten i Sverige, NTfS 1945 s. 67. Todettakoon, että myös *Krabbe*, vaikka hän pitääkin rangaistuksen yleisestäävää puolta sen tärkeimpänä vaikutusmuotona, selittää (*Almindelig Straffelov* s. 32): »Naturligtvis bør Specialpræventionen saavidt gørligt søges gennemført ogsaa indenfor det egentlige Straffinstituts Rammer, og dette maa være den eneste Opgave for de Frihedsstraf fuldbyrdende Myndigheder, hveim Loven i saa Henseende bør overlade den størst, mulige Frihed.»

²⁴ Vrt. *Honkasalo*, Miten olisi lapsiin ja nuoriin henkilöihin kohdistuva rikosprosessuaalinen menetelmä uudistettava?, JFT 1939 s. 45, jossa hän lausuu: »Schauböönimäinen ehdollisen tuomion käyttäminen on omiansa synnyttämään käsityksen,

Rangaistuksen yleisestäävän vaikutusmuodon tarkastelun kautta päädytään mielestämme myös siihen tulokseen, että valtiovallan reaktio rikoksentekijää kohtaan on muodostettava erityisestäävän periaatteen mukaisesti. Jos nimittäin rangaistuksen yleisestäävä teho ei vaadi ehdottomasti määrätynsisältöistä rangaistusta, vaan osoittaa vain verrattain laajat ääriajat, joiden sisällä reaktion on pysyttävä ollakseen vaarantamatta sen yleisestäävää tehoa, olisi epätarkoituksenmukaista olla valitsematta noissa puitteissa kysymyksen tulevista toimenpiteistä sellaista, joka on mahdollisimman tarkoituksenmukainen rikoksentekijää silmällä pitäen.²⁵ Rikosoikeudellista reaktiotahan joudutaan käyttämään juuri sellaisista henkilöistä kysymyksen ollen, joita rangaistuksen yleisestäävä vaikutus ei ole kyennyt estämään tekemästä rikoksia.

Haluamme kuitenkin tähdentää sitä, että edellä esittämällämme emme ole tahtoneet väheksyä rangaistuksen yleisestäävää merkitystä. Rikoslain sisältämä rangaistusuhka kohdistuu kaikkiin kansalaisiin ja rikoslain tarkoituksena on pidättää kansalaisia yleensä yhteiskunnalle vahingollisena pidetystä suhtautumisesta. Voitaisiin miltei väittää, että jos kysymyksessä olisi vain rikoksiin syyllistyneiden pidättäminen tekemästä uusia rikoksia, niin koko yleisen rikoslain säätäminen olisi turhaa. Silloin voitaisiin ehkä tyytyä siihen, että nuo koko kansaan verrattuna varsin harvalukuiset epäsosiaaliset yksilöt, jotka pitävät lakien rikkomista tapanaan, uskottaisiin luottamuksellisesti psykiatrien käsiteltäviksi ja parannettaviksi.

Kun siis olemme hyväksyneet erityisestäävän aatteen kriminaalipoliitiikan johtavaksi periaatteeksi, johtuu tämä siitä, että rikosoikeudellinen reaktio säilyttääkseen yleisestäävän tehonsa ei mielestämme vaadi ehdottomasti määrättyä sisältöä ja että käsityksemme mukaan rangaistuksen lähempi sisältö yleisestäävyyden osoittamisessa rajoissa voidaan määrätä juuri erityisestäävän aatteen avulla. Samalla on kuitenkin erityisesti

ettei yhden rikoksen tekeminen ole vaarallista, 'einmal ist keinmal', joka helposti johtaa päinvastaiseen tulokseen kuin mihin reformilla on pyritty.» Vrt. myös *Alanen*, Ehdollisesta rangaistustuomiosta, JFT 1941 s. 279 ss.

²⁵ Ks. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 35 s., Sovitusrangaistuksen soveltuvaisuus kriminaalipoliittisiin tarkoituksiin, DL 1937 s. 57; *Serlachius-Särkilähti*, Epämääräiset rangaistustuomiot, LM 1907 s. 11; *Andenaes*, Viljens frihet, Straffretten og straffedommerutdannelsen, TFR 1941 s. 71; *Kjerschow*, Straffutmaaling, Norsk Retstidende 1934 s. 14; *Kallenberg*, Om brott och straff, SvJT 1949 s. 10 s. Vrt. myös *Hippel*, Lehrbuch des Strafrechts s. 60 ja *Deutsches Strafrecht* I s. 481 s. ja 502 ss.; *Timasheff*, The retributive structure of punishment, Jour. of Crim. Law and Criminol. 28: 2 s. 405; *Wilson*, Public opinion and the individualized treatment of criminals, Jour. of Crim. Law and Criminol. 28: 4 s. 683.

muistutettava siitä, että juuri yleisestäävän tarkoituksiperän vaatimuksesta rikosta tulee seurata rangaistus ja että rangaistuksen tulee olla sellainen rikoksentehtijää kohtaava paha, joka ei loukkaa kansassa elävää oikeudenmukaisuuden vaatimusta.²⁶ Koska puoltamaamme teoriaa näin ollen voitaisiin nimittää erityisestääväksi ainoastaan siinä mielessä, että se etsii erityisestäävästä periaatteesta ohjetta rikosoikeudellisen reaktion sisällön tarkemman määräämisen suhteen, ei tätä teoriaa vastaan ehkä tarvitse tehdä samoja muistutuksia, jotka ovat tehtävissä ehdottomia individuaalipreventiivisiä teorioita vastaan.²⁷ Tästä syystä meidän ei tarvitse myöskään käsitellä tarkemmin niitä muistutuksia, joita erityisestääviä teorioita vastaan yleensä on tehty ja jotka ovat täysin oikeutettuja silloin, kun on kysymys sellaisesta ääriteoriasta, jossa unohdetaan, että rikoslakia ei ole säädetty pelkästään rikollisia varten vaan normaalien kansalaisten käyttäytymisen ohjaamiseksi.

²⁶ Yhdymme siis täysin *Salmialan* ja *Honkasalon* käsitykseen rangaistuksen olemuksesta rikolliselle valtiovalan toimesta tahallaan aiheutettuna kärsimyksenä ja sanoudumme jyrkästi irti niistä, joiden mukaan rangaistus on sosiaalisena parannus- ja suojelukeinona rinnastettavissa lääkinnölliseen hoitoon ruumiillisissa tai sielullisissa sairaustapauksissa. Rangaistuksen perusolemukselta ja äärimmäisiä individuaalipreventiivisiä teorioita vastaan tehtävistä muistutuksista ks. erikokoisesti *Salmiala*, Rangaistuksesta, Lakimiesyhdistyksen juhlaulkaisu s. 407 ss. Puhuesaan tekstissä mainitsemastamme vaatimuksesta, että rangaistus ei saa loukata kansassa elävää oikeudenmukaisuuden tuntoa *Salmiala* lausuu mm. (mt. s. 411): »Tuo oikeustajunta on normaalioloissa latenttinen eikä säännöllisesti anna ulospäin merkkejä olemassaolostaan ja tarkkailustaan niin kauvan kuin rikoslainsäädäntö ja -lainkäyttö eivät ole huomattavammassa ristiriidassa sen kanssa. Mutta silloinkin ilmeinen ristiriita syntyy, tapahtuu säännöllisesti myöskin reaktio, mikäli siihen on ulkonainen mahdollisuus olemassa.»

²⁷ Niinpä seuraava *Salmialan* individuaalipreventistejä vastaan tekemä varsin painava huomautus ei kohdistune meidän tässä teoksessa puoltamaamme teoriaan: »Individualipreventioperiaatteen kannattajat unohtavat, ettei rikoslain ja siihen sisältyvän rangaistussäännösten ensisijaisena tehtävänä ole rangaista rikoksen tekneitä, vaan niillä on — — — suurin ja valtavien kriminalipoliittinen merkityksensä antaessaan säätämänsä rangaistusuhkan kautta pontta ja voimaa niille kielloille ja käskyille, joiden rikkomisesta rikoslaisissa on säädetty rangaistus. Individualipreventistit haluavat muovata rangaistuksen niiden, suhteellisesti harvojen — verrattuna niihin, joihin rangaistusuhka on tehonnut — yksilöiden erikoislaadun ja tarpeiden mukaan, jotka ovat rangaistusuhkasta huolimatta tehneet rikoksia; he jättävät kiinnittämättä tarpeellista huomiota siihen, millä tavoin sellainen muokkailu vaikuttaisi rangaistuksen päätehtävään, yleispreventioon. Tällainen asioihin suhtautuminen on yhtä virheellinen kuin jos profylaktinen hygienia järjestettäisiin niitä tarpeita ja näkökohtia silmällä pitäen, jotka ovat ratkaisevia tauteihin sairastuneita parannettaessa.»

Individuaalipreventiivistä periaatetta vastaan sinänsä on kuitenkin tehtävissä eräs sellainen muistutus, jota ei mielestämme kukaan sanottuun periaatteeseen turvautuva voi sivuuttaa. On lausuttu, että hylättäessä teko rangaistuksen pääasiallisena määräämisperusteena ja pyrittäessä mukaamaan reaktio etupäässä tekijää silmällä pitäen asetettaiisiin mielivalta oikeuden sijalle, koska tällöin voitaisiin esimerkiksi ryhtyä toimenpiteisiin henkilöä vastaan, joka ei ole millään tavoin osoittanut yhteiskunnan vastaista mieltä.

Jos asiaa tarkastetaan pelkästään teoreettisena periaatekysymyksenä, saattaa muistutus vaikuttaa epäoikeudenmukaiselta. Juuri erityisestä, van periaatteen mukaan voitaisiin näet suojelutoimenpiteisiin ryhtyä ainoastaan sellaista henkilöä kohtaan, joka on osoittautunut yhteiskunnalle tai sen jäsenille vaaralliseksi. Saman periaatteen mukaan yksilön vapauden rajoittaminen saisi kestää ainoastaan niin kauan kuin henkilö säilyttää yhteiskunnallisen vaarallisuutensa. Periaatteelliselta kannalta katsoen on sekä sovitusajatuksen että yleisestä van aatteen asenne tässä kohden toinen. Sovitusajatus, joka johtaa teon rangaistavuuden ympäristössä elävästä hyvityksen vaatimuksesta ja kiinnittää pääasiallisen huomionsa rikolliseen tekoon eikä sen tekijään, vaatii sellaisenkin henkilön rankaisemista, joka on yhteiskunnalle täysin vaaraton. Yleisestä vyyden aate, joka näkee rikollisen vain pisarana suuressa kansanmeressä, ei ole taasen välittömästi kiinnostunut yksilön oikeusturvallisuudesta.²⁸

Tutustuttaessa eri teorioitten edustajien kantaan nyt puheena olevassa suhteessa havaitaankin, että juuri sellaiset teoriat, jotka korostavat periaatteellista eroa rangaistuksen ja turvaamistoimenpiteiden välillä, saattavat joutua ristiriitaan oikeusturvallisuuden vaatimusten kanssa.²⁹

²⁸ Yleisestä van teoria joutuu kylläkin välillisesti kiinnittämään huomiota siihen, ettei esim. aivan rikokseen osaton henkilö joudu rangaistavaksi. Sen mukaan näet yleinen mielipide reagoi voimakkaasti syyttömän henkilön tuomitsemiseen, mikä taasen ei ole rangaistuksen yleisestä välle tehollu eduksi. Niinpä esim. *Welamson* lausuu (Om brottmålsdomens rättskraft s. 48): »En med orätt fällande dom är — — — mera ägnad att skapa misstro och olust gentemot rättskipningen och därigenom äventyra straffets moralbildande funktion än med orätt frikännande dom.»

²⁹ Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota myös siihen epäjohdonmukaisuuteen, johon rangaistuksen erikoisuonnetta korostavat oikeusoppineet helposti päätyvät. Voidaan viitata esim. *Belingin* lainsäädäntöä varten antamiin suuntaviivoihin kuuluvaan ohjeeseen (Grundzüge des Strafrechts s. 6): »Soweit der Sicherungsgedanke ein energischeres Zugreifen erfordert als der Vergeltungsgedanke erlaubt: Ausgliederung sichernder Massnahmen an die Strafe.» Ks. myös *Lundstedt*, Straffrätten grundåskådningar s. 64; *Stjernberg*, Svenska strafflags-

Mainittujen rikosoikeudellisten reaktiolajien periaatteellisen eroavuuden korostaminen voi näet aiheuttaa sellaisen harhakäsityksen syntymisen, että turvaamistoimenpiteistä kysymyksen ollen ei tarvittaisikaan erikoisia takeita yksilön suojaamiseksi valtion mielivallalta. Varsinkin juuri klassillisen koulun edustajat rikosoikeudessa ovat usein sikäli epäjohdonmukaisia, että he rangaistuksesta kysymyksen ollen tähdentävät »nulla poena sine lege»-periaatteen merkitystä mutta saattavat turvaamistoimenpiteiden ollessa kysymyksessä sietää millaista mielivaltaa tahansa.³⁰ Tässä on ilmeisesti takana se ajatus, että koska turvaamistoimenpide ei ole rangaistus, eikä sen tarkoituksena näin ollen ole kärsimyksen aiheuttaminen, niin henkilö voidaan vähäistenkin aiheiden ilmaantuessa saattaa turvaamistoimenpiteiden alaiseksi. Preventiivisen aatteen kannattajat, jotka löytävät rikosoikeudellisten reaktioiden ainoan oikeutuksen niiden yhteiskunnallisesta välttämättömyydestä ja jotka eivät yleensä korosta rangaistuksen ja turvaamistoimenpiteiden välillä olevaa laadullista eroa, vaativat periaatteessa samanlaista oikeusturvaa olkoon kysymyksessä reaktio, jota nimitetään rangaistukseksi, tai turvaamistoimenpiteeksi kutsuttu yksilön vapauteen kajoaminen.^{31 32}

stiftningen angående unga förbrytare s. 11 s.; *Brück*, *Förhandlingarna å det sjuttonde nordiska juristmötet* s. 72. *Andenaes* toteaa, että niille, jotka näkevät suhteellisuusvaatimuksessa rangaistuksen rajoituksen, ovat turvaamistoimenpiteet erittäin merkittäviä siinä suhteessa, että ne korvaavat rangaistuksen silloin, kun rangaistus olisi tarkoituksenmukainen mutta liian ankara. Erilaisia suoja- ja kasvatustoimenpiteitä käytetään tällöin sen tyhjiön täyttämiseen, mikä on tarkoituksenmukaisuuden vaatimusten ja vallitsevan oikeellisuus- ja inhimillisyyssaatteen välillä. *Andenaes* katsoo, että tällainen katsantokanta on ristiriitainen: »Og at en innespering skal være urettferdig eller inhuman dersom en kaller den straff, men berettiget dersom en kaller den noe annet, virker jo eiendommelig». Ks. *Andenaes*, *Viljens frihet, Strafferetten og straffedommerutdannelsen*, TfR 1941 s. 73 s. Vrt. myös *Schlyter*, *Strafflagberedningens förslag till lagstiftning om straffverkställighet*, NKA 1944—45 s. 42.

³⁰ Ks. tästä *Agge*, *Det straffrättsliga reaktionssystemet* s. 195 s. ja *Erner*, *Theorie der Sicherungsmittel* s. 114 ss. *Agge*, joka huomauttaa myös Ruotsin lainsäädännössä esiintyvän puheena olevia epäjohdonmukaisuuksia, lausuu mm.: »Det är säkerligen ett ödesdigert misstag när samhället väl i överensstämmelse med rätts-säkerhetsprinciperna på strafflagens område hävdar grundsatsen 'nullum crimen, nulla poena sine lege' i dess olika konsekvenser, men samtidigt tolererar en social lagstiftning, där indikationerna för ett ingripande uttryckas i rena blankettstadganden, avsedda att utfyllas av administrativa myndigheter, allra helst som de förvaltningsrättsliga skyddsåtgärdernas varaktighet ofta göres relativt obestämd och icke ställes under judiciell kontroll.» Polemisoidessaan klassikkojen tekstissä arvosteltua käsitystä vastaan lausuu puolestaan *Erner* (mt. s. 115): »Es stünde schlecht um die bürgerliche Freiheit, wenn sie zwar gegen willkürlich verhängte

Mutta vaikkakin periaatteessa voidaan lähteä siitä, että erityisestävä aate on sopusoinnussa yksilön oikeusturvallisuuden vaatimusten kanssa, on asianlaita toinen tarkasteltaessa kysymystä käytännöllisenä ongelmana. Kun tiede ei ole edistynyt niin pitkälle, että esimerkiksi rikosentekijän vaarallisuuskysymys voitaisiin ratkaista joidenkin tunnetun kriteerioitten perusteella, niin individuaalipreventiivisen aatteen liian pitkälle viety toteuttaminen varmasti aiheuttaisi epävarmuutta ja merkitsisi oikeusturvallisuuden vaarantumista. Professori *Salmiala* huomauttaa tästä asiasta: »Kun individualpreventio asetetaan ratkaisevaksi päämääräksi ja 'parannus' ratkaisee rankaisutoimenpiteiden kestävyysden, voi helposti sattua, että samanlaisiin rikoksiin syyllistyneet voivat joutua kokonaan eri lailla käsitellyiksi. Toinen voi muka 'parantuneena' saada pianakin esim. vapautensa takaisin, toisen joutuessa menettämään sen pitkäksi aikaa. Kuka pystyy ratkaisemaan, onko tai milloin rikoksen tehnyt on parantunut? Uskallan väittää, että näitä kysymyksiä on mahdoton ratkaista vähimmässäkään määrässä luotettavasti, joitakin poikkeustapauksia ehkä lukuunottamatta. Rangaistuksia täytäntöön-pantaessa tulisi mielivalta määrääväksi. Mitä taitavampi näyttelijä ri-

Strafen, und seien es auch kurze Haftstrafen, aufs beste geschützt wäre, gegen willkürlich verhängte Sicherungsmittel aber nicht, und bestünden sie auch in lang-jähriger Haft.»

³¹ Vrt. sanotun johdosta esim. *Thyrén*, Straffrättens grundåskådningar s. 20; *Torp*, NTfS 1918 s. 192; *Kinberg*, Tillräknelighetsbegreppet, SvJT 1929 s. 236 s.; *Schlyter*, Obestämda domar, SvJT 1947 s. 540 ja Reform av straffverkställigheten i Sverige, NTfS 1946 s. 68; *Gullberg*, Om straff och tillräknelighet, SvJT 1946 s. 3; *Beckman*, Studier över brottsligheten s. 35 s.; *Hartvig Nissen*, Forvaring eller relativt ubestemt straff?, NTfS 1938 s. 99 ss., Tilbakefall — Individualprevensjon — ubestemt straff, NTfS 1943 s. 87, Allmänprevention och individualprevention, NKA 1939 s. 154; *Bergendal*, Strafflagen, Minnesskrift ägnad 1734 års lag I s. 340.

³² Emme kuitenkaan halua väittää, etteikö rangaistuksella ja turvaamistoimenpiteillä nykyissä rikosoikeuksissa olisi huomattavaakin eroa. Voimme tässä suhteessa yhtyä *Aggen* esitykseen (Straffrättens allmänna del, första häftet s. 19), kun hän katsoo, että »medan skyddsåtgärderna till sina förutsättningar och verkningar rikta sig mot framtiden, anknyta straffen till vad som har skett, d.v.s. brottet: de bestämmas av detta till sin art och sitt mått och innebära därmed en reaktion mot brottet. Vrt. myös *Germann*, Das Verbrechen im neuen Strafrecht s. 132 ss. Kun puhutaan rangaistuksen ja turvaamistoimenpiteiden välisestä erosta jonkun positiivisen rikosoikeuden puitteissa, on otettava huomioon sitä paitsi, että rangaistuksella uhataan kaikkia normaaleja kansalaisia, kun taasen turvaamistoimenpiteet tähtäävät yleensä erikoisia normaalista poikkeavia henkilöitä vastaan. On selvää, että rangaistuksen yleisestävä teho on tällöin suurempi siitäkin syystä, että turvaamistoimenpiteet eivät tähtääkään kaikkiin kansalaisiin. Ks. *Hafters*, Lehrbuch des Schweizerischen Strafrechts s. 255.

koksentekijä olisi, sitä helpommalla hän pääsisi. Oikeudenmukaisuuden tunnus tulisi rangaistukselle vieraaksi. Yksilöllisen vapauden takeet horjuisivat. Kaikkia ei käsiteltäisi lain edessä samalla tavoin.»³³

Sitä paitsi on myönnettävä, että jos oikeusturvallisuudella mielival-
lan vastakohtana halutaan ymmärtää myöskin sitä, että henkilöllä olisi
ainakin teoreettinen mahdollisuus ennalta laskea tekojensa seuraukset,
niin silloin ehkä yleisestäävän teorian pohjalle rakentuva järjestelmä
takaisi suurimman oikeusturvan, koska tämä kiinnittää suurinta huo-
miota teon ulkonaiseen puoleen ja edellyttää mahdollisimman kiinteitä
tunnusmerkistöjä.³⁴

Emme kiellä sitä, etteikö oikeusturvallisuuden aatteella olisi erino-
maisen suuri merkitys. Tuskin voidaan liioitella sitä merkitystä, mikä
esimerkiksi nolla poena sine lege-periaatteella on valtiossa, jossa on eri
yhteiskuntaluokkia ja -piirejä, joiden moraaliset käsityksetkin jo poik-
keavat huomattavassa määrin toisistaan. Tuomarin ja virkamiesten si-
toneisuus lakiin on mielivallan estämisen välttämätön edellytys.³⁵

Väheksymättä millään tavoin oikeusturvallisuuden aatteen merki-
tystä rikosoikeudessa uskaltaisimme olla sitä mieltä, että individuaalipre-
ventiivistä aatetta kriminaalipolitiikkaa ohjaavana periaatteena ei tee
vääräksi se, että mainitun aatteen rajaton toteuttaminen käytännössä
vaarantaisi kansalaisten oikeusturvallisuutta.³⁶ Sellaista asiailaa voi-
taisiin ehkä pitää paremminkin osoituksena siitä, että erityisestäävä aate
on tulevaisuuteen viittaavana kriminaalipolitiikan johtavaksi periaat-
teeksi kelpaava. On näet selvää, että mitä alkukantaisemmat ovat reak-
tion määräämisperusteet, sitä helpompaa on määräysperusteiden oikea
ja yhdenmukainen käyttäminen.

³³ *Salmiala*, Rangaistuksesta, Lakimiesyhdistyksen juhlaulkaisu s. 418 s.

³⁴ Ks. *Honkasalo*, Nulla poena sine lege s. 43 ss.; *Salovaara*, Rikoksen yrityk-
sestä s. 3 ja s. 5 s. Vrt. kuitenkin *Palme*, Om det fortsatta brottet s. 27.

³⁵ Erinomaisen mielenkiintoisella tavalla valaisee *Honkasalo* tähän liittyviä
kysymyksiä teoksessaan Nulla poena sine lege. Ks. myös *Honkasalo*, Suomen rikos-
oikeus I s. 40 ss.

³⁶ »Se seikka, että liian pitkälle viety individuaalipreventio johtaa nolla poena
sine lege-periaatteen heikentymiseen, ei — — — voi riistää siltä sen relatiivista
oikeutusta», toteaa *Honkasalo* (LM 1949 s. 535). Vrt. *Agge*, Brott och straff (Svensk
lag och rätt) s. 68 ss., missä hän todettuaan ensin, että yleisestäävyyden aate rajoit-
taa individuaalipreventiivisen aatteen toteuttamista käytännössä, lausuu mm.: »En
annan betydelsefull princip, som i viss mån hindrar lagstiftaren att utforma reg-
lerna om brott och straff utslutande med blicken riktad mot målet att effektivt
bekämpa brottsligheten, är grundsatsen om individens rättssäkerhet gentemot god-
tyckliga bestraffningsåtgärder från statsmaktens sida.» Ks. myös *Drost*, Das Er-
messens des Strafrichters s. 198 ss.

Toteammekin lopuksi, että erikoisestävän aatteen toteuttamista ei rajoita ainoastaan tietoisuus siitä, että yksilöön kohdistetut toimenpiteet heijastavat vaikutuksensa myös hänen ympäristöönsä, vaan reaktion yksilöimispyrkimyksiä rajoittaa myös se tosiasia, että ei tunneta vielä läheskään täydellisesti inhimillistä käyttäytymistä ja että näin ollen ihmisen tulevasta suhtautumisesta ei voida tehdä muuta kuin korkeintaan todennäköisyyslaskelmia. Mutta määrättyä aatetta ei tee kestävämmäksi se, että se ei ole puutteellisessa ja jatkuvan kehitysprosessin alaisessa yhteiskunnassa sellaisenaan sovellettavissa. Tieteelliseltä pohjalta lähtevä erityisestävä aate kelpaa suuntaa antavaksi ohjeeksi kriminaalipolitiikassa. Sen ilmentämät aatteet ovat tunkeutuneet inhimillisen tiedon lisääntyessä esiin. Rangaistuksen historiallista kehittymistä seuraamalla voitaisiin osoittaa, miten summittainen, pelkkään ulkonaiseen tekoon perustuva rankaiseminen on saanut asteittain väistyä yksilöllisen, tekijään huomionsa kiinnittävän käsittelyn tieltä. Individuaalipreventiivinen aate on dominoiva. Periaate, joka haluaa muodostaa rangaistuksen pitäen etupäässä silmällä sen mahdollista vaikutusta muihin kuin rangaistavaan itseensä, on resessiivinen. Kehityshistoriallisesti meneeseen aikaan osoittavana se ei voi vaatia itselleen asemaa rikosta seuraavaa reaktiota ohjaavana periaatteena.

4 §. Suomen voimassa olevan rikosoikeuden kanta rangaistuksen tarkoitukseen nähden

On luonnollista, että olemme käsitelleet rikosoikeudellisten reaktioiden vaikutusmuotoja edellisissä luvuissa yleisluontoisesti ja että olemme jättäneet tällöin huomioimatta, millä kannalla Suomen positiivinen rikosoikeus on rangaistuksen olemukseen ja tarkoitukseen nähden. Tutkittaessa jotain voimassa olevan rikousoikeuden säännöstöä *de lege lata* on kuitenkin luonnollisesti pysyttävä positiivisen oikeuden puitteissa aivan siitä rippumatta, pitääkö asianomainen tutkija voimassa olevan oikeuden kantaa kaikissa suhteissa teoreettisesti oikeana ja tarkoituksenmukaisena. Yhtä tärkeätä kuin on se, että rikosoikeuden tutkijalla on oma kantansa rikosoikeudellisten peruskysymysten suhteen,¹ yhtä

¹ Yleisten periaatteiden tunteminen ja se, että tutkijalla on oma käsityksensä esimerkiksi rangaistuksen tarkoitukseen suhteen, on tarpeellista ensiksikin siitä syystä, että ilman periaatteita ei voida mitään järjestelmää rakentaa eikä asioita yleensääkään esittää tieteellisesti. Oma kannanotto perustavaa laatua oleviin kysy-

välttämätöntä on näin muodoin se, että hän tietää, mitkä periaatteet hallitsevat voimassa olevaa rikosoikeutta.

Suomen positiivisen rikosoikeuden yleinen rakenne on useimmissa valtioissa voimassa olevien rikoslakien tavoin sovitusaatteen mukainen.² Rikosoikeutta hallitsevat käsitteet rikos ja rangaistus ovat säilyttäneet suurin piirtein alkuperäisen, etymologisen merkityksensä, mikä juontuu käsityksestä vapaatahtoisen ihmisen moraalisesta vastuullisuudesta. Mutta vaikka jonkun rikosoikeuden rakenne onkin sovitusaatteen synnyttämien käsitteiden hallitsema, ei tämän välttämättä tarvitse merkitä sitä, että ko. rikosoikeudessa pidettäisiin kiinni sovitusteorian käsityk-

myksiin on välttämätöntä sitä paitsi siksi, että rikosoikeuden tutkija ei yleensä saisi rajoittua vain tutkimuksensa kohteena olevan säännösten positiivisoikeudelliseen tulkintaan, vaan hänen tulisi kohdistaa huomionsa myös säännösten kriminaalipoliittiseen oikeellisuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen.

² Italian vuodelta 1921 olevaa rikoslainehdotusta lukuunottamatta vain Neuvostoliitossa on hylätty sovitusajatuksen mukainen rangaistusjärjestelmä. Neuvostoliiton rikoslain yleisen osan 9 §:n mukaan rikoslain määräämien yhteiskunnallisten suojelukeinojen soveltamisen tarkoituksena on ehkäistä rikollisia tekemästä uusia rikoksia, vaikuttaa toisiin yhteiskunnan heikkoluonteisiin jäseniin ja sopeuttaa rikoksentekijät yhteiskuntaelämän vaatimuksiin. Olisi kuitenkin väärin luulla, että Neuvostoliitossa on hyväksytty puhtaasti erityisestäävän periaatteen mukainen käsitys rangaistuksen tarkoituksesta. Esimerkiksi vuonna 1948 julkaisussa rikosoikeuden oppikirjassa (Ugolovnoje pravo s. 455) korostetaan sitä, että sosialistisessa valtiossa rangaistus voi toteuttaa sekä yleis- että erityisestäävän tarkoituseränsä. Että myöskin Neuvostoliitossa rangaistuksella ymmärretään valtiovallan toimesta rikoksentekijälle aiheutettua kärsimystä, käy ilmi mainitussa oppikirjassa olevasta rangaistuksen määrittelystä. Sivulla 447 määritellään rangaistus tuomioistuimen rikolliselle määräämäksi valtion julkiseksi pakkoitoimenpiteeksi, joka aiheuttaa rikoksentekijälle tiettyä kärsimystä ja joka ilmaisee valtiovallan paheksumisen rikoksentekijää ja hänen tekoaan kohtaan.

Myöskin Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa on loitonnut jossain määrin klassillisesta rikosoikeudesta, joskin, kuten *Cantor* (Jour. Crim. Law and Criminol. 24: 1935 s. 330 ss.) toteaa, Amerikan rikosoikeuksien yleinen rakenne on klassillisen järjestelmän mukainen. Individuaalipreventiivisten aatteiden toteuttamisen näkyvimpinä ilmauksina siellä on pidettävä nuorisorikollisten käsittelyä, ehdollista tuomiota (probation) ja ehdollisen vapauttamisen säännöstöä (parole) sekä epämääräistä tuomiota (indeterminate sentence). Myös Ruotsissa, joka viime vuosikymmeninä on kulkenut mannanmaisen oikeuden piiriin kuuluvissa valtioissa tiennäytäjänä erityisestäävien aatteiden toteuttamisessa, on tehty esityksiä sovitusajatukselle rakentuvan rangaistuskaaren (straffbalk) muuttamisesta suojeluaatteelle perustuvaksi suojelukaareksi (skyddsbalk). Ks. *Schlyter*, Straffbalk eller skyddsbalk? ja *Skyddsbalk*. Missä määrin yleensä vaarallisuusperiaate on päässyt vaikuttamaan eri rikosoikeuksissa ks. *Schönke*, Skuld eller farlighet för kriminallagstiftningen, SvJT 1948 s. 627 ss.

sestä rangaistuksen olemuksesta ja tarkoituksesta. Esimerkiksi puhtaasti yleisestäävyyden periaatteesta lähtien saatetaan päätyä rikosoikeuteen, mikä ei rakenteellisesti suurestikaan eroa sovitusteoriaan perustuvasta rikosoikeudesta.³

Suomen yleisen rikoslain säätämisen aikoihin oli sovitus- ja yleisestäävillä teorioilla valta-asema tieteisopissa, joten yksistään tällä perusteella voidaan edellyttää myös lainsäätäjän omaksuneen näiden teorioitten mukaiset aatteet.⁴ Edellyttämyksen oikeutus voidaankin helposti todeta tutustumalla rikoslakimme esi- ja valmistelutöihin.⁵ Nimenomaan sovitusaatteen mukaisia olivat 1875 vuoden rikoslainehdotuksen 3 luvussa olleet rangaistusten mittaamista koskeneet säännökset, vaikka ne teknillisistä syistä jätettiin pois sekä 1884 vuoden ehdotuksesta että itse rikoslaista.⁶

Sovitusajatusta ilmentävät myös useat voimassa olevan rikoslain säännökset. Niinpä rikoslain 3 luvun 4 §:n määräystä, jonka mukaan täyttä ymmärrystä vailla oleva henkilö on tuomittava rikoslain 3 luvun 2 §:n sisältämää alennettua asteikkoa käyttäen, ei voida perustella suojeluperiaatteeseen nojautuvalta erityisestävältä enempää kuin yleisestäävältäkin kannalta.⁷ Suojeluperiaatteen kanssa on säännös sikäli ristiriidassa, että sen määrittelemään luokkaan kuuluvat henkilöt ovat poik-

³ Esimerkiksi upsalainen koulukunta, joka hylkää varsin jyrkkäsävyisesti sovitusteorian sisältämät opit, päätyy utilitaristisiin perustein rikosoikeuteen, joka ei rakenteellisesti eroa paljoakaan sovitusajatukselle rakentuvasta järjestelmästä. Myöskään Ranskan vuodelta 1810. oleva *Code pénal*, joka on säädetty yleisprevensitiosta lähtien, ei yleiseltä rakenteeltaan eroa mainittavasti sovitusaatteen ohjaamista rikoslaeista.

⁴ *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 36; vrt. myös *Granfelt*, Fångvårdsreformer, JFT 1945 s. 12 s.

⁵ Ks. *Motiver*, till Hans Kejserliga Majestäts Nådiga Propositionen till Finlands Ständer beträffande allmänna grunder för en ny brottsmålslag, Landtdags Handlingar 1863—1864 s. 227 s.; *Lagutskottets betänkande* N:o 14 i anledning af Hans Kejserliga Majestäts Nådiga Proposition, beträffande allmänna grunder för en ny brottsmålslag, Landtdags Handlingar 1863—1864 s. 254 s.

⁶ Ks. *Förslag till strafflag* för Storfurstendömet Finland, 1875 s. 14 ss. ja s. 157 ss.; *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 36 ja *Forsman*, Straffrättens allmänna läror s. 35.

⁷ *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 37; *Palme*, Om preskription av åtalsrätt s. 25; *Thyrén*, Straffrättens allmänna grunder s. 47 ss.; *Stjernberg*, Straffrättens allmänna del s. 5; *Almquist*, Strafflagstiftningens och straffverkställighetens utvecklingsläge i Sverige, NTfS 1924 s. 43; *Göransson*, En diskussion i Sverige om straff och straffverkställighet, NTfS 1924 s. 77.

keuksellisen henkisen rakenteensa vuoksi useinkin yhteiskunnallisesti katsoen erittäin vahingollisia ja vaarallisia henkilöitä.⁸ Yleisestävän teorian mukaan ei säännös taasen ole puollettavissa siksi, että sen kaltaiset poikkeusmääräykset helposti heikentävät rangaistuksen yleisestävää tehoa.⁹ Sen sijaan sovitusaatteen mukaista on tuomita täyttä ymmärrystä vailla oleva alennettuun rangaistukseen, koska »siltä, jolle ei ole paljoa annettu, ei voida myöskään paljoa vaatia».¹⁰

Sovitusajatuksesta juontavat juurensa myös avunannon ja yrityksen asettaminen tekijän suorittamaa täytettyä tekoa edullisempaan asemaan rangaistavuudesta kysymyksen ollen.^{11 12} Erityisestävältä kannalta lähtien menettely ei ole perusteltavissa, mutta on sen sijaan johdonmukaisuuden vaatima silloin, kun rangaistus pyritään määräämään etupäässä ulkonaista oikeudenloukkausta silmällä pitäen. Samalla tavoin on ymmärrettävä rikoksen valmistelun rankaisemattomuus, mitä on pidettävä meidän oikeudessamme vallitsevana periaatteena.¹³ Tahallisuuden ja tuottamuksen erilaista rikosoikeudellista arviointia voidaan perustella niin hyvin sovitusaatteen kannalta kuin myöskin yleisestävältä kannalta sikäli, että on syytä asettaa suurempi rangaistusuhka niiden näkyviin, jotka ovat valmiit tahalliseen oikeudenloukkaukseen, kuin niiden, jotka varomattomuudesta tai huolimattomuudesta rikkovat lain määräyksiä.¹⁴ Tällainen järjestely tyydyttäneee yleensä myöskin erityisestävyyden vaatimuksia, joskin tuottamuksellinen lakien rikkominen saattaa erinäisissä tapauksissa olla osoituksena tekijän erikoisesta yhteiskunnallisesta varallisuudesta.

⁸ Ks. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 37 s.; *Thyrén*, Straffrättens allmänna grunder s. 51; *Kinberg*, SvJT 1929 s. 240. Rangaistuksen ollessa kärsimyksen tahallista aiheuttamista väärintehneelle eivät erityisestävän aatteen kannattajat kuitenkaan vaadi ns. täyttä ymmärrystä vailla olevan normaalia rankaisemista, vaan he vaativat suojelutoimenpiteiden soveltamista tällaisiin rikoksentekijöihin.

⁹ Vrt. edellä s. 14. Vrt. myös *Serlachius-Särkilähti*, Suomen rikosoikeuden oppikirja I s. 103 ss. ja *Sachs*, Moderne skandinavisk Strafferetsvidenskab, NTfS 1941 s. 291 s.

¹⁰ *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 38.

¹¹ Avunannon rangaistavuudesta absoluuttisten teorioitten pohjalla ks. *Forsman*, Delaktighet i brott s. 67 ss.

¹² Yrityksen täytettyä tekoa lievempään rangaistavuuteen nähden ks. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 38; *Palme*, Preskription av åtalsrätt s. 25.

¹³ Vrt. *Hemmer*, Om straffbarheten av förberedelse och försök till brott enligt Sveriges medeltidslagar, JfT 1928 s. 417.

¹⁴ Ks. *Honkasalo*, Nulla poena sine lege s. 44 s.; *Lundstedt*, Die Unwissenschaftlichkeit der Rechtswissenschaft II, s. 109.

Kehityshistoriallisesti voidaan myös ns. seurausvastuu ymmärtää sovitusaatteen valossa. Sovitusta vaadittiin aikaisemmin pelkästään ulkonaisen seuraamuksen mukaan kiinnittämättä laisinkaan huomiota siihen, millä tavoin teko oli tekijänsä aiheuttama.¹⁵ Preventiivisistä aatteista seurausvastuu sen sijaan tuskin lienee johdettavissa.¹⁶ Sovitusajatus käy ilmi myös eräistä erinäisten rikosten rangaistusasteikoista, joissa yleisestävät näkökohdat edellyttäisivät sovitusajatuksen mukaisesta poikkeavaa rangaistusasteikkoa. Esimerkiksi sikiönlähdettämisessä ja lapsenmurhassa olisi yleisestävästä kannasta lähtien asetettava tavallista ankarampi rangaistusuhka tekoon viettelevien motiivien vastapainoksi. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut siitä syystä, että tällaisissa tapauksissa on katsottu tavallista pienemmän sielullisen pahuuden sovitusaatteen mukaisesti aiheuttavan vähennetyn rangaistuksen.¹⁷ Yleisestävältä kannalta ei ole myöskään helppo selittää, minkä vuoksi rikoslain 21 luvun 2 §:n 2 momentissa on säädetty tavallista ankarampi rangaistusuhka sellaisen surmaamisen varalta, jolloin tapettu on surmaa-

¹⁵ Onko seurausvastuu nykyaikaisen sovitusteorian mukaan säilytettävä, riippuu oleellisesti siitä, annetaanko ratkaiseva merkitys hyvitykselle vai sovitukselle. Jos rangaistus halutaan nähdä vain ympäristössä syntyneen hyvitysvaativuuden tyydyttämisenä, on seurausvastuu ilmeisesti paikallaan. Jos taas lähdetään siitä, että rikoksentehneen olisi sovitettava sielullisen pahuutensa aiheuttama oikeudenloukkaus, olisi seurausvastuusta luovuttava, koska seurausvastuurikoksissa rangaistavuus ulotetaan sellaisiin seurauksiin, jotka eivät ole tekijän tahtotoiminnan adekvaattisia seurauksia. Useat nykyisistä sovitusaatteen kannattajista asettuvatkin vastustamaan seurausvastuun käyttämistä. Näin esim. *Beling*, *Die Vergeltungs-idee* s. 62 viite 2 ja *Alanen*, *Om brottstyper med objektivt överskott*, *JFT* 1937 s. 533. Seurausvastuusta ks. myös *Honkasalo*, *Suomen rikosoikeus* I s. 38, *Kausaalisuuskysymys rikosoikeudessa* s. 78 ss.; *Thyrén*, *Straffrättens allmänna grunder* s. 83 s. ja *Radburn*, *Erfolghaftung*, *VDA Bd. II* s. 227 ss.

¹⁶ Tämä koskee ennen kaikkea erityisistä näkökohtia. Sen sijaan voitaisiin ajatella, että seurauksen kvalifioima rangaistusuhka kehoittaisi yleensä kansalaisia välttämään tekoja ja tilanteita, joiden seuraamukset tuovat vastuuta silloinkin, kun tekijä ei ole osannut ottaa huomioon seurauksen syntymisen mahdollisuutta. Seurausvastuun motivoisivat tällöin osittain samat preventiiviset näkökohdat, mitkä ovat olleet määräämässä vahingonkorvausvastuun laajentamista culpa vastuuta ulommaksi. Ks. viimeksi mainitun seikan suhteen *Karlgrén*, *Skadeståndsläran* s. 89 s.

¹⁷ Ks. *Honkasalo*, *Suomen rikosoikeus* I s. 38; *Forsman*, *De särskilda brotten* I s. 69 s. ja *Lisiä* 1885 vuoden säädyleille annetun rikoslain ehdotuksen tarkastamiseksi s. 1 s. Vrt. myös *Elo*, *Kasuistische Beiträge zur Frage der Privilegierungsgründe beim Kindesmord* s. 228 s. ja s. 235. *Palme* (*Om prekription av åtalsrätt* s. 26) näkee lapsenmurhan vähennetyn rangaistavuuden olevan erikoisestävän aatteen ilmauksen.

jän sukulainen suoraan ylenevässä polvessa taikka hänen aviopuolisonsa. Ainakin pelotusaatetta ajatellen pitäisi esillä olevassa tapauksessa riittää tavallista pienemmän rangaistusuhun, koska rikoksesta pidättävien motiivien voimakkuudesta johtuen lähiomaisen surmaaminen on tavallista tappoa huomattavasti harvinaisempi.¹⁸ Oikeutemme tässä kohden omaksuma järjestely soveltuu sitä vastoin hyvin yhteen sovitusaatteen kanssa.¹⁹

Sovitusnäkökohdat motivoivat myöskin tutkintavankeusajan hyväksilukemisen tuomitulle kärsittynä rangaistuksena,²⁰ vaikkakin samaan menettelyyn kehoittavat niin voimakkaat prosessi- ja oikeuspoliittiset syyt, että tutkintavankeuden aika olisi huomioitava aivan siitä riippumatta, mikä katsotaan rangaistuksen tarkoituksena olevan.²¹ Myöskin meillä vallitsevana pidettävä legaliteettiperiaate on katsottava sovitusaatteen ilmaukseksi. Legaliteettiperiaatetta suosii kylläkin myös yleisestävä teoria, mutta sen sijaan individuaalipreventiivinen aate vaatisi opportunitaettiperiaatteen käytäntöön ottamista.²² Vielä lieenee syytä mainita, että kansalaisluottamuksen menetys, jota voimassa olevan oikeu-

¹⁸ Ks. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 39. Vrt. myös *Vidal*, *Principes fondamentaux de la pénalité* s. 224 s. ja *Westermarck*, *Moraalin synty ja kehitys* s. 95.

¹⁹ Myöskin sellaisen yleisestävän teorian mukaan, joka pitää rangaistuksen pääasiallisimpana funktiona sen moraalia vahvistavaa vaikutusta, voidaan lähiomaisen murhaa rangaista tavallista ankarammin samoin kuin lapsenmurhaa normaalia lievemmin, koska rangaistuksen kyetäkseen vaikuttamaan ihmisten moraalisiin käsityksiin tulee suurin piirtein vastata sosiaalisen ympäristön moraalisia arvokäsityksiä. Ks. *Allmän straffrätt utg. av. Juridiska föreningen* s. 7.

²⁰ Ks. *Ellilä*, Tutkintavankeuden lukeminen rangaistuksen vähennykseksi Suomen oikeuden mukaan s. 33 ja s. 109 ss.; *Stjernberg*, *Om afräkning af häktningstid från dömdt straff*, NTfS 1910 s. 1 s.

²¹ Ellei näet tutkintavankeusajaa lueta hyväksi rangaistuksen vähennyksenä, estetään syytetyltä useinkin faktillisesti muutoksenhakuoikeus. *Ellilä* on varmasti oikeassa esittäessään tutkintavankeuden hyväksi lukemisen laajentamista ja tehostamista. Ks. *Ellilä*, mt. s. 328 ss. Vrt. edellä sanotun johdosta myös *Stjernstedt*, *Aktuella frågor inom strafflagstiftningen*, SvJT 1933 s. 334 ja *Haack*, *Om Afkortning i Straffen som Goltgörelse för udstaaet Varetægtsarrest*, NTfS 1915 s. 88 s.

²² Ks. *Honkasalo*, JfT 1944 s. 297 ss.; *Kjerschow*, *Opportunitetsprincipet*, NTfS 1928 s. 124 s. ja *Straffutmaaling*, *Norsk Retstidende* 1934 s. 7; *Heuman*, *Eftergift av åtal och domstols rätt att eftergiva påföljd för brott*, SvJT 1948 s. 321 ss. Luonnollisesti legaliteettiperiaatteen puolesta voidaan esittää muitakin perusteluja kuin vetoaminen sovitus- ja yleisestäviin näkökohtiin. Opportunitaettiperiaate asettaa esim. käyttäjilleen niin suuria vaatimuksia, että oikeusvarmuuden on katsottu vaativan legaliteettiperiaatteen säilyttämistä.

temme mukaan on pidettävä lisärangaistuksena, on niinikään ymmärrettävissä sovitusteorian valossa. Mainittua lisärangaistusta voidaan vieläkin puoltaa sekä sovitus- että yleisestäältä kannalta, mutta sopii se sen sijaan erittäin huonosti järjestelmään, joka näkee rangaistuksen tärkeänä tehtävänä olevan rikoksenteikijän yhteiskuntaan sopeuttamisen.²³

Joskin näin ollen voidaan todeta rikosoikeutemme yleisen rakenteen perustuvan sovitussajatukselle, ilmentää voimassa oleva rikosoikeutemme muitakin periaatteita. Pelotusnäkökohdilla, jotka olivat olleet suorastaan määrääviä ennen rikoslakimme säätämistä, on laissa edelleenkin oma sijansa.²⁴ Paitsi sitä, että poliitarikokset ovat miltei kokonaan pelotusaatteen varassa, on sanotulla aatteella ollut vaikutuksensa yle-

²³ Sovitusaatteesta lähtien voitaisiin kuitenkin huomauttaa siitä, että kun henkilö on rikoksensa sovitannut, niin hänen tulisi saada palata vapaaseen yhteiskuntaan samoin elämisen mahdollisuuksin, mitkä kansalaisille yleensä on suotu. Sellainen hyvitysaatteen kannattaja, joka näkee rangaistuksen oikeutuksen ja ohjeen kansan oikeustajunnan vaatimuksissa, saattaa kyllä puoltaa ja perustella kansalaisluottamuksen menettämistä rikoksen seuraamuksena. Myöskin silloin, kun rikosoikeudellisen reaktion muodostaminen suoritetaan yleisestäään aatteen vaatimusten mukaisesti, puolustaa kansalaisluottamuksen menetys paikkaansa tekijässään moraalista ala-arvoisuutta osoittavan rikoksen seuraamuksena, koska yleisestäään aatteen edustajat pitävät yleensä tarpeellisena selvän eron tekemistä esim. kuritushuone- ja vankeusrangaistuksen välillä, mitä eron korostamista taasen erityisestään aatteen kannattajat eivät voi hyväksyä. Ks. edellisen johdosta *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 36 s.; *Sundström—Salmiala*, Onko lisärangaistus kansalaisluottamuksen menetys poistettava, JFT 1928, erikoisesti s. 162 ss.; *Alanen*, Om den obestämda straffdomen, JFT 1927 s. 225; *Rosensköld*, En svensk reform beträffande straffpåföljerna, NTFS 1936 s. 182 ss.; *Tjensvoll*, De straffedømtes statsborgerlige rettsløshet, NTFS 1938: s. 290 ss.; *Jacobi*, Fortabelse af borgerlige Rettigheder after Straffelov 15. April 1930 § 78, UFR 1934, erikoisesti s. 70 s.; *Lucas*, Om Frakendelse af borgerlige Rettigheder, UFR 1934, erikoisesti s. 164 ss.; *Mantelius*, Om vanhederlighets rättsverkan s. 25 ss.; *Hurwitz*, Kollektive Enheders pønale Ansvar s. 212 ss., Om »vanaerende Handlinger», UFR 1934 s. 328; *Krabbe*, Aendringer i Straffelovgivningen, UFR 1939 s. 201 ss.

²⁴ Huomiota ansaitsee tässä suhteessa 1863—64 vuoden valtiopäivien lakivaliokunnan rikoslain yleisiä perusteita koskevan esityksen johdosta antaman mietinnön kohta, jossa lausutaan: »Af hvad utskottet i det föregående anmärkt om landets nuggällande straffsystem synes följa, att fruktan för straff icke ensam kan vara tillfyllestgörande såsom den ledande principen för ett helt straffsystem om det än icke låter förneka sig, att äfven en sådan fruktan i någon mån kan motverka förbrytelsers föröfvande; hvarföre också ett godt straffsystem, hvilket dock i främsta rummet har att afse rättvisans fordringar, ej heller bör underlåta att genom allvar i straffet och dess handhafvande söka motsvara de anspråk, som ifrån nyssberörda synpunkt med fog kunna ställas på det samma.»

sä rangaistusuhkien asettelussa.²⁵ Parannusnäkökohdat ovat päässeet vaikuttamaan taasen ennen kaikkea rangaistusten täytäntöönpanossa.²⁶ Jo 1863—64 vuoden valtiopäiville jätetyn rikoslain yleisiä periaatteita koskevan esityksen perusteluissa lausuttiin: »Vid uppgjörandet af dessa lagar har Komitén utgått från den öfvertygelse, att strafflagen ej allenast bör afse upprätthållandet af den allmänna rättssäkerheten och lagens anseende jämte möjligheten att i ett rättvist mått utmäta straffet efter hvarje brotts storlek, utan äfven i sann kristlig anda söka befordra den fallne brottslingens förbättring och återupprättelse genom sådana medel, som låta förena sig med strafftvånget, utan att upphäfva dettas allvar och repressiva kraft.»²⁷

Rikoslakiimme sisältyi myös alunperin säännöstö, joka on erityisestiävän periaatteen ilmaus. Tarkoitamme vapausrangaistukseen tuomittujen ehdonalaiseen vapauteen laskemista, mitä koskeva säännöstö sisältyi jo 1863—64 vuoden valtiopäiville jätettyyn rikoslain säätämisessä noudatettavia periaatteita koskevaan senaatin esitykseen, jokaan se ei siinä vaiheessa kahden säädyn kielteisestä suhtautumisesta johtuen saanut valtiopäivien hyväksymistä.²⁸

Rikoslain säätämisen jälkeen on rikosoikeudessamme otettu käyttöön uusia individuaaliperiaatteen synnyttämiä lakeja, joissa käsitteily pyritään sopeuttamaan rikoksenteijäin erikoislaadun mukaan.²⁹ Tällaisista säännöstöistä voidaan mainita kesäkuun 20 päivänä 1918 ehdollisesta rangaistustuomiosta annettu laki sekä vaarallisista rikoksenuusijoista toukokuun 27 päivänä 1932 ja nuorista rikoksenteijöistä toukokuun 31 päivänä 1940 annetut lait.³⁰ Myös nykyisessä rikosten uusimisäännöstössä ilmenee erityisestiävien aatteiden vaikutusta, koska sen mukaan on kiinnitettävä huomiota tekijän asosiaaliseen mielenlaatuun silloinkin, kun tämä ei ole pääteltävissä tuomittavana olevasta rikok-

²⁵ Ks. tekstissä lausutun johdosta *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 38; *Palme*, Preskription av åtalsrätt s. 24 s.

²⁶ *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 39.

²⁷ *Landtdags Handlingar 1863—64* s. 227 s. Sama kanta käy ilmi mm. puheena olevista perusteluista s. 234 s., Lakivaliokunnan esitystä koskevasta mietinnöstä, mt. s. 254 s. ja 1875 vuoden ehdotuksesta asetukseksi rangaistuksen täytäntöönpanosta, ks. erikoisesti sen perusteluja s. 313 ss.

²⁸ *Landtdags Handlingar 1863—64* s. 268 s.

²⁹ Ks. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 40 ja *Nulla poena sine lege* s. 46 ss.; *Palme*, Preskription av åtalsrätt s. 26 s.

³⁰ Myöskin 17 päivänä helmikuuta 1950 annettua kastroimislakia on pidettävä individuaalipreventiivisen periaatteen ilmauksena. Mainittu laki on kuitenkin luettava hallinto- eikä rikosoikeuden piiriin kuuluvaksi.

sesta.³¹ Niinikään ammattimaisen ja tavanomaisen rikoksenteikijän tavallista ankarampi rankaiseminen voidaan selittää luontevasti vain erityisestävästä aatteesta lähtien.³²

Olemme siis todenneet Suomen rikosoikeuden yleisen rakenteen olevan sovitusaatteen mukaisen, joskin varsinkin myöhemmin siihen on liitetty säännöstöjä, jotka ovat erityisestävän aatteen ilmaisuja.³³ Erikoisesti on syytä panna merkille, että kun sovitusaatteelle perustuvat ja yleisestävät näkökohdat liittyvät rikoslain rangaistusuhkiin sekä vaikuttavat suurella määrin tavallisten rikoksenteikijöiden rangaistusta määrättäessä, niin rangaistusten täytäntöönpanon alueella ovat individuaalipreventiiviset aatteet päässeet vaikuttamaan huomattavassa määrin. Rangaistuksen täytäntöönpanostakaan kysymyksen ollen ei kuitenkaan sovi unohtaa sitä, että rangaistusta voimassa olevan oikeutemme mukaan on pidettävä jossain määrin sovituksena ja että yleisestävien näkökohtien vaatimuksesta on asetettu tiettyjä rajoja käsittelyn muodostamiselle käsiteltävän kannalta katsoen mahdollisimman tarkoituksenmukaiseksi.

³¹ Eri rangaistusteoriain suhtautumisesta uusimisen rangaistavuuteen ks. *Kallenberg*, Om återfall i brott s. 39 ss.; *Lagus*, Om återfall i brott I s. 19 ss. Vrt. myös *Wetter*, Den villkorliga domen s. 21 s.; *Palme*, Om preskription av åtalsrätt s. 26.

³² Sellaisten rikosoikeudellisten aatteiden pohjalta, jotka kiinnittävät huomionsa pääasiassa ulkonaiseen oikeudenloukkaukseen, ei voida löytää riittävää perustetta tavanomaisuuden ja ammattimaisuuden tavallista ankarammalle rangaistavuudelle. Sovitusjatkuksesta lähtien on tavallista ankarampaa reagoimista po. rikollisuuteen nähden kylläkin perusteltu sillä, että ammattimaisuus ja tavanomaisuus osoittaisivat tekijässään tavallista suurempaa sielullista pahuutta ja että tekijä ansaitsisi tämän vuoksi ankaramman rangaistuksen. Tähän on kuitenkin syytä huomautettu, että sovitusaatteen sisältämä vastuullisuusoppi johtaisi helposti päinvastaiseen tulokseen, ammattimaisten ja tavanomaisten rikollisten kun on yleensä todettava saaneen verrattain vaatimattoman leiviskän. Ks. edellä sanotun johdosta *Sundström-Salmiala*, Ammattimainen rikollisuus, Festskrift för Grotenfelt, erikoisesti s. 340; *Kekomäki*, Ammattimaisten ja tavanomaisten rikosten käsitteestä s. 2 ss.; *Bergendal*, Om vanemässighet och yrkesmässighet såsom brottsrekvisit och straffskärpningsgrunder, NTFS 1927 s. 223 ss.

³³ Esityksemme on sopusoinnussa *Honkasalon* (Suomen rikosoikeus I ss. 36—40) kannan kanssa. Tekstissä esittämämme poiketen on *Palme* tullut tutkimuksissaan siihen tulokseen, että Suomen rikoslaki olisi etupäässä nykyaikaisten yleisestävien teorioitten mukainen ja että rangaistuksella ei voimassa olevan oikeutemme mukaan olisi hyvityksen tarkoitusta. Ks. *Palme*, Preskription av åtalsrätt ss. 23—27 ja Om disciplinär bestraffning av tjänstemän s. 70 s.

YLEINEN OSA

5 §. Vapausrangaistuksen kehitys.

Vapausrangaistus, joka muodostaa nykyisin rangaistusjärjestelmän rungon, on muutaman viimeksi kuluneen vuosisadan kehityksen tulos.¹ Rikosoikeudenhoidossa on vapaudenriistoa tosin käytetty koko historiallisesti tunnetun ajan, mutta varhaisempina aikoina etupäässä vain rikoksesta epäiltyjen samoin kuin rangaistuksensa täytäntöönpanoa odottaneiden säilyttämiseen.² Silloinkaan, kun vapaudenriistolla on ollut rangaistuksen luonne, ei voida puhua varsinaisesta vapausrangaistuksesta sanan nykyisessä merkityksessä, vaan rangaistusta on pidettävä lähinnä ruumiillisena tai kuolemanrangaistuksen kvalifioituna täytäntöönpanomuotona.³ Niin kauan kun ei yleisesti tunnettu eikä tunnustettu rangaistuksen muita vaikutusmuotoja kuin kosto ja pelotus, muodostui rikosoikeudellinen reaktiojärjestelmä barbaarisesti täytäntöönpannuista ruumiillisista ja kuolemanrangaistuksista.⁴

Ei ole suinkaan sattuma, että niitä 1500-luvun lopussa perustettuja laitoksia, joita on totuttu pitämään nykyisten vankiloiden alkumuotoina, ei perustettu rangaistustaan sovittavia varten, vaan työtävieroksuvien kerjäläisten, haureellisten naisten, ilkivaltaisten ja huollotta jääneiden

¹ Vapausrangaistuksen kehittymisestä ks. esimerkiksi *Kriegsmann*, Einführung in die Gefängniskunde s. 1 ss.; *Krohne*, Lehrbuch der Gefängniskunde s. 1 ss.; *Hagströmer*, Om frihetsstraffen s. 2 ss.; *v. Hippel*, Beiträge zur Geschichte der Freiheitsstrafe (ZStrW Bd. 18, s. 419 ss. ja s. 608 ss.); *Radbruch*, Elegantie Juris Criminalis s. 38 ss. Vapausrangaistuksen syntymisestä Ruotsissa ks. myös *Munktel*, Kring frihetsstraffens uppkomst (Festskrift tillägnad Vilhelm Lundstedt s. 18 ss.).

² Ks. *Krohne*, Lehrbuch der Gefängniskunde s. 1 ss.; *Kriegsmann*, Einführung in die Gefängniskunde s. 1 s.

³ Ks. *Kriegsmann*, Einführung in die Gefängniskunde s. 2; *Hagströmer*, Om frihetsstraffen s. 4 s.; *Olin*, Några blad ur det svenska straffsystemets historia, Minnesskrift ägnad 1734 års lag II s. 814.

⁴ Ks. esim. *Sutherland*, Principles of Criminology s. 333 ss. Keskiajan Ruotsin oikeuden rangaistusjärjestelmistä ks. esim. *Hemmer*, Straffutmätningen i medeltida svensk rätt.

lasten yms. kasvattamiseksi ankaralla työllä ja kurilla yhteiskuntaan sopeutuviksi kansalaisiksi.⁵ Myöskään ei ole ihme, että kun näihin alunperin poliisihoidollisia tarpeita tyydyttämään perustettuihin kuritushuoneisiin ryhdyttiin huomattavassa määrin sijoittamaan rikoksenteiki-
jöitä, niin alkuperäinen, laitosten nimestäkin ilmenevä kasvatustarkoi-
tus⁶ sai jäädä tyystin unohduksiin.⁷ Vasta valistusajan humanististen
ja utilitarististen aatteiden leviäminen mahdollisti resosialisoinnin nä-
kökohdan tunnustavan vapausrangaistuksen syntymisen.⁸

Vankeinhoidon kehityksessä pidetään merkittävänä vuotta 1776, jolloin englantilainen *John Howard* julkaisi omakohtaisiin vankiloissa suorittamiinsa tutkimuksiin perustuva kirjan »The State of the Prisons in England and Wales». Howardia, joka ei esiintynyt ainoastaan vankiloissa vallinneiden kestäättömien olosuhteiden paljastajana, vaan joka toi esiin myös toteutettavissa olevia uudistusehdotuksia,⁹ pidetään sysäyksenantajana niille uudistusliikkeille, jotka noista ajoista lähtien ovat olleet käynnissä kaikkialla maailmassa, ja jotka ovat synnyttäneet nykyaikaisen, rikoksenteikijän yhteiskunnalliseen elämään sopeuttami-
seen tähtäävän vapausrangaistusten täytäntöönpanojärjestelmän.¹⁰

⁵ Ensimmäinen tällainen laitos oli Lontooseen vuosien 1552 ja 1557 välisenä aikana perustettu Bridewell-niminen laitos. Tällaisia sosiaalihuollollisia tarkoituseriä palvelemaan aiottuja laitoksia, joita vuodesta 1576 lähtien kutsuttiin Houses of Correction-nimellä, perustettiin myöhemmin myös muihin englantilaisiin kaupunkeihin. Nykyaikaisen vankilan alkumuotoina pidetään kuitenkin varsinaisesti Amsterdammiin 1500 luvun viimeisellä vuosikymmenellä perustettuja laitoksia, joita rakennettaessa oli saatu vaikutteita englantilaisista työlaitoksista. Amsterdamissa avattiin näet vuonna 1596 kuritushuone (tuchthuis) miehiä varten ja 1597 naisille tarkoitettu kehruhuone (spinhuis). Näihin laitoksiin sijoitettiin jo alunperin myös rikollisia. Englantilaisista ja hollantilaisista kuritushuoneista ks. v. *Hippel*, Beiträge zur Geschichte der Freiheitsstrafe, ZStrW Bd. 18 s. 418 ss.; *Radbruch*, Elegantie Juris Criminalis s. 38 ss.; *Krohne*, Lehrbuch der Gefängniskunde s. 16 s.

⁶ Amsterdamin laitosten tarkoitus kuvastuu hyvin esimerkiksi siinä alkuperäisen, vuonna 1643 palaneen kehruhuoneen pääovessa olleessa kirjoituksessa, jonka *Radbruch* on kääntänyt saksaksi sanoilla: »Nur Mut! ich räche nicht, ich zwing zum Guten hin. Zwar meine Hand ist hart, doch liebeich zu mein Sinn!», ja joka v. *Hippelin* mukaan kuului: »Schrück niet! ick wreeck gen quaet, maer dwing tot goedt, Straf is myn handt, mar lieflijch myn gemoedt.»

⁷ Ks. tekstissä sanotun johdosta esim. *Krohne*, Lehrbuch der Gefängniskunde s. 16 ss.

⁸ Ks. *Kriegsmann*, Einführung in die Gefängniskunde s. 8 ss.

⁹ *Howardin* uudistusehdotusten mottona oli nyttemmin siivekkääksi muodostunut ajatus: »Make them diligent and they will be honest.»

¹⁰ *John Howardin* työstä ja merkityksestä ks. esim. *Ruggles-Brise*, The English Prison System s. 60 s.; *Lenz*, Die anglo-amerikanische Reformbewegung im Straf-

Uudistusliikkeet johtivat käytännöllisiin tuloksiin ensimmäiseksi Amerikassa. Pennsylvanian valtiossa sijaitsevassa Filadelfian kaupungissa, jossa kveekkarit tunsivat erikoista mielenkiintoa vankilaolojen parantamiseen, oli jo vuonna 1776 perustettu »Philadelphia Society for Alleviating Distressed Prisoners.»¹¹ Tämä uskonnollisella pohjalla toiminut uudistusliike vaati vankien täydellistä eristämistä.¹² Säilyttämällä vankeja yötä päivää eristettyinä yksinäishuoneissa ei pyritty ainoastaan ehkäisemään tuhoisaksi osoittautunutta vankien keskeistä kanssakäymistä, vaan tarkoituksena oli vaikuttaa heihin myös positii-visesti siten, että vanki olisi pakotettu yksinäisessä kopissaan tekemään

recht s. 9 s.; *Aschrott*, Strafsystem und Gefängniswesen in England s. 74; *Krohne*, Lehrbuch der Gefängniskunde s. 32 ss.; *Kriegsmann*, Einführung in die Gefängniskunde s. 26 ss.

¹¹ Ks. *Sutherland*, Principles of Criminology s. 412 s.

¹² Vaatimusten taustaa ymmärtääksemme selostamme erään *Sutherlandin* lainaaman kuvauksen Filadelfiassa olleessa Walnut Street-vankilassa 1700-luvun lopulla vallinneista olosuhteista: »Vankilassa ei ollut mitään työtä eikä mitään eristystä. Siellä olivat oikeudenkäyntiä odottavat ja velkavankeudessa olevat yhdessä mitä törkeimmistä rikoksista tuomittujen kanssa; mitään eroa ei tehty värin, sukupuolen tai iän perusteella öisin enempää kuin päivisin; vangit makailivat sekaisin lattialla, useimmat ilman minkäänlaisia vuodevaatteita. Kun sitten noihin aikoihin vankilassa pantiin toimeen ensimmäinen uudistus eli vankilassa olleet nelisenkymmentä naista siirrettiin 'yhteismajoituksesta' eristettyyn vankilasiipeen, kävikin niin, että kolmekymmentäviisi näistä 'vangeista' poistui koko vankilasta. Sanotaan nimittäin tulleen yleiseksi tavaksi, että naiset tekivät itselleen näennäistä velkaa voidakseen osallistua vankilan riemuihin. Paitsi näet sitä, että vankilassa oli miehiä, virtasi siellä myös makea viini, jota eräs vankilan virkailija vapaasti möi vankilassa pitämässään baarissa. Myöskään vankien ja ulkopuolisten kanssakäyntiä ei juuri oltu rajoitettu. Rangaistuksensa sovittaneita vankeja ei laskettu vapauteen ennenkuin he olivat suorittaneet vankilanhoitajalle vankilamaksunsa. Kaikki eivät katsoneet voivansa poistua vankilasta siitäkään syystä, että heillä ei ollut vaatteita. Vankien joukossa vallitsi näet ehdoton tapa, että jokaiselta tulokkaalta riistettiin hänen päällysvaatteensa, jotka sitten myytiin viinan hankkimiseksi. Vaatteittensa menettämisen voi välttää vain maksamalla tovereille vaatteiden arvoa vastaavan rahasumman, mikä käytettiin jo mainittuun tarkoitukseen. Tuskin tarvitsee lisätä ettei vankilassa edes yritettykään antaa minkäänlaista opetusta eikä pitää minkäänlaisia hartaushetkiä.» *Sutherland* kertoo erääseen historialliseen teokseen nojautuen myös, miten vankilaviranomaiset eivät antaneet saarnaamaan halukkaille lupaa saarnata vankilassa, koska he pelkäsivät vankien ryhtyvän mellakoimaan. Lopuksi he olivat kuitenkin suostuneet sillä ehdolla, että saarnaaja jättäisi kaikki arvoesineensä vankilan ulkopuolelle ja että vankeja vastapäätä asetettaisiin ladattu tykki, jonka viereä seisoi mies palava soihtu kädessään valmiina laukaisemaan kanuunan. Historioitsija epäilee kuitenkin, että kaikki oli järjestetty enempi saarnaajan kuin vankien pelottamiseksi. Ks. *Sutherland*, Principles of Criminology s. 412.

tiliä omantuntonsa kanssa, miettimään ja katumaan syntejään sekä tekemään parannuksen.¹³ Tätä filadelfialaista eli pennsylvanialaista järjestelmää toteutettiin aluksi vanhassa Walnut Street-vankilassa, mutta vuosina 1818 ja 1821 valmistui kaksi suurta yksinäiskoppivankilaa (Eastern ja Western Penitentiary), jotka ovat olleet esikuvia lukuisille eri maissa rakennetuille vankilalaitoksille.¹⁴ Tässä vaiheessa oli järjestelmää jo lievennetty niin paljon, että oli luovuttu vankien toimeettomina pitämisestä, jota aluksi oli pidetty vankien parannukseen johtavan uskonnollisen mietiskelyn edellytyksenä.¹⁵

New Yorkin valtiossa syntyi pian filadelfialaisen järjestelmän kanssa kilpaileva vapausrangaistusten täytäntöönpanomuoto, joka tunnetaan auburnilaisena järjestelmänä sen vankilan nimen mukaan, missä se kehittyi. Kun New Yorkin valtiossa oli tutustuttu Pennsylvanian järjestelmään, kokeiltiin Auburnin vankilassakin yksinäishuonejärjestelmää.¹⁶ Kun kokeilut, osittain vankilassa vallinneista olosuhteista johtuen, täydelleen epäonnistuivat,¹⁷ hylättiin vuonna 1824 kyseellinen järjestelmä ja siirryttiin uuteen, jonka mukaan vangit työskentelivät päivisin yhdessä joskin vaikenemispakon vallitessa, kun taasen yönsä he viettivät yksinäishuoneissa.¹⁸

Mainittujen kahden järjestelmän puoltajat, joiden molempien pyrki myksenä oli vankien parantaminen mutta jotka olivat jyrkästi eri mieltä päämäärän saavuttamiseen käytettävistä keinoista, kävivät keskenään vuosikymmeniä kiihkeää taistelua. Kun Amerikassa, jossa filadelfialaista systeemiä kokeiltiin useissa valtioissa, yleensä verrattain pian siirryttiin auburnilaisen järjestelmän kannalle, saavutti ensin mainittu järjestelmä voittoja Europassa.¹⁹ Useimmat Euroopan valtiot omaksuivat, tosin jonkin verran modifioituna, filadelfialaisen järjestelmän, mi-

¹³ *Kriegsmann*, Einführung in die Gefängniskunde s. 30; *Sutherland*, Principles of Criminology s. 413 s.

¹⁴ Ks. esim. *Sutherland*, mt. s. 415 s. ja *Kriegsmann*, mt. s. 31.

¹⁵ *Kriegsmann*, mt. s. 31.

¹⁶ Ks. *Sutherland*, Principles of Criminology s. 416 s. ja *Kriegsmann*, Einführung in die Gefängniskunde s. 33, erikoisesti viite 1.

¹⁷ Jatkuvasti yksinäissellissä pidetyt 80 vankia olivat kahta lukuunottamatta poissa vankilasta kahden vuoden kuluessa kokeilun alkamisesta. Osa oli nimittäin kuollut, osa tullut mielenvikaisiksi ja osa oli taasen katsottu viisaimmaksi armahtaa. Ks. *Sutherland*, mt. s. 417.

¹⁸ *Kriegsmann*, Einführung in die Gefängniskunde s. 33; *Sutherland*, Principles of Criminology s. 417.

¹⁹ *Sutherland*, mt. s. 417.

hin vaikutti ratkaisevasti Englannista, Ranskasta, Preussista ja Belgiasta vuonna 1835 Yhdysvaltoihin vankilaoloja tutkimaan lähetettyjen komissioiden asettuminen kannattamaan mainittua järjestelmää.²⁰

Filadelfialaisen ja auburnilaisen järjestelmän pitkällinen kiista etevämyydestä päättyi vasta sitten, kun Englannissa ja Irlannissa kehittyi uusi täytäntöönpanojärjestelmä, joka syrjäytti molemmat taistelevat systeemit. Progressiivisen täytäntöönpanomuodon syntyminen Englannissa, mihin tosin eivät ole olleet vaikuttamatta myös Amerikassa kehittyneet järjestelmät, on läheisessä yhteydessä Englannista Austraaliaan tapahtuneiden vankien siirtämisen (transportation) kanssa.²¹ Juuri transportation yhteydessä kehittyivät ne täytäntöönpanon muodot, jotka sitten karkotusrangaistusinstituutin tultua vuonna 1853 käytännöllisesti katsoen lakkautetuksi kiteytyivät Englannissa progressiiviseksi järjestelmäksi.²² Progressiiviselle eli edistysjärjestelmälle on ominaista, että täytäntöönpano on jaettu eri asteisiin eli luokkiin, jotka vangin tulisi käydä läpi ja jotka on järjestetty siten, että kohtelu alemmissa luokissa olisi ankarampaa, mutta muuttuisi vähitellen vangin suhtautumisesta riippuen lievemmäksi, kunnes vanki lopulta voitaisiin laskea ehdonalaiseen vapauteen.

Kun englantilaisen progressiivisen järjestelmän edelleen kehittämisen tapahtui lähinnä Irlannissa, jossa täytäntöönpanon kehittämisen yhteydessä on erikoisesti mainittava Sir *Walter Groftonin* nimi,²³ puhutaan usein erikseen iiriläisestä järjestelmästä. Iiriläinen järjestelmä on kuitenkin edistysjärjestelmän muoto, joskin Irlannissa kehitettiin kapteeni *Maconochien* Austraalian vankisiirtoloissa käytäntöön ottamaa pistejärjestelmää (mark system).²⁴ Tämän edistysjärjestelmään sittemmin kiinteästi yhdistyneen järjestelmän tarkoituksena on olla apukeinona määrättäessä vankien luokasta toiseen siirtämistä samoin kuin ehdonalaiseen vapauteen laskemista. Iiriläiselle järjestelmälle ominaisena on totuttu pitämään kuitenkin ennen kaikkea suljetun vankilan ja ehdonalaisen vapauden välillä olevaa astetta (intermediate prison), jonka tar-

²⁰ *Sutherland*, mt. s. 417 s.

²¹ *Sutherland*, mt. s. 418; *Kriegsmann*, Einführung in. die Gefängniskunde s. 34 ss.

²² Amerikkalaiset korostavat erikoisesti Austraaliassa rangaistussiirtolan johtajana toimineen kapteeni *Maconochien* osuutta uuden täytäntöönpanojärjestelmän luojana. Ks. *Sutherland*, mt. s. 418.

²³ Ks. *Lenz*, Die anglo-amerikanische Reformbewegung im Strafrecht s. 24.

²⁴ Ks. *Ruggles-Brise*, The English Prison System s. 34 s.

koituksena on totuttaa vanki puolivapaissa olosuhteissa vastaanottamaan ehdonalaisen vapautensa.²⁵

Kehityttyään Eglannissa ja Irlannissa valtasi progressio nopeasti itselleen aseman vapausrangaistusten täytäntöönpanoa johtavana periaatteena myös muualla maailmassa. Niinpä Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa omaksuttiin edistysjärjestelmän periaatteet. Vuonna 1869 annetulla lailla perustettiin New Yorkin valtioon 1876 avattu »Elmira Reformatory», jossa erikoista huomiota kiinnitettiin vankien kasvattamiseen.²⁶ Siellä myös ensi kerran otettiin käytäntöön rajamääräinen rangaistustuomio, mikä läheisesti liittyy edistysjärjestelmään ja on johdonmukainen seuraus pyrkimyksestä sopeuttaa rikoksenteikijät yhteiskuntaan.²⁷ Elmiran tapaisia reformatorioita on Yhdysvalloissa perustettu sen jälkeen lukuisia, ja reformatoorinen täytäntöönpanon muoto on otettu käytäntöön myös valtioiden varsinaisissa vankiloissa. Pohjois-Amerikan Yhdysvallat esiintyvätkin jälleen tiennäyttäjänä vankeinhoidon alalla. Siellä kiinnitetään niin suurta huomiota kasvatukselliseen puoleen ja vankien yksilölliseen käsittelyyn, että ei enää oikeastaan voida puhua yhtenäisestä asteettaiseen täytäntöönpanoon perustuvasta progressiivisesta järjestelmästä.²⁸

Myöskin Ruotsin uudessa, heinäkuun 1 päivänä 1946 voimaan tullessa täytäntöönpanolaisissa on luovuttu totutusta progressiivisesta täytäntöönpanosta sikäli, että vankeja ei jaeta määrättyihin luokkiin, vaan kaikkien vankien on saatava nauttia niitä oikeuksia, joita laitoksessa oloaikana yleensä voidaan myöntää.^{29 30} Sen sijaan Ruotsissa on toteu-

²⁵ Ks. v. Holtzendorff, *Das Irische Gefängnisssystem insbesondere die Zwischenanstalten vor der Entlassung der Sträflinge* s. 64 ss.

²⁶ *Sutherland, Principles of Criminology* s. 418.

²⁷ *Sutherland, mt.* s. 418.

²⁸ Ks. *Sutherland, mt.* s. 421 ss.

²⁹ Myöskin Tanskassa 1946 kesäkuussa valmistuneessa mietinnössä, joka koskee vapausrangaistusten täytäntöönpanoa, ehdotetaan luopumista progressiivisesta järjestelmästä. Mietintö, jota laadittaessa käytettiin esikuvana Ruotsin uutta täytäntöönpanolakia, lähtee siitä, että joskin progressiivinen järjestelmä sisältää eräitä edullisia kohtia, on se kuitenkin omiaan ohjaamaan vankien käsittelyn yksilöllistä käsittelyä estävään formalismiin, sekä, että progressiivisen järjestelmän vallitessa vangeilta joudutaan rangaistusajan alussa riistämään sellaisia etuisuuksia, (*Arbejdsduccør, Købetilladelse, Celleudsmkning, Fritidsbeskaeftigelse, Brevveksling, Besøg og Bogudlaan*), joiden riistäminen vaikuttaa joko vahingollisesti tai on tarkoituksetonta ja pikkumaista. Ks. mietinnön suhteen *Ande-Hansen, Dansk Udvalgs betænkning om Fuldbyrdelse af Frihedsstraf m.v., NTfS 1947* s. 35 ss.

³⁰ Ks. *Strafflagberedningens betänkande angående verkställigheten av frihets-*

tettu irlantilaisen ohjelman tärkein kohta, jonka mukaan vangin tulisi ennen ehdonalaiseen vapauteen siirtymistään oleskella avoimessa laitoksessa, jossa hän puolivapaissa olosuhteissa saisi osoittaa luotettavuuttaan ja totuttautua vapaan yhteiskunnan elämään.³¹ Huomattava kuitenkin on, että vanki voidaan sijoittaa avovankilaankin jo rangaistus-aikansa alussa tai alkuvaiheessa.³² Progressio esiintyy Ruotsissa pääasiassa suurten vapauksien ja erikoisetujen myöntämisenä vangeille heidän edistymisensä perusteella.³³

6 §. Vapausrangaistuksen täytäntöönpano Suomessa

Irlantilainen järjestelmä oli erikoisen hyvässä maineessa silloin, kun ryhdyttiin toimenpiteisiin Suomen rikoslainsäädännön uusimiseksi. Niinpä laadittaessa 1863—64 vuoden valtiopäiville jätettyä ehdotusta niistä periaatteista, joiden mukaan uusi rikoslaki olisi säädettävä, käytettiin nimenomaisesti esikuvana Irlannissa voimassa ollut rangaistusten täytäntöönpanojärjestelmää.¹ Rangaistusten täytäntöönpanosta joulukuun 19 päivänä 1889 annettu asetus, joka on lain veroinen ja joka sisältää täytäntöönpanon perusteet, rakentuu edistysjärjestelmän pohjalle.

Kuritusluonerangaistuksesta kysymyksen ollen erotetaan meillä kolme luokkaa: pakkoluokka, oppiluokka ja koeluokka.² Oppiluokka on sitä paitsi jaettu I ja II oppiluokkaan. Aikaisemmin kuritusluonerangaistusvanki oli aina rangaistusajan alussa luettava pakkoluokkaan, mutta tou-

straff m.m. s. 148 ss.; *Lindberg*, Straffverkställighetens reformering, SvJT 1945 s. 73; *Schlyter*, Reform av straffverkställigheten i Sverige, NTfS 1946 s. 71.

³¹ Ks. Strafflagberedningens betänkande ang. verkställigheten av frihetsstraff m.m. s. 149.

³² Ks. verkställighetslagen §§ 44—47.

³³ Täytäntöönpanolain mietinnössä lausutaan tässä suhteessa mm. (s. 150): »Det synes lämpligt att endast sätillvida bibehålla en progressiv behandling, att vissa förmåner — — —, t.ex. rätt att inköpa premievaror utöver ett visst mått som står alla intagna till buds, kunna såsom belöning tilldelas den som visat flit och gott uppförande. Med undantag av dessa särskilda förmåner torde de dömda redan från inlägningen bära åtnjuta samtliga rättigheter som kunna medgivas under anstaltsvis-telsen.»

¹ Ks. Motiver till Hans Kejserliga Majestäts Nådiga Proposition till Finlands Ständer betr. allmänna grunder för en ny brottmålslag, Landagshandlingar 1863—1864 s. 236.

² RtA 3: 4.

kokuun 19 päivänä 1944 annetun lain mukaan kuritushuonevanki lue-
taan rangaistusajan alusta oppiluokkaan, paitsi jos rikos on tehty vii-
den vuoden kuluessa siitä, kun vanki on täydelleen kärsinyt hänelle vii-
meksi tuomitun vapausrangaistuksen tai päästetty pakkotyölaitoksesta
taikka päässyt ehdottomasti vapaaksi pakkolaitoksesta, jolloin hänet lue-
taan pakkoluokkaan.³ Pakkoluokassa oleva kuritushuonevanki on, jos
hänen terveytensä kestää, pidettävä kaiken vuorokautta ja vähintään
neljän kuukauden ajan yksinäishuoneessa.⁴ Myöskin suoraan oppi-
luokkaan päässyttä kuritushuonevankia on pidettävä yksinäishuoneessa
vähintään kuukauden.⁵ Pakko- ja oppiluokassa olevan kuritushuone-
vangin tulee, mikäli häntä ei ole yksinäishuoneessa säilytettävä, tehdä
valvonnan alaisena työtä yhdessä muiden vankien kanssa, mutta yöt
ja pitkät lomahetket hänen tulee viettää, mikäli mahdollista, yksinäis-
huoneessa.⁶ Koeluokkalainen voidaan sensijaan pitää sekä yöt että
päivät yhdessä muiden vankien kanssa.⁷

Myöskin säästö- ja työosuusrahaan nähden ovat erilaiset määräyk-
set voimassa eri luokissa olevien kohdalla, mistä mainittakoon vain, että
pakkoluokassa olevalle ei makseta säästö- enempää kuin työosuusra-
haakaan, kun taas oppi- ja koeluokassa olevalle, joka on kuu-
kauden käyttäytynyt hyvin, maksetaan säästö- ja työosuusrahaa niiden
perusteiden mukaan, jotka oikeusministeriö määrää.⁸ Erotukseksi ku-
ritushuoneluokkien välillä myönnetään vangeille oppi- ja koeluokassa
muitakin etuja, jotka saattavat rangaistuspakon tuntumaan pakkoluo-
kassa kovimmalta, oppiluokassa sitä lievemältä ja koeluokassa kaik-
kein lievimmältä. Esimerkkeinä tällaisista helpotuksista mainitaan lais-
sa vaatetukseen, tapaamis- ja kirjeenvaihto-oikeuteen sekä oikeuteen
pitää hallussaan omia kirjoja ja vapaa-ajan askartelussa tarvittavia vä-
lineitä kohdistuvat helpotukset.⁹

Vankeusrangaistukseen nähden erotetaan ainoastaan kaksi osastoa.
Ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittu määrätään rangaistusajan
alussa alempaan osastoon ja on häntä rangaistusajan pituudesta riip-
puen pidettävä, mikäli mahdollista, yksinäishuoneessa enintään 12 kuu-

³ RtA 3: 5.

⁴ RtA 3: 6.

⁵ RtA 3: 7.

⁶ RtA 3: 6 ja 7.

⁷ RtA 3: 8.

⁸ RtA 3: 10.

⁹ RtA 3: 11.

kautta, ja poikkeustapauksissa kauemminkin.¹⁰ Kuitenkin niissä rikkomustapauksissa, joista on säädetty rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 10 §:ssä, voidaan vanki alentaa ojennusosastoon, mihin osastoon nähden on voimassa, mitä kuritushuoneen pakkoluokasta on määrätty.¹¹ Samojen perusteiden mukaan, jotka on kuritushuonerangaistuksen osalta määrätty, on myös vankiosastojen välillä tehtävä sellainen erotus, että vangit pyrkivät ylempään osastoon.¹²

Myöskin meillä on otettu käytäntöön ns. pistejärjestelmä helpottamaan ja yhdenmukaistamaan vankien siirtämistä luokasta toiseen.¹³ Nykyisin on voimassa vankeinhoitoviraston toukokuun 22 päivänä 1944 antama Vankien arvostelujärjestelmä. Siitä voidaan mainita, että vangilla on mahdollisuus saada yleensä kuukaudessa yhteensä 10 pistettä. Johtaja antaa käyttäytymisestä ja edistymisestä korkeintaan 4 pistettä, opettaja ahkeruudesta ja huolellisuudesta korkeintaan 3 ja työnjohtaja samoin ahkeruudesta ja huolellisuudesta enintään 3 pistettä. Vangin käyttäytymisestä ja edistymisestä tulee kaikkien vankilan toimihenkilöiden merkitä mahdolliset muistutuksensa kirjaan, ja on ne saatettava johtajan tietoon. Pakkoluokasta ylenemiseen vaaditaan toiskertaiselta vangilta 70 pistettä 2 vuoden rangaistukseen saakka, paitsi jos hän oli rangaistusta kärsimään ryhtyessään alle 18 vuotta vanha, jolloin häneltä vaaditaan 60 pistettä aina 6 vuoden rangaistukseen asti. Pidemmistä rangaistuksista kysymyksen ollen vaaditaan lisäksi 5 pistettä jokaista täyttä vuotta kohden. Niille, jotka aloittavat rangaistuksensa sovittamisen oppiluokassa, merkitään rangaistuksen alussa se pistemäärä, mikä alle 18 vuotiaalta vaaditaan pakkoluokasta ylenemiseen. Oppiluokan I osastosta ylenemiseen vaaditaan tämän pistemäärän lisäksi alle 18 vuotiaalta 30 pistettä ja ensikertalaiselta 50 pistettä. Toiskertalaiselta vaaditaan 60 pistettä. Oppiluokan II osastosta ylenemiseen vaaditaan kaikilta vangeilta 10 pistettä rangaistusajan täyttä vuotta kohti, kuitenkin vähintään 30 pistettä. Vangit saattavat myös menettää pisteensä joko kokonaan tai osittain, kuten arvostelujärjestelmässä on tarkemmin määrätty. Vankeusvankien suhteen noudatetaan arvostelujärjestelmää siten, että ensikertainen vankeusvanki rinnastetaan sellaiseen toiskertaiseen kuritushuonevankiin, joka rangaistusta kärsi-

¹⁰ RtA 4: 3 ja 4.

¹¹ RtA 4: 4,3.

¹² RtA 4: 11.

¹³ Ks. RtA 3: 5 ja 4: 3.

mään ryhtyessään on alle 18 vuotta vanha, ja muu vankeusvanki tois-kertalaiseen, vanhempaan kuritushuonevankiin. Vankeusvankien suh-teen koskevat pakkoluokasta annetut määräykset alempaa ja muita luok-kia koskevat määräykset soveltuvilta osin ylempää osastoa.¹⁴

Vaikka Suomessa onkin omaksuttu edistysjärjestelmä lähinnä sel-laisena, miksi se oli Irlannissa viime vuosisadan puolivälissä kehitetty, puuttuu meiltä iiriläisen täytäntöönpanon väliaste suljetun vankilan ja vapauden välillä. Täytäntöönpanomuotomme edellyttää kylläkin, että ylimmissä luokissa oleville myönnetään sellaisia vastuullisuuteen totut-tavia etuisuuksia, että pitkänkin ajan vapauttaan vailla olleet kykenisi-vät aloittamaan uuden elämän rehellisin keinoin toimeentulonsa hankki-vina ja yhteiskuntaa hyödyttävinä kansalaisina. Niinpä kuritushuone-rangaistustaan kärsivän koeloukkalaisen kohdalta on rangaistusten täy-täntöönpanoasetuksen 3 luvun 11 §:n 2 momentissa nimenomaan säädet-ty, että hänen on vähitellen kuritushuoneessa tai mainitun asetuksen edellyttämässä työssä laitoksen ulkopuolella sallittava suorittaa luotet-tavuutta kysyviä tehtäviä, jotka järjestystä ja turvallisuutta vaaranta-matta antavat vangille tilaisuuden osoittaa parannustaan. Taitava koe-luokan vanki saadaan saman lainkohdan mukaan vapauttaa muusta pak-kotyöstä ja käyttää häntä apuna vankien ammattiopetuksessa.

Varsinaista iiriläisen järjestelmän sisältämää ja esimerkiksi Ruotsin täytäntöönpanoreformin yhteydessä käytäntöön otettua väliastetta meil-lä ei, kuten sanottu, toistaiseksi ole olemassa. Vankeinhoidosta vastuus-sa olevat viranomaiset ovat kuitenkin suunnitelleet sellaisen käytäntöön-ottamista meilläkin ja tehneet sitä koskevan esityksenkin.¹⁵ Joskaan esitys ei johtanut tekijäinsä toivomiin tuloksiin, aiheutti se kuitenkin oikeusministeriön 3 päivänä helmikuuta 1949 antaman päätöksen ehdon-alaiseen vapauteen päästettyjen vankien määräämisestä työleiriin, minkä päätöksen sisältämä järjestely osittain poistaa väliasteen puuttumisen aiheuttaman haitan.¹⁶ Sen sijaan edistysjärjestelmän tärkein säännöstö, vapausrangaistukseen tuomittujen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen otettiin meillä käytäntöön jo nykyisen täytäntöönpanojärjestelmän muo-dostamisen yhteydessä 19 päivänä joulukuuta 1889 annetussa asetuksessa rangaistusten täytäntöönpanosta.

¹⁴ Tekstissä selostettujen määräysten suhteen ks. Vankien arvostelujärjestelmä.

¹⁵ Ks. järempänä s. 157. viite 54.

¹⁶ Ks. järempänä s. 156 ss.

7 §. Ehdonalaiseen vapauteen laskemisen historiallinen kehitys

Kuten progressiivinen täytäntöönpanojärjestelmä yleensä, on myöskin ehdonalainen vapaus syntynyt Englannissa käytännössä olleen karkoitusrangaistuksen (transportation) yhteydessä.¹ Englannin menetettyä Pohjois-Amerikassa olleet siirtomaansa ohjasi se vuodesta 1787 lähtien karkoitusvankinsa englantilaisten vast'ikään löytämään ja haltuunsa ottamaan Austraaliaan.² Paitsi halua päästä eroon rikoksentekeijöistään vaikuttivat karkoitusrangaistuksen käyttämiseen myös siirtomaa- ja asutuspoliittiset syyt. Austraaliaan perustetun Uuden-Etelä-Walesin kuvernöörille Philippsille annettiin vuonna 1791 oikeus armahtaa karkoitusvanki ennen rangaistusajan loppuun kulumista sillä ehdolla, että hän jäisi ainakin rangaistuksensa jäännöksen pituiseksi ajaksi maahan siirtolaiseksi.³ Vaikka ehdollista armahtamista (conditional pardon) ei käytettykään juuri rangaistusajan palkitsevana lyhentämisenä vaan

¹ Englannissa oli jo Edward III:n aikoihin (1327—1377) tullut tavaksi muuttaa kuolemanrangaistus määrätyissä tapauksissa armahdusteitse merentakaiseksi karkoitusrangaistukseksi, minkä ehtona oli, ettei armahdettu palannut milloinkaan takaisin Englantiin (conditional pardon). 1678 ja 1682 annetuilla laeilla muutettiin tämä armahdusinstituutti oikeussäännöstökseksi, jolloin tuomarilla oli erinäisissä tapauksissa mahdollisuus muuttaa kuolemanrangaistus karkoitukseksi. Karkoitusrangaistuksen käyttö yleistyi jatkuvasti; mm. 1717 annetulla lailla sen käyttöalaa laajennettiin huomattavasti, kunnes 1768 annetulla lailla siitä tehtiin rangaistusjärjestelmän säännöllinen rangaistuslaji siten, että tuomarille myönnettiin oikeus tuomita suoraan karkoitusrangaistukseen. Lenz, Die anglo-amerikanische Reformbewegung im Strafrecht s. 17 s.

² Englantilaiset olivat käyttäneet Pohjois-Amerikkaa rangaistusvankiensä karkoituspaikkana vuosina 1619—1776 eli Amerikan riippumattomuussodan puhkeamiseen asti. Viimeksi mainittu tapahtuma pakotti englantilaiset miettimään pitkäaikaisen vapausrangaistuksen täytäntöönpanemista omassa maassaan. 1779 annettiinkin laki eristämisyjärjestelmälle perustuvien rangaistuslaitosten rakentamisesta. Vangit sijoitettiin hylkylavoihin (hulks) odottamaan laitosten valmistumista, mutta ennen kuin ainoatakaan niistä oli ehditty rakentaa, ruvettiin rikoksentekeijöitä taas karkoittamaan kotimaastaan. Tällä kertaa suuntautuivat kuljetukset englantilaisen kapteeni Cookin vuonna 1770 löytämään Austraaliaan, jonne ensimmäinen 1030 vankia sisältävä laiva saapui kuvernööri Philippsin johdolla vuonna 1788. Ks. esim. *Kriegsmann*, Einführung in die Gefängniskunde s. 37 s.; *Gillin*, Criminology and Penology s. 261 ss.; *Aschrott*, Strafsystem und Gefängniswesen in England s. 38 ss.

³ Lenz, Die anglo-amerikanische Reformbewegung im Strafrecht s. 19.

etupäässä asutuspoliittisista syistä,⁴ pidetään sen käytäntöönottovuotta yleensä ehdonalaisen vapauden syntymävuotena.⁵

Samoihin aikoihin alkoi kuitenkin kehittyä myös varsinainen ehdonalainen vapaus progressiivisesti täytäntöönpannun rangaistuksen osana. Karkoitusvankien luvun lisääntyessä olivat siirtokuntien⁶ kuvernöörit pakotettuja rationalisoimaan vankien käsittelyä. Vankeja, joita aluksi oli käytetty tarkasti vartioituina ja usein kahlehdittuinakin yleisiin raivaus- ja rakennustöihin, oli vapaiden siirtolaisten saavuttua Austraaliaan myöskin ryhdytty luovuttamaan (to assigne) näiden käyttöön.⁷ Vähi- tellen kiteytyi sellainen karkoitusvankien käsittelyjärjestys, että tulokas sijoitettiin aluksi rangaistussiirtolaan ankaraan ja kurinalaiseen työhön. Käyttäytyttyään tällöin hyvin hän pääsi raivausjoukkoihin (clearing gangs) jo huomattavasti siedettävämpiin olosuhteisiin.⁸ Lämpäistyään kunnialla tämänkin vaiheen voitiin hänet luovuttaa vapaan siirtolaisen käytettäväksi. Jollei vangin esiintymisessä löytynyt tässäkin vaiheessa sijaa moitteelle, saatettiin hänet vapauttaa rangaistuksensa loppuajaksi sillä ehdolla, että hän ei poistunut hänelle osoitetulta asuma-alueelta ja että hän määräajoin ilmoittautui poliisiviranomaisille.⁹ Vapauttaminen tapahtui siten, että vangille annettiin lomatodistus (ticket of leave), jossa hänen vapauttamisensa ehdot oli mainittu.¹⁰

Lomauttamisjärjestelmä oli käytännön kehittämä säännöstö, joka sai tunnustuksensa 1829 annetulla lailla. Vuonna 1832 annettiin tarkempia määräyksiä lupatodistusten jakamisesta ja määrättiin mm., että elinkaud- dekseen tuomittu voitiin lomauttaa kahdeksan vuoden, 14 vuodeksi tuo-

⁴ v. *Holtzendorff*, *Kürzungsfähigkeit der Freiheitsstrafen* s. 13 s.; *Lenz*, mt. s. 19 kertoo, miten vanki usein armahdettiin heti hänen saavuttuaan Austraaliaan.

⁵ Näin esim. *Kriegsmann*, mt. s. 39; *Lenz*, *Reformbewegung*, s. 19; *Schumacher*, *Die Vorläufige Entlassung* s. 1. v. *Holtzendorff* katsoo, että ehdollinen armahtaminen (conditional pardon) ei ole missään sisäisessä yhteydessä lomauttamisjärjestelmään (ticket of leave system), joka todistettavasti on ehdonalaisen vapauden alkumuoto (*Kürzungsfähigkeit* s. 18 s.).

⁶ Uuteen-Etelä-Walesiin, Van Diemensin maahan ja Norfolkkin saarelle perustettiin ajanmittaan useampia rangaistussiirtoloita.

⁷ *Aschrott*, mt. s. 41.

⁸ Nimitys »clearing gangs» johtuu siitä, että hallitus oli ottanut huolekseen suorittaa uudisasukkaiden hyväksi määrättyjä yleisiä raivaus- ja perustamistöitä, joita se sitten teetti vangeillaan. *Aschrott*, mt. s. 41.

⁹ Näin *Aschrott*, mt. s. 42. Sen sijaan v. *Holtzendorff* selittää, että vanki lomautettiin joko määräajaksi tai niin kauaksi kuin hän käyttäytyi hyvin (*Kürzungsfähigkeit* s. 16).

¹⁰ v. *Holtzendorff*, *Kürzungsfähigkeit* s. 16; *Aschrott*, *Strafensystem* s. 42.

mittu kuuden ja 7 vuodeksi tuomittu karkoitusvanki neljän vuoden kärsimisen jälkeen.¹¹

Vapaat siirtolaiset, joiden määrä Englannin hallituksen siirtolaisuudelle suopeaksi muuttuneesta asennoitumisesta johtuen oli ruvennut vuodesta 1822 lähtien nopeasti kasvamaan, olivat maanvaivaksi muodostuneihin karkoitusvankeihin tyytymättöminä tehneet jatkuvasti kuvernööreilleen ja Englannin hallitukselle valituksia ja vaatimuksia vankien maahantuonnin lopettamisesta.¹² Kun Englannissa oltiin myös sitä mieltä, että karkoitusrangaistus oli menettänyt ennakolta estävän pelottavan vaikutuksensa, päättikin parlamentin alahuone vuonna 1837 asettaa komitean tutkimaan karkoitusrangaistuksen vaikutuksia ja tarkoituksenmukaisuutta.¹³ Seuraavana vuonna antamassaan lausunnossa komitea suositteli karkoitusrangaistuksen mahdollisimman pikaista hylkäämistä. Kyseellisestä rangaistuksesta ei kuitenkaan maltettu luopua,¹⁴ vaan siirtomaiden valtiosihteerin, lordi *Stanleyn* ja sisäasiain valtiosihteerin *James Grahamin* toimesta annettiin 1842 karkoitusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevat uudet ohjeet.¹⁵ Tämä koejärjestelmän (probation system) nimellä tunnettu täytäntöönpanomuoto perustui etupäässä jo vallinneeseen käytäntöön.¹⁶ Paitsi assignatio-menettelyn syrjäyttämistä sisälsivät ohjeet kuitenkin uutuutena vankien jaoittelun kolmeen toisistaan tarkoin erotettavaan luokkaan. Näistä eräs luokka, parannuskykyiset (selected men) saivat kärsiä ensiksi Englannissa 18 kuukauden valmistavan yksinäishuonerangaistuksen ja vasta sitten heidät lähetettiin Austraaliaan. Jos he olivat käyttäytyneet rangaistusaikanaan hyvin, annettiin heille heti Austraaliassa lomatodistus.¹⁷

Siirtokuntien jatkuvasti painostaessa oltiin kuitenkin pian pakotettu ja muuttamaan koejärjestelmää. Sir *George Gray* sisäasiain valtiosihteerinä määräsi vuonna 1847, että kaikkien karkoitusvankien — törkeimpiä rikollisia lukuunottamatta, jotka lähetettiin Norfolk Islandin saarelle — oli sovitettava rangaistuksen ensimmäinen vaihe Englannissa

¹¹ *Aschrott*, mt. s. 42.

¹² *Aschrott*, *Strafensystem* s. 42; *Kriegsmann*, *Gefängniskunde* s. 43; *Lenz*, *Reformbewegung* s. 20 s.

¹³ *Aschrott*, *Strafensystem* s. 42.

¹⁴ Vuonna 1840 päätettiin kuitenkin, ettei vankeja toistaiseksi enää lähetettäisi Uuteen-Etelä-Walesiin, jossa olosuhteet olivat kaikkein sietämättömimmät. *Aschrott*, *Strafensystem* s. 43.

¹⁵ *Lenz*, *Reformbewegung* s. 21; *Aschrott*, *Strafensystem* s. 42.

¹⁶ *Lenz*, *ibid.*

¹⁷ *Lenz*, *ibid.*; *Aschrott*, mt. s. 44.

olevissa Pentonvillen ja Millbankin laitoksissa. Sitten heitä pidettiin yleisessä pakkotyössä Englannissa, Gibraltarilla tai Bermudassa, ja vasta kolmantena vaiheena heidät lähetettiin ehdollisesti vapautettuina (ticket of leave men) siirtomaihin.¹⁸

Kun siirtokuntia ei saatu näidenkään toimenpiteiden avulla rauhoittumaan, oli vihdoinkin vuonna 1853 annettava laki, Penal Servitude Act (16/17 Victoria c. 99), jolla karkoitusrangaistuksen sijasta otettiin käytäntöön pakkotyörangaistus (penal servitude) kaikissa muissa tapauksissa, paitsi kysymyksen ollessa 14 vuodeksi tai sitä pidemmäksi ajaksi tuomituista, jotka edelleenkin karkoitettiin.¹⁹ Vuonna 1857 annetulla uudella Penal Servitude Actilla (20/21 Victoria c. 33) syrjäytettiin transportatio rangaistusmuotona lopullisesti pakkotyörangaistuksen hyväksi.²⁰ Pakkotyörangaistuksen täytäntöönpanossa tapahtui vain sikäli muutosta, että kun vankeja ei enää missään vaiheessa lähetetty siirtokuntiin, niin ehdollinen armahdus, joka oli loppuaikoina säännöllisesti seurannut lomauttamista ja joka oli annettu vankien pysyttämiseksi poissa Englannista, ei tullut enää kysymykseen.²¹ Tällä tavoin tuli ehdonalaisesta vapaudesta kuritushuonerangaistuksen säännöllinen viimeinen aste. Sitä nimitettiin nyt »luvaksi olla vapaalla jalalla» (license to be at large), minkä luvan myönsi kuningatar.^{22 23}

Vuoden 1853 enempää kuin vuonna 1857 annettu lakikaan eivät sisältäneet määräyksiä siitä, miten suuri osa rangaistuksesta tuli olla sovitettuna ennenkuin vanki voitiin laskea ehdonlaiseen vapauteen. Sisäasiain valtiosihteerin, Sir George Grayn 27. 6. 1857 päivätyssä kier-

¹⁸ Aschrott, Straßensystem s. 46; Lenz, Reformbewegung s. 22.

¹⁹ Lenz, mt. s. 23 s.

²⁰ Käytännössä uitettiin rangaistusvankeja Austraaliaan kuitenkin vuoteen 1867 saakka »vapautettujen» nimellä. Gillin, Criminology and Penology s. 268.

²¹ Lenz, Reformbewegung s. 24.

²² v. Holtzendorff, Kürzungsfähigkeit s. 22; Lenz, mt. s. 24.

²³ 16/17 Victoria c. 99, s. 9: »It shall be lawful for Her Majesty, by an order in Writing under the Hand and Seal of One of Her Majesty's Principal Secretaries of State, to grant to any Convict now under Sentence of Transportation, or who may hereafter be sentenced to Transportation, or to any Punishment substituted for Transportation by this Act, a License to be at large in the United Kingdom and the Channel Island, or in such Part there of respectively as in such License shall be expressed, during such Portion of his or her Term of Transportation or Imprisonment, and upon such Conditions in all respects as to Her Majesty shall seem fit; and it shall be lawful for Her Majesty to revoke or alter such License by a like order at Her Majesty's Pleasure.» (Siteroitu Lenzin mukaan.)

tokirjeessä sen sijaan määrättiin, että kolmen vuoden rangaistuksen ollessa kysymyksessä voitiin vanki laskea vapauteen, kun hänellä oli rangaistusajasta jäljellä yksi kuudesosa. 4—5 vuoden rangaistukseen nähden oli vastaava murtoluku 1/5, 6—12 vuoteen 1/4 sekä sitä pidemmissä rangaistuksissa 1/3.²⁴

Kummassakaan tässä mainituissa ehdonalaista vapautta koskevilla laeilla ei ollut tarkempia määräyksiä ehdonalaisesti vapautetun asemasta. Vasta vuonna 1869 annetussa Habitual Criminal Actissa otettiin käytäntöön poliisivalvonta (supervision of the police) ja ehdonalaisessa vapaudessa oleva asetettiin ankaran valvonnan alaiseksi.²⁵ Kun valvonta ja jälkihuolto puuttuivat miltei täydellisesti ja kun vankien käsittelyäkään ei oltu järjestetty erikoisesti heidän vapaaseen yhteiskuntaan palaamisensa helpottamista silmällä pitäen, ei ollut ihme, että vankien ehdonalainen vapauttaminen herätti ankaraa arvostelua.²⁶ Tämä oli sitäkin luonnollisempaa, kun ottaa huomioon, että ehdonalaista vapauttamista käytettiin alkuaikoina hyvin runsaasti vankien karkoittamisen lopettamisen aiheuttaneen vankilatilojen puutteen poistamiseksi.²⁷

Irlannissa, jossa asetettiin 1853 komitea valmistelemaan vankiloiden uudelleen järjestelyä, kehitettiin komitean jäseneksi otetun Englannin laivaston kapteenin, sittemmin Sir *Walter Croftonin* toimesta järjestelmä, jonka sisältämää vankien ehdonalaiseen vapauteen laskemista vastaan ei tarvinnut tehdä samoja muistutuksia, joihin säännösten käyttäminen Englannissa oli antanut aihetta. Suljetun vankilan ja ehdonalaisen vapauden välillä oleva aste (intermediate prison) valmisti vankeja ehdonalaiseen vapauteen.²⁸ Sitä paitsi Irlannissa otettiin jo vuoden 1857 alusta hallinnollista tietä annetuin määräyksiin käytäntöön ehdonalaisessa vapaudessa olevien huolellinen ja tarkka poliisivalvonta.²⁹ Kokemukset ehdonalaisen vapauden käyttämisestä Irlannissa olivatkin alusta alkaen edullisia.³⁰

²⁴ v. *Holtzendorff*, *Kürzungsfähigkeit* s. 29 s.

²⁵ *Aschrott*, *Strafensystem*.

²⁶ Ks. v. *Holtzendorff*, mt. s. 45 ss., jossa hän kuitenkin pyrkii osoittamaan, että kritiikki on ollut aiheetonta. Ks. myös v. *Knorrning*, *Om vilkorlig frigifning*, JFT 1870 s. 8 ss.

²⁷ v. *Holtzendorffin* ilmoituksen mukaan (*Kürzungsfähigkeit* s. 44) vapautettiin Englannissa 8/10 1853 ja 11/3 1856 välisenä aikana ehdollisesti yhteensä 5049 vankia.

²⁸ Ehdonalaisen vapauden käyttämisestä Irlannissa ks. v. *Holtzendorff*, *Das Irische Gefängnissystem* s. 101—127.

²⁹ v. *Holtzendorff*, *Gefängnissystem* s. 108.

³⁰ v. *Holtzendorff*, *Gefängnissystem* s. 127 ss.; *Gillin*, *Criminology* s. 496.

Kehityttyään Englannissa ja Irlannissa otettiin ehdonalainen vapaus käytäntöön pian muissakin maissa joko progressiivisen täytäntöönpanojärjestelmän viimeisenä asteena tai sanottuun järjestelmään liittymättömänä säännöstönä. Saksissa se otettiin käytäntöön vuonna 1862, Ranskassa nuoriin rikoksenteikijöihin nähden jo vuonna 1850 mutta yleisesti vasta 1885, Belgiassa 1888, Amerikassa vuonna 1876 jne. Nykyisin ei tietävästi ole valtiota, jossa ehdonalainen vapaus ei olisi käytännössä.

8 §. Ehdonalaiseen vapauteen päästämisen lainsäädännöllinen kehitys Suomessa

Suomen irtautuessa Ruotsin vallasta ja tullessa autonoomisena valtiona liitetyksi Venäjän keisarikuntaan sai Suomi säilyttää vanhat lakinsa. Ruotsin valtakauden parhain oikeudellinen perintö, 1734 vuoden laki osoittautui kuitenkin pian vanhentuneeksi niiltä osin, jotka sisälsivät rikosoikeudelliset säännökset. 1734 vuoden lain rikoskaari oli rakennettu pelkästään sovitus- ja pelotusperiaatteille.¹ Paitsi kuolemanrangaistusta,² jota ei tosin oltu 1826 vuoden jälkeen pantu täytäntöön,³ sisältyi vanhaan rikoslakiimme sellaisia häpeällisiä ruumiillisia rangaish

¹ Ks. *Motiver till Propositionen beträffande allmänna grunder för en ny brottmålslag, Landtdags Handlingar 1863—1864 I s. 227 ss.; Forsman, Straffrättens allmänna läror s. 49 ss.*

² 1734 vuoden laissa oli kuolemanrangaistus määrätty 68 eri tapauksessa. 20 päivänä tammikuuta 1779 annetulla asetuksella rajoitettiin kuolemanrangaistuksen käyttämisen alaa kylläkin huomattavasti. Ks. Kongl. Maj:ts Förordning, angående ändring uti Allmänna Lagens stadgande i åtskilliga rum.

³ Ks. Kejs. Kungjörrelse, angående till döden dömde, men af Gunst och Nåd till lifwet förskonade Brottlingars försändande till allmänt arbete i de aflägsnare Sibiriske Gouvernemen-terne, den 21 April 1826. Julistuksessa selittää juuri valtaistumelle noussut keisari Nikolai, että »Wi Oss icke kunna förråda den samvetspligt, Wi Oss sjelfwe föreskrifwit, att icke stadfästa och bekräfta någon, ehuru i enlighet med dessa lagor meddelad dödsdom, derest brottet ej är af den swårare beskaffenhet, att dermed åsyftats störande af det Helas bestånd.» Sen sijaan tul- taitiin kuolemanrangaistuksen ansainneet miespuoliset vangit pitämään elinkau- tensa rangaistustyössä tai törkeimmän laatuisiin rikoksiin syyllistyneet karkoitta- maan »till de aflägsnare Gouvernemen-terne i Sibirien, för att der, till allmänna arbetens förrättande i grufworne, blifwa använd». Sanotun julistuksen antamisen iälkeen ei kuolemanrangaistusta oltu pantu Suomessa täytäntöön. Ks. *Motiver till Propositionen beträffande allmänna grunder för en ny brottmålslag, Landtdags Handlingar 1863—1864 I s. 228 ja Forsman, Straffrättens allmänna läror s. 301.*

tuksia kuin suominta,⁴ vitsat ja raipat,⁵ kujanjuoksu,⁶ seisominen kaakin juurella⁷ ja työn tekeminen kaula-raudassa.⁸ Lakiin sisältyi jo tosin vapausrangaistuksen luontoisina rangaistuksina yksinkertainen vankeus, vankeus linnoituksessa tai kuritushuoneessa ilman pakkotyötä sekä raskaammanlaatuiset työ- rangaistukset, joita kutsuttiin työksi linnassa

⁴ Suominta eli hudstrykning, josta säädettiin 1734 vuoden lain rikoskaaren 57 luvun 1 §:ssä, oli jonkinlainen kvalifioitu raipparangaistus, jossa ruoskimisen suoriitti pyöveli kaakin juurella ja jossa iskujen luvun määräsi uhrinkestokyky. Sanottu lainkohta kuului: »Håller någor sådana hus och famqven, ther otucht och lös-achtighet drifves; stände för sådant kopleri tre dagar vid kåken, och varde then tridie dagen af bödelen hudstruken, och hålles sedan til almänt arbete i try år. Finnes någor thermed annan gång; varde sammaledes vid kåken hudstruken, och arbete i hela sin listid.» Ks. myös *Forsman*, *Straffrättens allmänna läror* s. 321.

⁵ Vitsat ja raipat (ris eller spö) oli 1734 vuoden laissa hyvin yleinen rangaistus. Sitä käytettiin sekä välittömästi tuomittuna rangaistuksena että sakkojen muunturangaistuksena. Rangaistuskaaren 5 luvun 2 §:ssä määrätään, että raipoilla piiskataan miestä ja naista risuilla ja että miehelle saadaan antaa korkeintaan 40 raippaparia mutta naiselle vain 30 risuparia. Muuntorangaistuksesta taas säädetään saman luvun 1 §:ssä risuihin ja raippoihin nähden: »Fälles någor — — — at mista hud, förthy at han ej orkar böta, och är ej kropsplichten vid brottet i thenna Lag utsatt; så räknas — — — tre daler emot ett par spö, och fyra daler emot ett par ris, try slag af hvarthera paret. Går talet af spö eller ris, ej jämnt up emot böterna, efter thenna räkning, utan stiga böterna något ther öfver; så ökes straffet med ett par spö, eller ris.»

⁶ Kujanjuoksulla (gatuloppet) oli ollut ennen 1734 vuoden lakia verrattain keskeinen asema rangaistusjärjestelmässämme, mutta sanotussa laissa se korvattiin juuri risuilla ja raipoilla. Kujanjuoksun täytäntöönpanijoina toimivat maalla rahvas ja kaupungissa porvarit, mutta koska näiden mielestä oli vähemmän sopivaa, että esimerkiksi henkilö, jolla yhtenä vuonna oli kunnia olla kansanedustajana, joutuisi jo toisena vuonna kujanjuoksujen täytäntöönpanijaksi, ajoivat porvaristo ja talonpojat tässä mainitun »reformin» läpi 1734 vuoden valtiopäivillä huolimatta toisten säätyjen itsepintaisesta vastustuksesta, jotka pitivät kujanjuoksua verrattomana pelotuskeinona mm. siitä syystä, että sillä oli paljon katselijaita. Kujanjuoksu jäi kuitenkin sotilasrangaistukseksi ja helmikuun 18 päivänä 1768 annetulla asetuksella (Kongl. Maj:ts ytterligare Förordning, angående dem, som olofligen och hemligen begifwa sig utur Riket.) otettiin se käytäntöön eräissä muissakin tapauksissa. Ks. myös *Forsman*, *Straffrättens allmänna läror* s. 319 s.

⁷ Ks. esim. 1734 vuoden lain rikoskaari 57:1.

⁸ Ks. esim. 1734 vuoden lain rikoskaari 8:2 ja 10:2. Viimeksi mainitussa lainkohdassa puhutaan eläimeen sekaantumisesta. Jos sekaantuminen tapahtuu, rangaistaan rikoksentekijä 10 luvun 1 §:n mukaan kuoleamalla ja sekä rikollinen että eläin poltetaan. 2 §:ssä taas sanotaan: »Nu kan någor ej bindas til sjelfva gierningen; men finnes hafva haft fullt upsåt, och varit beredd en sådan styggelse at fullborda: så skal han arbete i halsjärn halft år eller mera, efter sakens omständigheter.»

tai linnoituksessa (arbete å slott eller fästning) tai kruunun pajassa taikka kuritushuoneessa (tukthus eller spinnhus). 1734 vuoden laissa enempää kuin siihen liittyvissä asetuksissakaan ei ollut kuitenkaan mitään määräyksiä näiden rangaistuslajien täytäntöönpanosta. Lain säätämisen aikoihin ei myöskään mainituilla rangaistuksilla tarkoitettu muuta kuin säilyttää rikollisia yhteiskunnan suojelemiseksi sekä antaa heidän maksaa rikolliset tekonsa niin raskaasti, että he rangaistuksen pelosta pidättäytyisivät tekemästä uusia rikoksia.⁹ Käsittelyä oli tosin järjestetty ja lievennetty myöhemmin annettujen käskykirjeiden ja vankiloiden johtosääntöjen avulla, mutta vankien parantamiseen pyrkivästä rangaistuksesta ei voitu kysymyksessä olevien rangaistuslajien suhteen myöhemminkään puhua.¹⁰

Kun Suomessa viime vuosisadan jälkipuoliskolla ryhdyttiin uusiin sivistyksellisestä kehityksestä jälkeenyänyttä rikoslainsäädäntöä ja rangaistusjärjestelmää, oltiin selvillä siitä, että oli aika luopua pelkästään koston ja pelotukseen perustuvista rangaistuslajeista ja antaa rangaistusjärjestelmässä tärkein sija vapausrangaistuksille, joita täytäntöönpanossa voitaisiin kiinnittää huomiota myöskin parannusaatteen vaatimiin näkökohtiin. Niissä perusteluissa, jotka liittyivät uuden rikoslain yleisiä periaatteita koskevaan senaatin esitykseen, mikä annettiin 1863—64 vuoden valtiopäivien käsiteltäväksi, todetaankin, että vapausrangaistus ei saisi muodostua vain sovituksi ja pelotukseksi vaan että sen tulisi myös pyrkiä parantamaan rikoksentekejiä.¹¹ Käytäntöön otettavaksi ehdotetun kuritushuonerangaistuksen täytäntöönpanon suhteen lausutaan perusteluissa pulmasta yhdistää ankara rangaistuspakko ja vangin parantamispyrkimys keskenään: »Miten Komitea on pyrkinyt ratkaisemaan tämän kaksoistehtävän — — —, käynee ilmi Komitean ehdotuksesta, joka on tässä kohdin rakennettu sen perusteella, mitä Komitea tuntee Irlannissa käytössä olevaa ja lähinnä kuolemanrangaistusta olevaa rangaistusta penal servitude eli pakkotyörangaistus, jonka Komitea on pyrkinyt sopeuttamaan Suomen olosuhteiden mukaiseksi. Komitea on nimittäin pitänyt parempana turvautua mieluummin toisten maiden asiassa saavuttamaan kokemukseen kuin yrittää itse luoda jotakin

⁹ Ks. *Motiver till Proposition beträffande allmänna grunder för en ny brottmålslag*, Landtdags Handlingar 1863—1864 I s. 233 ss.; *Forsman*, *Straffrättens allmänna läror* s. 348 ss.

¹⁰ *Motiver till Proposition beträffande allmänna grunder för en ny brottmålslag*, Landtdags Handlingar 1863—1864 I s. 233 s.

¹¹ Ks. mt. s. 234 s.

utta; ja koska äsken mainittu irlantilainen rangaistus arvossa pidetyimpien asiantuntijoiden, esim. Mittermayerin, Bérengerin, Holtzendorffin ym., mielestä on erittäin onnistunut yritys yhdistää vakavaan rangaistuspakkoon rikollisten inhimillinen ja parantava käsittely, on Komitea, joka myös omasta puolestaan katsoo sen perustuvan oikeaan käsitykseen rangaistuksesta ja olevan psykologisessa suhteessa hyvin perusteltu, sitäkin mieluummin ottanut tehtyyn ehdotukseen tämän rangaistuksen periaatteet, kun se kotimaisiin olosuhteisiin sovellettuna ei sisällä mitään, joka olisi ristiriidassa kansan luonteen ja maan tapojen kanssa, vaan päinvastoin näyttää tarjoutuvan Suomessa nyt käytännössä olevien ankarampien vapausrangaistusten luonnostaan lankeavana kehityksenä». ¹²

Edistysjärjestelmän mukaisesti esitettiin valtiopäiville, että rangaistusaikansa alussa vankia olisi pidettävä yksinäishuoneessa, josta hänet siirrettäisiin vankiluokkaan. Vankiluokkia ehdotettiin otettavaksi käytäntöön viisi. Vähintään kolmeksi vuodeksi kuritushuoneeseen tuomittu vanki, joka viidenteen, iiriläisen järjestelmän väliastetta vastaa vaksi tarkoitettuun luokkaan ylennettynä olisi vähintään kuuden kuukauden ajan käyttäytynyt hyvin, ehdotettiin laskettavaksi ehdonalaiseen vapauteen kärsittyään tuomion pituudesta riippuen viidestä kuudesosasta kahteen kolmasosaan rangaistusajastaan.

Ehdotuksen laatinut komitea sanoi olevansa ehdonalaisen vapauden säännösten käytäntöönottamista esittäessään selvillä siitä, että esitys saattaisi tulla kohtaamaan vastustusta. ¹³ Arvelussa ei erehdyttykään, sillä lakivaliokunta, jonne säädyt lähettivät ehdotuksen käsiteltäväksi, asettui ehdonalaisen vapauttamisen käytäntöönottamiseen nähden kielteiselle kannalle. Valiokunnan enemmistön mielestä ehdonalaisen vapauden käytäntöönottaminen »saattaisi tulla yhteiskunnalle vaaralliseksi ja sitä paitsi olisi se ristiriidassa Suomen nykyisen lainsäädännön kanssa, että hallinnollinen viranomaisi saisi rikkoa tuomioistuimen lailliseen voimaan päässeitä päätöksiä, joka valta on O. K:n 31 luvun 1 §:n mukaan ainoastaan Hallitsijalla.» ¹⁴ Säädyistä papisto ja porvaristo, yhtyen tässä kohden lakivaliokunnan mietintöön, päättivät, ettei vankien ehdonalaiseen vapauteen laskeminen saisi tulla kysymykseen. Sen sijaan ritaristo ja aateli sekä talonpoikaissääty asettuivat puoltamaan eh-

¹² Mt. s. 236.

¹³ Mt. s. 242.

¹⁴ Lagutskottets betänkande i anledning af proposition, beträffande allmänna grunder för en ny brottmålslag, Landtdags Handlingar 1863—1864 I s. 258.

donalaisen vapauden ottamista tulevaan rikoslakiin. Kun valtiopäivillä oli tässä kysymyksessä näin ollen kaksi säätyä kahta vastaan, tuli päätökseksi, ettei vankien ehdonalainen vapauttaminen saisi tulla kysymykseen.

Valtiosäätäjien annettua 30 päivänä maaliskuuta 1864 vastauksensa keisarilliseen esitykseen uutta rikoslakia säädettäessä noudatettavista yleisistä periaatteista valmisti asiaa käsittelemään asetettu komitea ehdotukset uudeksi rikoslaiksi, asetukseksi rangaistusten täytäntöönpanosta sekä asetukseksi rikoslain voimaannpanemisesta, mitkä ehdotukset perusteluineen julkaistiin vuonna 1875. Tällöin oli säätäjien vastauksesta huolimatta rangaistusten täytäntöönpanosta laadittuun asetusehdotukseen otettu ehdonalaiseen vapauteen laskemista koskeva säännöstö. Menettelyä perusteltiin sillä, että ehdonalainen vapaus oli otettu jo käytäntöön monissa Europan kulttuurimaissa ja että sanottu säännöstö oli edistysjärjestelmälle perustuvan täytäntöönpanomuodon johdonmukainen seuraus.¹⁵ Säännöstön käyttöalaa oli alkuperäiseen esitykseen nähden sikäli laajennettu, että ehdonalaiseen vapauteen ehdotettiin laskettavaksi myös vankeusrangaistukseen tuomittu samoin edellytyksin kuin kuritushuonerangaistusta kärsiväkin. 1875 vuoden ehdotusta vastaan tehtyjä muistutuksia tarkastamaan asetetun toisen komitean 1883 ja 1884 vuosina antamat uudet ehdotukset olivat ehdonalaiseen vapauteen nähden edellisen ehdotuksen kannalla.¹⁶

Esitys uudeksi rikoslaiksi ja asetukseksi rangaistusten täytäntöönpanosta annettiin vuoden 1885 valtiopäivillä. Mutta kun säädys eivät ehtineet käsitellä sitä sanotun vuoden valtiopäivillä, teki senaatti esitykset uudelleen 1888 vuoden valtiopäivillä. Esityksen mukaan vähintään kolmeksi vuodeksi vapausrangaistukseen tuomittu, joka oli kärsinyt 3/4 rangaistuksestaan taikka elinkautekseen tuomittu 12 vuotta, voitiin senaatin oikeusosaston toimesta ja vankilan johtokunnan esityksestä laskea ehdonalaiseen vapauteen, mikäli hän oli rangaistuslaitoksessa käyttäytynyt niin, että voitiin toivoa hänen vastaisuudessa viettävän rikoksetonta elämää, ja mikäli oli varmuus siitä, että hänellä vapaaksi päästyään oli rehellinen toimeentulo. Koeaika oli esityksen mukaan jäljellä olevan rangaistusajan pituinen, minä aikana vapaudessa oleva oli velvollinen ilmoittautumaan kerran kuukaudessa maalla nimismiehelle ja kaupungissa pormestarille tai poliisimestarille. Ehdonalaisessa vapaudessa oleva oli myös velvollinen »elämään hiljaisesti ja rikoksia teke-

¹⁵ Förslag till Strafflag för Storfurstendömet Finland m.m., 1875, s. 315.

¹⁶ Ks. Förslag till Strafflag för Storfurstendömet Finland, 1884 s. 110 ss.

mättä sekä välttämään seurustelua pahassa huudossa olevain henkilöin kanssa». Ellei vanki noudattanut näitä ja asuinpaikasta annettuja määräyksiä, voi senaatin oikeusosasto julistaa ehdonalaisen vapauden menetetyksi, jolloin hänet oli uudelleen pantava vankilaan kärsimään sitä rangaistusta, mikä oli jäljellä silloin, kun hänet päästettiin ehdonalaiseen vapauteen.¹⁷

Säädyt asettivat erityisen rikoslakivaliokunnan tarkastamaan keisarillista esitystä. Mietinnössään valiokunta asettui puoltamaan esityksen hyväksymistä ehdonalaisen vapauttamisen kohdalta esitetyssä muodossa paria pikkuseikkaa lukuunottamatta, joista toisessa valiokunta asettui sille kannalle, että ehdonalaisen vapautensa menettäneen vangin uusi rangaistuksen sovittamisaika olisi laskettava alkavaksi vasta siitä, kun hänet uudelleen pannaan rangaistuslaitokseen rangaistustaan sovitamaan, eikä esityksen määräämin tavoin siitä, kun hänet oli otettu kiinni, mihin poliisiviranomaisilla oli mahdollisuus erittäin tärkeiden syiden kiinniottamista vaatiessa.¹⁸ Näin muutettuna säädyt hyväksyivät esityksen, mikäli se koski vapausrangaistukseen tuomittujen ehdonalaista vapauttamista. Tässä kerrotunlaisena sisältyi ehdonalainen vapaus 19 päivänä joulukuuta 1889 annettuun asetukseen rangaistusten täytäntöönpanosta.

Ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskevaa säännöstöä muutettiin ensi kerran 6 päivänä toukokuuta 1921 annetulla lailla. Muutokset olivat seuraavat. Ehdonalaisen vapauden myöntäminen, joka oli siihen saakka riippunut tuomitun rangaistuksen pituudesta, jäi tämän jälkeen riippumaan siitä, että määrääosa rangaistuksesta oli sovitettu. Ehdonalaiseen vapauteen laskemisen edellytyksenä tämän jälkeen näet oli, että vapausrangaistukseen tuomittu oli kärsinyt 3/4 siitä ja että rangaistuksen täytäntöönpanoa, siihen luettuna tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tekemä vähennys, oli kestänyt vähintään kaksi vuotta, tai elinkaudekseen tuomituista kysymyksen ollen vähintään 12 vuotta.

Erittäin tärkeä muutos oli myös se, että ehdonalaisesta vapaudesta päättäminen, joka oli kuulunut senaatin oikeusosastolle ja myöhemmin korkeimmalle oikeudelle, tuli uuden lain mukaan kuulumaan oikeusministerille, jolle rangaistuslaitoksen johtokunta teki esityksen vankeinhoitohallituksen kautta. Samanlainen muutos tehtiin myöskin sen

¹⁷ Ks. Kejs. Maj:tin esitys no 1 1888 vuoden valtiopäiville, Valtiopäiväasiakirjat 1888 I s. 116 ss.

¹⁸ Ks. Valtiopäiväasiakirjat 1888 I s. 122 s.

kysymyksen ratkaisemiseen nähden, onko myönnetty ehdonalainen vapaus julistettava muulla perusteella kuin uuden rikoksen johdosta menetetyksi. Viimeksi mainittuja muutoksia perusteltiin sillä, että ehdonalainen vapaus oli rangaistuksen täytäntöönpanomuoto, minkä vuoksi sen myöntäminen ja menetetyksi julistaminen »tarpeellisen johdon ja yhdenmukaisuuden ylläpitämiseksi näyttää olevan soveliainta jättää puheenalaisen hallintohaaran ylimmän asteen, oikeusministerin, alaiseksi».^{19 20} Milloin taasen ehdonalaisesti vapautettu syyllistyi uuteen rikokseen, pysytettiin alkuperäinen menettely, jonka mukaan päättämisen ehdonalaisen vapauden menetetyksi julistamisesta kuului sille tuomioistuimelle, joka määräsi myös rangaistuksen uudesta rikoksesta. Muista muutoksista ansaitsee maininnan vain se, että elinkautisen kuritushuonevangin koeajaksi, josta alunperin puuttui säännös, määrättiin nyt 8 vuotta.

Seuraavan kerran muutettiin ehdonalaista vapauttamista koskevaa säännöstöä vuonna 1931. Hallituksen esityksessä eduskunnalle osoitettiin tilastollisin numerotiedoin, miten rikoslain voimassaoloaikana, siis vuoden 1930 alkuun mennessä, kaikkiaan 7996 vankia oli päästetty ehdonlaiseen vapauteen ja miten näistä ainoastaan 387 eli noin 5 % oli joutunut ehdonalaisesta vapaudesta uuden rikoksen vuoksi rangaistuslaitokseen. Vertaamalla ehdonalaisen vapautensa menettäneiden lukua kaikkien niiden henkilöiden lukumäärään, jotka rangaistuslaitoksesta päästyään olivat sinne uudestaan joutuneet, havaittiin edellinen luku mitättömän pieneksi. Tästä tehtiin se johtopäätös, että ehdonalainen vapauttaminen oli käytännössä osoittautunut tehokkaaksi keinoksi taistelussa uusintarikollisuutta vastaan ja että sen käyttöä näin ollen voitaisiin entisestäänkin lisätä.²¹

Ehdonalaisen vapautensa menettäneistä oli taasen lähes 72 % joutunut uudestaan rangaistuslaitokseen joko vapautumisvuonna tai sitä

¹⁹ Ks. Hallituksen esitys No 63 1920 vuoden valtiopäiville, Valtiopäiväasiakirjat 1920 III s. 1 s.

²⁰ Oikeusministeriön esittelyssä Tasavallan presidentille 11. 2. 1921 hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta huomautti silloinen oikeusministeri *Granfelt* myös siitä, että »beslutanderättens överflyttning från lagskipande till förvaltande myndighet på en del håll förmodats medföra ett mindre förbundet avgörande och större beaktande av de rent penitentiära omständigheternas relevans i enskilda fall.» Ks. Hallituksen esitys No 63 1920 vuoden valtiopäiville, Valtiopäiväasiakirjat 1920 III s. 14.

²¹ Ks. Hallituksen esitys No 64 1931 vuoden valtiopäiville, Valtiopäiväasiakirjat 1931 III s. 1 ss.

seuranneena, mistä ei voitu päätellä ainoastaan sitä, että ehdonalaisesti vapautetuille oli lähinnä vapautumista seuraava aika kriittillin, vaan myöskin se, että yleensä uudelleen rikoksiin lankeamiset tapahtuivat lähinnä rangaistuslaitoksesta vapautumista seuranneena aikana. Rikollisuuden vastustamisen kannalta katsottiin tämän vuoksi erittäin tärkeäksi, että myöskin ja ennen kaikkea ne asetettaisiin vankilasta vapauduttuaan valvonnan alaisiksi, joiden käyttäytyminen ei edes rangaistuslaitoksessa ollut antanut toiveita, että he vapaudessa tulisivat viettämään nuhteetonta elämää.²²

Tässä mainituista syistä esitettiin ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen vaatimuksia helpotettaviksi siten, että alennettaisiin vapauttamiseen vaadittava rangaistusajan kolmenneljänneksen kärsiminen kahdeksi kolmasosaksi sekä vähin aika, jonka täytäntöönpanon on täytynyt kestää, kuudeksi kuukaudeksi. Kun voimassa ollut ns. harkinnanvarainen ehdonalainen vapaus liittyi edistysperiaatteelle rakennettuun rangaistusten täytäntöönpanojärjestelmään siten, että sen niinkuin muidenkin lievennysten tärkeimpänä edellytyksenä oli hyvä käytös rangaistuslaitoksessa, ehdotettiin käytäntöön otettavaksi myöskin ns. pakollinen ehdonalainen vapauttaminen, jonka kautta huonosti käyttäytyneetkin laskettaisiin ehdonalaiseen vapauteen ennen heidän rangaistusaikansa loppua, jotta heidät siten voitaisiin joksikin aikaa saattaa sopivan valvonnan alaisiksi.

Ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta oli siihen saakka kuulunut poliisiviranomaisille ja ollut 14 päivänä lokakuuta 1895 annetun julistuksen varassa. Valvonta, joka jo siihen saakkakin oli ollut puutteellista ja luonteeltaan negatiivista, olisi ehdotusten tultua hyväksytyiksi ja valvottavien luvun lisäännyttyä jäänyt pelkästään muodolliseksi vapauspassin tarkastamiseksi ja matkustuslupien myöntämiseksi. Esityksen mukaan ehdonalaiseen vapauteen lasketun valvojana tulisi vastaisuudessa olla siihen soveltuva yleistä luottamusta nauttiva henkilö ja vain toissijaisesti asianomainen poliisipäällikkö. Valvontaa esitettiin muutenkin tehostettavaksi sekä järjestettäväksi se yksityiskohdittain uudella asetuksella.²³

Hallituksen esitykseen sisältyvistä muista muutosehdotuksista mainittakoon, että vankien ehdonalainen vapauttaminen esitettiin rajoitettavaksi koskemaan ainoastaan määräaikaiseen vapausrangaistukseen

²² Ks. Hallituksen mainittu esitys s. 6.

²³ Ks. Hallituksen mainittu esitys s. 8 s.

tuomittuja, joten elinkaudekseen kuritushuoneeseen tuomittu voisi päästä vapaaksi vain armahdusteitse. Esitystä perusteltiin tässä kohden sillä, että rikollisuustilanne oli erittäin huolestuttava ja ettei ollut varaa rangaistuksen yleisestävän tarkoituserän vuoksi mennä rangaistusten lieventämiseen.²⁴ Mainittakoon, että vaikka määräaikaista vapausrangaistusta kärsivien ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen vaatimuksia edellä kerrotuin tavoin esitettiinkin tuntuvasti helpotettaviksi, ei rangaistusten yleisestävän tehon katsottu sen johdosta heikkenevän, koska koeaika, jonka ehdonalaisessa vapaudessa oleva tulisi olemaan entisestään huomattavasti tiukennetun valvonnan alaisena, pitenisi lukuisissa tapauksissa tuntuvasti.²⁵

Lakivaliokunta, jonka käsiteltäväksi lakiesitys joutui, ehdotti sen hyväksymistä erästä kohtaa lukuunottamatta. Hallitus oli nimittäin ehdottanut, että rangaistusuhan tehostamiseksi sekä vankeinhoidollisista syistä olisi määrättävä, että ehdonalaisen vapautensa menettäneen kärsittäväksi jäävän rangaistuksen lyhimmän ajan tulisi olla 2 kuukautta. Lakivaliokunta ehdotti tämän määräyksen jättämistä pois laista, koska katsottiin, että tällä tavoin tosiasiallisesti pidennettäisiin tuomioistuimen määräämää rangaistusta.²⁶ Suuri valiokunta palautti kuitenkin lakiehdotuksen tässäkin kohden hallituksen ehdotuksen mukaiseksi, ja laki hyväksyttiin asiallisesti täysin hallituksen esittämässä muodossa 14 päivänä syyskuuta 1931.

Sanotun lain tultua voimaan pääsi siis määrääjäksi vapausrangaistukseen tuomittu harkinnalliseen ehdonalaiseen vapauteen kärsittyään 2/3 rangaistusajastaan ja täytäntöönpanon kestätyä 6 kuukautta, jos hän oli käyttäytynyt hyvin rangaistuslaitoksessa ja jos todennäköisin perustein voitiin toivoa hänen vastaisuudessa viettävän nuhteetonta elämää. Lakiin sisältyi vielä eräitä käytännössä jo aikaisemminkin noudatettuja määräyksiä seikoista, joihin on kiinnitettävä huomiota harkittaessa kysymystä vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä. Pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen taasen oli yleensä laskettava kaikki määräaikaista vapausrangaistusta kärsivät vangit, kun täytäntöönpano oli kestänyt vähintään 6 kuukautta ja rangaistuksesta oli kärsimättä ainoastaan kahdestoista osa.

²⁴ Hallituksen mainittu esitys s. 7.

²⁵ Hallituksen mainittu esitys s. 7.

²⁶ Ks. *Lakivaliokunnan mietintö No 9* hallituksen po. esityksen johdosta.

Ehdonalaisesti vapautetun valvojaksi oikeusministeriön olisi määrättävä sopivaksi katsomansa henkilö tai huoltoyhdistys ja, ellei valvojaa oltu määrätty, oli valvonnan suorittaminen asianomaisen poliisipäällikön asiana. Yksityiskohtaiset määräykset ehdonalaisesti vapautetun valvonnasta sisältyivät 9 päivänä lokakuuta 1931 annettuun asetukseen, jonka sisällöstä mainittakoon tässä yhteydessä vain, että määräysten pyrkimyksenä oli muodostaa aikaisempi ns. negatiivinen valvonta valvottavaa tukevaksi.

Koeaika tuli tästä lähtien olemaan vapaaksi päästettäessä rangaistuksesta jäljelle jäänyt aika lisättynä yhdellä vuodella. Koeajan ehdottomaksi enimmäisajaksi määrättiin 5 vuotta. Sitä paitsi koeaikaa saatettiin määrätyin edellytyksin pidentää yhteensä enintään kahdella vuodella.

Rikosten uusimista ja rangaistusten yhdistämistä koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä lisättiin rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:ään uusi 4 momentti, jonka mukaan, jos rangaistukset on yhteenlaskettu, vangin ehdonalaiseen vapauteen pääseminen määräytyy rangaistusten yhteenlasketun ajan mukaan.

Vuonna 1944 antoi hallitus eduskunnalle esityksen laeiksi rikoslain ja irtolaislain sekä rangaistusten täytäntöönpanosta ja rikoslain voimaannapemisesta annettujen asetusten muuttamisesta. Esitykseen, jonka tarkoituksena oli vankilaojemme kehittäminen entistä humaanisempaan ja tarkoituksenmukaisempaan suuntaan, sisältyi jälleen ehdotus ehdonalaista vapauttamista koskevan lainsäädännön muuttamiseksi.

Eduskunnalle voitiin esittää, että viimeisen rauhanvuoden eli vuoden 1938 lopussa oli ehdonalaisessa vapaudessa ollut 7247 henkilöä ja että sanotun vuoden aikana oli vain 290 henkilöä menettänyt tämän vapautensa uuden rikoksen johdosta. Koska vapauttamisjärjestelmän oli katsottava hyvin täyttäneen tehtävänsä, esitettiin sen käyttöä entisestäänkin laajennettavaksi.²⁷ Harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen nähden ehdotettiin, että ensi kertaa vankilaan joutunut samoin kuin se, joka ei ole tehnyt rikosta ennen kuin viisi vuotta on kulunut siitä, kun hän on täydelleen kärsinyt viimeksi tuomitun vapausrangaistuksen, voitaisiin vapauttaa, kun puolet rangaistuksesta on kärsitty, muut sitä vastoin samoin kuin aikaisemminkin, eli kär-

²⁷ Ks. *Hallituksen esitys No 18* vuoden 1944 valtiopäiville, Valtiopäiväasiakirjat 1944 I—II s. 3.

sittyään kaksi kolmannelta rangaistuksestaan. Pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen nähden taas ehdotettiin, että siihen olisi päästettävä vanki jo silloin, kun kärsimättä on kuudes osa rangaistuksesta. Tällä katsottiin myöskin voitavan tehostaa huonoa käyttäytymistä uhkaavaa seurausta, mitä pidettiin tärkeänä, koska oli useasti tapahtunut, että ehdonalaisessa vapaudessa oleva oli tahallaan syyllistynyt annettujen määräysten rikkomiseen päästäkseen kärsimään rangaistuksensa loppuun ja vapautuakseen sillä tavoin valvonnasta.²⁸

Rangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen 13 §:ään 1939 lisättyä 4 momentin säännöstä oli käytännössä tulkittu mm. siten, että jos vanki oli tuomittu ehdonalaisessa vapaudessa tekemästään rikoksesta määräaikaiseen vapausrangaistukseen ja jäljellä oleva osa aikaisemmasta rangaistuksesta samalla määrätty täytäntöön pantavaksi, niin sekin osa aikaisemmasta rangaistuksesta, jonka vanki jo ennen ehdonalaiseen vapauteen pääsemistään oli kärsinyt, oli otettu huomioon määrättäessä sitä ajankohtaa, jolloin hänet voitiin uudelleen ehdollisesti vapauttaa. Koska tällaisesta laskutavasta johtuen saattoi käydä niin, että vanki, jota huonon käytöksensä vuoksi oli aikaisemmin pidetty kauan rangaistuslaitoksessa, pääsi juuri sen vuoksi ehdonalaiseen vapauteen aikaisemmin kuin aikaisemmalla rangaistuskautellaan hyvin käyttäytynyt, ehdotettiin sanottuun 4 momenttiin lisättäväksi säännös, että kosketellunlaisissa tapauksissa vangin ehdonalaiseen vapauteen pääseminen määräytyisi vain niiden rangaistusten tai rangaistusten osien yhteenlasketun ajan mukaan, jotka on pantava yhtäjaksoisesti täytäntöön.

Käytännössä oli esiintynyt horjuvuutta myöskin sen kysymyksen suhteen, voitiinko 2 luvun 15 §:ssä olevaa säännöstä tulkita siten, että ehdonalaisten vapauden menettämisestä olisi voitu päättää koeaikana tehdyn rikoksen vuoksi vielä koeajan päätyttyä, jos asianomainen oli piileskellyt taikka koeaikana tehty rikos tuli ilmi vasta sen päätyttyä. Epäselvyyden poistamiseksi ehdotettiin tulkintakysymyksen myönteisen vastauksen vahvistamista sanottuun lainkohtaan otettavalla säännöksellä.²⁹

²⁸ Ks. Hallituksen mainittu esitys s. 3. Kun ennen rikosten uusimis- ja rangaistusten yhdistämissäännöstöjen uudistamista residivisti tehdessään uuden rikoksen, vaikkapa ehdonalaisten vapautensa viimeisenä päivänä, sai hyväkseen erinäisiä lievennyksiä, saattoi kyllä esiintyä myös tekstissä esitetystä poikkeavia pyrkimyksiä. Ks. *Honkasalo*, Rikosten uusimisesta, LM 1941 s. 84 s. ja Rangaistuksen määrääminen rikosten yhteydessä de lege ferenda, SKV 1938 s. 42.

²⁹ Muutosesitysten johdosta ks. Hallituksen viimeksi mainittu esitys s. 3 s.

Hallituksen esitys sai suopean vastaanoton eduskunnassa ja tuli ehdonalaisen vapauttamisen osalta sellaisenaan hyväksytyksi laiksi eduskunnan 9 päivänä toukokuuta 1944 tekemällä päätöksellä.

9 §. Ehdonalaisen vapauden säännöstö eri valtioissa

Ehdonalaisen vapauden säännöstö, joka kehittyi Englannissa, on siellä viime aikoihin saakka ollut progressiivisesti täytäntöönpannun pakkotyörangaistuksen (penal servitude) viimeinen vaihe. Ahkerasti työtä tehneet ja hyvin käyttäytyneet vangit, jotka oli tuomittu vähintään kolmeksi vuodeksi pakkotyörangaistukseen, ovat voineet päästä ehdonalaiseen vapauteen kärsittyään $\frac{3}{4}$ rangaistuksestaan. Naiset ovat olleet sikäli erikoisasemassa, että heillä on ollut mahdollisuus vapautua jo silloin, kun he olivat sovittaneet $\frac{2}{3}$ rangaistuksestaan.¹ Vankeusrangaistukseen (imprisonment) nähden ehdonalaiseen vapauteen päästäminen ei sen sijaan tullut kysymykseen laisinkaan.

Englannin rangaistusjärjestelmää kuitenkin muutettiin heinäkuun 30 päivänä 1948 annetulla lailla, jonka nimenä on Criminal Justice Act, 1948 (11 & 12 Geo. 6.). Tuolla lailla poistettiin pakkotyörangaistus kokonaan rangaistusjärjestelmästä, joten vankeusrangaistus jäi ainoaksi varsinaiseksi vapausrangaistukseksi.² Vankeusrangaistukseen tuomitut eivät uudenkaan lain mukaan pääse ehdonalaiseen vapauteen. Sen sijaan työteliäät ja hyvin käyttäytyneet vangit voivat ansaita rangaistuksen lyhennyksen,³ mutta tällöin ei ole kysymyksessä ehdollinen vaan

¹ Pakkotyövankien ehdonalaisesta vapauttamisesta Englannissa ks. *Ruggles-Brise*, *The English Prison System* s. 34 ja s. 38 ss.; *Lenz*, *Die anglo-amerikanische Reformbewegung im Strafrecht* s. 23 ss. ja *Gillin*, *Criminology and Penology* s. 497.

² Ks. Criminal Justice Act, 1948, 1 §. Aikaisemmin oli ollut käytännössä myöskin kvalifioitu vankeusrangaistuksen muoto, imprisonment with hard labour. Tämä samoin kuin eri vankiluokkien (divisions) välillä olleet erotkin poistettiin nyt puheena olevalla lailla, joten vankeusrangaistustuomiot ovat nykyisin samanlaisia. Ks. mainitun lain 2 ja 3 §§ sekä *Cross and Jones*, *An introduction to Criminal Law* s. 135.

³ Laissa ei ole määrätty laisinkaan, miten suuri osa rangaistuksesta tulee olla kärsitty ennenkuin vanki voidaan vapauttaa. Siinä kylläkin edellytetään, että vapauttamisen edellytykset määritellään hallinnollista tietä annetuissa vankilasäännöissä, ja vuodelta 1943 olevissa vankilasäännöissä (Prison Rules) onkin määräys, että vangin tulee sovittaa vähintään $\frac{2}{3}$ rangaistuksestaan ja olla vankilassa vähintään kuukauden. Ks. Criminal Justice Act, 1948, s. 56 ja *Petersen*, *Det nyeste i engelsk straffelovgivning*, NTFK 1949 s. 131.

ehdoton vapauttaminen.^{4,5} Sitä vastoin elinkautiseen vankeusrangaistukseen tuomitun voi sisäasiainministeriö laskea ehdonalaiseen vapauteen (release on license) määräämillään ehdoilla.⁶ Myöskin sellainen vankeusrangaistukseen tuomittu henkilö, joka alkaessaan sovitaa rangaistustaan oli alle 21 vuoden ikäinen, voidaan rangaistuksen ehdottoman lyhennyksen sijasta laskea ehdonalaiseen vapauteen.⁷

Borstal-laitoksissa kasvatettaviksi määrätty nuoret rikoksenteikijät (juvenile-adults) voidaan niinkään vapauttaa ehdollisesti.⁸ Jos henkilö tuomitaan *Borstal-laitokseen*, ei tuomiossa määrätä mitään käsittelyn kestoajaa. Laissa on sen sijaan käsittelyn enimmäisajaksi määrätty 3 vuotta. Vapauttaminen, joka ei yleensä saa tapahtua ennen kuin kasvatti on ollut laitoksessa 9 kuukauden ajan, on ehdollinen. Koeaika kestää 4 vuotta laitoksesta vapautumisesta lukien.⁹ Paitsi

⁴ Puheena oleva säännöstö, remission of sentence for good conduct, joka otettiin käyttöön 1898 vuoden vankilalailla ja joka monessa suhteessa palvelee samoja tarkoituksia kuin ehdonalaiseen vapauteen laskeminenkin, samaistetaan usein virheellisesti tutkimuksemme kohteena olevan säännösten kanssa. Näin esim. *Blätter für Gefängniskunde* 66 s. 310 ja *Schuster, Législation pénale comparée*, *Mitt. der IKV* 10 s. 55.

⁵ Tässä yhteydessä voidaan mainita, että vain eräät vankeuteen tuomitut uusintarikolliset voi tuomioistuimien määrätä asetettavaksi vankilasta vapauduttuaan kahdeksitoista kuukaudeksi eräänlaisen negatiivisen valvonnan alaisiksi (power to order certain discharged prisoners to notify address). Ks. lähemmin *Criminal Justice Act, 1948*, s. 22.

⁶ Merkille pantavaa on, että elinkautisrangaistukseenkaan nähden laissa ei ole määrätty mitään vähimmäisaikaa, joka vangin olisi ehdottomasti kärsittävä vankilassa ennen vapauttamistaan. Asianomaisessa lainkohdassa (*Criminal Justice Act, 1948*, § 57) sanotaan päinvastoin: »The Secretary of State may at any time if he thinks fit release a person serving a term of imprisonment for life subject to such conditions as may be specified in the license.»

⁷ Ks. *Criminal Justice Act, 1948*, § 56² ja sitä seuraava Liite N:o 6.

⁸ *Borstal-järjestelmän* nimellä tunnettu nuorten rikoksenteikijöiden käsittelymuoto, joka on ollut esimerkkinä monen maan nuorisorikollisten käsittelyn järjestämisessä, on saanut nimensä siitä, että se kehitettiin käytännössä *Sir Ruggles-Brisen* aloitteesta lähellä Lontoota sijaitsevan *Borstalin* kylän vanhassa vankilassa.

Borstal-laitokseen tuomitaan nykyisin 16 ja 21 vuoden välillä oleva henkilö rikoksesta, josta seuraa vankeusrangaistus, siinä tapauksessa, että tuomioistuimien rikoksenteikijän luonteen ja aikaisemman elämän sekä rikosta tehtäessä vallinneet olosuhteet huomioonottaen pitää tuomitun parantumisen ja rikosten estämisen kannalta tarkoituksenmukaisena (expedient) hänen kasvattamistaan (training) *Borstal-laitoksessa*.

⁹ Kerrottujen määräysten suhteen ks. *Criminal Justice Act, 1948*, s. 20 ja Liite N:o 2.

vankien kasvattamiseen vankilassa, on erikoista huomiota kiinnitetty ehdonalaiseen vapauteen laskettujen valvontaan ja jälkihuoltoon, mikä on uskottu puoliviralliselle Borstal-yhdistykselle (The Borstal Association). Valvonta on positiivista ja yksilöllistä ja sen tarkoituksena on jatkaa sitä nuoren rikoksenteikijän yhteiskuntaan sopeuttamista, johon laituskäsittelykin tähtää.¹⁰

Ehdollinen vapauttaminen tulee kysymykseen myöskin sellaisten uusintarikollisten (persistent offenders) kohdalla, jotka ovat joutuneet Criminal Justice-lain 21 sektiössä määrättyjen erikoistoimenpiteiden alaisiksi. Sanotussa lainkohdassa on säädelty uusintarikollisiin nähden kaksi erikoista käsittelymuotoa, parantava käsittely (corrective training) ja ehkäisevä säilytys (preventive detention). Edellinen, jota käytetään 21 vuotta täyttäneistä rikoksenuusijoista kysymyksen ollen, edellyttää nimensä mukaisesti sitä, että tuomioistuimien pitää rikollista parannuskykyisenä.¹¹ Jälkimmäinen, jonka alaiseksi ei voi joutua 30 vuotta nuorempi henkilö, on taasen määrätty pelkästään yleisön suojelemista silmällä pitäen (for the protection of the public), ja ko. turvasäilöön määrääminen edellyttää verrattain suurta rikollista menneisyyttä.¹²

¹⁰ Borstal-järjestelmän luoja Sir *Ruggles-Brise* lausuu järjestelmän tarkoituksesta kosketellussa suhteessa (The English Prison System s. 99) mm.: »The Borstal lad is regarded as a piece of 'human masonry', and every one works with a will to turn out a creditable piece of work while the lad is in their hands. They are laying bricks all the time, till the fatal day of liberation comes — fatal because the Borstal System depends essentially for its success upon the Aid-on-discharged which Aid Societies, individually and collectively, can and will render. — It must be seen that the piece of masonry which we have built up does not fall to pieces, like an Egyptian mummy, immediately it comes into contact with the outer air of liberty.» Borstal-järjestelmästä ks. esim. *Ruggles-Brise*, The English Prison System s. 85 ss. ja *Worm*, Borstalsystemets senere Udvikling, NTfS 1944 s. 35 ss.

¹¹ Parantavan käsittelyn tuomitsemisen muodolliset edellytykset ovat, että vähintään 21 vuotias henkilö on todettu syylliseksi rikokseen, jonka rangaistuksena on vähintään 2 vuotta vankeutta ja että hänet on aikaisemmin tuomittu seitsemäntoista vuotta täytettyään vähintään kaksi kertaa samansuuruisesta rikoksesta. Ks. Criminal Justice Act, 1948, s. 21.I.

¹² Muodollisina edellytyksinä säädetään Criminal Justice lain 21 sektion 2 alaosastossa: »Where a person who is not less than thirty years of age —

a) is convicted on indictment of an offence punishable with imprisonment for a term of two years or more; and

b) has been convicted on indictment on at least three previous occasions since he attained the age of seventeen of offences punishable on indictment with such a sentence, and was on at least two of those occasions sentenced to Borstal training, imprisonment or corrective training — — —»

Molemmissa tapauksissa käytetään reaktiota ainoana rikoksen seuraamuksena, ja parantavan käsittelyn kesto aika määrätään tuomiossa kahden ja neljän vuoden rajojen sisällä, kun taas turvasäilössä pidettäväksi voidaan henkilö määrätä vähintään viideksi ja enintään neljäksitoista vuodeksi. Vapauttaminen laitoksesta tapahtuu säännöllisesti mahdollisesti vankilasäännöissä lähemmin määrätyin edellytyksin.¹³ Koeaika on tuomiosta vapautettaessa jäljelle jääneen ajan pituinen, ja valvojina eivät toimi poliisiviranomaiset, vaan joko erityinen yhdistys tai yksityiset henkilöt.¹⁴

Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa, missä ehdonalainen vapaus (parole) otettiin ensinnä käytäntöön New Yorkin valtiossa Elmira-reformatiota koskevalla 1869 annetulla lailla, se on nykyisin käytännössä jokaisessa valtiossa.¹⁵ Vaikkakin ehdonlaiseen vapauteen laskemista käytetään Amerikassa myös tarkkamääräisten rangaistustuomioiden yhteydessä, niin yleensä se siellä kytkeytyy rajamääräisiin tuomioihin.¹⁶ Rajamääräisistä tuomioista kysymyksen ollen tuomioistuin tai lainsäätäjä määrää vain ne rajat, joiden puitteissa rangaistusajan on pysyttävä.¹⁷ Rangaistusajan lopullisen pituuden määräävät täytäntöönpanon kuluessa paroleboardeiksi nimitetyt hallinnolliset lautakunnat.¹⁸

Vapauteen laskeminen tapahtuu miltei säännöllisesti ehdollisen vapauttamisen muodossa. Muutamissa valtioissa vapautetaan vangit heti minimiajan kuluttua, ellei ole ilmennyt erikoista aihetta pitää heitä kauemmin laitoksessa.¹⁹ Eräissä laitoksissa taas on otettu käytäntöön pistejärjestelmä (marking eli credit system), jonka mukaan astei-

¹³ Ks. Criminal Justice lain Liite N:o 3.

¹⁴ Valvonnan järjestäminen on yleensä uskottu vapaaehtoisuuden pohjalle perustuvan yhdistyksen, Central Association'in huoleksi. Rikoksenuusijoihin kohdistuvista toimenpiteistä ks. myös *Ruggles-Brise, The English Prison System* s. 54 ss.

¹⁵ Viimeisenä säännösten omaksui Mississipin valtio vuonna 1944. Ks. *Sutherland, Principles of Criminology* s. 536 ja *Branham & Kutash, Encyclopedia of Criminology* s. 384.

¹⁶ *Sutherland, mt.* s. 516. Rajamääräisistä tuomioista ja ehdonlaiseen vapauteen laskemisesta ks. myös *Branham & Kutash, Encyclopedia of Criminology* s. 286 ss. ja *Sellin, SvJT* 1947 s. 481 ss.

¹⁷ Kun rajojen asettaminen aikaisemmin oli yleensä tuomioistuimen asiana, on viime aikoina menty yhä enemmän siihen, että tuomion pituuden rajoina esiintyvät lain määräämät minimi- ja maksimirangaistukset; *Sutherland, mt.* s. 518.

¹⁸ *Sutherland, mt.* s. 515 ja 518.

¹⁹ *Sutherland, mt.* s. 519. Toisissa valtioissa voidaan vangit vapauttaa ennen laissa tai tuomiossa määrätyn minimiajan täyttymistäkin. Ks. *Sellin, SvJT* 1947 s. 487 s.

siin jaettu täytäntöönpano määräytyy arvopisteiden mukaan, joita vangille päivittäin tai kuukausittain annetaan käytöksen perusteella. Tällöin ei-vankia lasketa myöskään ehdonlaiseen vapauteen ennen kuin hän on päässyt korkeimpaan asteeseen. Joissakin laitoksissa vapautetaan vanki tällöin koneellisesti, kun taas toisissa vaaditaan eräitä muitakin edellytyksiä.²⁰ Niinpä aivan yleinen edellytys on se, että vangilla on taattu työpaikka.²¹

Ehdonalaisen vapauden säilyttämisen ehdot on toisinaan määrätty laissa, toisinaan niiden määrittelemineen kuuluu joko parole-lautakunnalle tai muille viranomaisille. Tavallisina vaatimuksina esitetään vapautetulle, että hänen tulee elää nuhteettomasti, olla käyttämättä alkoholia ja muita huumausaineita, pidättäytyä uhkapelistä ja muista pahellisista tavoista, karttaa huonoa seuraa, viettää illat kotonaan, olla menemättä ilman lupaa avioliittoon, korvata rikoksen kautta aiheuttamansa vahingot, oleskella määrätyllä alueella, olla luvatta muuttamatta työpaikkaa jne.²²

Ehdonalaisessa vapaudessa olevan (parolee) valvonta kuuluu useimmiten parole-lautakunnille, mutta toisinaan valvonta on jätetty ehdonlaiseen vapauteen laskemisesta päättävän lautakunnan suhteen riippumattomille elimille. Niinpä eräissä paikoin käytetään ehdollisesti tuomittujen valvontaa varten asetettuja henkilöitä (probation officers) myöskin ehdonalaisessa vapaudessa olevien valvojina.²³

Myöskin valvonta on järjestetty eri tavoin. Toisissa valtioissa pannaan pääpaino vapautetun valvomiselle (detective work), mikä perustuu käsitykseen, että vangin resosialisoituminen olisi täydellinen jo va-

²⁰ Esimerkiksi liittovaltion säännöissä parole-lautakunnille sanotaan ehdonlaiseen vapauteen laskemisesta: »The pertinent statutes authorize the Board to release a prisoner on parole in its discretion after he has served one-third of the term or terms for which he was sentenced, or after fifteen years if sentenced for life, If

1) He has observed the rules of the institution.

2) There is reasonable probability that he will live and remain at liberty without violating the law.

3) In the opinion of the Board such release is not incompatible with the welfare of society.» Ks. Rules and regulations of United States Board of Parole, 1949, s. 5 a.

²¹ Encyclopedia of Criminology nimisessä teoksessa ilmoitetaan (s. 287), että 32 valtiossa on asetettu vaatimus, että vapautettavalla tulee olla työpaikka. Ks. myös Sutherland, mt. s. 522.

²² Sutherland, mt. s. 538; Branham & Kutash, Encyclopedia of Criminology s. 287.

²³ Sutherland, mt. s. 538 s.

pauttamishetkellä ja että liiallinen holhoaminen vain haittaisi hänen sopeutumistaan yhteiskuntaelämään.²⁴ Vastakohtana tälle valvonnalle, jolle siis on ominaista mahdollisimman suuri pidättäytyminen puuttumasta vapautetun asioihin, kiinnitetään taasen toisissa valtioissa päähuomio vapautettua tukevalle ja avustavalle toiminnalle. Näissä valtioissa on omaksuttu käsitys, ettei tarkoituksenmukaisinkaan laitospäätös yksinään riitä vangin resosialisointiin ja että rikoksentehnyt on tuen tarpeessa erikoisesti laitoksesta vapauttamista seuraavana aikana.²⁵ Koeaika päättyy yleensä itsestään tuomion enimmäisajan kuluessa umpeen, mutta parole-lautakunta voi vapauttaa vangin lopullisesti sitä aikaisemminkin.²⁶

Ranskassa ehdonalaisten vapaus otettiin käytäntöön 14 päivänä elokuuta 1885 annetulla lailla. Lain 2 artiklan mukaan yleensä kaikki määräaikaista vapausrangaistusta kärsivät, jotka ovat osoittautuneet parantumiskykyisiksi, voivat päästä ehdonalaiseen vapauteen.²⁷ Ensikertalaisella on mahdollisuus päästä vapauteen kärsittyään puolet rangaistuksestaan, kuitenkin vähintään kolme kuukautta. Rikoksenuusijalta vaaditaan, että hän on sovittanut 2/3 rangaistuksestaan ja ollut rangaistuslaitoksessa vähintään kuuden kuukauden ajan. Elinkautisvangilla ei Ranskan oikeuden mukaan ole mahdollisuutta tulla säännöllistä tietä ehdollisesti vapautetuksi.²⁸

²⁴ *Sutherland* lausuu tämän periaatteen pohjana olevasta käsityksestä (mt. s. 540): »This conception is based on the assumption that reformation is practically complete at the time of the release of the prisoner and that the function of the parole officer is to watch him to determine whether he is maintaining the conditions fixed for his parole.»

²⁵ Tästä käsityksestä *Sutherland* lausuu (mt. s. 541): »This conception is based on the belief that essential work of adjustment has to be done after release from the institution, and that this requires assistance, not to prevent the person from exercising his own initiative but to assist him in exercising it correctly, so that crimes will not be repeated.»

²⁶ Ks. *Sutherland*, mt. s. 544 s.

²⁷ Ehdonalaiseen vapauteen ei kuitenkaan voi päästä pakkotyörangaistusta (les travaux forcés) kärsivä. Tämä ankara vapausrangaistus, joka aikaisemmin siirto- ja karkoitusrangaistuksena jäi 1885 vuoden lain määräysten ulkopuolelle, sovitetaan nykyisin 17/5 1938 annetun lain mukaan kotimaan vankiloissa. Viimeksi mainitun lain 1 artiklassa suljetaan pakkotyörangaistus nimenomaisella säännöksellä pois niiden rangaistuslajien joukosta, joita kärsimästä vangilla on mahdollisuus päästä ehdonalaiseen vapauteen. Pakkotyörangaistuksesta ks. *Garraud & Laborde-Lacoste*, *Droit pénal* s. 136 ss.

²⁸ *Garraud & Laborde-Lacoste*, mt. s. 294.

Ehdonalaisesta vapauttamisesta päättää nykyisin oikeusministeriö hankittuaan sitä ennen lausunnon laitoksen johtajalta ja vankilan tarkastuskomissiolta (comission de surveillance de la prison) sekä sen pöytäkirjasta, missä tuomion julistanut tuomioistuin sijaitsee.²⁹ Koeaika on rangaistuslaitoksessa sovittamatta jääneen ajan pituinen, eikä ehdonalaista vapautta voida enää tuon ajan jälkeen julistaa menetetyksi.³⁰

Belgiassa annettiin toukokuun 31 päivänä 1888 laki, jolla otettiin käytäntöön sekä ehdonalainen vapaus (la libération conditionnelle) että ehdollinen tuomio (la condamnation conditionnelle).³¹ Mainitun lain mukaan, sellaisena kuin se nykyisin on voimassa, voi ehdonalaiseen vapauteen päästä yleensä vanki, joka on kärsinyt kolmanneksen rangaistusajastaan ja jonka rangaistuksen täytäntöönpano on kestänyt kolme kuukautta. Residivistin on kuitenkin oltava vankilassa vähintään kuusi kuukautta ja sovitettava 2/3 rangaistuksestaan. Elinkaudukseen tuomitut voidaan laskea ehdonalaiseen vapauteen täytäntöönpanon kestäneitä 10 vuotta, paitsi rikoksenuusijoista kysymyksen ollen, joilta vaaditaan 14 vuoden sovittamisaika.³² Ehdonalaiseen vapauteen laskeminen, mikä saa tapahtua vain parantumista osoittaneista vangeista kysymyksen ollen, on oikeusministerin asiana. Menettely, joka perustuu pu-

²⁹ Garraud & Laborde-Lacaste, mt. s. 294.

³⁰ Garraud & Laborde-Lacaste, mt. s. 296.

³¹ Ehdonalaiseen vapauteen laskemista oli jo tätä ennen käytetty rajoitetulla alalla. Belgian rikoslain vuodelta 1867 olevan 72 artiklan mukaan voitiin nimittäin 16 vuotta täyttänyt alaikäinen, joka oli harkitsemattomuuttaan syyllistynyt rikokseen, vapauttaa rangaistuksesta ja »asettaa hallituksen käyttöön» (mettre à la disposition du gouvernement). Näin meneteltäessä nuori rikoksenteijä oli sijoitettava erikoislaitokseen (établissement de réforme ou de charité), jossa häntä voitiin pitää hänen täysikäiseksi tuloonsa saakka, mutta voitiin myös sitä ennen laskea ehdonalaiseen vapauteen. Ks. Nypels, Code pénal belge I s. 345 ss. ja s. 425.

³² Article 1er.

(Loi du 24 juillet 1923, art. 3).

Les condamnés civils ou militaires qui ont à subir une ou plusieurs peines de travaux forcés, de détention, de réclusion, d'emprisonnement principal ou subsidiaire, ou d'emprisonnement militaire, peuvent être mis en liberté conditionnellement, lorsqu'ils ont accompli le tiers de ces peines, pourvu que la durée de l'incarcération déjà subie dépasse trois mois.

S'il y a récidive légale, la durée de l'incarcération déjà subie doit dépasser six mois et correspondre aux deux tiers des peines.

Les condamnés à perpétuité pourront être mis en liberté conditionnellement lorsque la durée de l'incarcération déjà subie par eux dépassera dix ans ou, s'il y a récidive légale, quatorze ans.

heena olevan lain 5 artiklaan, on Ranskan oikeuden tapaan sikäli erikoinen, että asian ratkaisemiseen ei tarvita ainoastaan rangaistuslaitoksen johtajan ja johtokunnan lausuntoa, vaan myöskin vangin tekemiä rikoksia syyttäneen samoin kuin tuomiopiirin virallisen syyttäjän lausunnot,³³ joiden viimeksi mainittujen asiana on etupäässä yleisestävien näkökohtien huomioiminen.³⁴

Koeaika on kaksi kertaa niin pitkä kuin rangaistuslaitoksessa sovitamatta jäänyt aika ja joka tapauksessa vähintään kaksi vuotta; rikossenuusijain koeajan vähimmäismäärä on kuitenkin viisi vuotta.³⁵ Jos ehdonalaisessa vapaudessa oleva syyllistyy koeaikanaan rikokseen, katsotaan hänen menettäneen vapautensa tuon rikoksen suorittaessaan aivan siitä riippumatta, milloin rikos tulee ilmi.³⁶

Sveitsissä, jonka nykyinen rikoslaki tuli voimaan tammikuun 1 päivänä 1942, käytetään ehdonalaiseen vapauteen laskemista kuritushuoneeseen ja vankeusrangaistukseen tuomittuihin nähden.³⁷ Kolmea kuukautta pidemmäksi ajaksi tuomittu voidaan laskea ehdonalaiseen vapauteen kärsittyään 2/3 rangaistusajastaan. Elinkaudukseen tuomittu voidaan vapauttaa viidentoista vuoden sovittamisen jälkeen. Paitsi näi-

³³ Asianomaisen syyttäjän on kahdeksan päivän kuluessa täytäntöönpanon alkamisesta lähetettävä rangaistuslaitoksen johtajalle ilmoitus, jossa tehdään selkoa tuomitun henkilöllisyydestä (une notice relatant les appréciation de sa moralité).

³⁴ *Nypels*, Code pénal belge I s. 427: »Les dispositions morales que le condamné a manifestées au cours de sa détention, ses antécédents, la situation dans laquelle il se trouvera au sortir de la prison, sont à considérer, tout d'abord, lorsqu'il s'agit de libération conditionnelle. De là, l'initiative laissée aux commissions administratives et aux directeurs des maisons pénitentiaires. Les parquets, dans l'examen qu'ils feront des propositions de libération conditionnelle, ont à se préoccuper principalement des nécessités de la répression.»

³⁵ 4 artiklan 1 ja 2 kappaleet.

³⁶ Art. 4, al. 4: »S'il était constaté ultérieurement, par un jugement ou un arrêt prononcé à sa charge et passé en force de chose jugée, que le condamné avait commis un crime ou un délit avant l'expiration du délai d'épreuve, la mise en liberté sera censée avoir été révoquée à la date à laquelle ce crime ou ce délit se trouverait avoir été consommé.»

³⁷ Ehdonalaiseen vapauteen laskeminen tulee kysymykseen myöskin turvaamistoimenpiteiden yhteydessä, joita sovelletaan vaarallisiin rikossenuusijoihin (art. 42), yötävieroiksi parannuskelpoisiin rikollisiin (art. 43) sekä rikoksia tehneisiin alkoholisteihin ja huumausaineiden käyttäjiin (art. 44 ja 45). Myöskin erikoiskäsittelyn alaisiksi joutuvilla nuorilla rikoksentekijöillä on mahdollisuus päästä ehdonalaiseen vapauteen. Mainituista käsittelymuodoista ja niiden alaisiksi joutuvien laskemisesta ehdonalaiseen vapauteen ks. *Clerc*, Code pénal suisse s. 172 ss. tai *Clerc/Steck*, Grundzüge des schweizerischen Strafrechts s. 169 ss.

tä edellytyksiä, vaaditaan, että vanki on käyttäytynyt hyvin rangaistusajanaan, että hän on mahdollisuuksiensa mukaan hyvittänyt rikoksen kautta aiheuttamansa vahingon ja että hänen voidaan toivoa vapaututtuaan viettävän nuhteetonta elämää.³⁸

Koeaika, joksi ajaksi vapautettu voidaan asettaa valvonnan alaiseksi, on vapautettaessa jäljelle jääneen rangaistusajan pituinen, kuitenkin vähintään vuosi ja enintään viisi vuotta. Koeaikana voidaan vapautetulle asettaa myös määrättyjä velvoituksia, joiden noudattamatta jättäminen voi aiheuttaa ehdonalaisen vapauden menetyksen.³⁹

Itävallassa voimassa olevan 23 päivänä kesäkuuta 1920 annetun lain mukaan voidaan ehdonalaiseen vapauteen Sveitsin oikeuden tavoin laskea se, joka on kärsinyt 2/3 rangaistuksestaan. Vaatimuksena kuitenkin on, että rangaistuksen täytäntöönpano on kestänyt vähintään kahdeksan kuukautta tai — alle 18 vuotiaiden ollessa kysymyksessä — kuusi kuukautta. Sveitsin oikeuden kanssa on Itävallan säännöstö yhdenmukainen myös sikäli, että elinkaudekseen tuomittu voidaan laskea ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on kärsinyt 15 vuotta rangaistuksestaan. Myös Itävallassa vaaditaan hyvän käytöksen ja nuhteettoman elämän viettämisen toiveiden lisäksi, että tuomittu on kykyjensä mukaan koettanut hyvittää aiheuttamansa vahingon.⁴⁰

Koeaika, jonka minimiksi on määrätty yksi vuosi, on rangaistusajan kärsimättä jääneen osan pituinen. Jäännöksen ollessa kolmea vuotta lyhyemmän voi täytäntöönpanoviranomainen kuitenkin pidentää koeajan kolmeksi vuodeksi. Elinkautisvangin koeajaksi on määrätty seitsemän vuotta. (§ 12.)

Täytäntöönpanoviranomainen voi ehdonalaiseen vapauteen laskieksaan tai myöhemmin asettaa vapautetulle erinäisiä ehtoja, joiden noudattaminen on omiaan pidättämään häntä sortumasta uudelleen rikosten tielle. Tällaisina ehtoina mainitaan laissa erityisesti velvollisuus karttaa määrättyjä paikkoja tai määrättyä seuraa, pidättäytyä väkijoumien nauttimisesta, ilmoittaa olinpaikkansa muutoksesta ja ilmoittautua määräajoin täytäntöönpanoviranomaisille tai huoltovirastolle (Fürsorge-

³⁸ Ks. Clerc, Code pénal suisse s. 146 ss.

³⁹ L'article 38, chiffre 3: »L'autorité compétente pourra imposer au libéré, durant le délai d'épreuve, certaines règles de conduite, telles que l'obligation de s'abstenir de boissons alcooliques, de séjourner dans un lieu ou dans un établissement déterminé (asile, colonie), on de rester au service d'un employeur désigné.»

⁴⁰ Ks. Gesetz vom 23. Juli 1920, StGB Nr 373, über die bedingte Verurteilung, § 12; Kimmel, Lehrbuch des österreichischen Strafrechts s. 356 ss.

stelle), opetella määrätty ammatti tai harjoittaa sellaista, sekä vihdoin velvollisuus hyvittää määrääjassa rangaistavalla teollaan aiheuttamansa vahingot (§ 13). Valvonta (Schutzaufsicht) ei yleensä ole pakollinen, vaan valvonnan tarpeellisuuden harkitseminen on jätetty täytäntöönpanoviranomaisten huoleksi.

Tšhekkoslovakian oikeudessa (L. Nr 562/1919 Sb.) on ehdonalaiseen vapauteen (instituci podmíněného propuštění) päästämisen edellytyksenä,

- a) että kysymys on vuotta pidemmästä vapausrangaistuksesta,
- b) että tuomittu on sovittanut kaksi kolmannelta rangaistuksestaan ja vähintään vuoden — elinkautisvangin rangaistusaika lasketaan tässä suhteessa kolmeksi kymmeneksi vuodeksi — sekä
- c) että voidaan olettaa tuomitun tulevan käyttäytymään vapaudessa nuhteettomasti.

Koeaika, miksi ajaksi vapautettu voidaan asettaa valvonnan alaiseksi, on jäännösrangaistuksen pituinen ja vähintään kaksi vuotta. Elinkautisvangin koeaika on kymmenen vuotta.

Ehdonalaiseen vapauteen laskemisesta Tšhekkoslovakiassa päättää nykyisin sen piirin alioikeuden yhteydessä toimiva ehdollisen vapauttamisen komissio (komise pro podmíněné propuštění z trestu), jossa vanki sovittaa rangaistustaan. Komissioon kuuluu kaksi ammattituomaria ja kolme maallikkotuomaria.

Saksassa, jossa ehdonalainen vapaus otettiin armahdussäännösten luontoisena käytäntöön Saksissa jo vuonna 1862, ei säännöstö ole milloinkaan saavuttanut huomattavaa merkitystä. Saksan rikoslakiin sisältyy tosin säännös, minkä mukaan kuritushuoneeseen tai vankeusrangaistukseen tuomitut, jotka ovat kärsineet kolme neljänestä ja vähintään vuoden heille tuomitusta rangaistuksesta ja käyttäytyneet sinä aikana hyvin, voidaan laskea ehdonalaiseen vapauteen (StGB § 23). Säännöstöä, joka aivan yleisesti on Saksassa käsitetty armahdusluontoiseksi, on käytetty hyvin säästeliäästi ja varoen. Kansallissosialistisella kaudella annettiin vihdoin 6. 2. 1935 laki (Gnadenordnung), jolla ehdonalaista vapauttamista koskevat säännökset syrjäytettiin käytännöstä. Kansallissosialistisen valtakauden päätyttyä kumottiin muiden säännösten ohella myös »armahdusjärjestys», joten ehdonalaiseen vapauteen laskeminen voi jälleen tulla Saksassa kysymykseen.

Tanskassa ehdonalainen vapaus (Løsladelse paa Prøve) otettiin käytäntöön vasta 1930 annetulla rikoslailla. Vankeusrangaistukseen tuomittu, joka on kärsinyt kaksi kolmannelta rangaistusajastaan, kuitenkin

kin vähintään 9 kuukautta, voidaan vapauttaa ehdollisesti oikeusministeriön toimesta (Borgerlig Straffelov § 38, Stk. 1).⁴¹ Edellytyksenä kuitenkin tällöin on, että vangin suhtautuminen ei tee vapauttamista hyödyttömäksi, että hänellä on sopiva työpaikka tai muuten turvattu asunto ja toimeentulo sekä että hän selittää haluavansa noudattaa ehdonalaiseen vapauteen liittyviä ehtoja (§ 38, Stk. 2).

Ehdonalaiseen vapauteen laskettaessa asetetaan vanki säännönmukaisesti sellaista tarkoitusta varten toimivan yhdistyksen tai soveliaan yksityishenkilön valvontaan (§ 38, Stk. 3). Koeaika on jäljellä oleva rangaistus aika, mutta kuitenkin vähintään kaksi vuotta. Koeajan päätyttyä ei ehdonalaista vapautta enää voida julistaa menetetyksi (§ 40).

Norjassa, jossa ehdonalaisten vapaus otettiin käytäntöön vuonna 1900, määrätään joulukuun 12 päivänä 1903 annetussa vankilalaissa (Lov om Faengselvaesenet og om Tvangsarbeide § 21), että kuudeksi kuukaudeksi tai sitä pidemmäksi ajaksi vankeuteen tuomittu, jonka kärsittäväksi tutkintavankeuden perusteella tehdyn mahdollisen vähennyksen jälkeen jää vähintään viiden kuukauden pituinen rangaistus, on laskettava ehdonalaiseen vapauteen (blir å løslate på prøve), kun hän on kärsinyt kaksi kolmannesta siitä rangaistusajasta, joka jää jällelle hyväksitetun tutkintavankeusajan tultua rangaistuksesta vähennetyksi, ja kun hän on ollut rangaistuslaitoksessa vähintään neljän kuukauden ajan. Vankia ei kuitenkaan lasketa ehdonalaiseen vapauteen, jos on perus-

⁴¹ Ehdonalaiseen vapauteen laskeminen tulee kysymykseen myös nuorisovankeudesta, työhuonetuomiosta (Arbejdshus) ja suojaäilytyksestä (Sikkerhedsforvaring) kysymyksen ollen. Kaksi viimeksi mainittua reaktiomuotoa ovat turvaamistoimenpiteiden luontoisia, kun sensijaan nuorisovankeutta on pidettävä rangaistuksena. Tanskassa voimassa olevat määräykset nuorten rikoksenteijöiden erikoiskäsittelystä muistuttavat suuresti englantilaista Borstal-järjestelmää. Pääsäännös nuorisovankeudesta sisältyy rikoslain 41 §:n 1 kappaleeseen, joka kuuluu: »Naar en Person mellem 15 og 21 Aar gør sig skyldig til Straf af Faengsel for en Forbrydelse, der man anses som Udslag af forbryderske Tilbøjeligheder eller af Hang til Lediggang eller til at søge slet Selskab, bliver han at dømme til Straf af Ungdomsfaengsel, saafremt Retten finder, at varige afdrangende og uddannende Foranstaltninger vil vaere formaalstjenlige.»

Nuorisovankeuteen tuomittu voidaan pitää laitoksessa kolme, jopa poikkeuksellisesti neljäkin vuotta. Nuorisovangin voi vankilalautakunta (Faengselnaevnet) laskea ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on ollut vuoden laitoksessa. Ehdonalaista vapautta noudatettavista ehdoista ja ehdonalaisten vapauden menettämisestä on voimassa pääasiassa samat määräykset, mitkä koskevat vankeusrangaistusta kärsimästä ehdonalaiseen vapauteen laskemista. Ks. rikoslain 42 § ja valvonnasta 21: 2. 1933 annettu asetus. Tanskan nuorisovankeudesta ks. *Jensen*, Ungdomsfaengslet, NTFS 1941 s. 87 ss.

teltua aihetta otaksua, että vanki ei tulisi noudattamaan asetettuja ehtoja, tai jos muut erityiset seikat ovat vapauttamista vastaan, tahi jos vanki on käyttäytymisellään vankilassa osoittanut, ettei hän vapauttamistaan ansaitse.

Ellei ehdonalaista vapautta ole julistettu menetetyksi kolmen vuoden kuluessa vapauttamisesta lukien, tai vapautettaessa jällelle jääneen rangaistusajan ollessa kolmea vuotta pidemmän, tuon ajan kuluessa, ja ellei häntä saman ajan kuluessa ole myöskään otettu kiinni ehdonalaisen vapauden menetetyksi julistamista varten, on vapauttaminen lopullinen. Rangaistus katsotaan silloin tulleen sovitetuksi sinä päivänä, jolloin vanki olisi päässyt rangaistuslaitoksesta ehdottomasti vapaaksi (faengseloven § 22).

Elinkaudekseen vankeuteen tuomittu voidaan vapauttaa ehdollisesti 20 vuoden sovittamisen jälkeen koeajan ollessa silloin 10 vuotta (§ 23).

Ehdonalaiseen vapauteen laskemisesta päättää vankilan johtaja vankilaneuvoston (funksjonaer forsamlingen) mieltä kuultuaan; elinkautisvankien vapauttaminen kuuluu kuitenkin oikeusosastolle (Justisdepartementet).

Ruotsissa, jossa ensimmäinen ehdonalaista vapauttamista koskeva laki annettiin vuonna 1906, käytettiin säännöstöä progressiiviselle periaatteelle perustuen niihin vankeihin nähden, joiden voitiin olettaa käyttäytyvän hyvin vapaudessa. 18 päivänä syyskuuta 1943 annetulla ja 1 päivänä tammikuuta 1945 voimaantulleella lailla otettiin kuitenkin käyttäntöön myös vapausrangaistukseen tuomittujen pakollinen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen. Pakollisesta ehdonalaisesta vapauttamisesta säädetään 1943 vuoden laissa, että kuritushuoneeseen (straffarbete) tai vankeuteen kuudeksi kuukaudeksi tai sitä pidemmäksi määräajaksi tuomittu on vapautettava ehdollisesti hänen kärsittyään viisi kuudennesta rangaistusajastaan (1 §). Harkinnallisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen (fakultativ villkorlig frigvning) edellytyksenä taasen on, että määräaikaiseen vapausrangaistukseen tuomittu on kärsinyt kaksi kolmannelta rangaistusajastaan, vähintään kuitenkin 8 kuukautta, ja että voidaan syystä olettaa hänen käyttäytyvän vapaudessa hyvin. Harkinnanvaraisesta ehdollisesta vapauttamisesta, johon tarvitaan vangin oma hakemus, päätettäessä on otettava huomioon rikoksen laatu, sen syyt ja sitä tehtäessä vallinneet olosuhteet, tuomitun aikaisempi elämä, hänen käyttäytymisensä rangaistusaikana ja asennoitumisensa aikana, jolloin vapauttaminen tulee kysymykseen, hänen auliutensa korvata rikoksen kautta aiheuttamansa vahinko sekä ne olosuhteet, joihin hän vapauduttuaan joutuisi (2 §).

Pakollisesta ehdonalaiseen vapauteen päästämistä päättää vankilalaitoksen johtaja, kun taas harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen kuuluu nykyisin vankeinhoitohallitukselle (3 §).⁴² Ehdonalaiseen vapauteen laskemista koskevassa päätöksessä määrätään koeaika, joka on vapautettaessa kärsimättä olevan rangaistusajan pituinen, kuitenkin vähintään yksi vuosi, jos tuomittu rangaistus on vuosi tai sitä pidempi, muussa tapauksessa kuusi kuukautta (4 §).

Vapautetun on oltava koeaikansa säännöllisesti valvonnan alaisena. Jollei valvontaa kuitenkaan pidetä tarpeellisena, voi vankeinhoitohallitus tehdä tätä koskevan päätöksen. Vapautetun valvojan valitsee taasen vankilalaitoksen johtaja neuvoteltuaan sitä ennen sen piirin valtion suojeluneuvojan kanssa, jossa piirissä vapautettu tulee oleskelemaan. Suojeluneuvojat, joita maassa tätä nykyä on kolmesta ja joilla jokaisella on oma piirinsä, pitävät huolta valvonnasta.⁴³ Neuvoijalla on valta erottaa valvoja ja määrätä toinen hänen sijaansa.

Valvontaa koskevan määräyksen ohella voidaan vapautettu velvoittaa noudattamaan oleskelupaikasta, asunnosta, työpaikasta, ammattikoulutuksesta ja vapaa-ajan vietosta annettuja määräyksiä. Samoin hänet voidaan velvoittaa olemaan nauttimatta väkijuomia ja alistumaan määrättyjen rajoitusten alaiseksi työansion tai muiden varojen käytön suhteen.

Myös sillä, joka on nuorisovankilasta kesäkuun 15 päivänä 1935 annetun lain mukaan tuomittu nuorisovankeuteen, on mahdollisuus päästä ehdonalaiseen vapauteen.^{44 45} Tuomioistuimien ei määrää päätöksessään

⁴² 1943 lain mukaan kuului harkinnanvaraisesta ehdonalaisesta vapaudesta päättäminen kuninkaalle, mihin nähden tapahtui muutos uuden täytäntöönpanolain antamisen yhteydessä.

⁴³ Ruotsissa on parhaillaan käsiteltävänä vankeinhoitohallituksen mietintö, joka koskee valvontaorganisaation huomattavaa vahvistamista perustamalla mm. 34 uutta suojeluneuvojan ja assistentin virkaa.

⁴⁴ Sanotun lain 1 § kuuluu: »Har någon innan han fyllt tjuguett år begått brott och kan enligt lag å brottet eller, där flera brott föröfvats, å något av dem följa fängelse eller straffarbete, må domstolen, om den brottslige vid domens meddelande fyllt aderton år, i stället för det eller de straff som eljest skolas följa, ådöma honom ungdomsfängelse. Till sådant straff må dock ej dömas, där enligt lag å brottet eller något av brotten lägst kan följa straffarbete i fyra år eller däröver:

Till ungdomsfängelse skall dömas, där brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling, vandel och bonadsomständigheter i övrigt giva skälig anledning antaga, att han är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med ungdomsfängelse, samt med hänsyn till sälunda och eljest föreliggande förhållanden ungdomsfängelse finnes lämpligare än annat straff.

⁴⁵ Ehdonalaiseen vapauteen taikka oikeammin koevapauteen laskeminen tulee

rangaistusajan pituutta, vaan siinä suhteessa ovat voimassa lain määräykset (12 ja 13 §§). Enimmäisajaksi on asetettu neljä vuotta. Ennenkuin vanki on ollut vuoden laitoksessa, ei häntä voida vapauttaa, elleivät erikoiset syyt sitä vaadi. Vapauttamisesta, joka on joko lopullinen tai ehdollinen (utskrivning på prov), päättää erikoinen nuorisovankilautakunta (6 ja 13 §§). Lain mukaan on nuorisovanki laskettava koevapauteen viimeistään kahden vuoden kuluttua laitokseen tulostaan, elleivät erikoiset syyt vaadi hänen jatkuvaa laitoksessa pitämistään. Koevapauteen laskettu on asetettava valvonnan alaiseksi, mistä huolehtiminen kuuluu mainitulle lautakunnalle, jonka myös on määrättävä valvonnan kesto aika. Tuo aika, joka ei saa ylittää sitä aikaa, minkä vapautettu olisi voitu pitää nuorisovankilassa, ei saa missään tapauksessa ylittää kahta vuotta.⁴⁶

kysymykseen myöskin 22. 4. 1927 annetun lain perusteella internoituihin rikoksen-uusijoihin samoin kuin samana päivänä annetun lain mukaan vähennetysti syntyneisina säilöön (förvaring) määrättyihin nähden. Ks. tästä *Strahl*, Om påföljder för brott s. 308 ss.

⁴⁶ Ruotsin nuorisovankeudesta ks. *Strahl*, Om påföljder för brott s. 144 ss. ja *Göransson*, Den svenska lagstiftningen om ungdomsfängelse NTFS 1941 s. 157 ss.

VARSINAINEN ELI TULKITSEVA OSA

10 §. *Mihin reaktiolajeihin nähden ehdonalaiseen vapauteen päästäminen saattaa tulla kysymykseen*

Kuten jo edellä olemme maininneet, suljettiin rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen muuttamisesta 9 päivänä lokakuuta 1931 annetulla lailla elinkaudekseen kuritushuoneeseen tuomitut henkilöt niiden joukosta, jotka voivat päästä ehdonalaiseen vapauteen.¹ Mainitussa, saman vuoden lokakuun 15 päivänä voimaan tulleessa laissa on kuitenkin ylimenosaännös, jonka mukaan ennen lain voimaantuloa elinkaudekseen tuomittu vanki voi päästä edelleenkin ehdonalaiseen vapauteen vanhemman lain mukaan.² Sen sijaan sanotun ajankohdan jälkeen tuomitulla elinkautisvangilla on mahdollisuus päästä vapauteen ainoastaan armahduksen kautta, jolloin vapaaksi laskeminen kuitenkin tapahtuu säännöllisesti ehdonalaiseen vapauteen laskemisen muodossa.³

¹ Elinkautisten vankien ehdonalaiseen vapauteen laskemista on yleensä puollettu siitä syystä, että vangit, joilla ei ole mitään toivoa vapautumisestaan, vaipuvat helposti pysyvään masennustilaan ja henkiseen tylsyyteen. Tähän on kyllä huomautettu, että vangen mieltä olisi omiaan piristämään toivo siitä, että hänet hyvin käyttäytyneenä saatetaan armahtaa sitten, kun rikoksen tekemisestä on kulunut riittävän pitkä aika. Rangaistuksen yleisestävän tarkoituksperän on näet katsottu estävän elinkautisten vankien vapauttamista koskevan säännöksen ottamista lakiin. Niinpä Ruotsissa 1938 julkaistussa asiantuntijoiden laatimassa mietinnössä, johon sisältyi ehdotus laiksi ehdonalaisesta vapaudesta, todetaan, että muodostuneen käytännön mukaan elinkautisvangit yleensä armahdetaan 15—20 vuoden kärsimisen jälkeen, mikäli voidaan toivoa heidän viettävän vastaisuudessa nuhteetonta elämää, mutta että yleisprevention huomioiden olisi arveluttavaa ilmaista elinkautisrangaistuksen pituutta lakiin otetulla yleisellä säännöllä. Ks. Betänkande med förslag till lag om villkorlig frigivning m.m., s. 42.

² Tällaisten elinkaudekseen tuomittujen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen edellytyksiä harkittaessa on noudatettava niitä määräyksiä, jotka sisältyivät rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 13 §:ään, sellaisena kuin sanottu lainkohta oli toukokuun 21 päivänä 1921 annetussa laissa. Ks. oikeusasiamiehen päätös n:o 1362, 8. 11. 1934.

³ Tasavallan Presidentin päätöksen sanamuoto kuuluu nykyisin: »Tämän ano-

Välittömästi tuomittuihin vapausrangaistuksiin, siis kuritushuone- ja vankeusrangaistuksiin nähden asia on selvä, sillä juuri noita rangaistuslajeja silmällä pitäen ehdonalaisen vapauden säännöstö otettiin meillä käytäntöön. Samoin on nuorisovankilasta toukokuun 31 päivänä 1940 annetussa laissa nimenomainen säännös nuorisovankilassa rangaistustaan sovittavien päästämistä ehdonalaan vapautteen.⁴

Vaarallisista rikoksenuusijoista toukokuun 27 päivänä 1932 annetun lain perusteella pakkolaitokseen määrättyjen vapauttaminen pakkolaitoksesta tapahtuu aina ehdonalaan vapautteen päästämisen muodossa. Vaikka pakkolaitoksessa pitäminen onkin puhtaasti rikosoikeudellinen turvaamistoimenpide siltä osalta kuin se ylittää vapausrangaistuksen ajan,⁵ sopii pakkolaitosvankien ehdonalaan vapautteen laskemisen käsittely tutkimuksemme puitteisiin, koska vaarallisista rikoksenuusijoista annetussa laissa määrätty rikollisten käsittely lankeaa rikosoikeudenhoidon piiriin. Sen sijaan sellaisten henkilöiden ehdollinen vapauttaminen eli koevapautteen päästämisen, jotka on erinäisten lakien nojalla määrätty pidettäväksi pakkotyössä, lankeaa tutkimuksemme ulkopuolelle. Tällainen pakkotyölaitokseen määrääminen, mikä nykyisin saat-
taa tapahtua irtolaislain sekä alkoholilain 10 §:n ja köyhäinhoitolain 65 §:n perusteella, on nimittäin hallinnollinen turvaamistoimenpide.⁶

muksen Minä olen itselleni esittelyttänyt ja nähnyt hyväksi armosta määrätä, että N. N. on päästettävä ehdonalaan vapautteen rangaistusten täytäntöönpanosta annetussa asetuksessa määrättyin ehdoin.»

⁴ Nuorisovankuus, jota termiä tässä yhteydessä on totuttu käyttämään, on voimassa olevan lainsäädännön mukaan luonteeltaan rangaistus, joskin sitä täytäntöönpanossa on kasvattavaan puoleen pantu erittäin suurta painoa, samalla kun rangaistuspakkoa on pyritty lieventämään.

⁵ Vangin, jonka suhteen oikeus on tuomitessaan hänet rangaistukseen päättänyt, että hänet voidaan määrätä pidettäväksi pakkolaitoksessa, voi vankilaoikeus määrätä pantavaksi pakkolaitokseen niin pian, kun hän on kärsinyt sen osan rangaistuksesta, jolloin hänet on pidettävä yksinäishuoneessa. Pakkolaitoksessa jatkuu tällaisen vangin rangaistusajan kuluminen, ja hänen katsotaan täydelleen kärsineen hänelle tuomitun vapausrangaistuksen, kun hän on ollut rangaistuslaitoksessa ja pakkolaitoksessa yhteensä sen ajan, joksi vapausrangaistusta oli tuomittu. (Ks. L. vaarallisista rikoksenuusijoista 4 ja 11 §§.) Niin kauan kuin vapausrangaistuksen täytäntöönpanon pakkolaitoksessa on katsottava jatkuvan, ei pakkolaitoksessa pitäminen siis ole pelkästään rikosoikeudellinen turvaamistoimenpide, vaan sisältyy siihen samalla rangaistuksen sovittaminen.

⁶ Tekstissä mainittujen lainkohtien mukaan käytetään pakkotyöhön määräämistä meillä nykyisin varsinaista rikosta edellyttämättömänä turvaamistoimenpiteenä. Aikaisemmin sitä käytettiin myöskin rikosta edellyttävänä turvaamistoimenpiteenä. Rangaistuslaitoksesta vapautuva voitiin näet eräiden lakien nojalla mää-

Epäselvyyttä on ollut olemassa siitä, voiko sakon muuntorangaistusta sovittava vanki päästä ehdonalaiseen vapauteen ja voidaanko sanottu muuntorangaistus huomioida ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ajankohtaa määrättäessä silloin, kun se on laskettu yhteen välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen kanssa.

Kysymys on tullut ajankohtaiseksi vasta marraskuun 17 päivänä 1939 tapahtuneen rikosten uusimista ja rangaistusten yhdistämistä koskevan lainsäädännön uudistamisen jälkeen, jolloin sakkojen yhteenlasketut muuntorangaistukset saattavat lain mukaan nousta aina 10 vuoden vankeusrangaistukseen saakka⁷ ja jolloin sakkojen muuntorangaistukset ja välittömästi tuomitut määräaikaiset vapausrangaistukset lasketaan mahdollisen muuntamisen tapahduttua vähentämättöminä yhteen silloin, kun ne joutuvat yhtäjaksoisesti täytäntöönpantaviksi.

Aikaisemmin yhdistettiin yhtäjaksoisesti täytäntöönpantavat sakot aina keskenään, eikä niiden yhteinen muuntorangaistus saanut nousta 180. päivän vankeusrangaistusta suuremmaksi.⁸ Kuuden kuukauden pituisen vapausrangaistuksen ollessa kysymyksessä ei vanki taasen voinut päästä ehdonalaiseen vapauteen, koska lokakuun 9 päivänä 1931 annetulla lailla tapahtuneiden helpotustenkin jälkeen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen edellytyksenä oli, että vanki oli sovittanut rangaistustaan vähintään 6 kuukauden ajan. Ennen vuonna 1939 tehtyjä rikos-

rätä pakkotyöhön. Tällaisia lakeja olivat: eräiden väkijuomalakeja vastaan tehdystä rikoksista tuomittujen henkilöiden pitämisestä yleisessä työssä 9 päivänä tammikuuta 1934 annettu laki (9/34), eräiden säännöstelyrikoksista tuomittujen henkilöiden pitämisestä pakkotyössä 22 päivänä kesäkuuta 1945 annettu laki (598/45) ja eräiden omaisuusrikoksista tuomittujen henkilöiden pitämisestä pakkotyössä 18 päivänä lokakuuta 1945 annettu laki (1035/45). Ensin ja viimeksi mainittujen lakien voimassaoloaikaa, jota oli viimeksi jatkettu vuonna 1946 kestämaan vuoden 1948 loppuun, ei enää sanottuna vuonna pidennetty. Joulukuun 23 päivänä 1948 annetulla lailla kumottiin myöskin säännöstelyrikoksista tuomittujen henkilöiden pakkotyössä pitämisestä annettu laki, joka oli tarkoitettu olemaan voimassa niin kauan kuin säännöstelyrikosten rankaisemisesta annettu laki sanotun lain 25 §:n 1 momentin mukaan on joidenkin säännöstelymääräysten rikkomisen osalta noudatettavana.

⁷ Yhdistettyjen sakkojen muuntorangaistuksen enimmäismäärä on rikoslain 7 luvun 6 §:n ja 2 luvun 5 §:n mukaan 180 päivää vankeutta, mutta sakkojen muuntorangaistuksia yhteenlaskettaessa ei ole muuta ehdotonta enimmäismäärää kuin rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 1 §:n 3 momentissa määrätty yleinen yhteenlaskettujen vankeusrangaistusten maksimi eli 10 vuotta.

⁸ Tällainen oli laki päiväsakkojärjestelmään siirtymisestä lähtien, mikä tapahtui 21. 5. 1921 annetulla lailla. Sitä aikaisemmin oli pisimpänä sakkojen muuntorangaistuksena yhdistämisestäkin kysymyksen ollen 90 päivän vankeus.

lain muutoksia ei-sakkorangaistuksen suhde ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen tullut esille myöskään siinä tapauksessa, että sakkorangaistus tuli täytäntöönpantavaksi samanaikaisesti tai yhtäjaksoisesti välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen kanssa. Tällöin nimittäin sakkorangaistus yhdistettiin lievennetyn lisäämisperiaatteen mukaisesti välittömästi tuomittuun määräaikaiseen vapausrangaistukseen, jolloin näin saatu rangaistus muodosti uuden kokonaisuuden, missä alkuperäisiä rangaistuksia ei enää voitu erottaa.

Tuntuukin varmalta, että kun rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 1 ja 3 momentit, joissa ehdonalaiseen vapauteen laskemisen edellytykset on määrätty, saivat lokakuun 9 päivänä 1931 annetulla lailla nyt puheena olevassa suhteessa nykyisen muotonsa, niin silloin ei harkittu kysymystä, voitaisiinko sakkojen muuntorangaistusta sovittava päästää ehdonalaiseen vapauteen. Kun 1 momentissa puhuttiin »määrääjäksi vapausrangaistukseen tuomitusta» ja 3 momentissa »määräaikaisen vapausrangaistuksen täytäntöönpanosta», haluttiin tietävästi korostaa sitä, että elinkautekseen kuritushuoneeseen tuomittu ei enää siitä lähtien pääsisi säännönmukaisessa järjestyksessä ehdonalaiseen vapauteen.⁹

Rangaistusten yhdistämistä ja yhteenlaskemista koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä ei kysymys myöskään lain esitöistä päätellen ole ollut nimenomaisen harkinnan kohteena. Lainsäätäjän ei näin ollen voida katsoa ottaneen suoranaista kantaa pohdittavanamme olevaan kysymykseen.

Joskin lain sanonnat »määrääjäksi vapausrangaistukseen tuomittu» ja »määräaikaisen vapausrangaistuksen täytäntöönpano» lienee, kuten jo huomautimme, otettu lakiin lähinnä korostamaan sitä, että elinkautekseen kuritushuoneeseen tuomittuja ei voida enää lain perusteella laskea ehdonalaiseen vapauteen, on lain sanonnoille kuitenkin annettava sikäli ratkaiseva merkitys, että jos ne sulkevat pois sakkojen muuntorangaistuksen niiden rangaistuslajien joukosta, joihin nähden ehdonalaiseen vapauteen laskeminen saattaa tulla kysymykseen, niin eivät minkäänlaiset tarkoituksenmukaisuussyyt voisi oikeuttaa omaksumaan päinvastaista tulkintaa. Lienee selvää, että käytännöllisiä tarpeita palvelemaan tarkoitettua oikeusnormia on tulkittava yleensä siten, että mahdollisista tulkinnoista valitaan käytännöllisesti katsoen tyydyttä-

⁹ Ks. Oikeuskansleri *Huttusen* lausunto oikeusministerille 26 päivältä maaliskuuta 1942, n:o 448, OKa:n kertomus vuodelta 1942 s. 26.

vimpään ja tarkoituksenmukaisimpaan lopputulokseen johtava. Mutta yhtä selvää lienee sekin, että lain sellainen tulkinta, jossa jouduttaisiin suoraan ristiriitaan itse lain sanonnan kanssa, ei ole mahdollista.¹⁰

Voitaisiin tietysti selittää, että nyt puheena olevassa tapauksessa kysymys olisikin ratkaistava lainanalogiaa käyttäen. Joskin on myönnettävä, että sakon muuntorangaistusta on vaikea sulkea pois ehdonalaiseen vapauteen oikeuttavien rangaistuslajien joukosta vastakohtaispäätelmän avulla, koska lainsäätäjä ei ole tätä voinut tarkoittaa, ei lainanalogiaan sittenkään voida turvautua. On näet huomattava, että rangaistusten täytäntöönpano on hyvinkin tarkoin säädetty ala ja että lainanalogiaa voidaan meidän oikeutemme mukaan käyttää etupäässä vain silloin, kun on kysymys kasuistisista säännöksistä. Sitä paitsi lainsäätäjällä olisi ollut vuonna 1939 tapahtuneiden rikoslainsäännösten muuttamisien yhteydessä tilaisuus ratkaista kysymys lainsäädäntötoimin. Kun näin ei ole tapahtunut, ei ratkaisua voitane suorittaa myöskään lainanalogiaa käyttäen. Ehkä voimakkaimmin analogian käyttöä vastaan puhvana seikkana on kuitenkin pidettävä sitä, mitä järempänä esitetään sakon ja sen muuntorangaistuksen erikoisluonteesta. Koska muuntorangaistuksella on aivan toinen tarkoitus kuin välittömästi tuomitulla vapausrangaistuksella, puuttuu nyt esillä olevassa tapauksessa tärkein analogian käytön edellytys eli ehdonalaiseen vapauteen laskemista koskevan säännöksen tarkoitukseen soveltuva tapaus.¹¹

Esittämillämme perusteilla emme voikaan yhtyä siihen mielipiteeseen, jonka mukaan »sakkovankien ehdonalaiseen vapauteen päästämistä — — —, minkä puolesta puhuvat painavat kohtuussyyt, eivät voine estää edellä mainituissa lainkohdissa käytetyt sanontatavat 'määräajaksi vapausrangaitukseen tuomittu' ja 'määräaikaisen vapausrangaituksen täytäntöönpano'». ¹² On nimittäin huomattava, että sanontaa

¹⁰ Ns. teleologisesta tulkinnasta lausuu professori *Honkasalo*, *Nulla poena sine lege* s. 23 mm.: »Säännöksen sisällön määräävänä on — — — pidettävä sitä tarkoitusta, mikä on säännöksen perustana. Mutta yleisesti katsotaan kuitenkin, ettei lainsäännöksen ratiioon nojautuva tulkintatulos saa olla ristiriidassa säännöksen sanamuodon kanssa. Sanamuoto muodostaa vallitsevan katsantokannan mukaan rajan, jota lain tarkoituksen toteuttamiseen pyrkivä tulkinta ei saa ylittää.» Vrt. myös *Agge*, *Straffrätten*, *allmänna del*, *första häftet* s. 58 ss.

¹¹ Analogian käytön sallittavuudesta ks. *Honkasalo*, *Nulla poena sine lege* s. 60 ss.; *Honkasalo*, *Suomen rikosoikeus* I s. 46 ss.; *Alanen*, *Eräitä laintulkinnan peruskysymyksiä*, *Lakimiesyhdistyksen juhlaulkaisu* s. 470 ss.; *Livson*, *Epävarsinainen laiminlyöntirikos* s. 144 ss.; vrt. myös *Tirkkonen*, *LM* 1947 s. 576 viite 38.

¹² *Kekomäki*, *Rikosten uusiminen ja rangaistusten yhdistäminen*, *LM* 1940 s. 309 s.

»määrääjäksi, vapausrangaistukseen tuomittu» on pidettävä ratkaisevana määrittäessä ehdonalaisten vapauden pohjaksi kelpaavia rangaistuslajeja.¹³ Tätä sanontaa enempää kuin sitä edeltänyttäkään (vapausrangaistukseen tuomittu) ei voida tulkita siten, että se sisältäisi myöskin sakkojen muuntorangaistuksen. Lain sanontaa on tulkittava sille vakiintuneen yleisen sisällön mukaan, eikä voitane katsoa kenenkään tulleen tuomitukseksi vapausrangaistukseen silloin, kun hänet on tuomittu sakkoihin, olkoonkin, että sakkorangaistus on maksuvarojen puuttuessa sovitettava vankeudella.¹⁴

Käsitettä »määräaikainen vapausrangaistus» on käytetty aikaisemmin rikoslainsäädännössämme sakkojen muuntorangaistuksen vastakohtana tarkoittamaan välittömästi tuomittua vapausrangaistusta. Tämän oikeuskansleri *Huttusen* perusteleman tulkinnan,¹⁵ johon professori *Honkasalo* on yhtynyt,¹⁶ on professori *Palmgren* pyrkinyt osoittamaan vääräksi.¹⁷ Hän esittää, että sanontaa »määräaikainen vapausrangaistus» on lainsäädännössämme aina käytetty korostamaan elinkautisen kuritushuonerangaistuksen vastakohtaa ja että halutessaan tuoda esiin välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen ja sakkojen muuntorangaistuksen välistä eroa lainsäätäjät on johdonmukaisesti käyttäneet muuta sanontatapaa.¹⁸

Puuttumatta *Palmgrenin* väitteittensä tueksi esittämään todisteluun voidaan todeta, että itse väitteillä ei ole merkitystä pohdittavanamme olevan kysymyksen ratkaisemiseen nähden. Vaikka näet lainsäätäjät

¹³ Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:ään sisältyi alunperin ainoastaan harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen laskemista koskeva säännös, mikä koski henkilöä, »joka on tuomittu vapausrangaistukseen». Kun 10. 9. 1931 annetulla lailla ehdonalaista vapauttamista koskevaa säännöstöä muutettiin sikäli, että 1 momentissa puhuttiin nyt »määrääjäksi vapausrangaistukseen tuomitusta» ja että lakiin otettiin uusi 3 momentti, minkä mukaan »vanki, jonka määräaikaisen vapausrangaistuksen täytäntöönpano» oli kestänyt tietyn ajan, oli yleensä laskettava ehdonalaiseen vapauteen, ei näillä muutoksilla ilmeisestikään tarkoitettu ulottaa ehdonalaista vapauttamista uusiin rangaistuslajeihin, eikä ainakaan asettaa pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen laskemista tässä suhteessa harkinnanvaraisesta poikkeavaan asemaan. Po. lainkohdan 1 momentin on siis katsottava edelleenkin määrittelevän ne rangaistuslajit, joita kärsimästä vanki voi ehdonalaiseen vapauteen päästä.

¹⁴ Vrt. kuitenkin *Kekomäki*, LM 1940 s. 310.

¹⁵ Ks. oikeuskansleri *Huttusen* lausunto n:o 448, OKa:n kertomus vuodelta 1942 s. 27.

¹⁶ *Honkasalo*, Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta s. 97.

¹⁷ *Bo Palmgren*, Villkorlig frigivning av bötesfänge, JFT 1948 s. 107 ss.

¹⁸ *Bo Palmgren*, JFT 1948 s. 107.

olisikin johdonmukaisesti käyttänyt muuta ilmaisua halutessaan erikoisesti asettaa vastakkain sakkojen muuntorangaistuksen ja välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen ja vaikka sanontaa »määräaikainen vapausrangaistus» olisi käytetty tapauksissa, joissa elinkautinen kuritushuonerangaistus on haluttu nimenomaan sulkea pois jonkun määräyksen piiristä, ei tämä vielä todista sitä, että määräaikaisen vapausrangaistuksen käsitteeseen mahtuisi myöskin sakkojen muuntorangaistus. Todellisuudessa käykin lainkohdista, joissa kiistanalaista termiä on käytetty, selvästi ilmi, että sillä ei tarkoiteta sakkoja enempää kuin niiden muuntorangaistustakaan. Niinpä esimerkiksi rikoslain 7 luvun 6 §:ssä sanotaan nimenomaan, että »määräaikaiseen vapausrangaistukseen älköön sakkoa yhdistettävä». Sama seikka käy selville muistakin Palmgrenin mainitsemista lainkohdista.¹⁹

Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 1 ja 3 momentissa käytetyt sanontatavat tarkoittavat siis yksinomaan välittömästi tuomittuja vapausrangaistuksia. Päinvastaista tulkintaa olisi senkin vuoksi vaikea omaksua, että käytetyt termit ovat syntyneet silloin, kun sakkojen muuntorangaistuksen huomioonottaminen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen yhteydessä ei voinut tulla edes kysymykseen.

Mitä tulee siihen, että 17. 11. 1939 annetulla lailla puheena olevaan rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen pykälään lisättiin uusi 4 momentti, jonka mukaan silloin, kun »vapausrangaistukset on 1 §:n 3 momentin mukaan yhteenlaskettu, määräytyy vangin ehdonalaiseen vapauteen pääseminen rangaistusten yhteenlasketun ajan mukaan», on tämän johdosta huomautettava seuraavaa.

Mainitun momentin lakiin ottamisella ei ole voitu laajentaa ehdonalaisen vapauden säännösten sovellutusala.²⁰ Säännöksen lisäämisen ainoana tarkoituksena onkin ilmeisesti ollut antaa ohje ehdonalaiseen vapauteen laskemisen ajankohdan määrittämistä varten silloin, kun ehdonalaiseen vapauteen oikeuttavat rangaistukset on keskenään yhteenlaskettu.²¹ Sitä paitsi on huomattava, että sanonnan »jos vapausran-

¹⁹ Ks. rikoslain 6 luvun 2 §:ssä käytettyä sanontaa: »määräaikainen, vähintään kuuden kuukauden vapausrangaistus», sekä RL 2: 11 ja RL 2: 14.²

²⁰ Honkasalo, Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta s. 96 ss.; ks. myös oikeuskansleri Huttusen lausunto n:o 448, OK:n kertomus vuodelta 1942 s. 27.

²¹ Tähän viittaa sekin, että hallituksen esityksessä rikosten uusimista ja rangaistusten yhdistämistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta lausutaan nyt puheena olevan lainkohdan perusteluina ainoastaan: »Rangaistusten täytäntöönpano-

gaistukset on 1 §:n 3 momentin mukaan yhteenlaskettu» voidaan katsoa tarkoittavan yksinomaan välittömästi tuomittuja vapausrangaistuksia, sillä rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 1 §:n 3 momentissa puhutaan erikseen sakkojen muuntorangaistuksesta. Tulkintaa tukee mielestämme myöskin se, että hallituksen esityksessä rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 4 momenttia oli muutettu siten, että rangaistussana oli korvattu vapausrangaistusermillä, mitä ensin mainittua lainvalmistelukunta oli ehdotuksessaan käyttänyt.²²

Sakkojen huomioimista vastaan ehdonalaiseen vapauteen laskemisen yhteydessä kysymykseen tulevana rangaistuslajina voidaan esittää muitakin varsin painavia näkökohtia. *Honkasalo* on kiinnittänyt huomiota rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 1 §:n 3 momentin määräykseen, jonka mukaan rangaistusten tultua yhteenlasketuiksi tuomittu on katsottava ensin kärsivän sakkoa vastaavan muuntorangaistuksen. Hän huomauttaa, miten siinä tapauksessa, että ehdonalaisen vapauden aika määrättäisiin myös muuntorangaistuksen perusteella, olisi vaikea ymmärtää, kuinka muuntorangaistus voitaisiin katsoa täydelleen kärsityksi, ennen kuin koeaika, jonka pituuteen myös muuntorangaistus osaltaan on vaikuttanut, on päättynyt. Kun tuomittu tällöin saattaisi päästä ehdonalaiseen vapauteen ennen kuin hän on ollut rangaistuslaitoksessa edes muuntorangaistuksia vastaavaa aikaa ja kun ei silloin olisi muuta ajankohtaa kuin koeajan umpeenkulumishetki, joka voitaisiin ilmoittaa muuntorangaistuksen sovittamisajaksi, ei lain määräystä rangaistusten kärsimisen järjestyksestä voitaisi noudattaa, mikä tekisi usein mahdottomaksi sen seikan ratkaisemisen, onko rikoslain 6 luvun uusimista koskevia määräyksiä sovellettava tällaiseen ehdonalaiseen vapauteen lasketun syyllistyessä koeaikanaan uuteen rikokseen.²³

asetuksen 2 luvun 13 §:ään on katsottu tarpeelliseksi liittää säännös, jonka mukaan jos rangaistukset on yhteenlaskettu, vängin ehdonalaiseen vapauteen pääseminen määräytyy kokonaisrangaistuksen mukaan.» Ks. *Hallituksen esitys* n:o 9/1939 s. 17.

²² Ainoa mahdollisuus tulkittaessa puheena olevaa lainpaikkaa sen luonnollisesta yhteydestä irroitettuna olisi väittää, että silloin, kun ainakin kahteen keskenään yhteenlaskettuun, välittömästi tuomittuun vapausrangaistukseen on yhteenlaskettu yksi tai useampia sakkojen muuntorangaistuksia, vängin ehdonalaiseen vapauteen pääseminen määräytyisi kaikkien rangaistusten yhteenlasketun ajan mukaan.

²³ *Honkasalo—Ellilä*, Rikosten uusimisesta s. 79 ss. ja *Honkasalo*, Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta s. 98 ss. Rikoslain 6 luvun säännösten soveltaminen ei täytäntöönpanon kohteena olleiden rangaistusten perusteella tulisi kos-

Huomioon ottamatta ei voida jättää myöskään sitä, että sakko on varallisuusrangaistus, joka on myös tarkoitettu täytäntöönpantavaksi varallisuusrangaistuksena.²⁴ Kun on lähdettävä siitä periaatteesta, että sakot on pyrittävä kaikin keinoin perimään rahassa, ei ole syytä asettaa sakon muuntorangaistusta ja välittömästi tuomittua vapausrangaistusta täytäntöönpanon suhteen samaan asemaan. Jos esimerkiksi sakon muuntorangaistus luettaisiin ehdonlaiseen vapauteen pääsemiseen oikeuttavien rangaistuslajien joukkoon, niin mahdollisuus päästä sovitamaan sakot muuntorangaistuksena houkuttelisi tuomittua helposti

ketellussa tapauksessa kysymykseen laisinkaan, koska aikaisemmin tuomitun välittömän vapausrangaistuksen osalta vaaditaan, että henkilö on sitä ainakin osittain kärsinyt, ja koska uusimisen konstituoivan vähintään 75 päiväsakon suuruisen rangaistuksen tulee olla täydelleen kärsityn. Ks. tästä *Honkasalo—Ellilä*, Rikosten uusimisesta s. 16 s. Käytännössä oli tekstissä mainittuja epäkohtia pyritty poistamaan myöskin siten, että rikoslain 2 luvun 5 §:ään ja rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 6 luvun 3 §:ään nojautuen vaadittiin, että sakkojen tuli olla täysin sovitettut ennenkuin vanki voitiin laskea ehdonlaiseen vapauteen. Jos lähdettäisiin siitä, että sakkojen muuntorangaistus on ehdonlaiseen vapauteen laskemisen pohjana kysymykseen tuleva rangaistuslaji, ei käytännön kantaa voitaisi kuitenkaan puoltaa. Viittaamalla lainkohtiin, joista käy ilmi, että sakot on vankilassa täysin kärsittävä, saadaankin nimenomaista tukea juuri puoltamamme tulkinnan oikeellisuudelle.

²⁴ *Honkasalo*, joka meillä on korostanut sakon erikoisluonnetta, lausuu tässä suhteessa (LM 1940 s. 110 s.) mm.: »Sakkorangaistuksen täytäntöönpanon tehokkuus ei ole siinä, että sen muuntorangaistus voidaan nopeasti täytäntöönpanna, vaan sen luontaistäytäntöönpanon efektiivisyydessä. Sakkorangaistuksella on varallisuuteen kohdistuvana vähennyksenä oma määrätty tehtävänsä, jota muuntorangaistus ei missään tapauksessa voi korvata. Kun muuntorangaistus on vain varakeino, johon on ollut pakko turvautua niitten tapausten varalta, joissa sakkojen luonnossa periminen osoittautuu mahdottomaksi, sakkorangaistuksen tarkoitusta vastaavana ei voida pitää sellaista asiointilaa, että sakkoon tuomitut suuressa määrässä joutuvat kärsimään rangaistuksensa vankiloissa.» Ks. myös *Honkasalo*, Ehdotus sakkorangaistuksen täytäntöönpanon uudeksi järjestelyksi, Tulenheimon juhla-julkaisu s. 170; *Allan Serlachius*, Päiväsakkojärjestelmä, LM 1921 s. 205 ss. ja Yleiset pääran-gaistukset vastalaadittavassa rikoslaissa, LM 1920 s. 3 ss. *Reino Ellilä* (LM 1941 s. 446 viite 6) on kiinnittänyt sakkovangin ehdonlaiseen vapauteen laskemisen mahdollisuutta käsitellessään huomiota myös siihen, miten rikoslain muuttamisesta 1939 annetulla lailla on erikoisesti tahdottu korostaa sakkorangaistuksen varallisuuteen kohdistuvaa luonnetta ja sen oleellista eroa vapausrangaistuksesta säätämällä, ettei sakkoa saa yhdistää määräaikaiseen vapausrangaistukseen. Ks. myös *Thyrén*, Om bötestraffets reformering, SvJT 1927 s. 361 ss.; *Torp*, Den danske Strafferets Almindelige Del s. 60 s. ja *Stjernstedt*, Strafflagsreformen, SvJT 1916 s. 288.

välttämään sakon luontaisuuritusta.²⁵ Tällä tavoin muuntorangaistus tosiasiallisesti muodostuisi vaikutuksiltaan päinvastaiseksi kuin miksi se on tarkoitettu. Muuntorangaistuksen tarkoituksena ei näet ole yksinomaan se, että sakkorangaistukseen tuomittu varaton henkilö joutuisi kokemaan sakkoa vastaavaksi tarkoitettun pahan vapausrangaistuksen muodossa. Yhä enemmän on saanut sijaa se käsitys, että muuntorangaistuksen tärkein tehtävä on olla luontaisuuritukseen pakottavana tekijänä. Muuntorangaistuksen olemassaolon pitäisi muodostua sakkoon tuomitulle niin ankaraksi uhaksi, että hän pyrkisi kaikin keinoin suoriutumaan sakkonsa rahassa.²⁶

²⁵ Jos tällöin esim. henkilön rangaistuslaitoksessa oloaika ei laisinkaan pitenisi, vaikka sakot joutuisivatkin muuntorangaistuksena sovitettaviksi, on aivan ymmärrettävää, että hän pyrkisi sovittamaan sakkonsa muuntorangaistuksena. Tällainen tapaus on mahdollinen silloin, kun välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen määrä on kuuden kuukauden ja vuoden välillä ja kun samalla vapausrangaistuksen ja muuntorangaistuksen yhteenlaskettu määrä ei ylitä vuotta. *Palmgrenin* puolustusta vastaan (JFT 1948 s. 110 viite 19), jonka mukaan vankilaviranomaiset voisivat harkintavaltaansa käyttäen olla laskematta vankia harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen huomattaessaan hänen haluavan välttää sakkojensa maksamista, voidaan huomauttaa, että *vankeinhoitoviranomaisten* on hyvin vaikea tietää, milloin vanki on tuollaiseen menettelyyn pyrkinyt, ja että vangit tulisivat joka tapauksessa ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen toivossa yrittämään sellaista menettelyä. Voimassa olevan oikeuden kannalta emme voi sitä paitsi yhtyä *Palmgrenin* käsitykseen, että viranomaisilla olisi yksinomaan hänen esittämillään perusteilla oikeus olla laskematta vankia harkinnalliseen ehdonalaiseen vapauteen. Harkintavaltaa käyttäessäänkin on viranomaisten nimittäin noudatettava lakiin sisältyviä määräyksiä ja ohjeita. Ks. tästä järempänä s. 134 s. esitettyä.

²⁶ Ruotsissa oikeusosaston asiantuntijoiden laatimassa ehdotuksessa, joka koski sakkorangaistuksen täytäntöönpanon ja muuntamisen uudistamista ja joka on päivätty marraskuun 15 päivänä 1935, tähdennetään erikoisesti pyrkimystä saada sakot perityksi luontaisuuritukseksi ja tällöin muun ohella korostetaan muuntorangaistuksen merkitystä luontaisuuritukseen pakottavana tekijänä. Ks. *Promemoria angående ändrade bestämmelser rörande verkställighet och förvandling av bötesstraff*, erikoisesti s. 30 s. ja s. 33. Ruotsin kyseessä olevassa reformissa, joka toutettiin huhtikuun 9 päivänä 1937 annettulla ja tammikuun 1 päivänä 1939 voimaan tulleella lailla, noudatettiin niitä suuntaviivoja, jotka *Thyrén* oli hahmoitellut. Teoksessaan *Principerna för en strafflagsreform I* *Thyrén* lausuu (s. 70 s.) kosketellussa suhteessa mm.: »Det är — — — icke nog att göra bötesstraffets afskräckande verkan mera jemn: man måste äfven söka bringa det derhän, att böterna i så många fall som möjligt verkligen betalas, ty huru man än bestämmer den åtgärd, som måste inträda, om böterna icke erläggas, så är dess tillgripande alltid mindre önskvärdt. Alla redan proportionaliserandet af böterna kan i många fall anses verksamt i riktning att underlätta betalning, i det bötesbeloppet för den fattige bringas i öfverensstämmelse med hans förmögenhetsställning. Men de förnämsta

Kun on haluttu osoittaa, millaisiin kohtuuttomuuksiin sakon huomioimatta jättäminen ehdonalaiseen vapauteen laskemisesta kysymyksen ollen johtaisi, on myös vedottu siihen, että voimassa olevan oikeutemme mukaan sakkoa olisi pidettävä vankeusrangaistusta lievempänä reaktiomuotona ja että niin muodoin olisi väärin, jos ankarampaa rangaistusta kärsivällä olisi suuremmat mahdollisuudet vapautua rangaistuslaitoksesta kuin lievempää rangaistuslajia sovitavalla.²⁷

Käsityskantaa, jonka mukaan sakkorangaistusta aina olisi pidettävä vankeutta lievempänä reaktionä, ei kuitenkaan voitane hyväksyä. Ennen rangaistusten yhdistämistä koskevan lainsäädännön uudistamista oli kysymyksellä vankeus- ja sakkorangaistuksen keskinäisestä ankaramuudesta tärkeä käytännöllinen merkitys, koska sakko yhdistettiin vapausrangaistukseen ja koska perusrangaistukseksi oli silloinkin asetettava in concreto ankarin rangaistus. Tällöin katsottiin rikoslain 7 luvun 5 §:n 1 momentista käyvän selvästi ilmi, että sakkoa oli pidettävä vankeutta ankarampana, jos sitä vastaava muuntorangaistus oli välittömästi tuomittua vankeusrangaistusta pidempi.²⁸ Vaikka rikoslain 7 luvun 5 §:n alkuperäiset säännökset onkin kumottu, ei tuosta lainkohdasta ilmi käyneen rikoslain periaatteellisen kannan voida katsoa muuttuneen.²⁹

medlen att åstadkomma nämnda verkan äro dels att så mycket som möjligt genomföra principen om böternas afbetalbarhet i små portioner, dels att öfva en starkare pressen på den dömden än för närvarande, genom att göra det subsidära straffet väsentligt mera afskräckande än nu: det kan nemligen icke betvivlas, att i flertalet fall af nu förekommande förvandlingsstraff den dömden mycket väl kunnat betala böterna, om han allvarligen velat.» Ks. myös *Krabbe*, *Forbrydelser og Straf* s. 38; *Skeie*, *Den norske strafferet* s. 351; *Strahl*, *Om påföljder för brott* s. 55. Muuntorangaistuksen pakotteellisesta vaikutusmuodosta lausuu *Clerc/Steck* (*Grundzüge des Schweizerischen Strafrechts, Allg. Teil*, s. 116): »Auf französisch wird dies sehr betreffend bezeichnet mit »contrainte par corps»: die drohende Freiheitsstrafe ist ein Druckmittel, um den Schuldner zur Bezahlung der Buse zu veranlassen.» Vrt. myös *Granfelt*, I vilka hänseenden påkallas reformer betr. bötesstraffet, *JFT* 1941 s. 22; *Gullstrand*, Om skärpt frihetsstraff såsom förvandlingsstraff för böter s. 17; *Sund*, *Bøttestraff og subsidiaer frihetsstraff*, *NKA* 1938 s. 144.

²⁷ Polemisoidessaan edustamaamme käsityskantaa vastaan *Bo Palmgren* lausuu (*JFT* 1948 s. 110): »Då det allmänt anses, att fängelsestraff är en svårare straffart än böter, så att t.ex. sex månaders fängelse utgör ett strängare straff än 180 dagsböter, så måste man anse att JK:s och Honkasalos tolkningar leda till otillfredsställande resultat. Det kan icke vara riktigt att den fånge, som har svårare straff att undergå, skall ha mycket större möjligheter att bli frigiven från straffanstalten.»

²⁸ Ks. *Pehkonen*, *LM* 1930 s. 159 ss.; vrt. kuitenkin *Ignatius*, *LM* 1924 s. 77 ss.

²⁹ *Salmiala*, *DL* 1948, oikeustapauksia s. 84.

Niinpä korkein oikeus onkin täysistunnossaan 16. 6. 1948, jolloin vankeuden ja sakon ankaramuutta koskeva kysymys oli nimenomaisen ratkaisun kohteena, asettunut tässä esitetylle kannalle.^{30 31} Kommentoidessaan puheena olevaa korkeimman oikeuden päätöstä on professori *Salmiala* sitovasti perustellut tulkinnan oikeellisuuden.³² Omaksumaamme tulkintaa vastaan tehdyt huomautukset menettävät tämänkin huomioon ottaen merkitystään.

Tietysti olemme valmiit myöntämään, ettei ole oikein, jos sakkorangaistus muodostuu muihin rangaistulajeihin verrattuna suhteettoman ankaraksi henkilölle siitä syystä, että hän ei ole varattomuutensa vuoksi kyennyt sakkojaan rahassa suorittamaan. Asiaan on saatava korjaus kuitenkin muulla tavoin kuin myöntämällä muuntorangaistuksen tarkoituserien vastaisesti etuisuuksia yleensä sakkonsa maksamatta jättäneille.³³ Näin ollen emme voikaan antaa de lege ferenda yhtä vähän kuin de lege latakaan merkitystä väitteille edustamamme kannan oikeudettomuudesta.

Olemme päätyneet samaan tulokseen kuin professori *Honkasalo*, ettei sakkojen muuntorangaistusta voida ottaa huomioon ehdonalaiseen vapautteen päästämisen ajankohtaa laskettaessa, olivatpa muuntorangaist-

³⁰ Oikeustapaus on selostettu DL:n oikeustapausosastossa vuonna 1948 s. 81 ss. (n:o 59).

³¹ *Honkasalo* on esittänyt samanlaisen tulkinnan teoksessaan Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta s. 22 s.

³² *Salmiala*, DL 1948, oikeustapauksia s. 81 ss.

³³ Esimerkiksi Ruotsin lainsäädännössä on puheena oleva epäkohta poistettu siten, että sakkojen muuntorangaistus pyritään tuomitsemaan ehdollisesti silloin, kun luontais suorituksen saamatta jääminen on johtunut tuomitun varattomuudesta (ehdollisesta tuomiosta 22. 6. 1939 annetun lain 4 §). Mainittakoon, että sakkojen muuntamista koskeva asia otetaan tuomioistuimessa käsiteltäväksi vasta, ellei sakkoja ole saatu perityiksi, sekä, että spekuloinnin ehkäisemiseksi on voimassa määräys, jonka mukaan sakkoja ei ulosmitata eikä niitä saa enää suorittaa sen jälkeen, kun muuntorangaistuksen määräävä päätös on annettu (ks. sakkorangaistusten täytäntöönpanolaki 9. 4. 1937 5, 7, 10 §§). Ruotsin reformista ks. esim. *Wetter*, *Ny svensk lagstiftning om verkställighet av bötesstraff*, NKA 1937 s. 306 ss.; *Sandström*, 1937 års lagstiftning om verkställighet av bötesstraff, SvJT 1939 s. 35 ss. ja *Regner*, *Svensk lagstiftning rörande verkställighet av bötesstraff*, NTFS 1937 s. 307 ss. Serlachiuksen rikoslainehdotuksessa esitettiin meillä otettavaksi käytäntöön suunnitteleen samanlainen sakkojen täytäntöönpanojärjestelmä, mikä Ruotsissa nykyisin on voimassa. Ks. *Serlachius*, Ehdotus uudeksi rikoslaiksi, I yleinen osa. Myöskin *Honkasalon* vuonna 1939 laatima ehdotus sakkorangaistuksen täytäntöönpanon uudeksi järjestelyksi noudattaa samoja suuntaviivoja. Ks. tästä *Honkasalo*, *Tulenheimon juhlaulkaisu* s. 169—201. Ks. lisäksi *Granfelt*, JFT 1941 s. 26.

tukset laskettu yhteen keskenään tai muiden vapausrangaistusten kanssa.³⁴

Myöskin käytäntö, joka aluksi oli sillä kannalla, että sakon muuntorangaistus voitaisiin välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen tavoin huomioida ehdonalaiseen vapauteen laskemisen aikaa määrättäessä, on nykyisin tässä omaksutulla kannalla. Oikeuskansleri *Huttusen* kirjelmän johdosta ilmoitti vankeinhoitovirasto huhtikuun 1 päivänä 1942 päivätyllä kirjelmällään vankilain johtajille tiedoksi ja noudatettavaksi, etteivät rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n säännökset määräaikaista vapausrangaistusta kärsivän vangin päättämisestä ehdonalaiseen vapauteen koskeneet sakkorangaistusten muuntorangaistusta kärsivää vankia niissäkään tapauksissa, joissa sakkojen muuntorangaistukset oli mainitun asetuksen ja luvun 1 §:n 3 momentin mukaan keskenään yhteenlaskettava. Kirjelmässä ei siis edellytetty sitä, että sakon muuntorangaistus jätettäisiin ehdonalaisen vapauttamisen aikaa määrättäessä huomioimatta myös silloin, kun muuntorangaistus on laskettu yhteen välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen kanssa. Tällaiset vangit laskettiin edelleen ehdonalaiseen vapauteen kaikkien rangaistusten yhteenlasketun ajan perusteella. Näin meneteltiin siihen saakka, kunnes eduskunnan oikeusasiamies *Laisaari* eräiden kantelukirjoitusten johdosta kesäkuun 7 päivänä 1948 antamasaan kahdessa päätöksessä asettui toiselle kannalle. Noissa päätöksis-

³⁴ Saman tulkinnan on esittänyt myös *Reino Ellilä*, LM 1941 s. 446 viite 6 ja DL 1948 s. 259 s. sekä Tutkintavankeuden lukeminen rangaistuksen vähennykseksi s. 316 viite 26. Ks. myös *Uitto*, Sakkovangin mahdollisuudesta päästä ehdonalaiseen vapauteen, LM 1949 s. 203 ss. Oikeuskansleri *Huttunen*, joka perusti ratkaisunsa, paitsi »määräaikainen vapausrangaistus»-termin merkitykseen, myös siihen, ettei sakkojen muuntorangaistuksena kärsittävän vankeusrangaistuksen täytäntöönpano ole sellainen, että se soveltuisi ehdonalaisen vapauden järjestelmään, joka meillä on muodostettu progressiivisen täytäntöönpanojärjestelmän viimeiseksi asteeksi, katsoi, ettei sakkovanki voinut päästä ehdonalaiseen vapauteen, jos sakot oli keskenään yhteenlaskettu. Sen sijaan *Huttunen* piti mahdollisena, että muuntorangaistus voitaisiin ottaa huomioon silloin, kun se on yhteenlaskettu välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen kanssa, koska silloin rangaistuksen alusta lähtien on sovellettava ehdottoman vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä. Ks. oikeuskansleri *Huttusen* lausunto n:o 448, OK:n kertomus vuodelta 1942 s. 27 s. Tulkinnan epäjohdonmukaisuudesta ks. *Honkasalo*, Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta s. 100 viite 12. Sen mielipiteen, että sakkojen muuntorangaistus voitaisiin aina huomioida ehdonalaisen vapauden säännösten kohteena, ovat taasen esittäneet *Palmgren* (JFT 1948 s. 102—111) ja *Kekomäki* (LM 1940 s. 309 s.).

sä, jotka vankeinhoitovirasto lähetti kesäkuun 19 päivänä 1948 päivätyllä kirjelmällään n:o 6/3289-48 vankilain johtajille tiedoksi ja noudattavaksi, katsottiin, että välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen kanssa yhteenlaskettua sakon muuntorangaistusta ei saisi ottaa huomioon määrättäessä ehdonalaiseen vapauteen laskemisen ajankohtaa.³⁵

Selvänä ei voida pitää myöskään kysymystä, voidaanko arestirangaistus, joka sotaväen rikoslain 28 a §:n mukaan on laskettu yhteen välittömästi tuomitun kuritushuone- tai vankeusrangaistuksen kanssa, ottaa huomioon, kun määrätään ajankohtaa, jolloin vanki voidaan laskea ehdonalaiseen vapauteen. Sotaväen rikoslain mainituissa 28 a §:ssä, joka lisättiin lakiin 13 päivänä joulukuuta 1940, säädetään nimittäin, että »jos arestirangaistus ja muu vapausrangaistus, joita ei ole toisiinsa yhdistettävä, joutuvat samalla kertaa täytäntöönpantaviksi, noudatetakoon, mitä yleisessä laissa on säädetty vapausrangaistusten muuntamisesta ja yhteenlaskemisesta niitä täytäntöönpannassa». ³⁶ Nykyisin siis arestirangaistuksen muuntorangaistus, joka lasketaan yhteen välittömästi tuomitun kuritushuone- tai vankeusrangaistuksen kanssa, saattaisi tulla kysymykseen ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ajankoh-

³⁵ Siteroimme tarpeellisilta osin toista ko. päätöksistä: »Sitä vastoin olen asiakirjoista havainnut, että pantaessa Helsingin keskusvankilassa samalla kertaa täytäntöön Helsingin kaupungin raastuvanoikeuden marraskuun 22 päivänä 1945 julistamalla päätöksellä K. A. V:lle tuomittuja 9 kuukauden kuritushuone- ja 110 päiväsakon rangaistuksia on menetelty siten virheellisesti, että V., jonka rikoslain 2 luvun 5 §:n 1 momentin ja rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 §:n 3 momentin (339/44) mukaan oli katsottava ensin kärsivän koko sakkoa vastaavan muuntorangaistuksen, minkä hän oli, sakkoa koskevan täytäntöönpanoasiakirjan saavuttua helmikuun 21 päivänä 1946 vankilaan, saman kuun 23 päivän ja seuranneen toukokuun 15 päivän välisenä aikana kuritushuonerangaistuksena täydelleen kärsinyt, ja sen jälkeen jatkaneen 9 kuukauden välittömästi tuomitun kuritushuonerangaistuksen kärsimistä, on laskettu ehdonalaiseen vapauteen jo mainitun toukokuun 28 päivänä, eli kärsittyään sanotusta kuritushuonerangaistuksesta vain 3 kuukautta 13 päivää, vaikka hänen mainitun asetuksen 2 luvun 13 §:n mukaan olisi pitänyt kärsiä puheena olevasta 9 kuukauden kuritushuonerangaistuksesta vähintään 6 kuukautta. Huomioonottaen kuitenkin, mitä asiassa muutoin on käynyt ilmi, katson, ettei asia anna puoleltani aihetta muihin toimenpiteisiin, kuin että olen saattanut vankilaviranomaisten tietoon vastaisen varalta käsitykseni heidän menettelynsä virheellisyydestä.»

³⁶ SRL 28 a §:n säättämisen tarkoituksena oli mahdollistaa arestirangaistuksen kärsiminen vankilassa yhteenlaskettuna välittömästi tuomitun kuritushuone- ja vankeusrangaistuksen kanssa silloin, kun se on joutunut näiden kanssa samanaikaisesti täytäntöönpantavaksi. Ks. *Hallituksen esitys* eduskunnalle laiksi sotaväen rikoslain muuttamisesta, 1940 vuoden valtiopäivät esitys n:o 138.

taa määrättäessä niin pian, kun rangaistusten yhteenlaskettu aika on kuutta kuukautta pitempi.³⁷

Kun pyrimme ottamaan kantaa kysymykseen, voidaanko arestin muuntorangaistuksen katsoa mahtuvan rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen piiriin ehdonalaiseen vapauteen laskemisen suhteen, lieene ensin ratkaistava se, voidaanko arestirangaistusta yleensä pitää vapausrangaistuksena. Sotaväen rikoslain 28 a §:ssä käytetty sanonta »arestirangaistus ja muu vapausrangaistus» tuntuisi viittaavan siihen, että näin voitaisiin tehdä. Koska arestirangaistus on myös määrääkainen, näyttäisi siis siltä, että rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:ssä käytetyt sanonnat eivät estäisi arestirangaistuksen huomioon ottamista määrättäessä ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ajankohtaa.

Kuitenkaan ei voitane kieltää, etteikö yleisten vapausrangaistusten ja sotilaallisten järjestysrangaistusten välillä olisi oleellinen ero, olipa järjestysrangaistus määrätty kurinpitotoimin tai oikeuden tuomitsemana. Järjestysrangaistus eroaa nimensäkin mukaisesti yleisistä rikosoikeudellisista rangaistuksista jo siinä, että sen yleisestäv vaikutus on tarkoitettu ulottumaan pääasiallisesti vain rangaistun virka- tai palvelusympäristöön. Myöskin järjestysrangaistuksen erityisestävä tarkoitus rajoittuu yleensä vain järjestysrikkomuksiin syyllistyneen pidättämiseen vastaisuudessa rikkomasta kuria ja järjestystä.³⁸ Tämän vuoksi järjes-

³⁷ Arestirangaistusta voidaan tuomita ja määrätä: kovennettua arestia enintään 8, tahi rangaistuksia yhdistettäessä enintään 12 vuorokautta ja muunlaista arestia enintään 30 tahi yhdistettäessä enintään 45 vuorokautta. Kun niissäkin tapauksissa, joissa arestirangaistukset on laskettava keskenään yhteen, kovennetun arestin enimmäisajaksi on määrätty 16 vuorokautta ja yksinkertaisen, koti- ja vartioarestin maksimiksi 60 vuorokauden aika, ei ehdonalaiseen vapauteen pääseminen tule rangaistusajan lyhyiden vuoksi näissä tapauksissa edes kysymyksenalaiseksi.

³⁸ Vrt. tekstissä esitetyn johdosta *Agge*, Några synpunkter på ämbetsbrotten, Tulenheimon juhlaulkaisu s. 16; *Wetter*, Ämbetsstraffen i ny lagstiftning, Festschrift för Engströmer s. 217 ja *Palme*, Om disciplinär bestraffning av tjänstemän, erikoisesti ss. 64—89. *Palme* lausuu kosketellussa suhteessa mm.: »Disciplinrätens individualpreventiva syftemål inskränker sig till att inverka så på en tjänsteman, att han för framtiden underlåter att begå disciplinförseelser och ämbetsbrott, medan straffrättens motsvarande uppgift är betydligt vidare, då den går ut på att genom psykisk inverkan förbättra en person, som gjort sig skyldig till brott, i den mån, att han för framtiden avstår överhuvud från brottsligt leverne, eller avskräcka eller genom fysiska medel söka förhindra honom att framdeles begå brott.»

tysrangaistuksen täytäntöönpanossa ei parannusaatteella juuri olekaan sijaa. Kun ehdonalaisen vapauden säännöstö perustuu individuaalipreventiiviselle aatteelle, ei arestirangaistus sellaisenaan ole sopiva po. säännöstön kohteeksi.

Jos tarkastetaan erikoisesti kurinpitotoimin määrättyä arestirangaistusta, joudutaan toisen vaikeuden eteen. Sotaväen rikoslain 28 a §:n määräysten on kyllä katsottava koskevan myös kurinpitotoimin määrättyjä arestirangaistuksia, mikä seikka käy ilmi mm. hallituksen esityksen po. pykälää koskevista perusteluista. Sitä vastoin on kysymyksenalaista, mahtuuko kurinpitotoimin määrätty arestirangaistus rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n säännösten piiriin, koska sanotun pykälän 1 momentissa puhutaan »määräajaksi vapausrangaistukseen tuomitusta». Kun nimittäin sotaväen rikoslaissa ja järjestyssäännössä puhutaan johdonmukaisesti kurinpitotoimin »määräystä» arestirangaistuksesta ja kun tuomitsemisella yleensäkin lakikielessä tarkoitettaneen tuomioistuimen ratkaisua, ei ainaakaan sanamuodosta kiinnipitävän tulkinnan perusteella voida tulla muuhun tulokseen kuin, että kurinpitotoimin määrätty arestirangaistus ei mahtuisi ehdonalaiseen vapauteen oikeuttavien rangaistuslajien joukkoon. Koska meillä yleensä asia on käsitetty siten, etteivät kurinpitotoimin määrätty järjestyserangaistus ja tuomioistuimen tuomitsema rangaistus luonteeltaan eroaisi toisistaan, olisi tuomioistuimen tuomitsemaan järjestyserangaistukseen suhtauduttava samalla tavoin.³⁹ Myöskään sotaväen rikoslaissa ja järjestyssäännössä ei tehdä eroa arestirangaistuksen täytäntöönpanoon nähden, olipa rangaistus tuomioistuimen tuomitsema tai kurinpidollisesti määrätty.⁴⁰ Jos arestirangaistus laske-

³⁹ *Sundström-Salmiala*, Sotatuomioistuinprosessioikeus I s. 12 s., vrt. s. 43 viite 15; *Hannula*, Sotilaallinen kurinpitoprosessi s. 6 s. ja s. 20; *Nyberg*, Sotilaalle kurinpitotoimin määrättyjen rangaistusten yhdistämisestä, LM 1933 s. 303 ss.; *Rautapää*, Sotilaallisten järjestyserikkomusten rankaisemisesta, DL 1942 s. 234 ss.; vrt. kuitenkin *Järvilehto*, Sotilaalle kurinpitotoimin määrättyjen rangaistusten yhdistämisen toisiinsa ja sota-oikeudessa tuomittuihin rangaistuksiin LM 1933 s. 52 ss.

⁴⁰ Ks. SRL 27, 28, 28 a ja 43 §§ sekä SJS 59, 61 ja 64 §§. Ks. myös oikeuskansleri *Charpentierin* kirje sotaväen päällikölle 11 päivästä kesäkuuta 1926, n:o 656, OKa:n kertomus vuodelta 1926 s. 38 s. Kuitenkin on huomattava, että kurinpitotoimin määrättyllä arestirangaistuksella ei ole konkurenssia katkaisevaa vaikutusta ja että sitä ei ole katsottu voitavan yhdistää tuomioistuimessa tuomittuun rangaistukseen. Ks. *Honkasalo*, Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta s. 18 sekä siinä mainittu oikeustapa, joka on myös selostettu Lakimiehessä v. 1943 s. 422 ss.

taan mukaan ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ajankohtaa määrättäessä, niin on sitäpaitsi vaikea ymmärtää, miten lain määräystä rangaistusten kärsimisen järjestyksestä voidaan noudattaa.⁴¹ Tällöin arestirangaistus vaikuttaa näet osaltaan myös koeajan pituuteen, eikä sitä voida selittää kokonaan kärsityksi tuomitun oltua arestia vastaavan muuntorangaistuksen ajan vankilassa, kuten sotaväen rikoslain 28 a §:ssä edellytetään.⁴²

Toisaalta voitaisiin kuitenkin viitata siihen, että kun arestirangaistus sovitetaan nykyisin yhtenä kokonaisuutena yhtäjaksoisesti täytäntönpantavan yleisen vapausrangaistuksen kanssa ja kun arestirangaistusta on pidettävä yleistä vapausrangaistusta lievempänä, niin olisi kohtuutonta, jos henkilö, jolla on myös arestirangaistusta kärsittävänä, joutuisi olemaan kauemmin rangaistuslaitoksessa kuin sellainen yhtä pitkää rangaistusta sovittava henkilö, jolla on ainoastaan yleistä vapausrangaistusta kärsittävänä. Kieltämättä argumentin painavuutta olemme sitä mieltä, että asiaan olisi saatava korjaus uudistamalla koko arestirangaistusta koskeva lainsäädäntö, johon nykyisillään sisältyy mainittua suurempiakin kohtuuttomuuksia.⁴³

⁴¹ SRL 28 a §:n 1 momentissa on nimittäin myös määräys: »Jos välittömästi tuomittu vapausrangaistus ja arestia vastaava muuntorangaistus on laskettu yhteen, katsottakoon tuomitun ensin kärsivän arestia vastaavan muuntorangaistuksen ja vasta sen jälkeen välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen.» Tämä säännös on tarpeen, jotta rikoksen uusimistapauksissa kävisi ilmi, paljonko ehdonalaiseen vapauteen laskettu on kärsinyt välittömästi tuomittua vapausrangaistusta. Arestirangaistus ei nimittäin konstituoisi missään tapauksessa uusimista, ei edes silloin, kun se on kärsitty välittömästi tuomittuun vapausrangaistukseen yhdistettynä.

⁴² *Honkasalo*, Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta s. 100.

⁴³ Yleensä voidaan asettaa kysymyksenalaiseksi, onko syytä sallia pienistä järjestyksellisyysrikkomuksista määrätä vapausrangaistuksia laisinkaan. Mutta ennen kaikkea on arveluttavana pidettävä sitä, että sotaväen rikoslaissa ja järjestyssäännössä sallitaan säännöllisesti juriidista koulutusta omaamattomien henkilöiden määrätä vähäpätöisimmistäkin rikkomuksista pitkäaikaisia arestirangaistuksia. Nykyisen asiaintilan kestäämättömyys paljastuu täydelleen, kun ottaa huomioon, että sota-tuomioistuinlain 77 §:n 3 momentissa olevan määräyksen mukaan arestirangaistus on muunnettava vankeudeksi, ellei tuomittu rangaistuksen tullessa täytäntönpantavaksi ole enää sotilaallisen kurinpitovallan alainen. Kun mainitun säännöksen katsotaan koskevan myös kurinpidollisesti määrättyä arestirangaistusta, saattaa käydä niin, että nuori henkilö, jollaisia varusmiespalvelustaan suorittavat tavallisesti ovat, joutuu olemattoman hairahduksensa vuoksi loppuelämänsä kantamaan »linnassa istuneen» leimaa. (STL 77 §:n 3 momentin tulkinnasta ks. oikeuskansleri *Charpentierin* kirje n:o 656/1926, OKa:n kertomus vuodelta 1926 s. 38 s.)

Mitä käytäntöön tulee, on eduskunnan oikeusasiamies asettunut sille kannalle, että arestirangaistus olisi otettava huomioon ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ajankohtaa määrättäessä. Elokuun 31 päivänä 1948 annetussa oikeusasiamiehen päätöksessä, josta hänen kantansa käy ilmi ja jonka vankeinhoitovirasto lähetti seuranneen syyskuun 9 päivänä vankilain johtajille tiedoksi ja vastaavanlaisissa tapauksissa noudatettavaksi, oli kysymys tuomioistuimen tuomitsemasta arestirangaistuksesta.⁴⁴ Kurinpitotoimin määrätyn arestirangaistuksen kohdalta asia ei ole tiettävästi joutunut oikeusasiamiehen harkittavaksi.

⁴⁴ Päätöksen merkittävyyden vuoksi siteroimme sen sisällön kokonaisuudessaan: »Minulle osoittamassaan kirjoituksessa E. E. V. on esiintunut, että hänet oli tuomittu Maarian ynnä muiden pitäjien kärjäkunnan kihlakunnanoikeuden kesäkuun 6 päivänä 1947 julistamalla päätöksellä säännöstelyrikoksesta, juopumuksesta ja väkijuomien hallussapidosta julkisessa huvitilaisuudessa yhteensä 180 päiväsakkoon ja varkauden yrityksestä 6 kuukaudeksi vankeuteen sekä julistettu lisäksi menettämään se ehdonalainen vapaus, johon hänet oli syyskuun 3 päivänä 1946 päästetty kärsittyään 7 kuukautta ja päivän Turun sotilaspiirin III kenttäoikeuden helmikuun 2 päivänä 1946 julistamalla päätöksellä tuomitusta vuoden ja kuukauden yhdistetystä kuritushuonerangaistuksesta kansalaisluottamuksen menettämisineen. Pantaessa Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilassa täytäntöön mainittuja rangaistuksia oli sakot muunnettu kuritushuoneeksi ja laskettu yhteen V:lle tuomitujen vapausrangaistusten kanssa, mutta oli sakkojen muuntorangaistus jätetty ottamatta huomioon määrättäessä sitä aikaa, milloin V. voitiin päästää ehdonalaiseen vapauteen. Koska viranomaisten menettely ei V:n käsityksen mukaan voinut olla lainmukainen, hän on pyytänyt ryhtymään toimenpiteisiin täytäntöönpanossa sattuneen virheellisuuden oikaisemiseksi.

Kirjoituksen johdosta olen hankkinut E. E. V:a koskevan otteen vankilan nimilehdestä sekä Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan johtajan ja vankeinhoitoviraston lausunnot. Nimilehdenotteesta käy ilmi, että edellä mainittujen rangaistusten kanssa oli lisäksi pantu yhteenlaskettuna täytäntöön Turun sotilaspiirin I kenttäoikeuden marraskuun 10 päivänä 1945 julistamalla päätöksellä varusteiden tuottamuksellisesta hukkaamisesta tuomittu 30 vuorokautta yksinkertaista arestia. joten V:n kärsittävänä olevaksi rangaistukseksi oli tullut vuosi 3 kuukautta 21 päivää kuritushuonetta. Lausunnossaan vankilanjohtaja on esiintunut, että laskettaessa sitä aikaa, milloin V. voitiin päästää ehdonalaiseen vapauteen, oli arestirangaistus jätetty tässä suhteessa huomioon ottamatta. Asiakirjoista käy lisäksi selville, että V. oli elokuun 4 päivänä 1948 päästetty pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen.

Tämän asian olen tutkinut ja katson hankituista selvityksistä käyvän ilmi, että pantaessa Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilassa yhteenlaskettuna täytäntöön Turun sotilaspiirin I kenttäoikeuden marraskuun 10 päivänä 1945 julistamalla päätöksellä E.E.V:lle tuomitua 30 vuorokauden yksinkertaista arestia ja Maarian ynnä muiden pitäjien kärjäkunnan kihlakunnanoikeuden kesäkuun 6 päivänä 1947

11 §. Harkinnanvaraisen ehdonalaiseen vapauteen päästämisen muodolliset edellytykset

Harkinnanvarainen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen, josta säädetään rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 1 ja 2 momenteissa, on individuaalipreventiivisen periaatteen ilmaus ja perustuu ajatukselle vapauttaa vanki rangaistuslaitoksesta mahdollisesti niin pian kuin jatkuvaa vankilassaoloa ei katsota tarpeelliseksi. Harkinnanvaraisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen aineellisena edellytyksenä tämän vuoksi on, että vangin voidaan toivoa vastaisuudessa viettävän nuhteetonta elämää. Ennen kuin kuitenkin voidaan ryhtyä edes harkitsemaan sitä, olisiko rangaistuksen täytäntöönpanon jatkaminen vankilassa enää vangin yhteiskuntaan sopeuttamista silmällä pitäen tarpeen vaatima, on rangaistuksen täytäntöönpanon tullut jatkua määrätyn ajan ja vangin on tullut kärsiä vankilassa tietty osa rangaistuksesta. Tällaiset edellytykset perustuvat etupäässä sovitus- ja yleisestävien näkökohtien vaatimuksille mutta myös osittain ajatukseen, että aivan lyhyellä laitospäästelyllä ei voi olla vankiin nähden kasvattavaa vaikutusta. Käsittelemme ensin noita yleisiä rangaistuksen kestoaikaa

julistamalla päätöksellä hänelle tuomittuja yhteensä 180 päiväsakon sakkorangaistuksia ja 6 kuukauden vankeusrangaistusta sekä samalla päätöksellä täytäntöön pantavaksi määrättyä, aikaisemmasta kuritushuonerangaistuksesta kärsimättä olevaa 5 kuukauden 29 päivän rangaistusjäännöstä, on V., jolle tuomittujen edellä mainittujen rangaistusten täytäntöönpano oli alkanut kesäkuun 6 päivänä 1947, päästetty ehdonalaiseen vapauteen elokuun 4 päivänä 1948, eli sen jälkeen, kun hän oli sovittanut sanotut 180 päiväsakkoa 135 päivällä kuritushuonetta ja kärsinyt 9 kuukautta 13 päivää hänelle tuomituista vapausrangaistuksista, vaikka V. olisi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n ja sotaväen rikoslain 28 a §:n (721/40) säännökset huomioon ottaen pitänyt laskea ehdonalaiseen vapauteen viimeistään silloin, kun hän oli sakkorangaistukset sovitettuaan kärsinyt viisi kuudesosaa, eli 9 kuukautta 10 päivää hänelle tuomittujen kysymyksessä olevien vapausrangaistusten, 30 vuorokauden yksinkertaisen arestin, 6 kuukauden vankeusrangaistuksen ja täytäntöön pantavaksi määrätyn 5 kuukauden 29 päivän kuritushuonerangaistuksen yhteenlasketusta määrästä, 11 kuukaudesta 6 päivästä kuritushuonetta. Tämän vuoksi ja kun en ole havainnut viranomaisten menettelleen V:lle tuomittujen rangaistusten täytäntöönpanossa muussa suhteessa lainvastaisesti tai virheellisesti, katson siihen nähden, mitä asiassa muutoin on käynyt ilmi, ettei V:n kirjoitus aiheuta puoleltani muita toimenpiteitä, kuin että tulen saattamaan vankeinhoitoviranomaisten tietoon käsitykseni siitä, minkä edellä olevan mukaan olen katsonut virheelliseksi Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan johtajan menettelyssä. Helsingissä elokuun 31 päivänä 1948.»

koskevia edellytyksiä, joita voimme nimittää ehdonalaiseen vapauteen laskemisen muodollisiksi edellytyksiksi. Muodollisiin edellytyksiin kuuluvana voidaan myöskin pitää vangin antamaa suostumusta ehdolliseen vapauttamiseensa. Niitä edellytyksiä taasen, joista muodolliset edellytykset täyttävän vangin ehdonalaiseen vapauteen laskeminen lopullisesti riippuu, voimme nimittää aineellisiksi edellytyksiksi, ja lienee niitä sopivin käsitellä muodollisten edellytysten jälkeen.

Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 1 momentissa sanotaan mm.: »Jos määräajaksi vapausrangaistukseen tuomittu on kärsinyt puolet siitä tai, milloin rikos on tehty ennen kuin viisi vuotta on kulunut siitä, kun vanki on täydelleen kärsinyt viimeksi tuomitun vapausrangaistuksen tai päästetty pakkotyölaitoksesta taikka päässyt ehdottomasti vapaaksi pakkolaitoksesta, kaksi kolmannelta siitä, ja rangaistuksen täytäntöönpano on kestänyt vähintään kuusi kuukautta, siihen luettuna tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tekemä vähennys, oikeusministeriö voi, — — —, vangin omalla suostumuksella määrätä hänet päästettäväksi ehdonalaiseen vapauteen.»

Lainkohdasta käy siis ilmi, että vapausrangaistukseen tuomitulla on yleensä mahdollisuus päästä harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen kärsittyään puolet hänelle tuomitusta vapausrangaistuksesta. Kuitenkin siinä tapauksessa, että vanki on tehnyt kärsittävänä olevan rangaistuksen aiheuttaneen rikoksen ennen kuin viisi vuotta on kulunut siitä, kun hän oli täydelleen kärsinyt hänelle viimeksi tuomitun vapausrangaistuksen tai päästetty pakkotyölaitoksesta taikka päässyt ehdottomasti vapaaksi pakkolaitoksesta, hänen on kärsittävä kaksi kolmannelta rangaistuksestaan. Koska mainittuihin eri luokkiin kuuluvista on käytetty myös nimitystä ensikertainen ja toiskertainen vanki, käytämme mekin niitä lyhyiden vuoksi seuraavassa esityksessämme.¹

¹ Vankeinhoitoviraston antamassa »Vankien arvostelujärjestelmässä» käytetään tässä suhteessa termejä »ensikertalainen» ja »toiskertalainen vanki». Eduskunnan oikeusasiamies on 14. 5. 1945 antamassaan päätöksessä n:o 806 (OA:n kertomus vuodelta 1945 s. 46) käyttänyt sanontaa »ensikertainen ja toiskertainen rikoksen tekijä». Samassa päätöksessä käytetään ehdolliseen vapauttamiseen nähden ankarampaan kategoriaan asetettavasta myös nimitystä »rikoksenuusija». Haluaisimme kuitenkin välttää puhumasta tässä yhteydessä rikoksenuusijasta ja säilyttää tuon termin yksinomaan rikoslain 6 luvun mukaan rikoksen uusijana käsiteltäviä varten. Ks. vielä Ote oikeusministeriön päätösluettelosta 21. 1. 1946, n:o K 13/3445—45, missä käytetään termejä »vankeinhoidollisesti ensikertalainen ja toiskertalainen».

I Ensikertaiselta vangilta vaaditaan, että hän on sovittanut vähintään puolet rangaistuksestaan, ja toiskertaiselta, että hän on sovittanut kaksi kolmasosaa siitä

Kysymys siitä, milloin kärsittävänä olevan rangaistuksen aiheuttanut rikos on tehty, ei tuottane vaikeuksia, koska se ei joudu täytäntöönpanoasteella laisinkaan itsenäisen harkinnan kohteeksi. Täytäntöönpanija saa nimittäin tiedon rikoksen tekoajasta täytäntöönpanoasiakirjoista hänen voimatta edes harkita, onko tuomioistuimen sitä koskeva määrittely todellisuutta vastaava.²

Yhtä yksinkertainen ei sen sijaan ole kysymys siitä, missä tapauksissa henkilö joutuu ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen nähden ankarampaan kategoriaan ja mistä hetkestä ankarampaan luokkaan asetettava viiden vuoden määräaika alkaa kulua.

Lain sanontaa »kärsinyt viimeksi tuomitun vapausrangaistuksen» on pidettävä sikäli selvänä, että sitä, joka on kärsinyt aikaisemmin sakkojen muuntorangaistusta, ei voida pitää toiskertaisena vankina. Myöskään arestirangaistusta enempää kuin sen muuntorangaistustakaan sovittanutta ei käsityksemme mukaan voida pitää toiskertaisena vankina. Huomattava nimittäin on, että arestirangaistuksen sovittaminen silloin, kun se ei ole tapahtunut muuntorangaistuksena vankilassa, poikkeaa niin paljon varsinaisen vapausrangaistuksen täytäntöönpanosta, ettei arestirangaistusta sovittanutta voida samaistaa henkilöön, joka on kärsinyt vankilassa yleistä vapausrangaistusta. Jos vapausrangaistukseen tuomittu on aikaisemmin kärsinyt arestirangaistusta, ei se vielä todista, etteikö yleisen vapausrangaistuksen täytäntöönpanon kautta voitaisi vaikuttaa häneen tehokkaasti. Sitä paitsi on huomattava, että kärsityistä arestirangaistuksista ei yleensä tehdä täytäntöönpanoilmoitusta rikosrekisteriin ja että niin muodoin täytäntöönpanoviranomaisten olisi usein mahdotonta saada selvyyttä, onko vapausrangaistusta kärsivä sovittanut aikaisemmin arestirangaistusta.³

Lakia on ilmeisesti niin tulkittava, että joutuakseen käsiteltäväksi toiskertaisena vankina aikaisemmin tuomitun vapausrangaistuksen tu-

² Kysymyksestä, milloin rikos on katsottava tehdyksi, ks. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus, yleiset opit s. 152 ss.

³ Arestirangaistuksesta tehdään ilmoitus rikosrekisteriin ainoastaan silloin, kun henkilö on tuomittu SRL:n 141 §:n nojalla järjestysrangaistukseen. Tällöin tehdään myös järjestysrangaistuksen täytäntöönpanosta ilmoitus rikosrekisteriin. Ks. 19 jouluk. 1940 annettu rikosrekisteriasetus 1 § 2 k., 10 ja 13 §§, vrt. tämän johdosta *Reino Ellilä*, Uusi rikosrekisteriasetus, LM 1941 s. 442 s.

lee olla joko kokonaan tai osaksi kärsitty, ennen kuin tuomittu tekee uuden vapausrangaistuksen aiheuttavan rikoksen.⁴ Jos tuomittu siis on aikaisemmin saanut ehdollisen rangaistustuomion, voidaan hänet laskea ehdonalaiseen vapauteen kärsittyään puolet rangaistuksestaan, koska hänen ei tällöin voida katsoa *kärsineen* rangaistusta aikaisemman tuomion perusteella.⁵ Samalla tavoin on arvosteltava tapaus, jolloin henkilö on armahdettu aikaisemmin tuomitusta rangaistuksesta ennen kuin sen täytäntöönpanoon on ryhdytty.⁶ Jos rikoksentehnyt sitä vas-

⁴ Ks. Vankeinhoitoviraston yleiskirje n:o K. 12/1667—45, 7. 5. 1945.

⁵ Asia on luonnollisesti toinen silloin, kun tuomittu on menettänyt ehdollisen vapautensa ja kärsinyt ennen uuden rikoksen tekemistä välittömästi tuomitusta vapausrangaistusta.

⁶ Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös n:o 831 toukokuun 15 päivästä 1945 (OA:n kertomus vuodelta 1945 s. 46): »Minulle osoittamassaan kirjoituksessa Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilassa säilytettävä kuritushuonevanki A. A. L. esiintoi, että Porin raastuvanoikeus oli lokakuun 24 päivänä 1939 julistamallaan päätöksellä tuominut hänet kuolemantuottamuksesta ynnä muusta neljän kuukauden vankeusrangaistukseen, mitä hän ei kuitenkaan väliintulleen armahduksen johdosta ollut ehtinyt ensinkään suorittaa. Jouduttuaan tuomituksi Oulun raastuvanoikeuden helmikuun 19 päivänä 1943 julistamalla ja Turun hovioikeuden heinäkuun 19 päivänä 1942 antamalla päätöksellä erinäisistä varkausrikoksista viideksi vuodeksi yhdistettyyn kuritushuonerangaistukseen, oli syntynyt erimielisyyttä siitä, oliko L:a pidettävä ehdonalaiseen vapauteen pääsemiseen nähden ensikertaisena rikoksentekijänä, jolloin hänellä oli mahdollisuus päästä ehdonalaiseen vapauteen puolet vapausrangaistuksesta kärsittyään, vai toiskertaisena rikoksentekijänä, jolloin hän saattoi päästä ehdonalaiseen vapauteen vasta kaksi kolmannesta rangaistuksestaan kärsittyään. Tämän johdosta L. pyysi minua ryhtymään asian vaatimiin toimenpiteisiin.

Kirjoituksen johdosta hankin Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan johtajan sekä vankeinhoitoviraston lausunnot asiasta. Edellinen asettui lausunnossaan sille kannalle, että L. rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n mukaan, sellaisena miksi sen on muuttanut toukokuun 19 päivänä 1944 annettu laki, rikoksenuusijana voi päästä ehdonalaiseen vapauteen vasta kun hän oli kärsinyt puolet hänelle varkausrikoksista ynnä muusta tuomitusta viiden vuoden kuritushuonerangaistuksesta, koska hän aikaisemmin ei ollut kärsinyt vapausrangaistusta.

Tutkittuani asian katsoin, että oikeusministeriö voi, säädetyin edellytyksin, määrätä A. A. L:n rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n mukaan, sellaisena miksi tämän lainpaikan on muuttanut toukokuun 19 päivänä 1944 annettu laki, ehdonalaiseen vapauteen päästettäväksi hänen kärsittyään edellä mainitusta, viideksi vuodeksi yhdistetystä kuritushuonerangaistuksestaan puolet, koska armahduksen johdosta kärsimättä jäänyttä rangaistusta ei puheena olevassa suhteessa voida pitää kärsityn veroisena eikä siis myöskään L:a tuossa mielessä rikoksenuusijana.» Ks. myös Vhv:n kirje n:o K. 12/1667—45, 7. 5. 1945.

toin on armahdettu sen jälkeen, kun hän on jo osan rangaistuksestaan sovittanut, voidaan hänet laskea ehdonalaiseen vapauteen vasta hänen kärsittyään kaksi kolmasosaa viiden vuoden sisällä tekemästään uudesta rikoksesta tuomitusta rangaistuksesta.⁷ Armahtaminen saattaa tapahtua kuitenkin myös sellaisella lailla, jonka tarkoituksena on poistaa rikoslain alaiselta teolta taannehtivasti kaikki rikosoikeudelliset vaikutukset. Tällöin ei armahduksen saanutta voida asettaa uutta vapausrangaistusta täytäntöönpanossa ankarampaan kategoriaan.⁸ Myöskään silloin, kun henkilö on jo kärsinyt vapausrangaistusta, mutta sitten vapautettu joko ylemmän tuomioistuimen päätöksellä tai tuomion tultua puretuksi, ei häntä yksinomaan tämän perusteella voitane käsitellä ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen nähden toiskertaisena vankina.⁹

Epäselvyyttä on omiaan aiheuttamaan kysymys, voidaanko rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tehtyä vähennystä pitää nyt kosketellussa suhteessa rangaistuksen kärsimisestä.¹⁰ Jos tutkintavankeudessa ollut

⁷ Käytännössä saattaisi tällöinkin esiintyä vaikeuksia siihen kysymykseen nähden, onko vapausrangaistusta sovittavan katsottava kärsineen aikaisemmin tuomitusta rikoksesta määrättyä rangaistusta, joka sittemmin on armahdettu. Oikeinta lienee katsoa *Honkasalo-Ellilän* tavoin, että vapausrangaistus on osaksi kärsitty, kun yksi päivä siitä on kärsitty. Lyhyempiä aikoja ei merkitä näet rikosrekisteriin. Ks. *Honkasalo-Ellilä*, Rikosten uusimisesta s. 14. Mainitun tulkinnan kannalla on tietävästi täytäntöönpanoviranomaisten käytäntö ja sitä tukevana on viitattu myös siihen, että rangaistuksen täytäntöönpanon ei yleensä katsota keskeytyvän, jos vanki on rangaistuslaitoksen ulkopuolella ainoastaan yhden päivän aikana palaten yöksi vankilaan.

⁸ Jos henkilö esim. on vapautunut eräiden henkilöiden vapauttamisesta syytteen ja rangaistuksesta syyskuun 23 päivänä 1944 annetun asetuksen nojalla aikaisemmasta vapausrangaistuksestaan, ei tätä rangaistusta voida ottaa huomioon harkittaessa kysymystä hänen ehdonalaiseen vapauteen pääsemisestään, koska mainittu asetus poistaa siinä tarkoitetuilta teoilta rangaistavuuden ja rangaistusseuraukset. Ks. Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös n:o 1512 syyskuun 10 päivältä 1945, OA:n kertomus vuodelta 1945 s. 45 s. Ks. myös ote oikeusministeriön päätösluettelosta tammikuun 21 päivästä 1946, n:o K. 13/3445—45.

⁹ Jos tuomittu tyytyy päätökseen, voi hän aloittaa heti rangaistuksensa sovitamisen. Tosin hänellä itsellään ei ole tällöin valitusoikeutta, mutta päätös voidaan silti muuttaa ylemmässä tuomioistuimessa syytetylle edullisemmaksi. Ks. tämän johdosta *Tirkkonen*, *Reformatio in pejus*-kiellosta, LM 1936 s. 237 ss.

¹⁰ Tässä yhteydessä ei ole syytä tarkemmin selvittää, mitä rikoslain 3 luvun 11 §:n perusteella rangaistuksesta voidaan vähentää. Aikaisemmin, kun laissa ei ollut pidätysajan pituudelle asetettu ehdotonta määräaikaa, oli käytännöllistä merkitystä esim. kysymyksellä, voitiinko pidätysajan perusteella tehdä RL 3:11:n edellyttämää vähennystä. Tämä kysymys, johon käytännössä oltiin taipuvaisia vastamaan myönteisesti, on kuitenkin menettänyt merkityksensä sen jälkeen, kun 1 päi-

on tuomittu rangaistukseen, josta osa on pitkän tutkintavankeuden perusteella vähennetty, kun taas osa on sovitettu, ei kysymyksellä vähennyksen luonteesta ole nyt puheena olevassa suhteessa merkitystä. Sen sijaan esimerkiksi silloin, kun tuomitun vapausrangaistuksen katsotaan tulleen kokonaan sovitetuksi sen johdosta, että syytettyä on kauan pidetty tutkintavankeudessa, on asia toisin.¹¹ Saattaa myöskin käydä niin, että syytetty tuomitaan määräajaksi vapausrangaistukseen, josta tutkintavankeusajan perusteella tehdään tietyn suuruinen vähennys, ja rangaistuksen jäännös määrätään ehdolliseksi.¹² Molempiin viimeksi mainittuihin ryhmiin kuuluvia tapauksia on viime aikoina sattunut verrattain runsaasti.

Rikoslain 3 luvun 11 §:ssä käytetty sanonta »luettakoon rangaistuksesta, jonka hän on rikoksestaan ansainnut, kohtuullinen määrä pois» tuntuisi viittaavan siihen, että tutkintavankeuden perusteella tehtyä vähennystä ei voitaisi yleensä pitää ennakolta kärsittynä rangaistuksena vaan ainoastaan kohtuussyistä tehtynä vähennyksenä.¹³ Tällä tavoin asia on yleensä käsitettykin.¹⁴ *Serlachius-Särkilähti* lausuu rikoslain 3 luvun 11 §:ssä olevasta säännöksestä puhuessaan mm.: »Se ei sano muuta, kuin että tutkimusvankila tuottaa siihen määrään samantapaista kärsimystä kuin rangaistus, että sen aikaansaama kärsimys on otettava lukuun kun on punnittava kysymys, minkä rangaistuskärsimyk-

vänä heinäkuuta 1948 annetulla lailla pidätykselle asetettiin verrattain lyhyt enimmäiskesto aika. Mitä rangaistuksesta voidaan RL 3:11:n perusteella vähentää, ks. *Ellilä*, Tutkintavankeuden lukeminen rangaistuksen vähennykseksi s. 124 ss.

¹¹ Että näin voidaan menetellä, käy ilmi esim. Senaatin päätöksestä 22/2 1906. TB 1907 s. 31 a. n:o 29. Ks. myös *Grotenfelt*, Kommentar till strafflagen allmänna delen s. 98 s.; *Serlachius*, Suomen rikosoikeuden oppikirja I s. 244 s. ja *Ellilä*, mt. s. 226 ss. Vrt. kuitenkin *Forsman*, *Sträffrättens allmänna läror* s. 536.

¹² Joskin tuomioistuimien tällöinkin tavallisesti lausuu ainoastaan, että syytetylle tuomitun rangaistuksen täytäntöönpano on lykkäytyvä tietyn pituisen koeajan, lie-nee pidettävä ilman muuta selvänä, että määräys rangaistuksen ehdollisuudesta koskee ainoastaan vähennettyä rangaistusta.

¹³ Samaan viittaisi myöskin se, että säännös on sisällytetty lukuun, missä puhutaan »perusteista, jotka poistavat rangaistavuuden tahi sitä vähentävät».

¹⁴ Ks. *Forsman*, *Sträffrättens allmänna läror* s. 536; *Serlachius*, RL 3:11 ja rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2:13 toisiinsa verrattuina, LM 1913 s. 176 ss. *Grotenfelt* lausuu (JFT 1913 s. 107) mm., että »vid straffafdrag för oförskyld häktningstid ter sig naturligare och sakenligare att det straff, hvartill den skyldige gjort sig förfallen, endast utsättes i domen, men att denna slutligen lyder å det straff, som återstår efter det afdrag för häktningstiden egt rum». Ks. myös *Ellilä*, Tutkintavankeuden lukeminen rangaistuksen vähennykseksi s. 305.

sen rikoksentehtäjä on teollaan ansainnut. Sitävastoin jättää se kerrassaan avoimeksi kysymyksen, missä määrin tutkimusvankila muissa suhteissa paitsi mitä sen aikaansaamaan kärsimykseen tulee, kykenee korvaamaan rangaistuksen, tahi on sen kanssa yhteismittainen. Vastaus tähän kysymykseen ei ole haettava R.L. 3 luvun 11 §:stä vaan aivan toisista lainpaikoista.»¹⁵

Tässä yhteydessä voidaan panna merkille, että kun rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:ään ei ennen 21. 5. 1921 annettua lakia sisältynyt ohjetta, voitiinko tutkintavankeuden perusteella tehty vähennys ottaa huomioon ehdonalaan vapauteen vaadittavaa vähimmäisaikaa laskettaessa, vastattiin kysymykseen yleensä sekä käytännössä että tieteisopissa kieltävästi.¹⁶ Kun rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:ään otettiin mainituilla lailla määräys, että rikoslain 3 luvun 11 §:n mukainen vähennys on otettava huomioon ehdonalaan vapauteen päästämisen aikaa määrättäessä, ei sen voida katsoa muuttaneen lain kantaa tutkintavankeuden perusteella tehdyn vähennyksen luonteesta. Tutkintavankeusajan rinnastaminen viimeksi mainituissa suhteissa kärsittyyn vapausrangaistukseen on ilmeisesti aiheutunut pelkästään kohtuussyistä.¹⁷

Mitä tulee nimenomaan tutkintavankeuden perusteella tehdyn vähennyksen huomioon ottamiseen kärsityn rangaistuksen veroisena silloin, kun joudutaan määräämään, onko tuomittua rangaistusten täytäntöönpanon suhteen pidettävä ensikertaisena vaiko toiskertaisena vankina, on tämän johdosta huomautettava seuraavaa. Ensi- ja toiskertaisten vankien eri kategoriaan asettamisen rationa on ilmeisesti ollut se, että vanki, joka kärsittyään aikaisemmin rangaistusta on tehnyt uuden rikoksen, on tällä tavoin osoittanut, että rangaistus ei ole häneen vaikuttanut ja että hän ei ole nuhteettoman elämän viettämiseen

¹⁵ *Serlachius*, LM 1913 s. 178.

¹⁶ Ks. *Serlachius*, LM 1913 s. 176 ss.; *Sjöström*, Prosessuaalisesta menettelystä vapaus- ja sakkorangaistuksen täytäntöönpanossa, LM 1917 s. 24 s. Sama kanta käy ilmi Senaatin Oikeusosaston 31.1.1910 antamasta päätöksestä, joka on selostettu Lakimieheissä 1910 s. 97 ss. Ks. myös Lainopillisen Yhdistyksen keskustelukysymystä vuodelta 1913: »Skall oförskyllid häktningstid, som enligt 3 kap. 11 § strafflagen tillgodoräknats den dömde, tagas i betraktande vid tillämpningen af stadgandena om villkorlig frigifning, eller bör det straff, hvartill den dömde utan afdrag för häktningstiden gjort sig förfallen, läggas till grund för bedömandet?», sekä erikoisesti *Grotensfeltin* sitä koskevaa alustusta JFT 1913 s. 104 ss.

¹⁷ Vrt. *Ellilä*, Tutkintavankeusajan lukeminen rangaistuksen vähennykseksi s. 309.

ainakaan niin helposti ohjattavissa kuin ensi kerran rikokseen syyllistynyt. Voitaisiin syystä kysyä, miten sellainen henkilö, joka ei ole varsinaista vapausrangaistusta aikaisemmin kärsinyt laisinkaan, olisi voinut antaa aihetta otaksua, ettei rangaistuksen täytäntöönpano yleensä vaikuta häneen tehokkaasti. Yksinomaan kohtuussyistä olisi näin ollen vangille, joka aikaisemmin on ollut ainoastaan tutkintavankeudessa, suotava mahdollisuus päästä ehdonalaiseen vapauteen samoilla edellytyksillä kuin muukin sellainen vanki, joka ei ole viiden vuoden sisällä ennen rikoksen tekemistä kärsinyt vapausrangaistusta.¹⁸ Näin ollen päädyimme siihen tulokseen, että aikaisemmin vapausrangaistusta kärsineenä ei rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 1 momentin tarkoittamassa mielessä voida pitää henkilöä sillä perusteella, että hänelle tuomitusta vapausrangaistuksesta on tutkintavankeusajan perusteella tehty vähennys tai että rangaistus on kauan jatkuneesta tutkintavankeudesta johtuen katsottu täysin sovitetuksi.¹⁹

Samalla tavoin vastaisimme kysymykseen, onko ulkomailla kärsitty rangaistus, jonka tuomioistuin on lukenut rikoslain 1 luvun 5 §:n nojalla pois rikoksenteikijälle tuomitusta rangaistuksesta taikka jonka se on määrännyt pidettäväksi rikoksen rangaistuksena, huomioitava ratkaistaessa, onko vapausrangaistukseen tuomittua pidettävä ensi- vaiko toiskertaisena vankina. Tätä vastaan voitaisiin tehdä se huomautus, että ulkomailla kärsitty vapausrangaistus useissa tapauksissa on Suomessa kärsityn vapausrangaistuksen kaltainen ja että näin ollen henkilö, joka kärsittyään ulkomailla rangaistusta on syyllistynyt uuteen rikokseen, on antanut huonon prognoosin itsestään. Kun kuitenkin

¹⁸ Voidaan huomauttaa kohtuuttomuudesta, mikä ilmenisi siinäkin, että kahdesta henkilöstä, joille on annettu ehdollinen tuomio, se, jolta on omatta syyttään jatkuneen tutkintavankeusajan perusteella vähennetty rangaistusta, joutuisi vain tästä syystä uuden rikoksen tehdessään epäedullisempaan asemaan kuin henkilö, jonka rangaistuksesta tuollaista vähennystä ei ole tehty. Sama kohtuuttomuus on olemassa silloin, jos kaksi henkilöä tuomitaan samanarvoisesta rikoksesta ja toisen rangaistus katsotaan täysin sovitetuksi kun taas toisen rangaistus määrätään ehdolliseksi. On syytä ottaa huomioon, että silloin kun henkilön rangaistus voidaan katsoa täysin sovitetuksi tutkintavankeusajan perusteella, on säännöllisesti kysymys verrattain lyhyistä rangaistuksista, jotka olisi voitu tuomita ja ilmeisesti on useimmissa tapauksissa tuomittukin ehdollisina.

¹⁹ Ratkaisevaa merkitystä ei voida antaa sille, että tuomioistuin jälkimmäisestä tapauksesta kysymyksen ollen päätöksessään säännöllisesti katsoo rangaistuksen tulleen kokonaan sovitetuksi. Sitä paitsi on olemassa eroa sillä, että henkilö on todella kärsinyt rangaistuksen tai että hänen vain katsotaan sen kärsineen.

ulkomailla tuomittua rangaistusta ei Suomessa saa panna täytäntöön, ei säännökselle rikoslain 1 luvun 5 §:ssä voitane antaa muuta merkitystä ja vaikutusta kuin että se on rikoksentekijän hyväksi kohtuussyistä tehty vähennys, jota ei yleensä voida samastaa Suomessa kärsittyyn vapausrangaistukseen.²⁰

Jos vanki karkaa vankilasta taikka tekee siellä muunlaisen rikoksen, josta hänet on rikoslain 2 luvun 13 §:n mukaisesti tuomioistuimessa tuomittu vapausrangaistukseen, on häntä käsiteltävä toiskertaisena vankina.²¹ Harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen tarvittava kahden kolmanneksen määräaika lasketaan tällöin molemmista rikoksista tuomittujen rangaistusten yhteenlasketusta määrästä.²² Samassa asemassa on vanki, joka yleensä täytäntöönpanon ollessa keskeytyneenä syyllistyy uuteen rikokseen.^{23 24}

²⁰ Rikoslain 1 luvun 5 §:n perusteella tehdystä vähennyksestä ks. *Honkasalo*, Suomen rikosoikeus I s. 81 s.; *Forsman*, Straffrättens allmänna läror s. 534 ss.; *Grottenfelt*, Kommentar till strafflagen s. 26 ss. ja *Ellilä*, Tutkintavankeuden lukeminen rangaistuksen vähennykseksi s. 262 ss.

²¹ Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 3 luvun 12 §:n ja 4 luvun 13 §:n mukaan vankilan johtokunnan asiana on tällaisissa tapauksissa määrätä, mihin luokkaan vanki on luettava. Kuitenkaan häntä ei saa lukea ylimpään luokkaan. Luokan määrittäminen saa tapahtua vasta sen jälkeen, kun vankilassa tehdystä rikoksesta annettu rangaistuspäätös on saanut lainvoiman ja rangaistuksen täytäntöönpanoon vankilassa voidaan ryhtyä. Ks. Vhv:n yleiskirje n:o K. 6/796—48, 13.2.1948. Myöskin ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen nähden voidaan tällaista henkilöä käsitellä toiskertalaisena vasta päätöksen tultua lainvoimaiseksi. Eri asia on kuitenkin, onko tuollaisen vangin suhteen muuten olemassa ehdonalaiseen vapauteen laskemisen edellytykset, jos hän olisi kärsinyt puolet rangaistuksestaan ennen päätöksen lainvoimaiseksi tuloa. Ks. myös Vhv:n kirje vankilain johtajille 7.5.1945 n:o K. 12/1667—45.

²² Näin myös Vhv:n kirje 7. 5. 1945 n:o K. 12/1667—45.

²³ Vhv:n edellisissä viitteissä mainitussa kirjeessä vankilain johtajille kehoitetaan heitä noudattamaan tässä kerrottua menettelyä silloin, kun kesken rangaistuksensa täytäntöönpanon rintamalle siirretty henkilö on sen jälkeen tekemästään uudesta rikoksesta tuomittu rangaistukseen ja toimitettu vankilaan molempia rangaistuksia kärsimään, mikäli häntä ei ole välirauhansopimuksen perusteella vapautettu aikaisemmin tuomitusta rangaistuksesta. Tapauksia, jolloin vankilassa tapahtuva rangaistus tosiasiallisesti keskeytyy, on laissa mainittu useitakin. Ks. esim. rangaistusten täytäntöönpanoasetus 2: 1, 2: 3, 1 ja 4. Tällaisten ajanjaksojen lukemisesta rangaistusajaksi ks. jäljempänä s. 121 ss.

²⁴ Olemme lähteneet tekstissä siitä luonnollisesta edellyttämyksestä, että ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ajankohta määräytyy koko yhteisrangaistuksen kohdalla toiskertalaisuuden mukaan. Samalla tavoin on asianlaita silloin, kun täy-

Toiskertalaisena on käsiteltävä luonnollisesti sitäkin, joka on ehdon-alaisen vapautensa menettänyt uuden rikoksen johdosta, mistä hänet on tuomittu vapausrangaistukseen. Huomattava vain on, että kahden kolmanneksen määräaika on tällöin rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 4 momentissa olevan nimenomaisen määräyksen mukaan laskettava aikaisemmasta rangaistuksesta sovittamatta jääneen osan ja uudesta rikoksesta tuomitun rangaistuksen yhteenlasketun ajan mukaan.²⁵ Sen tapauksen varalta, että tuomioistuin on määrännyt ehdonalaisessa vapaudessa olevan menettämään ehdonalaisen vapautensa rikoksen johdosta, josta se ei ole kuitenkaan tuominnut vapausrangaistusta vaan esimerkiksi sakkoa, ei laissa ole mitään määräystä. Käsittääksemme tällaisen henkilön uudelleen ehdonlaiseen vapauteen laskemiseen nähden olisi analogian perusteella noudatettava, mitä rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 16 §:n 2 momentissa on säädetty käytösrikkomuksen takia ehdonalaisen vapautensa menettäneen uudelleen ehdonlaiseen vapauteen päästämisestä.²⁶ Sanotussa lainkohdassa noudatettavaksi määrätystä menettelystä riittää tässä yhteydessä toteamus, että se jää varsinaisen harkinnanvaraisen ehdonlaiseen vapauteen päästämisen ulkopuolelle ja että tuolla tavoin vapautensa menettänyt ei siis ole koskettelemassamme mielessä ensikertainen yhtä vähän kuin toiskertainenkaan vanki.²⁷

Jos vanki on viimeksi tuomittua vapausrangaistusta kärsiessään laskettu ehdonlaiseen vapauteen, jota hän ei ole menettänyt, katsotaan hänen rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 17 §:ssä olevan säännöksen mukaan kärsineen täydelleen vapausrangaistuksensa, kun alkuperäinen tai mahdollisesti pidennetty koeaika on kulunut umpeen. Koeajan umpeenkulumishetkestä alkaa siis kulua ehdonlaiseen vapauteen laskemiseen nähden eri kategorioihin asetettava

täytäntönpantavaksi tulee esim. kaksi vapausrangaistusta, joista toisen mukaan vankia olisi käsiteltävä ensikertaisena ja toisen mukaan toiskertaisena vankina. Ellei vankia näet käsiteltäisi ehdonlaiseen vapauteen päästämisen ajankohtaa määrättäessä koko yhteisrangaistukseen nähden toiskertalaisena, ei yhteenlaskemisella olisi juuri mitään merkitystä. Vrt. *Ellilä*, Vankien jälkihuollosta ja sen rikospoliittisesta merkityksestä, Lakimiesyhdistyksen Juhlajulkaisu s. 679 viite 17.

²⁵ Vrt. edellä s. 75.

²⁶ Tähän kysymykseen palaamme tarkemmin toisessa yhteydessä. Ks. jäljempänä s. 171 ss.

²⁷ Miten tällaiseen vankiin nähden muuten on vankeinhoidollisesti suhtauduttava, ks. rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 3:12 ja 4:13.

viiden vuoden määräaika.²⁸ Jos taas vanki on täydelleen kärsinyt rangaistuksensa rangaistuslaitoksessa, alkaa vanhenemisaika kulua päivästä, jolloin rangaistus on loppuunkärsitty.²⁹

Paitsi sitä, joka on tehnyt vapausrangaistuksen aiheuttaneen rikoksen ennen kuin viisi vuotta on kulunut siitä, kun hän oli täydelleen kärsinyt hänelle tuomitun vapausrangaistuksen, joutuu toiskertaisena vankina käsiteltäväksi myös se, joka tekee rikoksen viiden vuoden kuluessa siitä, kun hänet oli päästetty pakkotyölaitoksesta tai päässyt ehdottomasti vapaaksi pakkolaitoksesta.³⁰

Pakkotyölaitoksesta päästäminen tapahtuu irtolaislain 15 tai 17 §:n nojalla ehdottomasti taikka 16 §:n perusteella mahdollisesti. Myöskin siinä tapauksessa, että pakkotyöläinen on laskettu koevapauteen, niin-

²⁸ Eri asia on, että ehdonalainen vapaus voidaan vielä koeajan umpeenkuluttuakin julistaa rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2:15,3:ssa olevan säännöksen mukaan menetetyksi.

²⁹ Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 10 §:n 3 momentissa säädetään, että jos vanki on määrätty samassa pykälässä mainittuun kuritukseen, on se hänen loppuunkärsittävä, vaikka sitä ei ole voitu panna täytäntöön ennen vangin päästämistä vapaaksi. Jos vanki tällaisessa tapauksessa tulee kärsineeksi täydelleen hänelle tuomitun vapausrangaistuksen, lienee viiden vuoden määräaika laskettava alkavaksi rangaistuksen päättymisestä, eikä siitä, kun hänet päästetään vankilasta vapaaksi.

³⁰ Irtolaislain 13 §:ssä edellytetään pakkotyön suorittamista varten perustettavaksi erityisiä pakkotyölaitoksia. Kun tällaisia laitoksia ei kuitenkaan toistaiseksi ole voitu perustaa, on pakkotyöläisiä irtolaislain 42 §:n 4 momenttiin nojautuen pidetty vankiloissa, joissa heihin on vankeinhoitolaitoksesta annetun asetuksen 139 §:n perusteella sovellettu suurin piirtein välittömästi tuomittua vankeusrangaistusta kärsiviä vankeja koskevia määräyksiä. Ks. Vhv:n kirje n:o 1939/1963, 24. 2. 1937, vankiloiden johtajille. Nykyisin on kuitenkin eräs avovankila, Karvian varavankila, järjestetty pakkotyölaitokseksi, jossa kaikkia pakkotyöhön määrättyjä säilytetään. Myöskin heidän oikeuksiaan on entisestäänkin lisätty vankeinhoitoviraston heinäkuun 7 päivänä 1945 vankilain johtajille lähettämällä kirjeellä.

Pakkolaitosvankeihin nähden sovelletaan vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain 9 §:n ja saman lain täytäntöönpanoasetuksen 4 §:n perusteella yleensä niitä määräyksiä, jotka koskevat ylemmässä osastossa olevia vankeusrangaistusta kärsiviä vankeja. Mainitussa lain 9 §:ssä säädetään kuitenkin myös, että pakkolaitosvangille, joka tahtoo ja voi kustantaa itselleen jonkin verran paremman ravinnon tai enemmän mukavuutta kuin mitä laitoksessa annetaan, voidaan hänen käyttöksensä perusteella myöntää siihen lupa, jollei laitoksen järjestys siitä häiriydy taikka varmuus hänen säilyttämisestään joudu vaaraan. Pakkolaitosvankien käsitelystä on vankeinhoitolaitoksen ylijohtaja antanut tarkemmat ohjeet 17. 3. 1934. Miespuolisia vankeja säilytetään Turun keskusvankilan pakkolaitoksessa ja naispuolisia Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilassa erityisessä osastossa.

kuin ehdollista vapauttamista pakkotyölaitoksesta on totuttu kutsu-
maan, alkaa viiden vuoden määräaika lain nimenomaisen sanonnan
mukaan kulua siitä päivästä, jolloin pakkotyöläinen jättää pakkotyö-
laitoksen.

Pakkolaitoksesta vapauttaminen tapahtuu taas vaarallisista rikok-
senuusijoista annetun lain 12 tai 13 §:n mukaan aina ehdollisesti.
Ellei vankilaoikeuden myöntämää ehdonalaista vapautta ole peruutettu
viiden vuoden kuluessa ehdollisesta vapauttamisesta, katsotaan pakko-
laitosvangin päässeen pakkolaitoksesta ehdottomasti vapaaksi.³¹ Tuon
viiden vuoden pituisen koeajan päättymisestä alkaa siis kulua ensi- ja
toiskertaiset vangit toisistaan erottava viiden vuoden määräaika.

Samalla tavoin kuin vaaditaan, että joutuakseen käsiteltäväksi tois-
kertalaisena vangin on pitänyt ainakin osittain kärsiä hänelle aikaisem-
min tuomittua vapausrangaistusta, on asetettava myöskin vaatimus,
että pakkotyöhön määrätyn ja pakkolaitosvangin on pitänyt aikaisem-
min todella olla laitoksessa. Pakkolaitosvankeihin nähden ei kysymys
käytännössä joutune esille, sillä säännöllisesti he ovat kärsineet myös
varsinaista vapausrangaistusta. Sen sijaan pakkotyöhön määräämiseen
nähden, jota nykyisin käytetään pelkästään rikosta edellyttämättömänä
turvaamistoimenpiteenä, on asianlaita toisin. Pakkotyölaitokseen sa-
moin kuin pakkolaitokseenkin määrättyyn nähden pitää vastaavasti
paikkansa se, mitä edellä on sanottu vapausrangaistuksen kärsimisestä
toiskertaisuuden perustavana tekijänä. Niinpä vapausrangaistusta kär-
sivää on käsiteltävä toiskertalaisena, jos hän on ollut viiden vuoden si-
sällä pakkolaitoksessa tai pakkotyölaitoksessa. Toiskertalaisena käsitel-
lään siten esim. sitä, joka tekee pakkotyölaitoksessa ollessaan rikoksen,
josta hänet tuomitaan vapausrangaistukseen.

Saattaisi tuntua kohtuuttomalta, että pakkotyölaitokseen määrättyä,
joka päivän laitoksessa oltuaan tekee rikoksen, käsitellään vapausran-
gaistusta täytäntöönpanossa toiskertaisena vankina. Kun ei kuiten-
kaan voine tulla kysymykseen sellainenkaan tulkinta, että vasta pakko-
työlaitoksesta vapauttaminen perustaisi toiskertaisuuden edellytyksen, ei
muutakaan ajankohtaa kuin pakkotyön täytäntöönpanon alkaminen voi-
da tuossa suhteessa löytää. Sitä paitsi ääritapauksia haettaessa voitai-
siin helposti huomauttaa siitäkin, että on kohtuutonta käsitellä aikaisem-
min vuorokauden vapausrangaistusta kärsinyttä toiskertaisena rikoksen-
tekijänä. Joskin ehdotonta vapausrangaistusta on rikosta seuraavana

³¹ L. vaarallisista rikoksenuusijoista 14 § 1 mom.

rikosoikeudellisena reaktiona pidettävä voimakkaampana yhteiskunnan yksilön vapauteen puuttumisena kuin pakkotyölaitokseen määräämistä, niin rinnastettaessa näitä kahta reaktiomuotoa toisiinsa on syytä muistaa, että käytännössä ei ole suurtakaan tosiasiallista eroa vapausrangaistuksen ja pakkotyön täytäntöönpanon välillä.³² Unohtaa ei sovi myöskään sitä, että irtolaislain mukaan pakkotyöhön määrätään vain sellainen irtolainen, johon nähden ei muiden lievempinä pidettävien reaktiomuotojen voida katsoa tehonneen tai tehoavan.³³

II Milloin vanki on kärsinyt puolet tai kaksi kolmannelta rangaistuksestaan

Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 2 §:n 1 momentissa säädetään, että vapausrangaistuksen aika lasketaan niin kuin rikoslaissa sanotaan ja luetaan alkavaksi sinä päivänä, jona tuomittu saapuu vankilaan, mikäli tuomio silloin on täytäntöönpanokelpoinen. Jos tuomio tulee täytäntöönpanokelpoiseksi vasta tuomitun ollessa sellaisessa laitoksessa, lasketaan vapausrangaistuksen sovittamisaika alkavaksi sinä päivänä, jona näin tapahtuu.³⁴ Rikoslain 2 luvun 15 §:ssä, johon rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen juuri mainitussa 2 luvun 2 §:n 1 momentissa ilmeisesti viitataan, on säädetty, että aika, joka on määrätty vuosin tahi kuukausin, on laskettava kalenteriajan mukaan. Samassa lainkohdassa ilmoitetaan, että päivää on pidettävä samana kuin

³² Tässä yhteydessä voidaan esimerkkinä mainita, miten eduskunnan oikeusasiamies Kuuskoski tehdessään vuonna 1946 oikeusministeriölle esityksen toimenpiteisiin ryhtymisestä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen säännösten muuttamiseksi siten, että vangin ehdonalaisessa vapaudessa ollessaan suorittama pakkotyö voitaisiin, jos hän myöhemmin menettää ehdonalaisen vapautensa, lukea hänelle rangaistusajaksi, totesi pakkotyöläisten oloihin tutustuttuaan, että heidän asemansa saattoi tosiasiallisesti olla rangaistusvankien asemaa vaikeampikin ja että pakkotyön suorittamisen voidaan katsoa luonteeltaan vastaavan ainakin vankeusrangaistuksen sovittamista. Ks. Oikeusasiamiehen kirjelmä n:o 1997 syyskuun 20 päivästä 1946, OA:n kertomus vuodelta 1946 s. 34 s.

³³ Ks. irtolaislaki 2 ja 5 §§.

³⁴ Vapausrangaistukseen tuomittu on pantava rangaistustaan kärsimään heti, kun tuomio on saanut lainvoiman. Ellei tuomio ole lainvoimainen, saadaan se kuitenkin panna täytäntöön, mikäli vangittuna oleva tuomittu kahden todistajan läsnäollessa ilmoittaa vankilanjohtajalle suostuvansa kärsimään hänelle tuomittua vapausrangaistusta. Ks. RtA 2:1 ja A. ehdotonta vapausrangaistusta määrävän päätöksen täytäntöönpanosta 21/12 1928 5 §.

vuorokausi. Tämän mukaisesti säädetäänkin rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 2 §:n 2 momentissa, että »jos rangaistusaika on määrätty vuosin tahi kuukausin, on tuomittu päästettävä vapaaksi sinä päivänä, joka numerolleen vastaa sitä, josta ajan laskeminen alkaa, taikka, jos vastaavaa numeroa ei ole siinä kuukaudessa, johon laskeminen päättyy, sen kuukauden viimeisenä päivänä».

Ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ajankohtaa määrättäessä on luonnollisesti noudatettava näitä samoja ohjeita. Tuomitusta rangaistuksesta lasketaan ensin puolet tai kaksi kolmannesta. Jos näin saatu osamäärä sisältää kokonaisen luvun vuosia tai vuosia ja kuukausia taikka pelkästään kuukausia, jatketaan täytäntöönpanoa siksi, kunnes kalenteriajan mukaan laskettuna vanki on kärsinyt kyseessä olevan rangaistuksen murto-osan. Jos osamäärään sisältyy lisäksi kuukauden osa, ei liene muuta mahdollisuutta kuin noudattaa sitä yleistä menetelmää, jota myöskin rikoslain 2 luvun 15 §:n 2 momentissa on määrätty noudatettavaksi rangaistuksia yhdistettäessä ja jonka mukaan kuukausi on luettava kolmeksi kymmeneksi päiväksi. Päivän osan ollessa kysymyksessä on rangaistus katsottava sovitetuksi vasta, kun osapäiväkin on kokonaan kärsitty.³⁵ Lain selvä vaatimus, että rangaistuksesta on oltava puolet tai kaksi kolmannesta sovitettuna ennen harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen laskemista, estää jättämästä vajaapäivää vangin hyväksi huomioon ottamatta.³⁶

Lain määräyksestä on vapausrangaistuksen kestoaikaa laskettaessa otettava huomioon eräitä muitakin ajanjaksoja kuin rangaistuslaitoksessa tapahtunut vapausrangaistuksen täytäntöönpano. Seuraavassa tar-

³⁵ Näin menetellään myöskin käytännössä, mikä käy ilmi esim. vankeinhoitoviraston laatimasta taulusta, joka osoittaa rangaistusajan puolen, kahden kolmanneksen ja viiden kuudenneksen määrät ja joka taulu on painettuna 22. 5. 1944 julkaistun vankien arvostelujärjestelmän sisältävän arkin kääntöpuolelle.

³⁶ Harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen laskemisesta kysymyksen ollen onkin asiaa pidetty yleensä verrattain selvänä. Sen sijaan pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen nähden on mainitun ehdonalaisen vapauttamisen erikoisesta luonteesta ja lain käyttämästä sanonnasta johtuen ollut epäselvyyttä olemassa. Kuntällöinkin asian jouduttua oikeusasiamiehen käsiteltäväksi päädyttiin siihen, että myöskin mahdollinen osapäivä on kärsittävä, tukee tämäkin tässä omaksutun tulkinnan oikeellisuutta. Ks. Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös n:o 1357 marraskuun 7 päivästä 1934, OA:n kertomus vuodelta 1934 s. 100 ss. sekä tässä teoksessa jäljempänä s. 159 ss. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Ruotsissa 21. 12. 1945 vapausrangaistusten ym. täytäntöönpanosta annetun lain 19 §:n mukaan päivän murto-osia ei huomioida. Myöskin meillä noudatetaan samaa menettelyä vapausrangaistuksia yhdistettäessä RL 7: 5,2:n mukaan.

kastelemme tätä koskevia määräyksiä pitäen nimenomaan silmällä sitä, voidaanko tuollaiset ajanjaksot huomioida kärsittynä rangaistuksena, kun lasketaan, milloin vanki on kärsinyt puolet tai kaksi kolmanesta hänelle tuomitusta vapausrangaistuksesta.

Tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n perusteella tekemän vähennyksen suhteen on huomattava, että rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 1 momentin sanamuodon mukaan tuollainen vähennys olisi huomioitava vain laskettaessa ehdonalaiseen vapauteen vaadittavan täytäntöönpanon kestoajan ehdotonta vähimmäismäärää eli kuuden kuukauden aikaa. Jos tuomioistuimen vangin hyväksi lukema tutkintavankeusaika katsotaan mainitussa suhteessa kärsityn veroiseksi, on kuitenkin vaikea ajatella muuta kuin että se huomioidaan kärsityn veroisena aikana myös laskettaessa rangaistuksen puolikasta tai kahta kolmannesta. Kuten jo aikaisemmin olemme esittäneet, ei tutkintavankeusaikaa voida yleensä rinnastaa rangaistuksen sovittamiseen siitäkään huolimatta, että sen aiheuttama kärsimys tutkintaintressin vaatimista vapauden rajoituksista johtuen saattaa tosiasiallisesti muodostua rangaistuksen sovittamisesta aiheutuvaa kärsimystä ankarammaksikin. Ehdonalaiseen vapauteen laskemisen ajankohtaa määrättäessä on kuitenkin syytä rinnastaa tutkintavankeusaika rangaistuksen sovittamiseen, varsinkin kun ottaa huomioon, että tuomioistuimen kohtuussyistä tekemä vähennys kohdistuu lain mukaan korkeintaan siihen osaan tutkintavankeusaikaa, minkä tutkintavankeuden katsotaan pitkittyneen vangitusta riippumattomista syistä. Jos nimittäin ehdonalaiseen vapauteen laskemisen ajankohtaa määrättäessä tutkintavankeusaika huomioitaisiin ainoastaan rangaistuksesta päältäpäin poisluettuna vähennyksenä, tulisi se, edellyttäen, että tuomittu pääsisi minimiajassa ehdonalaiseen vapauteen, tosiasiallisesti lasketuksi ensikertaiselle vangille vain puolesta ajastaan ja toiskertaiselle vangille kahdesta kolmanneksesta.³⁷

³⁷ Olettakaamme, että ensikertaisena käsiteltävä vanki on saanut 2 vuoden vankeusrangaistuksen, josta pitkän tutkintavankeusajan perusteella on tehty 6 kuukauden vähennys. Ellei vähennystä oltaisi tehty lainkaan, tuomittu olisi voinut päästä harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen 1 vuoden sovittamisen jälkeen. Jos tutkintavankeusaika huomioitaisiin pelkästään vähennyksenä, on tuomitulla mahdollisuus vapautua ehdollisesti 9 kuukauden kuluttua ($= 1/2 \times (2 \text{ v.} - 6 \text{ kk.})$). Kun se huomioidaan kärsityn veroisena aikana, on tuomitulla mahdollisuus päästä ehdonalaiseen vapauteen jo 6 kuukauden kärsimisen kuluttua. Kysymyksen ollen toiskertaisesta vangista, joka on tuomittu 3 vuoden kuritushuonerangaistukseen, mistä tutkintavankeuden perusteella on tehty 1 vuoden vähennys, olisivat luvut vastaavasti: Ellei vähennystä olisi tehtykään, pitäisi tuomitun sovittaa vähintään 2

Samanlaisiin tuloksiin tullaan tietysti myös, jos rikoslain 1 luvun 5 §:n nojalla vähennettäväksi määrätty ulkomailla kärsitty rangaistus huomioidaan ainoastaan tuomitusta rangaistuksesta päältäpäin poisluetuna vähennyksenä. Joskin rikoslain 3 luvun 11 §:ssä ja 1 luvun 5 §:ssä olevien säännösten ratio legis lieene sama,³⁸ ei ulkomailla kärsittyä rangaistusta kuitenkaan voitane huomioida nyt puheena olevassa suhteessa kärsityn rangaistuksen veroisena siitäkään syystä, että rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 1 momenttiin on otettu määräys vain tutkintavankeusajan pitämisestä sovitettuna rangaistuksena. Sitä paitsi on pantava merkille, että niissä tapauksissa, joista puhutaan rikoslain 1 luvun 5 §:ssä, rangaistukseen tuomittu on saattanut olla välillä pitkänkin ajan vapaalla jalalla, joten tuollaisen vähennyksen huomioon ottaminen kärsittynä rangaistuksena ehdollisen vapauttamisen ajankohtaa laskettaessa sopisi huonosti yhteen harkinnanvaraisen ehdonalaisen vapauden tarkoituksen kanssa muodostua edistysperiaatteen mukaisesti täytäntöönpannun vapausrangaistuksen viimeiseksi, täydellistä vapautta edeltäväksi asteeksi. Kärsiessään ulkomailla rangaistusta on rikoksenteikijä kaiken lisäksi saattanut saada meidän ehdonalaiseen vapauteen laskemistamme vastaavan edun.

Tutkintavankeusaika, jonka vähentäminen ei ole ollut tuomioistuinten harkinnan kohteena, saattaa tulla toistakin tietä luetuksi tuomitun hyväksi täytäntöönpanossa. Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 3 §:n 3 momentissa on nimittäin säännös, että »jos vangin syyttä rangaistuksen täytäntöönpanon alkaminen on viivästynyt tai sen täytäntöönpano keskeytynyt, on oikeusministeriön asiana määrätä, onko se aika kokonaan tai osaksi luettava hänelle rangaistusajaksi».³⁹ Paitsi

vuotta. Jos vähennys huomioitaisiin pelkkänä vähennyksenä, olisi tuomitun sovitettava 16 kuukautta rangaistuksestaan, mutta kun se huomioidaan kärsityn rangaistuksen veroisena, tarvitsee hänen kärsiä vain 1 vuoden. Myöskin käytäntö on tekstissä puolletun tulkinnan mukainen.

³⁸ Vrt. *Kuuskoski*, DL 1947 s. 256.

³⁹ Tällaisista tapauksista ks. esim. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 1944 s. 16 s.; sama vuodelta 1945 s. 23 s.; samoin vuodelta 1946 s. 42 ss. Esi-merkkinä tapauksesta, jolloin tutkintavankeusajan piteneminen on oikeusministeriön määräyksestä luettu rangaistusajaksi, selostettakoon oikeusasiamiehen 9. 1. 1946 oikeusministerille lähettämässä kirjeessä kosketeltu asia (OA:n kertomus vuodelta 1946 s. 42 s.). Kuritushuonevanki H. T. oli tuomittu sotaylioikeuden marraskuun 11 päivänä 1944 antamalla päätöksellä rikoksen uusijana asettumisesta väkivaltaa uhaten vastustamaan esimiehen virkatoimessa antaman käskyn toimeenpanoa yhdeksi vuodeksi kuritushuoneeseen sekä samalla määrätty, että T., joka oli ollut vangittuna, oli laskettava vankilasta vapaaksi, ellei hänen vangittuna pitämi-

täytäntöönpanon viivästymisen vuoksi pitkittynyttä tutkintavankeus-aikaa, voi tällä tavoin rangaistusajaksi tulla lasketuksi muunkinlainen vapaudettomuuden aika.⁴⁰ Aika, joka puheena olevan säännöksen perusteella on luettu rangaistusajaksi, on huomioitava kärsittynä rangaistuksena laskettaessa ajankohtaa, jolloin määräosa rangaistuksesta on tullut sovitetuksi.

seensä ollut muuta syytä kuin sanottu syytejuttu. Sanottu päätös, joka sotaylioikeudesta oli saman marraskuun 29 päivänä lähetetty täytäntöönpantavaksi, oli kuitenkin saapunut Turun lääninvankilaan, jossa T:tä silloin säilytettiin, vasta helmikuun 12 päivänä 1945, minkä johdosta T. oli päästetty vankilasta vapaaksi viimeksi sanottuna päivänä. Puheena olevaa yhden vuoden kuritushuonerangaistusta T. oli alkanut kärsiä seuranneen huhtikuun 3 päivänä. Kun edellä mainitun sotaylioikeuden päätöksen vankilaan saapumisen viivästymisestä oli ollut seurauksena, että T:tä oli ilman omaa syytään pidetty vankilassa ainakin kaksi kuukautta liian kauan ja kun T. olisi, jos päätös olisi säännöllisessä ajassa saapunut vankilaan, voinut aloittaa rangaistuksensa kärsimisen niin, että sanottu aika olisi voitu lukea hänen hyväkseen rangaistusaikana, oli hänen rangaistuksensa täytäntöönpanon katsotava hänen syyttään viivästyneen mainitun ajan. Oikeusministeri, jonka harkittavaksi oikeusasiamies lähetti alussa mainitulla kirjeellään sen seikan ratkaisemisen, olisiko rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 3 §:n säännöksen perusteella viivästynyt tutkintavankeusaika luettava joko kokonaan tai osaksi T:lle rangaistusajaksi, määräsi 12. 1. 1946, että marraskuun 29 päivän 1944 ja helmikuun 12 päivän 1945 välisestä ajasta oli kaksi kuukautta luettava H. T:lle rangaistusajaksi.

⁴⁰ Esimerkkinä referoidaan tässä pari oikeusasiamiehen virastossa esille tullutta tapausta.

Sitten kun Viipurin hovioikeus oli 19. 5. 1936 antamallaan päätöksellä tuominut L:n, jota pidettiin vangittuna, täyttä ymmärrystä vailla tehdystä jatketusta valtiosalaisuuksien ilmaisemisesta 2 vuodeksi kuritushuoneeseen ja yhdistänyt tähän rangaistukseen korkeimman oikeuden päätöksellä helmikuun 5 päivältä 1934 erittäin raskauttavien asianhaaran vallitessa tapahtuneesta vaikean ruumiinvamman aiheuttaneesta pahoinpitelystä L:lle tuomitsemat 2 vuotta kuritushuonetta siten, että L:n oli kärsittävä kaikkiaan 3 vuoden kuritushuonerangaistus, josta oli vähennettävä pois L:n mainitusta korkeimman oikeuden tuomitsemasta rangaistuksesta kärsimä osa, sekä määrännyt, ettei L:ta, koska hänen oli todettu tulleen mielisairaaksi, saanut rangaistusten täytäntöönpanosta joulukuun 19 päivänä 1889 annetun asetuksen 2 luvun 1 §:n 3 kappaleen mukaan panna hänelle tuomittua vapausrangaistusta kärsimään ennen kuin hän oli parantunut, oli L. seuranneen kesäkuun 15 päivänä oikeusministeriön määräyksestä lähetetty hoidettavaksi vankimielisairaalaan, josta hänet oli 11. 8. 1936 terveenä palautettu Viipurin lääninvankilaan, missä hän oli alkanut kärsiä rangaistustaan saman kuun 14 päivänä.

Kun L:ta oli kuitenkin Viipurin lääninvankilan lääkärin antaman todistuksen mukaan ollut pidettävä jo kesäkuun 11 päivästä 1936 lähtien tervehtyneenä, minkä seikan myös vankimielisairaalan lääkäri oli lausunnossaan vahvistanut, ja hänet

Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 1 §:n 6 momenttiin sisältyy säännös, jonka mukaan siinä tapauksessa, että vapausrangaistusta kärsivä havaitaan mielisairaaksi ja hänen paranemisestaan ei ole päteviä toiveita, oikeusministeriöllä on valta vankeinhoitoviranomaisten esityksestä laskea hänet vapaaksi. Jos vapaaksi laskettu paranee ennen tälläkin ajalla jatkuvaksi katsottavan rangaistusajan päättymistä, pantakoon hänet kärsimään rangaistuksensa jäljellä oleva osa. Koska rangaistusajan katsotaan tällöinkin jatkuvan, on vapaudessa vietetty aika laskettava mukaan ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ajankohtaa määrättäessä. Sille, että puheena olevassa lainkohdassa käsketään ennen rangaistusajan päättymistä parantunut vanki *panna kärsimään* rangaistuksensa jäljellä oleva osa, ei voitane antaa sitä merkitystä, että ehdonalaiseen vapauteen laskeminen ei saattaisi tulla tällaisen vangin kohdalla laisinkaan kysymykseen, enempää kuin sitäkään, etteikö tällainen henkilö voitaisi laskea heti parannuttuaan ehdonalaiseen vapauteen, mikäli vain lain määräämät edellytykset muuten ovat olemassa.

Jos rangaistusaikansa kuluessa sairastunutta vankia on hoidettu rangaistuslaitoksen ulkopuolella, on myöskin tällainen aika luettava vangin hyväksi kärsittynä rangaistuksena.⁴¹

olisi niinmuodoin ollut pantava sanotusta päivästä alkaen kärsimään rangaistustaan, jonka täytäntöönpanon alkaminen siis oli hänen syyttään viivästynyt, alisti oikeusasiamies 24. 11. 1936 lähettämällään kirjeellä oikeusministerin harkittavaksi, olisiko aika kesäkuun 11 päivästä 1936 seuranneen elokuun 14 päivään ollut rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 3 §:n 3 momentin nojalla luettava L:n rangaistusajaksi. Oikeusministeri ilmoitti 30. 11. 1936 Konnunsuon keskusvankilan johtajalle, että oikeusasiamiehen esittämä aika oli luettava L:n rangaistusajaksi (OA:n kertomus vuodelta 1936 s. 20 s.).

Sitten kun Säräisniemen kunnan käräjäkunnan kihlakunnanoikeus oli elokuun 22 päivänä 1944 julistamallaan päätöksellä tuominnut silloin Pelson varavankilassa pakkotyöläisenä säilytetyn M. S. N:n rikoksen uusijana rangaistuslaitoksesta kar kaamisesta vuodeksi 6 kuukaudeksi kuritushuoneeseen sekä passittanut N:n, ilman että häntä olisi sanotun asian vuoksi julistettu vangituksi, takaisin Pelson varavankilaan, Säräisniemen piirin nimismies K. B. R., joka oli seuranneen syyskuun lopussa saanut täytäntöönpanoa varten kihlakunnanoikeuden päätökseen tyytyneen N:n edellä mainittua rangaistusta koskevan rangaistusluettelonotteen, oli vasta saman vuoden joulukuun alussa lähettänyt sanotun rangaistusluettelonotteen Pelson varavankilaan täytäntöönpanotayaksi. Koska täytäntöönpanon alkaminen oli viivästynyt nimismies R:n syystä, määräsi oikeusministeri oikeusasiamiehen esityksestä 6. 3. 1946, että siitä ajasta, minkä edellä mainitun rangaistuksen täytäntöönpanon alkaminen oli ilman M. S. N:n syytä viivästynyt, kaksi kuukautta oli luettava hänelle rangaistusajaksi (OA:n kertomus vuodelta 1946 s. 52).

⁴¹ RtA 2: 3,1.

Jos vanki kutsutaan oikeuteen tutkittavaksi, todistamaan taikka siviiliasiaassa kuultavaksi, on sen oikeuden, jossa vanki esiintyy, määrättävä, onko ja missä määrin vangille luettava rangaistusajaksi se aika, minkä häntä on pidetty rangaistuslaitoksen ulkopuolella.⁴² Tällainen aika on myös huomioitava sovitettuna rangaistuksena ehdonalaiseen vapauteen laskemisen ajankohtaa määrättäessä.

Oikeusministeriöllä on valta myöntää vangille lupa päästä tapaamaan sairaana olevaa lähiomaistaan tai saattamaan tällaista henkilöä hautaan sekä määrätä samalla, onko siihen käytetty aika luettava kokonaan tai osaksi rangaistusajaksi.⁴³ Rangaistusajaksi laskettavaksi määrätty aika on luonnollisesti huomioitava myös ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen vaadittavaa määrääosaa laskettaessa.

Niissä edellä mainituissa tapauksissa, joissa oikeusministeriön tai tuomioistuimen harkinnasta riippuvaksi jätettyä vapausrangaistuksen täytäntöönpanoon kuulumatonta aikaa ei ole luettu laisinkaan tai on luettu vain osittain vangin hyväksi kärsittynä rangaistuksena, siirtyy myös ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen ajankohta vastaavasti. Vangin karatessa vankilasta ei rangaistusajaksi lueta aikaa sen päivän alusta, jona hän karkasi, sen päivän loppuun, jolloin hän palasi rangaistuslaitokseen.⁴⁴ Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 10 §:n nojalla voidaan vankia rangaista vankilassa sulkemalla hänet enintään 20 vuorokaudeksi rangaistusselliin, joko lisäten tai lisäämättä rangaistukseen muuta sellaista rangaistusta kuin saman pykälän 1 momentin 1 kohdassa on sanottu.⁴⁵ Rangaistussellissä pidettyä aikaa ei lueta rangaistusajaksi, joten myöskin ehdonalaiseen vapauteen laskemisen ajankohta siirtyy vastaavasti.

⁴² RtA 2:3,2. Huomattava on, että oikeuden määräys vangin rangaistusajan laskemisesta käsittää vain sen ajan, minkä vanki on ollut rangaistuslaitoksen ulkopuolella. Jos vanki on lähetetty oikeuteen lääninvankilan kautta, on hänet pantava lääninvankilassa heti rangaistustaan kärsimään sekä luettava ilman muuta täytäntöönpanovankilan ja lääninvankilan väliseen matkaan käytetty aika hänelle rangaistusajaksi. Ks. Vankeinhoitoviraston kirje vankilain johtajille 28. 2. 1941, N:o 1935/1951.

⁴³ RtA 2:3,4.

⁴⁴ RtA 2:3,5.

⁴⁵ Kun rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 10 §:n 4 momentissa säädetään, ettei vankia kurituksen vuoksi saa pitää rangaistuslaitoksessa kauemmin kuin puolta tuomittua rangaistusaikaa vastaavaa aikaa ja enintään 90 vuorokautta, on tämä ymmärrettävä niin, että myöskin rangaistusselliin sulkemisen aiheuttama keskeytys tai keskeytysten summa on samojen rajoitusten alainen. Ks. myös Vankeinhoitoviraston kirje vankilain johtajille 22. 5. 1944, N:o K. 5/884/44.

Ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen ajankohta saattaa siirtyä myös sen vuoksi, että välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen kanssa on laskettu yhteen sakon muuntorangaistus tai muuntorangaistuksia. Jos sakon muuntorangaistus on tullut täytäntöönpantavaksi samanaikaisesti välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen kanssa, katsotaan tuomitun rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan kärsivän ensin sakon muuntorangaistuksen, joten vapausrangaistuksen osalta kärsimisaika alkaa tällöin kulua vasta muuntorangaistuksen sovittamisen jälkeen. Jos yhteenlaskettuun rangaistukseen sisältyy välittömästi tuomitun kuritushuone- tai vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen lisäksi arestin muuntorangaistus, on tuomitun katsottava kärsivän ensin arestia vastaavan muuntorangaistuksen, sitten sakon muuntorangaistuksen ja lopuksi välittömästi tuomitun kuritushuone- tai vankeusrangaistuksen.⁴⁶ Jos asetetaan sille kannalle, jolla käytäntö nykyisin on ja jonka mukaan välittömästi tuomitun kuritushuone- tai vankeusrangaistuksen kanssa yhteenlaskettu arestin muuntorangaistus huomioidaan ehdollisen vapauttamisen ajankohtaa määrättäessä, niin viimeksi mainitussa tapauksessa tuomittu siis kärsii ensin sitä osaa yhteenlasketusta rangaistuksesta, joka otetaan huomioon ehdonalaiseen vapauteen laskemisen ajankohtaa määrättäessä, eli sitä yhteisrangaistuksen osaa, joka vastaa arestia. Sen jälkeen hän sovittaa sakon muuntorangaistuksen, jota ei juuri mainitussa suhteessa oteta huomioon, ja ryhtyy sen jälkeen jälleen sovittamaan sellaista osaa yhteenlasketusta rangaistuksesta, joka otetaan puheena olevassa suhteessa huomioon.

Jos vangin kärsiessä välittömästi tuomittua kuritushuone- tai vankeusrangaistusta tulee sovitettavaksi sakon muuntorangaistus, keskeytyy täytäntöönpano vapausrangaistuksen osalta sakkoluettelon otteen saavuttua vankilaan niin kauaksi, kun sakkorangaistusta vastaava osa

⁴⁶ Laista puuttuu säännös, missä järjestyksessä rangaistukset olisi nyt puheena olevassa tapauksessa katsottava kärsityiksi. Esittämämme tulkinnan on kuitenkin *Honkasalo* perustellut vakuuttavasti teoksessaan Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta s. 95 s. Hän nojaa tulkintansa siihen ration, joka on täytäntöönpanojärjestystä koskevien säännösten perustana. Koska lainsäätäjä on mainituilla säännöksillä pyrkinyt siihen, etteivät sellaiset rangaistukset, joille ei yksinään kärsittyinä ole annettu uusimisen konstituovaa vaikutusta, voisi konstituoida uusia yhteenlasketun rangaistuksen ainesosinaan, ja koska arestirangaistus ei voi olla lainkaan uusimisen edellytyksenä, kun taas sakkorangaistus tietyissä tapauksissa voi sinä olla, vaatii säännösten takana olevan ration johdonmukainen seuraminen arestin muuntorangaistuksen asettamista kärsimisjärjestyksessä etusijalle sakon muuntorangaistukseen nähden.

yhteenlasketusta rangaistuksesta tulee kärsityksi.^{47 48} Jos vanki muuntorangaistuksen sovittamisen aikana täysin maksaa sakkonsa, vapautuu hän sakon muuntorangaistusta vastaavasta rangaistuksen osasta. Huo-

⁴⁷ Välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen kanssa lasketaan yhteen sellainen sakon muuntorangaistus, joka on tullut täytäntöönpantavaksi ennen kuin tuomittu on päässyt vapaaksi vankilasta. Jos sakon muuntorangaistus tulee täytäntöönpantavaksi tuomitun päästyä ehdonalaiseen vapauteen, pannaan se erikseen täytäntöön koeajan tällöinkin jatkuessa. Sen sijaan täytäntöönpantaville kuritushuone- ja vankeusrangaistuksille muodostaa yhteenlaskemiseen nähden rajan vasta koeajan päättymishetki. Ks. *Honkasalo*, Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta ss. 87—89 ja s. 99. Kuten *Honkasalo* toteaa, on käytäntö sillä kannalla, että tuomitun päästyä ehdonalaiseen vapauteen eivät myöskään täytäntöönpanoon saapuvat kuritushuonerangaistus ja välittömästi tuomittu vankeusrangaistus joudu yhteenlaskettaviksi, vaan ne on kärsittävä erikseen.

⁴⁸ Tuomitun voidaan katsoa aloittaneen kärsiä sakon muuntorangaistusta vasta sen jälkeen, kun sakkoluettelonote on saapunut vankilaan. Ks. *Honkasalo*, Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta s. 93 s. Käytäntö, joka oli ollut taipuvainen selittämään kaikki muuntorangaistukset kärsityiksi yhteen menoon täytäntöönpanon alussa silloinkin, kun sakon muuntorangaistus olisi tuon selityksen mukaan joutunut täytäntöönpantavaksi ennen sakkoluettelonotteen vankilaan saapumista, on nykyisin omaksunut *Honkasalon* tulkin. Tässä suhteessa on pidettävä merkittävänä eduskunnan oikeusasiamiehen päätöstä N:o 1762 elokuun 22 päivästä 1946. Siteroimme päätöksen tähän in extenso: »Valtioneuvoston oikeuskanslerille osoittamassaan kirjoituksessa, joka oikeuskanslerin vapauttamisesta eräistä tehtävistään annetun lain (275/33) nojalla siirrettiin käsiteltäväkseni, Pelson varavankilassa säilytettävä Y. I. L. esiintoi, että ollessaan yllämainitussa varavankilassa kärsimässä 2 vuoden vankeusrangaistusta, sinne oli tammi- ja helmikuussa vuonna 1946 saapunut täytäntöönpantavaksi kaksi sakkoluettelonotetta, joiden mukaan L. oli tuomittu Jalasjärven käräjäkunnan kihlakunnanoikeuden julistamilla päätöksillä, toisella kesäkuun 2 päivänä 1945 120 päiväsakkoa vastaavaan 3.000 markan sakkoon ja toisella seuranneen heinäkuun 31 päivänä 30 päiväsakkoa vastaavaan 900 markan sakkoon. Siitä huolimatta, että L:llä oli ollut rahaa puheena olevien sakkojen maksamiseen, niitä ei oltu häneltä peritty, vaan muunnettuna vankeusrangaistukseksi ne oli laskettu yhteen hänen muun rangaistuksensa kanssa. Tämän vuoksi L. pyysi toimenpidettä siihen, että hänen sallittaisiin rahalla maksaa edellä sanotut sakot.

Kantelun johdosta antamassaan lausunnossa Pelson varavankilan apulaisjohtaja ilmoitti, että ensimmäinen sakkoluettelonote oli saapunut varavankilaan tammikuun 17 päivänä 1946 ja toinen seuranneen helmikuun 13 päivänä. Koskei Y. I. L:llä silloin ollut ollut rahaa sakkojen maksamiseen, niitä koskevat muuntorangaistukset oli laskettu yhteen L:lle tuomitun vankeusrangaistuksen kanssa. L:lle oli saapunut 4.900 markkaa vasta saman vuoden helmi- ja maaliskuun vaihteessa. Hänen oli kuitenkin katsottava tällöin jo kärsineen kysymyksessä olevat sakkorangaistukset toisen elokuun 4 päivän 1945 ja saman vuoden joulukuun 2 päivän ja toisen viimeksi mainitun päivän ja tammikuun 1 päivän 1946 välisenä aikana.

Koska rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 §:n 3 mo-

mattava kuitenkin on, että sitä aikaa, minkä hän oli muuntorangaistuksesta jo kärsinyt, ei lueta hänen hyväkseen yhteisrangaistukseen sisältyvän välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen sovittamisena.⁴⁹

mentin mukaan Y. I. L:n oli katsottava alottaneen kärsiä edellä mainittujen sakkojen muuntorangaistuksia vasta sen jälkeen, kun niitä koskevat sakkoluettelonotteet ovat saapuneet varavankilaan ja kun L:llä niin ollen oli ollut, saadessaan helmi-maaliskuun vaihteessa 1946 riittävästi rahaa puheena olevien sakkojen maksamiseen, oikeus vielä tällöin maksaa rahassa mainitut sakot, sikäli kuin niitä ei ollut jo sovitettu vankeudella, katsoin tutkittuani asian, ettei L:n kantelu antanut puoleltani aihetta muuhun toimenpiteeseen kuin että saatoin tämän käsitykseni vankeinhoitoviraston tietoon asianmukaista toimenpidettä varten.»

Eduskunnan oikeusasiamiehen siteroidun päätöksen johdosta vankeinhoitovirasto antoi 26 päivänä elokuuta 1946 kirjeellä N:o K. 13/2713-46 vankilain johtajille tämän mukaiset määräykset.

Mainittakoon, että nykyisin ei käytännössä lasketa sakon muuntorangaistusta, joka tulee täytäntöönpantavaksi tuomitun ollessa kärsimässä vapausrangaistusta, heti yhteen muun rangaistuksen kanssa, vaan vangille voidaan varata ainakin kuukauden pituinen aika sakkonsa rahassa suorittamiseen. Menettely perustuu eduskunnan oikeusasiamiehen kesäkuun 14 päivänä 1947 antamaan päätökseen N:o 1409, jonka vankeinhoitovirasto lähetti kesäkuun 19 päivänä 1947 kirjelmällään N:o K. 13/3219-47 vankilain johtajille tiedoksi ja huomioon otettavaksi. Sanottu päätös kuuluu:

»Huittisten varavankilassa toimittamassani tarkastuksessa kesäkuun 9 päivänä 1947 R. V. A. on minulle suullisesti esiintunut että, sitten kun hänelle oli täytäntöönpanoa varten lokakuun 14 päivänä 1946 ilmoitettu Virolahden ja Miehikkälän kuntain käräjäkunnan kihlakunnanoikeuden helmikuun 26 päivänä 1946 julistamallaan päätöksellä tuominen hänen poissaolosta vastaajana 1.000 markan uhkasakkoon, hän oli ilmoittanut hakevansa korkeimmassa oikeudessa päätöksen purkua sillä perusteella, että hän sanottuna päivänä oli ollut pidätettynä Seinäjoen poliisilaitoksella. Purkuhakemuksesta huolimatta sakkorangaistus oli heti Turun keskusvankilassa liitetty hänen tuomioonsa ja määrätty sovitettavaksi 100 päivän vankeudella, minkä jälkeen hänen oli katsottu 1946 vuoden lokakuun 14 päivän ja joulukuun 29 päivän välisenä aikana sovittaneen sanotun sakkorangaistuksensa. Kun korkein oikeus oli sen jälkeen maaliskuun 26 päivänä 1947 hylännyt hänen purkuanomuksensa, ei hänelle ollut enää varattu tilaisuutta sakkonsa maksamiseen rahassa. Tämän vuoksi A. on pyytänyt toimenpidettä siihen, että hän vielä saisi suorittaa puheena olevan sakon rahasta.

Kantelun johdosta olen tutustunut R. V. A:n täytäntöönpanoasiakirjoihin.

Tämän asian olen tutkinut ja koska siihen nähden, mitä asiassa on käynyt ilmi, R. V. A. on saattanut luulla, ettei hänen tarvitse suorittaa sakkooaan ennen kuin korkein oikeus on ratkaissut hänen purkuanomuksensa, eikä häneltä niin ollen kohtuudella voida evätä tilaisuutta sakon maksamiseen kuukauden aikana siitä, kun häneltä korkeimman oikeuden päätöksen jälkeen on vaadittu sakon maksamista, katson, ettei A:n kirjoitus aiheuta puoleltani muuta toimenpidettä kuin että tulen saattamaan tämän käsitykseni Huittisten varavankilan johtajan tietoon.»

⁴⁹ Vankeinhoitoviraston tammikuun 14 päivänä 1946 vankiloiden johtajille lä-

III Vaatimus, että täytäntöönpanon tulee olla kestänyt vähintään kuusi kuukautta

Harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen voi edellä esitetyn mukaisesti päästä siis ensikertainen vanki kärsittyään puolet hänelle tuomitusta vapausrangaistuksesta ja toiskertainen silloin, kun hän on soveltanut kaksi kolmannelle rangaistusajastaan. Edellytyksenä kuitenkin tämän lisäksi on, että rangaistuksen täytäntöönpano on kestänyt vähintään kuusi kuukautta, siihen luettuna tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tekemä vähennys.

Vaatimuksesta, että täytäntöönpanon kestoajan vähimmäismäärän tulee olla vähintään kuusi kuukautta, johtuu, että rangaistuksen tai rangaistusten yhteenlasketun määrän tulee yleensä olla kuutta kuukautta pidempi, jotta ehdonalaiseen vapauteen laskeminen saattaisi tulla kysymykseen.⁵⁰ Kun ottaa huomioon, että sellainenkin vanki, jonka vapausrangaistuksen pituus on 7 kuukautta 6 päivää, pääsee 6 kuukautta kärsittyään myös pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen, ei harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen tule käytännössä ainakaan

hettämässä kirjeessä N:o K. 6/43846 onkin tekstissä mainitunlaiset ohjeet. Samassa kirjeessä määrätään lisäksi, että sakkojen maksamisen jälkeen on vangille välittömästi tuomittua vapausrangaistusta täytäntöönpanoon nähden pidettävä osaksi sovitetuista sakoista riippumattomana vapausrangaistuksena muuten, paitsi että arvostelupisteet ja muut etuudet, mitkä vanki ennen sakon maksamista jo on saanut, pysytetään edelleen hänellä.

⁵⁰ Kuudeksi kuukaudeksi tai sitä lyhyemmäksi ajaksi tuomittu voi päästä ehdonalaiseen vapauteen ainoastaan siinä tapauksessa, että vapausrangaistuksen, jota tuomittu on jo ryhtynyt soveltamaan, määräävää päätöstä muutetaan siten, että rangaistus muuttuu kovemmanlaisiseksi. Kun nimittäin rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 1 §:n 2 momentissa olevan säännöksen mukaan se aika, mikä vankia on aikaisemman päätöksen perusteella pidetty rangaistusta kärsimässä, on luettava täytäntöönpanossa hänen hyväkseen ja rangaistuslajin tultua muutetuksi noudatettava, mitä rikoslaissa on säädetty vankeusrangaistuksen muuntamisesta kuritushuonerangaistukseksi, saattaa käydä niin, että kuuden kuukauden pituisesta tai sitä lyhyemmästä rangaistuksesta kysymyksen ollen henkilö tulee olleeksi kuusi kuukautta rangaistustaan soveltamassa jo ennen rangaistusajan päättymistä. Oletakaamme, että kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen tuomittu on kärsinyt rangaistustaan 4 kuukautta ennen kuin tulee lopullinen päätös, jossa rangaistus on muutettu 6 kuukauden kuritushuonerangaistukseksi. Neljän kuukauden vankeusrangaistuksen soveltaminen vastaa kolmen kuukauden kuritushuonerangaistusta, joten vangin kärsittäväksi jäisi vielä kolme kuukautta kuritushuonerangaistusta. Mutta kun kuritushuonerangaistuksen täytäntöönpano on kestänyt kaksi kuukautta, on rangaistuksen täytäntöönpano kestänyt kaikkiaan kuusi kuukautta ja vanki pääsee ehdonalaiseen vapauteen.

mainitun pituisiin tai sitä lyhyempiin vapausrangaistuksiin nähden yleensä kysymykseen.⁵¹ Sitä pidempien vapausrangaistusten ollessa kysymyksessä on ensikertaisella vangilla mahdollisuus päästä kuuden kuukauden kärsimisen jälkeen harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen aina vuoden pituiseen rangaistukseen saakka ja toiskertaisella vastaavasti yhdeksän kuukauden pituiseen vapausrangaistukseen asti.

Kun ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen eräänä edellytyksenä on, että vapausrangaistuksen täytäntöönpano on kestänyt vähintään kuusi kuukautta, on tämän katsottava merkitsevän sitä, että vapausrangaistuksen täytäntöönpanon tulee todella olla kestänyt kuuden kuukauden ajan. Sen vuoksi oli mainittua kuuden kuukauden määräaikaa laskettaessa esim. kovennettuna rangaistuksena sovitettuja päiviä pidettävä tavallisina rangaistuspäivinä.^{52 53} Samalla tavoin on kuritushuonerangaistuk-

⁵¹ Kun pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen otettiin 9 päivänä loka-kuuta 1931 annetulla lailla käytäntöön niihin kuutta kuukautta pidemmäksi ajaksi vapausrangaistukseen tuomituihin nähden, joilla oli vain yksi kahdestoista osa rangaistuksestaan sovitamatta, katsoi vankeinhoitolaitoksen ylijohtaja aiheelliseksi huomauttaa samalle päivälle päivätyssä kirjeessään vankilain johtajille (N:o 6274/6295): »Sen jälkeen kun uuden lain säännöstä pakollisesta ehdonalaisesta vapauttamisesta aletaan soveluttaa, eli tammikuun 15 päivän 1932 jälkeen ei alle 7 kuukaudeksi vapausrangaistukseen tuomitusta ole, ilman erityistä syytä, tehtävä tässä kirjelmässä määrättyä ilmoitusta eikä siihen liittyvää ehdotusta tai lausuntoa tällaisen vangin päästämistä ehdonalaiseen vapauteen, koska hänet yleensä jo on ennenkuin asia ehditään ratkaista, pakollisesti päästettävä ehdonalaiseen vapauteen.»

⁵² Ks. Vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan kirje vankilain johtajille 25 päivästä tammikuuta 1932 sekä vt. oikeuskansleri Möllerin päätös maaliskuun 9 päivästä 1944, N:o 284. Vaikkakin 28 päivänä marraskuuta 1930 annettu laki vapausrangaistusten koventamisesta on kumottu 26 päivänä huhtikuuta 1946 annetulla ja seuranneen syyskuun 1 päivänä voimaan tulleella lailla, siteroimme tässä mainitun oikeuskanslerin päätöksen, koska sen on katsottava valaisevan tarkasteltavanamme olevan määräyksen tulkintaa.

»Päätös, liitettävä oikeuskanslerinvirastoon toimitettuun kirjoitukseen, jossa Karvian varavankilassa säilytettävä kuritushuonevanki E. P. on esintuonut, että sittenkuin Sotkamon pitäjän käräjäkunnan kihlakunnanoikeus oli heinäkuun 20 päivänä 1943 julistamallaan päätöksellä tuominnut hänet vaikeata vähäisemmän ruumiinvamman aiheuttaneesta pahoinpitelystä ja luvattomasta väkijuomain valmistuksesta, kummastakin rikoksesta 3 kuukaudeksi vankeuteen tahi, kun nuo rangaistukset yhdistettiin, kärsimään kaikkiaan 4 kuukauden 15 päivän vankeusrangaistuksen, minkä rangaistuksen hän oli elokuun 17 päivään 1943 mennessä sovitannut 27 päivän kovennetulla vankeudella, Vaasan hovioikeus, jonka tutkittavaksi virallinen syyttäjä oli valittamalla saattanut jutun, oli lokakuun 26 päivänä 1943 antamallaan päätöksellä, johon ei saanut hakea muutosta, tuominnut P:n pahoin-

sena kärsitty osa rangaistuksesta huomioitava vain todellisen kestoai-
kansa mukaan siinäkin tapauksessa, että lopullisena rangaistuksena tulisi
olemaan vankeusrangaistus.⁵⁴

pitelystä pidettäväksi 9 kuukautta kuritushuoneessa tahi, kun tämä rangaistus ja
P:lle luvattomasta väkijuomain valmistuksesta tuomittu rangaistus yhdistettiin, pi-
dettäväksi kaikkiaan 10 kuukautta kuritushuoneessa, mitä rangaistusta P. oli alka-
nut kärsiä marraskuun 10 päivänä 1943. Kun varavankilan johtaja oli E. P:lle
ilmoittanut, että kaksi kolmasosaa hänen rangaistuksestaan katsottaisiin kärsityksi
vasta huhtikuun 13 päivänä 1944, jolloin hän aikaisintaan voisi päästä määräyksen-
varaiseen ehdonalaiseen vapauteen, mutta hän tällöin tulisi kärsineeksi kuritus-
huonerangaistusta 5 kuukautta 3 päivää, vastaisi, kun kaksi kolmasosaa P:n ran-
gaistuksesta olisi 6 kuukautta 20 päivää, hänen jo kovennetulla vankeudella sovit-
tamansa 4 kuukauden 15 päivän vankeusrangaistus vain kuukauden 17 päivän ku-
ritushuonerangaistusta. Kun E. P. niin ollen ei mielestään saisi kokonaan hyväk-
seen jo aikaisemmin kovennetulla vankeudella sovittamaansa osaa rangaistukses-
taan, hän on anonut oikeuskanslerin toimenpidettä asiaan.

E. P:n oheenliitettyyhin kirjoitukseen sisältyvän kantelun olen tutkinut, mutta
koska rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n mukaan,
sellaisena kuin se on marraskuun 17 päivänä 1939 annetussa laissa, määräajaksi
vapausrangaistukseen tuomittu voidaan päästää määräyksenvaraiseen ehdonalai-
seen vapauteen vasta sitten, kun rangaistuksen täytäntöönpano on kestänyt vähin-
tään 6 kuukautta, ja mainittua aikaa laskettaessa kovennettunakin rangaistuksena
sovitettut päivät on pidettävä tavallisina kuritushuonerangaistuspäivinä, kantelu ei
ole aiheuttanut toimenpidettä puoleltani.»

⁵³ Toisella kannalla on *Ellilä*. Teoksessaan Tutkintavankeuden lukeminen ran-
gaistuksen vähennykseksi hän s. 315 koettaa esimerkin avulla osoittaa, millaisiin
mahdottomuuksiin tekstissä puollettu tulkinta johtaisi. Hän kirjoittaa: »Ajatelta-
koon seuraavaa tapausta: A on kärsinyt aikaisemman 6 kuukauden vankeusrangais-
tuksen kovennettuna 36 päivällä, ja hänet tuomitaan 1 kuukauden vankeusrangais-
tukseen; rangaistukset yhdistetään 6 kk. 15 p:ksi. Koska aikaisemmin jo täysin so-
vitettun 6 kuukauden vankeusrangaistuksen täytäntöönpano on 'kestänyt' vain 1 kk.
6 p., joutuisi A siis kärsimään lisää niin paljon, että tämän yhdistetyn rangaistuk-
sen täytäntöönpano tulisi 'kestämään' 6 kk., eli siis kärsimään lisää 4 kk. 24 p.
Tämän jälkeen pääsisi A tässä tapauksessa — käsiteltäkseen häntä vankeinhoidolli-
sesti ensi- tai toiskertalaisena — ehdonalaiseen vapauteen.» *Ellilän* mukaan A.
olisikin päästettävä heti ehdonalaiseen vapauteen, jolloin hänen koeaikansa olisi
1 v. 15 päivää. *Ellilältä* on kuitenkin jäänyt huomioon ottamatta se, että koska A.
on jo yhdistetystä rangaistuksesta sovittanut 6 kuukautta, niin ei häntä enää voida
pitää vankilassa 4 kuukautta 24 päivää. Hänet olisi vapautettava 15 päivän sovit-
tamisen jälkeen vankilasta rangaistuksensa *täysin kärsineenä*.

⁵⁴ Kun rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 1 §:n 2 momentissa nou-
datettavaksi määrättyä menettelyä, mistä on mainittu viitteessä 50, on noudatettava
ilmeisesti silloinkin, kun henkilön sovittaessa vapausrangaistusta päätöstä on muu-

Kuuden kuukauden vähimmäisaikaa laskettaessa on lain nimenomaisen määräyksen mukaan huomioitava myös rikoslain 3 luvun 11 §:n perusteella tehty vähennys. Muihin rangaistuksen kestoaikaa laskettaessa huomioon otettaviin ajanjaksoihin nähden ei sen sijaan ole olemassa nimenomaista määräystä. Se, että määrätty täytäntöönpanoon kuulumaton vapaudettomuuden aika luetaan rangaistusajaksi, ei tietysti merkitse ilman muuta sitä, että sama ajanjakso olisi huomioitava myös rangaistuksen täytäntöönpanon vähimmäiskestoaikaa määrättäessä. Katsoisimme kuitenkin, että koska tuomioistuimen tutkintavankeuden perusteella tekemä vähennys on voitu laskea mukaan täytäntöönpanon vähimmäiskestoaikaa laskettaessa, niin sitä määrättäessä olisi otettava huomioon myös muu aika, joka edellä esitetyn mukaisesti on laskettu rangaistuksen soveltamiseksi. Muunlainen tulkinta johtaisi sitä paitsi siihen, että määrättyissä tapauksissa ei vangille olisi mitään todellista hyötyä siitä, että joku varsinaiseen täytäntöönpanoon kuulumaton ajanjakso on luettu hänen hyväkseen rangaistusajana.⁵⁵

IV Harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen voidaan päästää vanki vain oman suostumuksensa perusteella

Koska harkinnanvaraista ehdonalaiseen vapauteen laskemista käytetään hyvään käyttäytymiseen ja parannuksen tekemiseen kiihoittavana etuisuutena, ei ole katsottu olevan oikein pakottaa vankia ehdonalaiseen vapauteen. Kun pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen ei tarvita vangin suostumusta ja näin ollen sellainenkin vanki, joka jälkivalvonnasta aiheutuvia rajoituksia välttääkseen haluaisi kärsiä rangaistuksensa loppuun, joutuu miltei säännöllisesti ehdonalaiseen vapauteen laskettavaksi, tapahtunee verraten harvoin, että vanki kieltäytyy ehdollisesta vapauttamisestaan.

tetty tuomitun eduksi siten, että kuritushuonerangaistus on ylemmän instanssin toimesta muutettu vankeusrangaistukseksi, on tekstissä esittämämme tapaus mahdollinen.

⁵⁵ Omaksumaamme tulkintaa voitaisiin pitää epäjohdonmukaisena ainakin kysymyksen ollessa RtA 2:1,6:ssa edellytetystä tapauksesta. Joskin on selvää, ettei lainkohdan edellyttämää vapaana oloa voida mitenkään pitää vapausrangaistuksen täytäntöönpanona, emme katsoisi aiheelliseksi tehdä tässäkin sitä rajoitusta, että mielisairaana vapaudessa viettämä aika luetaan kyllä rangaistusajaksi muttei otettaisi huomioon määrättäessä kuuden kuukauden minimiä.

12 §. *Harkinnanvaraisen ehdonalaiseen vapauteen päästämisen aineelliset edellytykset*

Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n 1 momentin mukaan voidaan vanki, johon nähden ovat olemassa edellä selvitettyt muodolliset edellytykset, laskea ehdonalaiseen vapauteen, »milloin todennäköisillä perusteilla voidaan toivoa hänen vastaisuudessa viettävän nuhteetonta elämää». Saman pykälän 2 momentin mukaan »harkittaessa kysymystä ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä on otettava huomioon vangin tekemän rikoksen laatu ja syyt, vangin aikaisempi elämä ja hänen käyttäytymisensä rangaistuslaitoksessa sekä ne olosuhteet, joihin hän vapaaksi päästyään joutuu, ja onko varmuutta siitä, että hänellä on rehellinen toimeentulo».

I *Oikeusministeriön harkintavallasta ehdonalaiseen vapauteen päästämisen suhteen*

Kun lainsäätäjä on antanut vankeinhoitoviranomaisten käytettäväksi harkinnanvaraisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen säännösten, on se samalla uskonut heille suuren vastuun säännösten oikeasta käyttämisestä. Harkinnanvaraisen ehdollisen vapauttamisen kriminaalipoliittiset vaikutukset riippuvat nimittäin suuresta määrin siitä, miten ehdonalaiseen vapauteen laskemista käytetään. Olisi luonnollisesti tärkeätä, että kaikki sellaiset vangit, jotka täyttävät laissa säädetyt edellytykset, pääsisivät ehdonalaiseen vapauteen. Toisaalta kuitenkin liian löysin perustein tapahtuva ehdollinen vapauttaminen saattaa tehdä koko säännösten ei ainoastaan hyödyttömäksi vaan peräti vahingolliseksikin. Jos vangit esimerkiksi laskettaisiin miltei poikkeuksetta ehdonalaiseen vapauteen heidän kärsittyään puolet tai kaksi kolmannelle rangaistuksestaan, ei saatettaisi vaaranalaiseksi yksinomaan rangaistuksen yleistävää tehoa. Menettelyä olisi pidettävä arveluttavana ennen muuta siksi, että kovin helposti saavutettavissa oleva ehdonalainen vapaus ei muodosta sitä hyvän käyttäytymisen ja parannuksen teon yllykettä, mitä yleisesti pidetään eräänä harkinnanvaraisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen merkittävistä funktioista.¹

¹ Esim. *Thyrén* (Principerna för en strafflagsreform I s. 87), lausuu harkinnanvaraista ja pakollista ehdonalaiseen vapauteen laskemista koskevassa ehdotuksessaan mm.: »Den förra bör inskränkas till de fångar, som göra sig särskildt deraf förtjenta: den tjenar såsom sporre och disciplinmedel under strafftiden; den senare bör, utan undantag gälla alla fångar — — —». Ks. myös Ruotsin ehdollista va-

Sen seikan oikea harkitseminen, milloin voidaan todennäköisin perustein toivoa, että vanki tulisi vastaisuudessa viettämään nuhteetonta elämää, on kuitenkin paitsi ensiarvoisen tärkeä myös erittäin vaikeasti ratkaistavissa oleva kysymys. Koska mainittua, tulevaisuuden ennustelmana pidettävää kysymystä ratkaistaessa ei voida turvautua mihinkään ehdottoman varmoihin, objektiivisesti määrättävissä oleviin perusteisiin, jää tällöin pakostakin sijaa asianomaisen ratkaisijan subjektiiviselle harkinnalle. Käyttäköön lainsäätäjä kategorista määräystä laskea vanki, jonka voidaan toivoa tulevaisuudessa viettävän nuhteetonta elämää, ehdonalaiseen vapauteen, tai osoittakoon hän jo lainsäädännöksessä ratkaisun subjektiivisesta harkinnasta riippuvan luonteen, tosiasiaksi jää, ettei ole ainakaan nykyisin keinoja, joiden perusteella voitaisiin ehdottoman varmasti päätellä, miten rikoksen tehnyt tulee tulevaisuudessa käyttäytymään,² ja ettei subjektiivista harkintaa niin muodoin voida sulkea pois ratkaisua tehtäessä.³

pauttamista koskevan, 22. 6. 1906 annetun lain valmistaneen komitean mietintöä, NJA II 1907 nr. 1 s. 43, sekä oikeusministeriön asiantuntijoiden valmistamaa mietintöä ehdotuksineen laiksi ehdollisesta vapauttamisesta ym., SOU 1938: 25 s. 39; *Strahl*, Om påföljder för brott s. 299; *Fussing*, Løsladelse paa Prøve, NTFS 1924 s. 64 s.; vrt. myös Esitys uuden rikoslain yleisiksi perusteiksi, Landtdags Handlingar 1863—1864 I s. 242.

² Amerikassa on viime aikoina ryhdytty kehittämään menetelmiä, joiden perusteella voitaisiin ennakolta päätellä, miten vanki tulee vapaudessa menestymään. Lähtien siitä väitteestä, että jos kaikki vankia koskevat seikat tunnetaan, niin on mahdollisuus päätellä, miten vanki määrättyissä olosuhteissa käyttäytyisi, on laadittu ennustetaulukkoita (prediction tables), joissa jokaiselle eri tekijälle annetaan joko positiivinen tai negatiivinen arvo. Yhdistämällä määrättyllä tavalla eri tekijöiden arvot pitäisi näiden taulukkojen avulla kyetä valitsemaan ehdonalaiseen vapauteen laskettaviksi soveltuvat henkilöt sekä määräämään vapauttamiselle soveliaain ajankohta. Prediktio-menetelmää ei kuitenkaan toistaiseksi ole mainittavassa määrin käytännössä sovellettu, mikä johtuu paitsi siitä, että menetelmiä ei ole vielä riittävästi kokeiltu, myöskin siitä, että menetelmän noudattaminen vaatisi erinomaisen hyvin koulutettua ja kyvykästä henkilökuntaa. Tietävästi vain Illinoisin parole-lautakunta käyttää menetelmää huomattavassa määrin apunaan laskiessaan vankeja ehdonalaiseen vapauteen. Prediktio-menetelmien suhteen ks. esim. *Branham & Kutash*, Encyclopedia of Criminology s. 288 s.; *Argow*, A Criminal liability index for predicting of rehabilitation, Jour. Crim. Law and Criminol. 26: 1935 s. 561 ss.; *Lane*, A new day opens for parole, Jour. Crim. Law and Criminol. 24: 1933 s. 104 ss.; *Ray*, Scientific parole — a proposal, Jour. Crim. Law and Criminol. 37: 1947 s. 385 ss.; *Allen*, Problems of parole, Jour. Crim. Law and Criminol. 38: 1947 s. 7 ss.

³ Ennen 9. 10. 1931 annettua lakia rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen muuttamisesta laissa käytettiin nyt puheena olevassa suhteessa muotoa: » — — — ehdottakoon — — — rangaistuslaitoksen johtokunta, että vanki on ehdonalaiseen

Sanotusta ei kuitenkaan seuraa, etteikö olisi tietynlaista merkitystä sillä seikalla, käytetäänkö laissa, kuten tätä nykyä voimassa olevassa, sanontaa »voi määrätä» vaiko ehdottomampaa sanamuotoa. Ehdoton velvollisuus laskea vanki aineellisten edellytysten ollessa olemassa ehdonalaiseen vapauteen johtaisi helposti siihen, että ehdollisen vapauttamisen aineellisetkin edellytykset pyrkisivät muodostumaan muodollisiksi ja harkinnanvarainen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen tätä tietä summaariseksi. Myöskin olisi sellainen vaara tarjolla, että kanteluiden aiheuttaman haitan ja edesvastuun pelosta viranomaiset pyrkisivät mahdollisimman monessa tapauksessa esittämään vangin ehdonalaiseen vapauteen laskemista tai hänet siihen määräämään.⁴ Vangit itse katsoisi-

vapauteen päästettävä — — — sekä lähettäköön ehdotuksen vankeinhoitohallitukselle, jonka tulee jättää asia — — — oikeusministerille — — — jonka määrättävä asia lopullisesti on.» Tällöinkin katsottiin ehdonalaiseen vapauteen laskemisen riippuvan oikeusministerin harkinnasta. Esim. eduskunnan oikeusasiamies lausuu erään kantelukirjoituksen johdosta joulukuun 22 päivänä 1931 antamassaan päätöksessä N:o 351 (OA:n kertomus vuodelta 1931 s. 10) mm.: »Koska, rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n mukaan, sellaisena kuin se on laissa 21 päivästä toukokuuta 1921, oikeusministeri voi määrätä vangin laskettavaksi ehdonalaiseen vapauteen ainoastaan, jos ministeri muun muassa harkitsee, että vanki rangaistusajallaan on käyttäytynyt niin, että todennäköisesti jo voidaan toivoa tämän vastedes viettävän nuhteetonta elämää, mutta vangilla ei ole ehdotonta oikeutta, kärsittyään lain määräämän osan rangaistuksestaan, päästä sellaiseen vapauteen, ja edellämainittu edellytys ilmeisesti ministerin mielestä ei vielä ollut olemassa; sentähden ja kun minä en havainnut, että oikeusministeri tätä määräämisvaltaansa ja siitä luonnollisesti johtuvaa harkintavaltaansa käyttäessään esillä olevassa tapauksessa olisi menetellyt virheellisesti, minä en voinut ryhtyä mihinkään toimenpiteeseen asiassa.»

⁴ Että tuollainen vaara on ylipäänsä olemassa, myönnetään vankeinhoito- ja vankilaviranomaisten keskuudessa avoimesti. Tätä valaisevana siteroitakoon tässä yhteydessä osa vankeinhoitoviraston vankilain johtajille 11. 2. 1948 lähettämästä kiertokirjeestä N:o K. 12/867-48, mikä koskee esitysten tekemistä vankien päästämistä ehdonalaiseen vapauteen: »Näiden asioiden käsittelyn yhteydessä on vankeinhoitovirastossa voitu havaita, että maamme vankilat varsin eri tavalla noudattavat — — — lain määräyksiä. Muutamat vankilat näyttävät kiinnittävän asiaan kiitettävää huomiota ja tekevät ehdotuksensa ilmeisesti vakavan harkinnan jälkeen ja tärkeän vastuunsa tuntien, kun sen sijaan varsin monet heti minimiajan jälkeen ovat valmiit miltei poikkeuksesta päästämään jokaisen rikoksentehtijän vapaaksi. Näin siitäkkin huolimatta, vaikka vapauteen ehdotettua on monta kertaa, jopa useimmin kuin kolmasti viimeisen viiden vuoden aikana, rangaistu törkeistä rikoksista, kuten ryöstöistä, siveellisyysrikoksista, tuhopoltoista ja varkauksista, hän on rangaistuslaitoksessa ollessaan saattanut syyllistyä karkaamiseen tai törkeisiin kurinpitorikkomuksiin, joista kaikista seikoista voi selvästi havaita, että rangaistuksella ei ole ollut tarkoitettua vaikutusta asianomaiseen. Onpa sellaisiakin,

vat olevansa ehdottomasti oikeutettuja pääsemään ehdonalaiseen vapauteen heti, kun muodolliset edellytykset ovat olemassa, mikä ei aiheutaisi ainoastaan aiheettomia kanteluja,⁵ vaan vaikuttaisi myös epäedullisesti niiden tarkoituksperien toteuttamiseen, joihin ehdonalaisen vapauden säännöstöllä pyritään.⁶

On vaikea sanoa, olisiko ja missä määrin lainsäätäjä ajatellut edellä mainittuja näkökohtia muuttaessaan 9. 10. 1931 annetulla lailla rangais-
tusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 1 momentin muotoa siten, että sen mukaan »oikeusministeriö voi» määrätä muodolliset edellytykset täyttävän vangin laskettavaksi ehdonalaiseen vapauteen, »milloin todennäköisillä perusteilla voidaan toivoa hänen vastaisuudessa viettävän nuhteetonta elämää».⁷ Olemme kuitenkin halunneet osoittaa,

jotka ehdonalaista vapautta nauttiessaan ovat syyllistyneet uusiin törkeisiin rikoksiin, tästä huolimatta ehdotettu niinikään minimiajassa uudelleen vapautettavaksi. Asioiden käsittelyssä ei voi, tällaisia ehdotuksia nähdessään, välttää sellaista vaikutelmaa, että vankiloiden johtokunnat ilmeisesti arastelevat käyttää lakia sen laatijan tarkoittamalla tavalla ja pyrkivät soveltamaan sitä vangin mieliksi, mutta yhteiskunnan vahingoksi.»

⁵ Silloin kun lain sanonta oli muodoltaan kategorisempi, vangit kantelivat hyvin usein siitä, että heitä ei oltu laskettu ehdonalaiseen vapauteen, vaikka he mielestään täyttivätkin laissa määrätty ehdot. Ks. esim. OA:n päätös N:o 156, 24. 10. 1928, OA:n kertomus vuodelta 1928 s. 14; OA:n päätös N:o 490, 25. 11. 1929, OA:n kertomus vuodelta 1929 s. 18 s.; OA:n päätös N:o 351, 22. 12. 1931, OA:n kertomus 1931 s. 10.

⁶ Esim. *Strahl* (Om påföljder för brott s. 304) korostaa sitä, että harkinnanvarainen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen on pakollista edullisempi, ei ainoastaan keinona vaikuttaa tuomittuun laitosaikana, vaan myös jälkihuoltoon nähden. On nimittäin helpompi saada tuomittu myötävaikuttamaan jälkihuollollisiin toimenpiteisiin silloin, kun vapaus tuntuu vangista edulta, jonka hän on ponnistuksillaan ansainnut, kuin silloin, kun vapauttaminen tapahtuu kaavamaisen säännön perusteella. On selvää, että tässä suhteessa ei ole edullista, jos vangeille muodostuu käsitys, että he ovat suorastaan lain perusteella oikeutettuja pääsemään ehdonalaiseen vapauteen. Myös *Almquist* (*Verkställighet af Frihetsstraff* s. 22) huomauttaa siitä, että ehdonalaiseen vapauteen laskemista koskevaa säännöstä ei saa muodostaa sellaiseksi, että vanki voisi vaatia vapauttamistaan hänelle kuuluvana oikeutena. »Parole is a privilege and is not a right», sanotaan vuodelta 1936 olevissa Yhdysvaltojen parole-lautakunnan säännöissä. Ks. myös vuoden 1949 sääntöjen 8 sektion a-kohtaa.

⁷ Hallituksen asiaa koskevassa vuoden 1931 valtiopäiville jätetyssä esityksessä ei ole asiasta mainintaa. Muutos on saattanut aiheutua vankien runsaista kanteluista. Mutta on myöskin mahdollista, että pykälää muodostettaessa on käytetty Ruotsin 1906 vuoden lakia, jonka mukaiset ehdonalaiseen vapauteen laskemisen edellytykset suurin piirtein katsottuna tulivat olemaan ja jossa laissa oli käytetty harkintavaltaan viittaavaa »mää»-sanaa.

että »voi»-sanankäyttö on paikallaan sekä että sen esiintyminen voidaan ja on tulkittava edellä kerrotun mukaisesti. Esitetystä on näin ollen tehtävä se johtopäätös, että »voi»-sanankäyttö ei laajenna viranomaisten harkintavaltaa siihen nähden, mitä seikkoja ehdonalaisten vapauden aineellisina edellytyksinä olisi otettava huomioon, vaan se ainoastaan turvaa viranomaisten virkavelvollisuuden mukaista harkintaa heidän ratkaistessaan laissa määrätyin edellytyksin kysymystä, onko vanki päästettävä ehdonalaiseen vapauteen.⁸

II Voivatko yleisestävät näkökohdat oikeuttaa tai velvoittaa olemaan päästämättä vankia ehdonalaiseen vapauteen

On katsottu, että vankeinhoitoviranomaisten olisi harkitessaan vangin päästämistä ehdonalaiseen vapauteen otettava huomioon myöskin yleisestävät näkökohdat. Tähän tulokseen ei mielestämme voida, kuten edellä esitetystä käynee ilmi, tulla ainakaan sillä perusteella, että oikeusministeriölle on annettu tietty harkintavalta ehdonalaiseen vapauteen määrittämiseen nähden.⁹ Koska po. harkintavalta on olemassa vain lain

⁸ Samalla tavoin *Osmo Castrén*, Ehdonalaisten vapauden luonne, LM 1935 s. 72 ss. Voimme yhtyä Castrénin esittämään, kun hän lausuu: »Antaessaan viranomaiselle vallan päästää vanki ehdonalaiseen vapauteen on lainsäätävä katsottava samalla asettaneen viranomaisen velvollisuudeksi käyttää tuota valtaansa, mikäli edellytykset vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen ovat olemassa. Käyttäessään sanamuotoa 'oikeusministeriö voi' lainsäätävä on, käsityksemme mukaan, ainoastaan tahtonut sanoa, ettei vangilla ole mitään oikeutta päästä ehdonalaiseen vapauteen, vaan että asia riippuu oikeusministeriön harkinnasta. Jos viimeksimainittu harkinnassaan tulee siihen tulokseen, että ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen vaadittavat edellytykset ovat olemassa, niin on sen myös määrättävä vanki tuohon vapauteen päästettäväksi.» Toisin *Bo Palmgren*, Villkorlig frigivning av bötesfänge, JFT 1948 s. 110 viite 19. Hän lausuu mm.: »— — — den villkorliga frigivningen är — — — alltid beroende av prövning. Om fängelsemyndigheterna i något fall finna, att en fänge — — — vill undandraga sig att betala ett bötesbelopp i penningar, fastän han förmodas vara, i stånd därtill, så kunna de uppskjuta den villkorliga frigivningen, så att dylika missbruk stävjas.»

⁹ Toisin Ruotsin oikeuden kannalta *Strahl-Lindberg*, Villkorlig dom och villkorlig frigivning s. 167 s., jossa mm. lausutaan: »I betraktande av att 2 § endast stadgar, att villkorlig frigivning under vissa förutsättningar må äga rum, torde det icke vara oriktigt att fästa avseende vid brottet exempelvis på så sätt att en spion förvägras frigivning om det med hänsyn till förhållandena är förbundet med risk att sätta honom på fri fot, låt vara att det med fog kan antagas att han efter frigivningen skall förhålla sig väl.»

osoittamissa rajoissa, voidaankin yleisestävät näkökohdat ottaa huomioon ainoastaan, jos siihen on laissa varattu mahdollisuus.

Alunperin oli rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:ssä vaadittu aineellisiin edellytyksiin ainoastaan, että vanki oli rangaistus-aikanaan käyttäytynyt niin, että voitiin toivoa hänen vastedes viettävän nuhteetonta elämää, sekä, että oli varmuus siitä, että vangilla oli vapaaksi päästyään rehellinen toimeentulo. Hallituksen 18. 8. 1931 päivätyssä esityksessä eduskunnalle laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta, jossa laki sai käsiteltävänämme olevassa suhteessa nykyisen muotonsa, lausuttiin mm.: »Voimassa olevan lain sanamuodon mukaan on ehdonalaiseen vapauteen laskemisen asiallisena edellytyksenä hyvä käytös rangaistuslaitoksessa ja varma toimeentulo vapaudessa. Asiaa olisi kuitenkin harkittava laajemmalta näkökannalta. Olisi otettava lukuun, kuten käytännössä useasti on tapahtunutkin, myös rikoksen laatu ja syyt siihen sekä tuomitun aikaisempi elämä. Mutta vaikka tämä tekoon ja tekijän henkilöön kohdistunut harkinta johtaisikin myönteisiin tuloksiin, olisi vielä otettava huomioon, ovatko ne olosuhteet, joihin vanki vapautuessaan joutuisi, omansa pidentämään häntä uudestaan rikoksen tielle lähtemästä, näyttääkö hänen toimeentulonsa turvatulta jne.»

On ilmeistä, että määräyksellä, jonka mukaan ehdonalaiseen vapauteen päästämistä harkittaessa on otettava huomioon vangin tekemän rikoksen laatu ja syyt, ei ole tarkoitettu antaa sijaa yleisestävien yhtä vähän kuin sovituskäytäntöjen huomioimiselle ratkaisua tehtäessä. Mainitulla samoin kuin muillakin rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 2 momenttiin sisältyvillä määräyksillä on tarkoitettu antaa vain perusteet, joiden nojalla olisi voitava päätellä, milloin on aihetta toivoa, että vanki tulisi vastaisuudessa viettämään nuhteetonta elämää. Että lakia voidaan ja on tulkittava sen säätäjän tarkoittamalla tavalla, johtuu siitäkin, että varsinaisena asiallisena edellytyksenä puheena olevan pykälän 1 momentissa mainitaan ainoastaan edellytys perustellusta toivosta, että vanki tulisi vastaisuudessa elämään nuhteetomasti. Koska muut määräykset, joiden joukkoon sisältyy myöskin velvoitus huomioida vangin tekemän rikoksen laatu ja syyt, on sijoitettu 2 momenttiin, on niitä senkin vuoksi pidettävä vain perusteina, joihin arvostelu vangin tulevasta suhtautumisesta voi nojautua.^{10 11}

¹⁰ Omaksumallamme kannalla on *Osmo Castrén*, Ehdonalaisen vapauden luonne, LM 1935 s. 72 ss. Castrén sanoo rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 2 momentissa olevista määräyksistä, että »ne ovat — — — merkityksellisiä

Yleisestävien näkökohtien huomioonottaminen harkittaessa vangin ehdonalaiseen vapauteen laskemista ei olisi periaatteelliseltakaan kannalta hyvin puolustettavissa. Vaikka voimassa olevan oikeutemme mukaan niin hyvin sovitus- kuin yleisestävätkin näkökohdat on huomioitu rangaistavuutta määrättäessä ja vaikka ne on otettava huomioon rangaistusta mitattaessa, on harkinnanvarainen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen kuitenkin pelkästään individuaalipreventiivisen periaatteen

sikäli ja ainoastaan sikäli, kuin ne juuri ovat omiaan osoittamaan vangin vaaratto-
muutta yhteiskunnalle».

11 Ruotsissa ehdollista vapauttamista koskevassa 22. 6. 1906 annetussa laissa samoin kuin nykyisin voimassa olevassa 18. 9. 1943 annetussa laissakin on meidän oikeuttamme vastaavasti säännös, että vanki voidaan laskea ehdonalaiseen vapauteen, jos hänen voidaan toivoa viettävän vastaisuudessa nuhteetonta elämää. Samoin kuin meillä on molemmissa laeissa erikseen säännös, jossa määrätään ehdollista vapauttamista harkittaessa otettavaksi huomioon mm. rikoksen laatu ja syyt. Uuden lain ehdotuksen valmistanut asiantuntijakomitea oli sitä mieltä, ettei harkinnanvarainen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen saisi tulla kysymykseen sellaisissa tapauksissa, jolloin yleispreventio vaati rangaistuslaitoksessa tapahtuvaa täytännönpäätöksen jatkamista. Komitea katsoi, että silloin voimassa olleen lain mukaan olikin mahdollista näin menetellä, koska harkittaessa ehdonalaiseen vapauteen päästämistä oli otettava huomioon mm. rikoksen laatu ja syyt. Mietinnössä pidettiin kuitenkin soveliaana, että uuteen lakiin olisi otettu suora määräys siitä, että vankia ei saisi vapauttaa ehdollisesti, mikäli »hänsyn till den allmänna laglydnaden påkallar att straffet fortsättes».

Ruotsin valtiopäivien ensimmäinen lakivaliokunta kohdisti kuitenkin arvostelunsa ehdotuksen tätä kohtaa vastaan. Ottaen lähtökohdaksi mietinnössä esitetyn väitteen, että Ruotsin silloinen laki olisi sallinut ottaa ehdollista vapauttamista harkittaessa huomioon yleiset näkökohdat, lakivaliokunta lausui: »Avsikten med detta stadgande torde egentligen vara att nämnda omständigheter skola beaktas vid bedömandet av utsiktarna för att den dömde på fri fot skall förhålla sig väl. Genom det i förslaget upptagna tillägget har enligt utskottets mening den allmänpreventiva synpunkten skjutits i förgrunden på ett sätt, som varken är motiverat av praktiska eller teoretiska grunder. Brottets svårhet har redan beaktats av domstolen vid straffmätningen, och det kan icke vara lämpligt att i administrativ väg göra en ny bedömning härav under verkställigheten av det utmätta straffet, vilket måste komma att verka som en korrigerings av domstolarnas straffmätning. Utskottet föreslår därför — — —, att stadgandet om att villkorlig frigivning enligt 2 § ej får ske när hänsyn till den allmänna laglydnaden påkallar att straffet fortsättes får utgå. Till grund för avgörandet av frågan huruvida fakultativ villkorlig frigivning skall medgivas bör således enligt utskottets förslag huvudsakligen läggas, huruvida det kan antagas att den dömde efter frigivningen skall förhålla sig väl.» (NJA II 1944 s. 86) Säännös jäikin pois laista. Ruotsin lain suhteen ks. myös *Stjernstedt*, NKA 1938 s. 231 s.; *Strahl—Lindberg*, Villkorlig dom och villkorlig frigivning s. 167. Vrt. myös *Strahl*, Om påföljder för brott s. 305 s., missä kuitenkin vain referoidaan ensimmäisen lakivaliokunnan lausunto.

ilmaus. Samoin kuin progressiivinen täytöntöönpano kokonaisuudessaan tähtää vangin resosialisointiin, samoin on sen viimeistä astetta, ehdonalaista vapautta muodostettaessa lähdetty vangin yhteiskuntaan sopeuttamisen pyrkimyksestä. Tällöin on sovitus- ja yleisestävälle näkökohdille annettu sijaa vain sikäli, että muodollisena edellytyksenä on asetettu vaatimus, jonka mukaan vangin on sovitettava puolet tai kaksi kolmannelle rangaistuksestaan ennen kuin hänen vapauttamistaan voidaan ottaa harkittavaksi. Jos vielä tuon ajankohdan jälkeen hallinnolliselle viranomaiselle annettaisiin tilaisuus yleisestävien seikkojen huomioon ottamiseen, ei oltaisi vain lähdetty oikeuspoliittisesti arveluttavalle tielle, vaan meneteltäisiin tavalla, joka ei ole sopusoinnussa voimassa olevan lainsäädäntömme kanssa.¹²

III Mitä tarkoitetaan laissa sanonnalla »viettää nuhteetonta elämää»

Edellä esitetyn mukaisesti ehdonalaiseen vapauteen laskemisen ainoana varsinaisena edellytyksenä on se, että todennäköisillä perusteilla voidaan toivoa vangin vastaisuudessa viettävän nuhteetonta elämää. Sanonta »viettää nuhteetonta elämää» ei ole varsin helposti tulkittavissa, koska sen sisältö riippuu ainakin jossain määrin arvostelijan moraalisisista käsityksistä. Keisarillisen senaatin 1888 vuoden valtiopäiville antamassa esityksessä uudeksi rikoslaiksi käytettiin sanontaa »viettää rikoksetonta elämää», millä on luonnollisesti ymmärrettävä suhtautumista, joka ei ole ristiriidassa rikoslaissa asetettujen käyttäytymiskaavojen kanssa. Sana »rikokseton» katsottiin kuitenkin sisältönsä liian suppeaksi ja sen sijaan otettiin lakiin termi »nuhteeton».

Joskin rikollisena pidettävä suhtautuminen saattaa tietyissä tapauksissa olla monien mielestä nuhteettoman elämän viettämistä, on kuitenkin lähdettävä siitä, että nuhteettomuuden edellytyksenä on pidätyminen kaikesta kriminalisoidusta suhtautumisesta. Sen sijaan ei ole aivan helppo sanoa, mitä muita vähimmäisvaatimuksia kuin pidätyminen

¹² Vrt. *Osmo Castrén*, DL 1935 s. 72. Ks. myös edellisessä viitteessä siteroitua Ruotsin ensimmäisen lakivaliokunnan lausuntoa samoin kuin samassa viitteessä mainittua *Stjernstedtin* lausuntoa. Vrt. myös *Stjernstedt*, *Aktuella frågor inom strafflagstiftningen*, SvJT 1933 s. 332, missä *Stjernstedt* arvostelee Ruotsissa vallinnutta käytäntöä, jonka mukaan ehdonalaiseen vapauteen laskeminen oli usein eväty sillä perusteella, että oli katsottu tuomitun rangaistuksen olleen lievän.

nen rikoksia tekemästä olisi asetettava nuhteettoman elämän viettämiselle. Koska valtiovallan tehtävänä ei ole etiikan käskyjen toteuttaminen, on vaatimuksella katsottava tarkoitettavan ns. legaalista nuhteettomuutta eli sitä, että henkilö ei tule syyllistymään rikoksiin tai viettämään muuten sellaista pahantapaista elämää, että häneen voitaisiin soveltaa yhteiskunnallisia turvaamistoimenpiteitä. Ratkaistaessa kysymystä, tulisiko vanki vastaisuudessa viettämään nuhteetonta elämää, voidaan ohjetta saada myöskin arvostelemalla sitä, tulisiko vanki noudattamaan niitä määräyksiä, jotka ovat ehdonalaisen vapauden säilyttämisen edellytyksenä.

IV Vangin tekemän rikoksen laatu ja syyt

Kuten edellä olemme osoittaneet, ei säännökselle, jonka mukaan ehdollista vapauttamista harkittaessa on otettava huomioon vangin tekemän rikoksen laatu ja syyt, voida antaa sitä merkitystä, että se oikeuttaisi tai velvoittaisi ottamaan tässä harkinnassa huomioon yleisestävät tai sovituskäytökohdat. Niinpä vankeinhoito- ja vankilaviranomaisten asiana ei ole harkita asianomaiselle vangille tuomitun rangaistuksen ankaruutta tai lievyyttä.¹³ Vangin tekemän rikoksen laatua ja syitä tarkastelemalla voidaan sen sijaan usein tehdä todennäköisyyslaskelma siitä, miten vanki tulisi tulevaisuudessa käyttäytymään.

Inhimillinen ja siis myöskin rikollisena pidettävä suhtautuminen on yksilön asennoitumista ympäristöönsä. On turha kiistellä siitä, ovatko rikollisuuden syyt etupäässä sisä- vai ulkoaiheisia, sillä ilman ympäristöä yhtä vähän kuin ilman yksilöäkään ei ole olemassa rikosta.¹⁴ Voidaan väittää, että miltei jokainen yksilö joutuessaan tiettyihin olosuhteisiin ja tilanteeseen saattaa syyllistyä rikokseen. Mutta aivan samoin kuin esim. ihmisten älyllinen asteikko vaihtelee idiotismin ja nerouden välillä, vaihtelee heidän kykynsä sietää määrättyjä rikollisuuteen kehoittavia olosuhteita ja tiettyjä rikokseen vietteleviä ärsyk-

¹³ Ks. Vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan kirje vankilain johtajille N:o 3541/3564, 23. 4. 1936.

¹⁴ Ks. esim. *Honkasalo*, Rikollisuuden yksilöllisistä ja yhteiskunnallisista syistä, SKV 1935 s. 163 ss.; *Krigets inverkan på brottsligheten i Finland*, NTfS 1943 s. 2 ss.; *Hurwicz*, Kriminologi s. 58 ss.; *Kemp*, Kriminalitet og Arvelighed, SvJT 1946 s. 569 ss.; *Kaila*, Nuorisorikollisuuden syyt s. 227 ss.; *Burt*, Den unge brottslingen s. 407 ss.; *Darrow*, Crime, its cause and treatment s. 31 ss. jne.

keitä. *Quetelet'n* ns. yksilöllisten vaihteluiden lain mukaan suurin osa eli noin 70 prosenttia ihmisistä olisi sellaisia, joiden laillisuuden tiellä pysyminen riippuu suuresti kasvatuksesta ja ulkonaisista olosuhteista.¹⁵ Jos on kysymys tällaisesta rikoslain kanssa konfliktiin joutuneesta ns. puolirehellisestä kansalaisesta, on usein vaikea tehdä prognoosia hänen tulevasta käyttäytymisestään tarkastelemalla pelkästään rikoksen laatua ja syitä. Mutta »normaalien» rikoksentekijäin ala- ja yläpuolella oleviin lakia rikkoneisiin nähden on asianlaita toinen.

Rikos saattaa todistaa tekijässään sellaista vaarallista ja vahingollista anormaalisuutta, että voidaan olla jokseenkin varmoja siitä, että rikoksen tehnyt tulee aiheuttamaan yhteiskunnalle harmia vastaisuudessaakin. Tällaisen johtopäätöksen tekeminen on sitä oikeutetumpaa, mitä normaalimmat olosuhteet ovat olleet rikosta tehtäessä. Jos toisin sanoen rikoksen laatua ja syitä tarkasteltaessa ei voida olettaa, että normaali kansalainen menetteli vastaavassa tilanteessa rikoksen tehneen tavoin, voidaan useasti päätellä rikoksentekijällä olevan sellaisia ominaisuuksia, jotka normaaleissakin olosuhteissa tulevat helposti purkautumaan rikollisina tekoina.

Toiselta puolen voivat olosuhteet usein muodostua sosiaalisena pidettävälle henkilöllekin niin pakottaviksi, että ei ole lainkaan ihmeteltävää, vaan pikemminkin luonnollista, että henkilö sellaiseen tilanteeseen joutuneena syyllistyy kriminalisoituun tekoon. Ellei tällaisessa tapauksessa ole pelättävissä, että samanlainen tilanne uusiutuisi vastaisuudessa, saatetaan useinkin melkoisella todennäköisyydellä päätellä, että rikoksen tehnyt tulisi tulevaisuudessa viettämään nuhteetonta elämää.¹⁶

Vangin tekemän rikoksen laadulla saattaa olla eräässä toisessakin suhteessa merkitystä harkittaessa kysymystä vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä. Olemme jo todenneet, että muodollisten edellytysten ollessa olemassa on vanki laskettava ehdonalaiseen vapauteen, jos todennäköisin perustein voidaan toivoa hänen vastaisuudessa viettävän nuhteetonta elämää. Aineellisten edellytysten olemassaoloa harkittaessa ei voitane kokonaan sivuuttaa sitä tosiasiaa, että mitä vaarallisemmasta rikoksesta on kysymys sitä suurempi on myöskin yhteis-

¹⁵ Ks. tästä *Verkko*, Kriminalstatistiken och frågan om viljans frihet, NTFS 1943 s. 106 ss.

¹⁶ Ks. kosketeltujen asioiden suhteen myös *Osmo Castrén*, Vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä, DL 1933 s. 106 ss. ja Vankeinhoitolaitoksen ylijohdajan kirje N:o 3541/3564, 23. 4. 1936.

kunnan jäsenten suojaamisen tarve. Jos on kysymys vaarallisesta rikoksesta, on toisin sanoen vaadittava suurempaa todennäköisyyttä vangin tulevan nuhteettoman käyttäytymisen suhteen kuin silloin, kun vangin tekemä rikos on luonteeltaan vähemmän vaarallinen.

V. Vangin aikaisempi elämä

Joskin vangin tekemän rikoksen laatua ja syitä tarkastelemalla voidaan eräissä tapauksissa tehdä johtopäätöksiä siitä, miten vanki tulisi vastaisuudessa käyttäytymään, ei tämä useinkaan riitä pyrittäessä ennakolta päättämään vangin tulevasta suhtautumisesta. Vangin aikaisemman elämän tarkasteleminen voi saada tällöin suuren merkityksen lisäindisina siitä, miten vanki tulisi vapaaksi päästyään käyttäytymään. Vangin entisyyden perusteella voitaisiin tehdä pitkällekin meneviä johtopäätöksiä vangin tulevasta käyttäytymisestä, mikäli viranomaisilla olisi täydellinen selvyys vangin menneisyyttä koskevista seikoista. Tällä tavoin voitaisiin saada selvyyttä esimerkiksi vangin luonteesta ja siitä ympäristöstä, jossa hänen rikollisuutensa on kehittynyt, sekä päätellä tämän perusteella, tulisiko vanki käyttäytymään tulevaisuudessa moitteettomasti. Kun meillä ei suoriteta kuitenkaan mitään rikoksenteikiöitä koskevaa yleistä esitutkintaa tai tapaustutkimusta (case study), rajoittuu viranomaisten tieto vangin aikaisemmasta elämästä useimmiten hyvin vähiin.¹⁷

Vangin aikaisemman elämän tarkastelu jää meillä pääasiallisesti sen seikan selvittämiseen, onko vanki tehnyt aikaisemmin muita rikoksia, joiden perusteella on pakko päätellä, että vanki olisi jollain tavoin predestinoitu rikollisen elämän viettämiseen. Jos esimerkiksi vankia on useita kertoja rangaistu varkausrikoksista ja hän siitä huolimatta kärsii jälleen rangaistusta samanlaisesta rikoksesta, viittaa tämä varsin voimakkaasti siihen, että ko. henkilö rangaistuslaitoksesta vapauduttuaankin tulee jatkamaan rikollista toimintaansa. Tällaisten henkilöi-

¹⁷ Ainoastaan nuorten rikoksenteikiöihin ollessa kysymyksessä suoritetaan meillä jonkinlainen esitutkinta. Ks. laki nuorista rikoksenteikiöistä 23 § sekä asetus nuorista rikoksenteikiöistä 1 § ja oikeusministeriön päätös nuorista rikoksenteikiöistä 1 §. Ruotsissa on annettu 22. 6. 1939 laki erityisen esitutkinnan suorittamisesta rikosasioissa. Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa taasen käytetään tapaustutkimusta, »case study», hyvin yleisesti juuri ehdonalaiseen vapauteen laskemisen ajankohdan määrittämisen apuna. Ks. tästä esim. Hurwitz, Kriminologi s. 35 ja Sutherland, Principles of Criminology s. 547 ss.

den ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen nähden on noudatettava erikoisen suurta varovaisuutta, joskaan periaatteessa ei sellaisiakaan henkilöitä ole suljettu pois niiden piiristä, joilla on mahdollisuus päästä harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen.¹⁸ Toiselta puolen tietysti nuhteeton aikaisempi elämä yhdessä rikosta tehtäessä vallinneiden poikkeuksellisten olosuhteiden kanssa on osoituksena siitä, että lain rikkominen ei kuulu rikoksen tehneen tapoihin.

Castrén on vangin aikaisemman elämän merkitystä selvitellessään todennut, että vangin ikä on tässä suhteessa huomioonotettava seikka nimenomaan sikäli, että, jos henkilö rikoksen tehdessään oli suhteellisen nuori henkilö ja rikos kenties lisäksi oli hänen ensimmäisensä, olisi riittävä syy olettaa, että hän elämänsä vastaisuudessa parantaa. Tähän voidaan kylläkin yhtyä siinä mielessä, että nuoret ovat yleensä kasvatukselle alttiimpia kuin henkisen joustavuutensa menettäneet vanhemmanpuoleiset ja vanhat henkilöt.¹⁹ Myöskin on myönnettävä, että nuorten vankien käsittelyyn on kiinnitettävä aivan erikoista huomiota siitäkin syystä, että heidän suhtautumisestaan tulee riippumaan huomispäivän uusintarikollisten lukumäärä. Toiselta puolen on kuitenkin todettava, että jos henkilö syyllistyy vanhana ensi kerran rikokseen, tämä usein viittaa jo siihen, että kysymyksessä on etupäässä ulkonaisista olosuhteista riippuva tilapäisrikos. Jos henkilö taasen syyllistyy jo nuorena rikokseen, saattaa tämä olla osoituksena siitä, että kysymyksessä on henkilö, jolla on rikollisen elämän viettämiseen johtavia ominaisuuksia.²⁰

¹⁸ *Osmo Castrén*, Vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämistä, DL 1933 s. 108 s. Ks. myös OA:n kertomus vuodelta 1933 s. 46 ss.

¹⁹ Ks. esim. *Honkasalo*, JFT 1939 s. 30 ja JFT 1944 s. 296 sekä *Kekomäki*, SKV 1939 s. 7 s.

²⁰ *Erner* lausuu kosketellussa suhteessa (*Kriminalbiologie* s. 261) muun ohella: »Wenn anlagemässige oder sonst tief eingewurzelte Verbrechensneigung vorliegt, so wird sie sich in aller Regel zeigen, sobald der junge Mensch nach der Schulentlassung vom Leben auf die Probe gestellt wird. Hat er dagegen in diesen Jahren sich klaglos geführt und ist erst später straffällig geworden, so spricht die Wahrscheinlichkeit dafür, dass es äussere Schwierigkeiten gewesen sind, die den ursprünglich nicht ungünstig Disponierten auf die schiefe Ebene gebracht haben.» Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto esitti erään kantelun johdosta oikeusasiamiehelle antamassaan selityksessä mm.: »Se seikka, että S. oli aikaisemmat rikoksensa tehnyt verrattain nuorella iällä, ei voinut, harkittaessa kysymystä hänen ehdonalaiseen vapauteen päästämistään, asiaa muuttaa. Päinvastoin S:n aikaisempi elämä juuri osoitti hänen taipumustaan rikollisuuteen.» (OA:n päätös N:o 512 joulukuun 11 päivästä 1933, OA:n kertomus vuodelta 1933 s. 50). Vrt. tekstissä

VI Käyttäytyminen rangaistuslaitoksessa

Vangin käyttäytyminen rangaistuslaitoksessa, jolla ennen 9. 10. 1931 tapahtunutta lain muutosta oli ratkaiseva merkitys arvosteltaessa vangin vastaista suhtautumista, muodostaa nykyisin ainoastaan erään perusteen ehdonalaiseen vapauteen laskemista harkittaessa.²¹ Vangin käyttäytyminen rangaistuslaitoksessa ei ainakaan yksinään ole riittävä peruste hänen tulevan käyttäytymisensä ennalta määrittämiselle. Ensiksikin voidaan huomauttaa ja on useasti huomauttettukin siitä, että asetettaessa hyvä käytös määrääväksi ehdonalaiseen vapauteen laskettaessa on tämä omiaan aiheuttamaan vangeissa »silmäinpälvontaa» ja teeskentelyä.²² On huomautettu esim. siitä, että useat monikertaiset varkaat osaavat erinomaisen hyvin suhtautua vankilajärjestykseen, koska he ovat siihen pitkän vankilassaolonsa aikana erikoisesti kouliintuneet.²³ Toinen huomionarvoinen seikka on se, että vankilassa ja vapaudessa vallitsevat aivan eri olosuhteet, minkä vuoksi vangista, joka käyttäytyy moitteettomasti vankilassa, ei aina voida päätellä, että hän tulisi tekemään niin myöskin vapaudessa.²⁴ On todettu,

lausutun johdosta myös *Strahl*, SvJT 1936 s. 214; *Göransson*, Den svenska lagstiftningen angående ungdomsfängelse, NTFS 1941 s. 165; *Schnur*, Prison Conduct and Recidivism, Jour. Crim. Law and Criminol. 40: 1949 s. 38.

²¹ Vielä nykyisinkin on Saksan oikeuden mukaan ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen ainoana aineellisena edellytyksenä, että vanki on käyttäytynyt rangaistusaikanaan hyvin. Ks. StGB 23 §. Jos hyvälle käyttäytymiselle rangaistuslaitoksessa annetaan ratkaiseva merkitys harkittaessa vankien päästämistä ehdonalaiseen vapauteen, niin tietää tämä varmaankin vankilakurin paranemista. Kuten *Robinson* toteaa, eivät pyrkimys mahdollisimman hyvän vankilakurin saavuttamiseen ja pyrkimys vankien resosialisointiin edellytä samanlaista menettelyä. *Robinson*, Contradictory purposes in prisons, Jour. Crim. Law and Criminol. 37: 1947 s. 454.

²² Ks. esim. *Schumacher*, Die vorläufige Entlassung s. 43 ja *Görlich*, Die vorläufige Entlassung s. 57 ss.

²³ Vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan kirje N:o 3541/3564, 23. 4. 1936.

²⁴ *Krohne* (Lehrbuch der Gefängniskunde s. 264) on kiinnittänyt huomiota myös siihen, miten hyvän käytöksen arvosteleminen ja siitä tehtävät johtopäätökset voivat viedä aivan eri tuloksiin riippuen siitä, miltä näkökannalta asioita tarkastellaan. Hän lausuu: »Der Verwaltungsbeamte kann den in Frage stehenden Gefangenen für einen in wirtschaftlicher Beziehung Gebesserten halten, der mit Fleiss, Geschick und Lust arbeitet, und den diese Liebe zur Arbeit vor dem Rückfall ins Verbrechen bewahren wird, während der Geistliche ihn für einen gottlosen, irreligiösen Menschen hält, der wegen des mangelnden religiösen Halts der Versuchung zum Verbrechen erliegen wird. Andererseits kann der Geistliche den Gefangenen für einen Reuigen, durch die Einwirkung der Religion sittlich Ge-

että vaarallistenkin rikoksenuusijoiden joukossa on henkilöitä, jotka laitoksessa ollessaan käyttäytyvät mallikelpoisesti, mutta joiden kyky vastustaa ärsykeitä on niin vähäinen, että he heti ohjauksetta ja komennotta jääneinä sortuvat rikollisen elämän viettämiseen.²⁵

Vaikka huomautuksilla, jotka on tehty sitä vastaan, että vangin rangaistuslaitoksessa osoittama suhtautuminen asetettaisiin ehdonalaiseen vapauteen laskemisen perusteeksi, onkin tietty oikeutuksensa, ei silti voida kieltää, etteikö vangin käyttäytymiselle rangaistuslaitoksessa voida antaa varsin huomattavaa merkitystä ehdollista vapauttamista silmällä pitäen.²⁶ Voidaan ensiksikin pitää ilmeisenä, että vangista, joka jo vankilassa on osoittanut erittäin huonoa käytöstä ja jota sen vuoksi on ollut pakko rangaista lukuisia kertoja kurinpidollisesti, voidaan yleensä varsin suurella todennäköisyydellä sanoa, ettei hän tulisi vapaudessakaan viettämään nuhteetonta elämää.²⁷ Edellä esitetyistä huomautuksista huolimatta voidaan vangin käyttäytymisestä rangaistuslaitoksessa tehdä usein myös positiivisia päätelmiä vangin tulevan käyttäytymisen suhteen. Teeskentelyn vaaraa ei nimittäin pidä liioitella.²⁸ Paitsi sitä, että tehtäviensä tasalla oleva vankilahenkilökunta

besserten halten, während der Arzt ihn für einen willenschwachen Menschen hält, der jedem von aussen mit einer gewissen Energie an ihn herantretenden Antriebe folgt.»

²⁵ Elsa Kleen (Fängen, människan, straffet s. 51) katsoo, että ne, jotka nykyisen täytäntöönpanojärjestelmän vallitessa sopuisimmin alistuvat vankilajärjestykseen, ovat todellisuudelle vieraita uneksijoita ja että alistuminen riistää vangilta mahdollisuuden rakentaa elämänsä uudelleen. Tällä perusteella Kleen pitääkin oikeutetuna väitettä, että paras vanki on huonoin vapautettu.

Vapaudessa ja vankilassa vallitsevien olojen täydellinen erilaisuus on muuten lähtökohtana niille vakaville muistutuksille, joita on tehty nykyisiä vapausrangaistuksia vastaan. Esimerkkinä voimme siteroida Boyen lausumaa, jossa hän osoittaa riistävän nykyisen vapausrangaistuksen täytäntöönpanon ja vangin yhteiskuntaan sopeuttamisen pyrkimyksen välillä sanoo mm.: »Erstens besteht das Paradoxe darin, dass man in anormalen, d.h. vom normalen Leben stark abweichenden Verhältnissen zum normalen Leben erziehen soll. In der Einsamkeit und Isolierung von jeder menschlichen Gemeinschaft für die Gesellschaft, in Unfreiheit für die Freiheit, in kompletter Abhängigkeit für die Selbständigkeit und auch noch das: in der Eintönigkeit und Enge der Zelle für das weite Leben.» Ks. Boye, Das Problem der Erziehung in der Strafanstalt s. 18 s. ja s. 27.

²⁶ Vrt. Schnur Prison Conduct and Recidivism, Jour. Crim. Law and Criminol. 40: 1949 s. 36 ss.

²⁷ Vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan kirje N:o 3541/3564, 23. 4. 1936.

²⁸ Ehdonalaisen vapauden samoin kuin rajamääräisen tuomion vastustajat korostavat mielellään teeskentelyn vaaraa, mihin kuitenkin on huomautettu myös siitä,

voi tehokkaasti vastustaa pelkkää teeskentelemistä osoittamalla, että sellainen ei ole vangille eduksi,²⁹ voidaan huomauttaa, että ainakin osittain vangen käyttäytymistä arvostellaan sellaisten positiivisten suoritusten perusteella, joihin nähden teeskentelemisellä ei ole suurtakaan merkitystä.³⁰ Jos vangilta hyvän käytöksen saavuttamiseksi vaaditaan tarmoa ja itsekuria kysyvää toimintaa, voi tällainen toiminta ajan mitaan vaikuttaa edullisesti vangen parantumiseen, olkootpa käyttäytymistä ohjanneet motiivit olleet miten itsekkäitä tahansa.³¹ Mitä taasen ns. heikkotahtoisiin vankeihin tulee, niin heihin nähden saattaa harkinnanvarainen ehdonalaiseen vapauteen laskeminenkin olla paikallaan nimenomaan silloin, jos vangille voidaan järjestää tehokas valvonta.³²

Vangen käyttäytymisen arvostelemiseksi on meillä, kuten aikaisemmin olemme esittäneet, otettu käytäntöön pistejärjestelmä.³³ Pistejärjestelmää, joka liittyy kiinteästi edistysjärjestelmään, käytetään hyväksi myöskin ehdonalaiseen vapauteen laskemista harkittaessa. Arvos-

että rikollisen on joka tapauksessa vaikeampi teeskennellä jatkuvasti täytäntöönpanon aikana kuin sinä lyhyenä aikana, jonka rikoksentehnyt on tuomioistuimen edessä. Ks. *Freudenthal*, *Unbestimmte Verurteilung*, Bd. III s. 290. Vrt. myös *Görlich*, *Die vorläufige Entlassung* s. 27.

²⁹ Hoff lausuu puheena olevasta asiasta (*Ubestemte dommer* s. 39), että vanki voidaan »bringes til å holde op med sitt hykleri, enten ved at han bibringes forståelse av at han er gjennemskuet, og at fortsatt hykleri kun vil skade ham, eller ved at han bringes til å føle lengsel efter å leve et hederlig liv, samtidig som det gjøres ham forståelig at anstalt opholdets mål er å gjøre ham skikkert for et slikt liv; med en sådan følelse og en sådan forståelse vil han nemlig aerlig arbeide med på sin forbedring.»

³⁰ On syytä muistaa, että vankien arvostelujärjestelmän mukaan arvostelee vangen käyttäytymistä kuukausittain johtaja käyttäytymisestä ja edistymisestä korkeintaan 4 pisteellä, opettaja ahkeruutta ja huolellisuutta enintään kolmella sekä työnjohtaja ahkeruutta ja huolellisuutta korkeintaan kolmella pisteellä. Ainakin opettajan ja työnjohtajan arvosteluperusteet ovat senlaatuaisia, että niissä ei teeskentelemiselle pitäisi jäädä ratkaisevaa merkitystä.

³¹ Ks. Hoff, *Ubestemte dommer* s. 39; *Omstedt*, *Instilling till Revisjon av Straffeloven* s. 236.

³² Tekstissä esittämällemme emme kuitenkaan halua väittää sitä, että koneellinen kuriin alistuminen ja määrättyjen suoritusten teko olisivat erikoisesti omiaan totuttamaan vankia elämään myös vapaudessa nuhteettomasti. Myönnämme, että rangaistuksen kasvattava vaikutus on yleensä verrattain vähäinen, mikä johtuu jo siitä kielteisestä asenteesta, jonka vangit säännöllisesti omaksuvat viranomaisia kohtaan. Ks. esim. *Sutherland*, *Principles of Criminology* s. 436 ss.; *Boye*, *Das Problem der Erziehung in der Strafanstalt* s. 18 ss.; *East*, *Is reformation possible in prison today?*, *Jour. Crim. Law and Criminol.* 38: 1947 s. 128 ss.

³³ Ks. edellä s. 58 s.

telujärjestelmän 9 §:n mukaan tehdään vangista esitys oikeusministeriölle ehdonalaiseen vapauteen päästämistä varten, »kun hän on rangaistusajanaan saanut 40, toiskertainen vanki 60 % koko rangaistus-aikaa, täyttä puolta vuotta kohti vastaavasta pistemäärästä sekä kun 1/2, toiskertaiselta 2/3 rangaistusajasta ja vähintään 6 kuukautta on kärsitty». Saman järjestelmän 10 §:n mukaan vankia ei saamastaan pistemäärästä huolimatta ilmoiteta ehdonalaiseen vapauteen laskettavaksi ilman erityisiä syitä ennen 3 kuukauden kulumista, jos hän on joutunut vikapääksi ehdottomaan kurinpitörangaistukseen. Samassa pykälässä on määräys, että »jos vangilta on evätty ehdonalainen vapaus, uusitaan ilmoitus vasta sitten, kun hän on saanut 30 pistettä edellisen ilmoituksen jälkeen». Jos vangilta puuttuu korkeintaan 5 % siitä pistemäärästä, joka vaaditaan seuraavaan luokkaan ylenemiseksi tai ehdonalaiseen vapauteen pääsemiseksi, voi johtokunta myöntää hänelle puuttuvat pisteet.³⁴

Koska vanki, kuten aikaisemmin olemme esittäneet, voi saada kuukaudessa enintään kymmenen pistettä, tarvitsee siis pistejärjestelmän

³⁴ Vanki, jolle yleensä annetaan täysi pistemäärä, ellei ole esitetty aihetta sitä alentaa, voi myös menettää pisteensä joko kokonaan tai osittain. Niinpä vangille annettu varoitus ja ehdollinen rangaistus alentavat pisteet käyttäytymisestä ja edistymisestä ko. kuukaudelta nollaan. Jos vanki on joutunut ehdottomaan kurinpitörangaistukseen vikapääksi, ei hän voi saada samalta kuukaudelta pisteitä lainkaan, ja tällaiseen rangaistukseen vikapääksi joutuneelta pakkoluokan vangilta voi johtokunta julistaa kaikki pisteet tai osan niistä menetetyiksi. Jos oppiluokan II osastossa oleva vanki joutuu ehdottomaan kurinpitörangaistukseen vikapääksi, voi hän johtokunnan harkinnan mukaan menettää, ellei häntä alenneta luokasta, enintään puolet oppiluokan II osastossa saamistaan pisteistä. Jos pakkoluokassa oleva vanki on tehnyt vankilassa tai kuljetuksen aikana rikoksen, josta hänet oikeudessa tuomitaan rangaistukseen, menettää hän kaikki pisteensä. Jos vanki taas enennetaan pakkoluokkaan, menettää hän kaikki pisteensä, mutta jos hänet alennetaan muuhun luokkaan, merkitään hänelle se pistemäärä, joka vaaditaan siihen luokkaan ylenemiseksi. Ylenemistä varten lisätään sen jälkeen kuukausittain vangin pistemäärään kultakin seuraavalta kuukaudelta saatu pistemäärä kaksinkertaisena, kunnes vangilla ennen luokka-alennusta ollut pistemäärä on saavutettu. Jos vanki on vankilassa tai kuljetuksen aikana tehnyt rikoksen, josta hänet oikeudessa tuomitaan rangaistukseen, ylennetään hänet siitä luokasta, johon hänet on määrätty, samoilla pistemäärillä kuin toiskertainen vanki. Huomattava vielä on, että rikoksen johdosta uuteen luokkaan määrääminen voi tapahtua vasta, kun rangaistus päätös on saanut lainvoiman ja kun rangaistuksen täytäntöönpanoon vankilassa voidaan ryhtyä. Uuteen luokkaan määräämisen johdosta menettää vanki siihen asti saavuttamansa pisteet. Ks. Vankeinhoitoviraston kirje N:o 6/796—48, 13. 2. 1948.

mukaan esimerkiksi vuodeksi vapausrangaistukseen tuomittu ensikertainen vanki 48 ja toiskertainen vanki 72 pistettä, jotta hänet voitaisiin ilmoittaa päästettäväksi ehdonalaiseen vapauteen.

Koska oikeusministeriön asiana on harkita, milloin todennäköisin perustein voidaan toivoa vangin viettävän nuhteetonta elämää, ja koska sen on tällöin muun ohella otettava huomioon vangin käyttäytyminen rangaistuslaitoksessa, on paikallaan, että on olemassa yleiset ohjeet, joiden perusteella vankien käyttäytymistä rangaistuslaitoksissa voidaan ainakin jossain määrin yhtäläisesti arvostella.³⁵ Eri asia on, miten ehdottomia määräyksiä oikeusministeriö voi vankilain johtokunnille nyt kysymyksessä olevassa suhteessa antaa, ja voidaanko määrätyn pistemäärän saavuttamista aina pitää hyvän tulevan käyttäytymisen mittapuuna. Aikaisemmin on jo todettu, että vangin moitteeton käyttäytyminen rangaistuslaitoksessa ja siis täyden pistemäärän saavuttaminen ei sellaisenaan riitä todistamaan sitä, että vanki tulisi myös vapaudessa käyttäytymään nuhteettomasti.³⁶ Mielenkiintoisempaa tässä yhteydessä on kuitenkin tehdä sellainen päinvastainen toteamus, että ei ole ilman muuta selvää, ettei vanki, joka ei ole saavuttanut vaadittua pistemäärää, tulisi tulevaisuudessa käyttäytymään nuhteettomasti. On tapauksia, jolloin esimerkiksi sellaisesta käytösrikkomuksesta huolimatta, minkä johdosta vanki on menettänyt pisteensä joko kokonaan tai osittain, voidaan todennäköisin perustein toivoa vangin viettävän vastaisuudessa nuhteetonta elämää. Ajateltakoon vain, että vanki tekisi todella parannuksen, mikä lienee ainakin yhtä hyvin ajateltavissa kuin tapaus, jolloin Jumalaa pelkäämätön tekee uskonnollisen kääntymyksen. Jos esim. huonosti käyttäytyneen vangin parannuksen tekeminen tapahtuu niin myöhään, ettei hän enää ehdi hankkia riittävää määrää pisteitä, ei häntä voida vankien arvostelujärjestelmän mukaan edes »ilmoittaa» ehdonalaiseen vapauteen päästettäväksi, vaikka juuri sellainen henkilö olisi ehdonalaisen vapauden tarpeessa.³⁷ Kun

³⁵ Vrt. *Osmo Castrén*, Vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä, DL 1933 s. 110.

³⁶ Ks. Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös N:o 514, 11. 12. 1933; OA:n kertomus vuodelta 1933 s. 47 s.

³⁷ Useilla varsinkin paatumattomilla vangeilla on suoranainen vankilakammo, jolloin vanki saattaa karata aivan rangaistusaikansa alussa. Jouduttuaan kiinni palautetaan hänet sovittamaan rangaistustaan vankilaan, samalla kun karkausrikosta ryhdytään käsittelemään tuomioistuimessa. Vaikka vanki olisi käyttäyty-

lähdetään puoltamastamme tulkinnasta, että vangin käyttäytymisellä rangaistuslaitoksessa on ehdollisesta vapauttamisesta kysymyksen ollen merkitystä vain sikäli kuin sen perusteella voidaan päätellä vangin tulevast suhtautumisesta, on pidettävä laillisuuden kannalta vähintään arveluttavana sitä, että asetetaan ehdottomia muodollisina pidettäviä vähimmäisvaatimuksia, jotka vangin on täytettävä, jotta hänen ehdon-alaiseen vapauteen laskemiskysymyksensä voitaisiin ottaa edes harkittavaksi. Tämän vuoksi onkin pidettävä oikeana sitä, että »vankien arvostelujärjestelmää», joka määrää vankien luokasta toiseen siirtämisen, ei noudateta ainakaan kaikissa vankiloissa tiukasti silloin, kun on kysymys vangin ehdonalaiseen vapauteen laskemista koskevan esityksen tekemisestä.³⁸

nyt kuinka mallikelpoisesti tahansa karkaamisensa jälkeen, menettää hän karkaamisrikoksesta annetun lainvoimaisen päätöksen tultua vankilaan kaikki siihen saakka ansaitsemansa pisteet, kuten viitteessä 34 on esitetty. Jos nyt pidetään arvostelujärjestelmästä kiinni, saattaa käydä niin, että vanki ei enää koko jäljellä olevana aikana ehdi hankkia niin paljoa pisteitä, että hänet voitaisiin ilmoittaa vankeinhoitovirastolle ehdonalaiseen vapauteen päästämistä varten.

³⁸ Tässä yhteydessä on paikallaan todeta, että vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan vankilain johtajille osoittamassa, maaliskuun 2 päivänä 1931 päivätyssä kirjeessä N:o 1467/1486 oli määrätty, että »arvostelupisteitä määrättäessä »vangeille» ei ole otettava huomioon sitä tutkintavankeuden aikaa, jonka tuomioistuin tai oikeusministeri on lukenut heidän hyväkseen rangaistusaikana». Erään kantelukurjoituksen johdosta oikeusministeriölle lähettämässään kirjelmässä N:o 436 joulukuun 20 päivästä 1932 eduskunnan oikeusasiamies kuitenkin katsoi, ettei vangilta, jonka rangaistusajasta osa on vähennetty pitkän tutkintavankeuden vuoksi, voida oikeusministeriön sanotussa kiertokirjeessä mainitulla perusteella riistää mahdollisuutta päästä ehdonalaiseen vapauteen. (OA:n kertomus vuodelta 1932 s. 34 s. ja s. 46 ss.) Joulukuun 28 päivänä 1932 vankiloiden johtokunnille lähettämällään kirjeellä N:o 9271/9292 vankeinhoitolaitoksen ylijohtaja muuttikin edellä mainitussa kirjeessä antamia määräyksiä siten, että sellaiset vangit, joiden rangaistusaikaa joko tutkintavankeuden tai rangaistuksen täytäntöönpanon viivästymisen tahi keskeytymisen vuoksi on lyhennetty, on ilmoitettava säädetyssä järjestyksessä ehdonalaiseen vapauteen laskettaviksi siitä huolimatta, etteivät he ole saavuttaneet heidän alkuperäistä rangaistusaikaansa vastaavaa pistemäärää. Käsityksemme mukaan oikeusasiamies ei ole poikennut tässä esitetystä kannasta tapauksessa, jonka *Ellilä* selostaa teoksessaan Tutkintavankeuden lukeminen rangaistuksen vähennykseksi s. 311 viite 18. Sanotussa tapauksessa näet vain hyväksytään sellainen menettely, että vangille ei anneta arvostelupisteitä siltä tutkintavankeusajalta, jonka tuomioistuin on lukenut rangaistusajan vähennykseksi, mutta vanki voi, mikäli häneltä puuttuu arvostelupisteitä harkittaessa kysymystä ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä, saada tutkintavankeusajan perusteella hyvitystä arvostelupisteissä.

Vangin käyttäytymiselle rangaistuslaitoksessa joudutaan antamaan nykyisinkin varsin suuri merkitys myös sen vuoksi, että täytäntöönpanoviranomaiset tuntevat parhaiten tuon osan vangin elämästä, kun taas esimerkiksi hänen aikaisemman elämänsä vaiheiden tuntemus rajoittuu usein tietoon vangille aikaisemmin tuomituista rangaistuksista.³⁹ Kun vangin käyttäytymisestä tehtävissä olevien johtopäätösten suhteen on kuitenkin oltava hyvin varovainen, on pidettävä oikeaan osuneena sitä, että vankiloiden johtokuntia kehoitetaan erikoiseen varovaisuuteen arvostellessaan vangin käyttäytymistä rangaistuslaitoksessa ehdollista vapauttamista silmällä pitäen. »Sen vuoksi onkin, ainakin mikäli on kysymys moninkertaisesta rikoksenuusijasta, johtokunnan syytä erinomaisen tarkoin punnita, mikä merkitys on annettava vangin käytökselle vankilassa, kun arvioidaan hänen vastaista käyttäytymistään vapaudessa», sanotaan eräässä vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan kiertokirjeessä.⁴⁰ Eräässä viime ajoilta olevassa kiertokirjeessä taas lausutaan: »Jos vankiloiden johtokunnat miltei poikkeuksetta puoltavat, kuten eräät nykyisin tekevät, jokaisen vangin päästämistä vapaaksi minimiajan jälkeen, vankeinhoitoviraston on mahdoton valita

Mainittakoon, että vankeinhoitovirasto on eräässä toisessakin suhteessa lieventänyt arvostelujärjestelmän kategorisia säännöksiä ehdolliseen vapauteen laskevista koskevan esityksen tekemisestä. Vankeinhoitoviraston toukokuun 8 päivästä 1945 olevassa kirjeessä vankilain johtokunnille N:o 13/745—45 todetaan, että rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 3 luvun 12 §:n ja 4 luvun 13 §:n mukaan on johtokunnan asiana määrätä, mihin luokkaan kuritushuonerangaistusta ja välittömästi tuomittua vankeusrangaistusta kärsivä vanki, joka oikeudessa uudestaan tuomitaan rangaistukseen, on luettava. Vankien arvostelujärjestelmän 14 §:n mukaisesti merkitään vangille se pistemäärä, joka vaaditaan siihen luokkaan ylennemiseksi, mihin johtokunta on hänet määrännyt. Kun pitkäaikaiseen ja erityisesti elinkautiseen kuritushuonerangaistukseen tuomittu vanki, mikäli elinkautekseen tuomittu voi ehdonalaiseen vapauteen päästä, tavallisesti tulee kärsineeksi tällaiseen vapauteen pääsemistä varten laissa määrätyn ajan uudesta rangaistuksesta aikaisemmin kuin hänet puuttuvien arvostelupisteiden takia voitaisiin ehdonalaiseen vapauteen ilmoittaa sen mukaan kuin arvostelujärjestelmän 9 §:ssä edellytetään, vankeinhoitovirasto kehoittaa sanotussa kirjeessä johtokuntia tekemään tällaisesta vangista kahdesti vuodessa ilmoituksen ehdonalaista vapautta koskevaa käsittelyä varten, vaikka hänellä ei olisikaan tarvittavaa määrää arvostelupisteitä, mikäli laissa säädetty edellytykset tällaisen ilmoituksen tekemiseen muuten ovat olemassa.

³⁹ Osmo Castrén, Vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä, DL 1933 s. 109.

⁴⁰ Vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan kirje vankilain johtokunnille N:o 3541/3564, 23. 4. 1936.

ehdotetuista ne, jotka todella ovat vapaaksi pääsyn ansainneet ja joiden vapaaksi pääsyä painavat seikat puoltavat. Olosuhteiden korjaannuttua vähitellen maamme vankiloissa, tulee johtokuntien näissä asioissa tästä lähtien osoittaa suurempaa tarkkuutta ja punnita lausuntonsa kussakin tapauksessa perusteellisesti. Moninkertaisen rikollisen vapaaksi päästäminen minimiajassa saattaa tulla kysymykseen vain pitempiaikaisen erikoisen hyvän palveluksen jälkeen, jolloin tärkeänä edellytyksenä on pidettävä määrättyjen töiden täsmällistä ja moitteetonta suorittamista. Mikäli tällaisia erikoisen painavia syitä esiintyy, jotka osoittavat todellista mielenmuutosta ja pyrkimystä uuteen kunnonlisempaan elämäntapaan, kuten esim. pitempiaikainen ahkera ja moitteeton työskentely raskaissa ulkotöissä, on ne syytä merkitä johtokunnan lausuntoon, jotta ne voidaan ottaa tarpeellisessa määrässä huomioon lopullista päätöstä tehtäessä. Jos nämä edellytykset puuttuvat, ei puoltavaa lausuntoa saa antaa.»⁴¹

VII Ne olosuhteet, joihin vanki vapaaksi päästyään joutuu

On luonnollista, että niillä olosuhteilla, joihin vanki vapauduttuaan joutuu, on ensiarvoisen tärkeä merkitys. Niistä riippuu suuressa määrin, jatkuuko rangaistuslaitoksessa alkanut vangin parantuminen ja tuleeeko hänestä yhteiskuntaa hyödyttävä kansalainen vai sortuuko hän uudelleen rikoksen tielle.⁴² Jos lähdetään erittelemään olosuhteille asetettavia vaatimuksia, olisi niiden oltava sellaisia, että ne eivät ole omiaan viettelemään vapautettua rikolliseen tai huonotapaiseen elämään. Toiselta puolen olosuhteiden tulisi muodostua sellaisiksi, että ne tukisivat vankia hänen pyrkimyksissään viettää nuhteetonta elämää.⁴³

Olosuhteissa, joihin vanki vapauduttuaan joutuu, on useasti tärkeä merkitys lähiympäristöllä ja nimenomaan vangin perheolosuhteilla, joista sitä paitsi viranomaisten on helpointa saada tieto. Vankeinhoitolaitoksen yliohtajan 23 päiväältä huhtikuuta 1936 olevassa kiertokirjees-

⁴¹ Vankeinhoitoviraston kirje vankilain johtokunnille N:o K. 12/867—48, 11.2.48.

⁴² Ks. Görlich, Die vorläufige Entlassung s. 63, jossa hän lausuu mm.: »Diese Bedingung ist ohne Zweifel von einer solchen Wichtigkeit, dass von ihr unter Umständen es allein abhängen kann, ob das Institut der vorläufigen Entlassung Aussicht auf Erfolg hat oder ob es die daran gknüpften Erwartungen nicht erfüllt.»

⁴³ Görlich, Die vorläufige Entlassung s. 63.

sä N:o 3541/3564 annetaan vankilain johtokunnille tässä suhteessa ohje: »Mikäli vanki pääsee kotiinsa, ei ole syytä vastustaa vangin ehdonalaiseen vapauteen laskemista sillä perusteella, että hän kenties kotonaankin voi joutua uudestaan rikosten teille. On nimittäin pidettävä inhimilliseltä kannalta kohtuullisena, että vangin vapauduttuaan tulee päästä kotiinsa, vaikkei hänen kotinsa kenties olekaan hänelle erikoisen sopiva ympäristö». Tähän kiertokirjeessä annettuun ohjeeseen on vaikea yhtyä. Tietävästi ei mikään oikeuta asettamaan ympäristöolosuhteissa perhesuhteita harkinnanvaraisesta ehdonalaisesta vapauttamisesta kysymyksen ollen erikoisasemaan siten, että esim. vanki, jonka rikollisuuden ensisijaisena syynä saattavat olla juuri kotona valitsevat olosuhteet, olisi laskettava muiden edellytysten ollessa olemassa harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen, vaikka voidaan todennäköisin perustein päätellä, että sellaisissa olosuhteissa vanki ei vastaisuudessaakaan tulisi pysymään laillisuuden tiellä.⁴⁴ Inhimillisyydellä, jota kiertokirjeessä suositeltua menettelyä noudatettaessa olisi sitä paitsi pidettävä näennäisenä, ei saattane olla ratkaisevaa merkitystä harkittaessa kysymystä vangin laskemisesta ehdonalaiseen vapauteen, koska harkinnanvarainen ehdollinen vapauttaminen riippuu lain mukaan yksinomaan siitä, voidaanko vangin toivoa vastaisuudessa viettävän nuhteetonta elämää.⁴⁵

Kun asetimme olosuhteille, joihin vanki vapauduttuaan joutuu, myöskin vaatimuksen, että vangin tulisi saada tukea pyrkimyksensä viettää nuhteetonta elämää, kytkeytyy tämä vaatimus läheisesti ehdonalaisesti vapautettujen valvontaan ja jälkihuoltoon. Tässä voidaan ainoastaan viitata siihen, että vankien käyttäytyminen vapaudessa ja siis myös heidän ehdonalaiseen vapauteen laskemisensa riippuvat suuresti siitä, miten tehokkaasti vankien jälkihuolto ja suojelutoiminta on järjestetty. Esimerkiksi sellaisessa valtiossa kuin Ruotsissa, jossa on erittäin tehokas vankien jälkihuolto, saatetaan useissa tapauksissa todennäköisin perustein toivoa vangin viettävän vastaisuudessa nuhteetonta elämää silloinkin kun Suomessa, jossa vangit jäävät käytännöllisesti katsoen ponnistelemaan yksin vankilasta vapauduttuaan, ei tuollaiseen toivoon vastaavassa tapauksessa olisi riittävää aihetta.

⁴⁴ Perheolojen vaikutuksesta rikollisuuteen ks. esim. *Hurwitz*, *Kriminologi* s. 308 ss. ja *Sutherland*, *Principles of Criminology* s. 153 ss.

⁴⁵ Vrt. *Görlich*, *Die vorläufige Entlassung* s. 64 s.

VIII Onko varmuutta siitä, että vangilla on rehellinen toimeentulo

Varmuus vangin rehellisestä toimeentulosta vapaudessa kytkeytyy hyvin läheisesti edelliseen arvosteluperusteeseen. Jos vapautetulla on rehellinen toimeentulo, tuntuvat houkutukset rikollisen elämän viettämiseen paljon pienemmiltä, samalla kun säännöllinen työ muutenkin on omiaan totuttamaan vankia sosiaaliseen suhtautumiseen. Vankien enemmistöön nähden tietää nimittäin edellytys rehellisestä toimeentulosta vapaudessa sitä, että vangilla on vapaudessa turvattu työpaikka.⁴⁶

Saattaisi tuntua kohtuuttomalta, että nyt käsiteltävänä oleva samoin kuin sitä edeltänytkin edellytys, jotka eivät ole ainakaan välittömästi vangista riippuvia, on asetettu ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen ehdoksi.⁴⁷ Harkinnanvarainen ehdonalainen vapauttaminen on kuitenkin erityisestävälle näkökohdalle rakentuva säännöstö, jota käytettäessä ei ratkaisevaa merkitystä voida antaa sille seikalle, onko vanki käyttäytymisellään ansainnut vapautensa vai ei.⁴⁸ Tietysti on selvää, että viranomaiset ovat velvollisia tekemään kaikkensa, jotta vankia ei tarvitsisi vain työpaikan puuttumisen vuoksi olla laskematta ehdonalaiseen vapauteen.⁴⁹ Ellei kuitenkaan vangilla ole työpaikkaa tai sitä ole hänelle onnistuttu järjestämään, ei häntä voida harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen laskea, jos työpaikan puuttumisen vuoksi on pääteltävä, ettei vanki tulisi ehdonalaisessa vapaudessa menestymään.⁵⁰

⁴⁶ Osmo Castrén, Vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä, DL 1933 s. 112.

⁴⁷ Esim. Schumacher (Die vorläufige Entlassung s. 47) lausuu käsitellessään Saksan rikoslainehdotusten nyt puheena olevia kohtia, joissa oli esitetty vapauttamisen edellytyksenä vaatimus, että vangilla tulisi olla vapaudessa varma työpaikka: »Zwar ist es richtig, dass man den Gefangenen nicht ins Ungewisse entlassen darf, wo er keine Arbeitsgelegenheit hat und vielleicht schnell wieder auf die Bahn des Berbrechens zurückfällt. Es ist aber nicht zu billigen, dass ein Gefangener nur deshalb der Vergünstigung nicht Zuteil werden soll, weil eine Arbeitsgelegenheit nicht vorhanden ist.»

⁴⁸ Wetter, NKA 1938 s. 226 s.

⁴⁹ Vankeinhoitolaitoksen ylijohtaja onkin antanut kirjeellä N:o 1790/1813, 21. 2. 1936 vankilain johtokunnille ohjeet, miten vankia on työpaikan saannissa avustettava. Tässä suhteessa suorittaa Vankeusyhdistys suuriarvoista työtä järjestäessään vapautetuille vangeille työpaikkoja ja työtilaisuuksia. Ks. tästä *Ellilä*, Vankien jälkihuollost ja sen rikospoliittisesta merkityksestä, Lakimiesyhdistyksen Juhlaulkaisu s. 681 ss.

⁵⁰ Ks. Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös N:o 104, 21. 4. 1933, OA:n kertomus vuodelta 1933 s. 52.

IX Sellainenkin vanki, jonka menestyminen vapaudessa on epävarmaa, voidaan päästää harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen

Jos ehdonalaiseen vapauteen laskemista käytettäisiin armahduksen luontoisena säännöstönä, kuten ylipäänsä Saksan valtioissa on menetelty, olisi tietävästi asetettava vapauteen laskemisen edellytykseksi vangin moraalinen parantuminen. Jos harkinnanvaraisessa ehdonalaiseen vapauteen laskemisessa taasen haluttaisiin nähdä vain keino vankilakurin ja -järjestyksen ylläpitämiseksi, riittäisi ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen pelkästään ulkonainen hyvä käyttäytyminen.⁵¹ Mutta sellaisena kuin ehdonalaiseen vapauteen laskemista meillä käytetään, ei kumpakaan vaatimusta voida pitää oikeana. Harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen voidaan laskea ja on laskettava vanki niin pian, kun hänestä muodolliset edellytykset täyttävänä voidaan toivoa, että hän tulisi vapaudessa viettämään nuhteetonta elämää. Tämän edellytyksen, jota on myöskin kutsuttu porvarilliseksi parannukseksi,⁵² asettaminen ei kuitenkaan merkitse sitä, että vangin pitäisi jo vapautushetkellään kyetä omin voimin selviytymään vapaudessa olevista vaaroista ja kiusauksista. Nykyaikaisen vankeinhoidon periaatteiden ja ehdollisen vapauttamisen säännösten tarkoituksien kanssa on pikemminkin sopusoinnussa se käsitys, joka *Sutherlandin* mukaan on eräissä Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa olevissa valtioissa voimassa olevien ehdollista vapauttamista koskevien säännösten pohjana ja jonka mukaan vangin yhteiskuntaan sopeuttamistoiminnan oleellisen osan on tapahduttava vangin vapauttuna rangaistuslaitoksesta.⁵³ On vain huomattava, että meillä ei voida yleensä laskea kovinkaan paljon sen varaan, että vangin yhteiskuntaan sopeuttamisprosessi jatkuisi tehokkaana ehdonalaisessa vapaudessa.

Äskettäin meillä on kuitenkin otettu käytäntöön eräs jälkihuollon muoto, jonka ansiosta edellä mainittu periaate rangaistuslaitoksessa alulle pannun vangin resosialisimisprosessin jatkamisesta ehdonalaissäädösten vapaudessa saa meilläkin huomattavassa määrin käytännöllistä merkitystä ja jonka ansiosta harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen laskettavien piiriä voidaan vaaroitta laajentaakin, samalla kun ehdonalaisten vapauttaminen tulee entistäänkin tarkoitustaan vastaavammaksi. Oikeusministeriö antoi nimittäin helmikuun 3 päivänä 1949 pää-

⁵¹ Ks. *Umhauer*, Vorläufige Entlassung und Beurlaubung auf Wohlverhalten s. 397 ja *Schumacher*, Die vorläufige Entlassung s. 42.

⁵² Esim. *Schumacher*, Die vorläufige Entlassung s. 43.

⁵³ *Sutherland*, Principles of Criminology s. 541.

töksen ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen vankien määräämisestä työleiriin, jonka päätöksen 1 § kuuluu: »Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n 1 momentissa säädetyn osan rangaistuksestaan kärsinyt vanki, jonka menestyminen harkinnanvaraisessa ehdonalaisessa vapaudessa ei ole täysin varmaa, voidaan siitä huolimatta päästää ehdonalaiseen vapauteen, mikäli hän tässä päätöksessä ja sen nojalla annettuja määräyksiä noudattaen sitoutuu työskentelemään hänelle määrättyssä työpaikassa.

Tätä tarkoitusta varten voidaan perustaa työleirejä, joiden välitön järjestely uskotaan Vankeusyhdistys r.y.:lle.

Vankeusyhdistys r.y. voi ottaa leirille myös muita vapautuneita vankeja tässä päätöksessä mainituilla ehdoilla.»

Joskin säännöksen sanamuodon onnistuneisuudesta voidaan olla eri mieltä, koska sen mukaan tullaan helposti siihen väärään käsitykseen, että ehdonalaisen vapauttamisen asiallisena edellytyksenä yleensä olisi, että vangin menestyminen ehdonalaisessa vapaudessa on täysin varmaa, on kuitenkin kiistatonta, että säännös suo mahdollisuuden laajentaa ehdonalaisesti vapautettavien piiriä. Lainvalmistelukunnan asiaa koskevassa lausunnossa sanotaan muun ohella: »Nykyisten säännösten voimassa ollessa on tietenkin selvää, ettei työsiirtolan ja vapauden ollessa vaihtoehtoisesti valittavana monikaan vanki ainakaan aluksi valitse edellistä, mutta asia muuttuu toiseksi, jos harkinnanvaraiseen vapauteen päästämistä arvosteltaessa vapauttaminen harkitaan mahdolliseksi vain vangin suostuessa menemään joksikin aikaa työsiirtolaan. Varmaankin on hyvin lukuisasti sellaisia tapauksia, joissa harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen päästämistä voidaan käyttää vain, jos vangin sijoittaminen työsiirtolaan on mahdollista. Näin ollen lainvalmistelukunnan mielestä olisi suotavaa, että vankeinhoitolaitoksella olisi työsiirtoloita myös niitä vapautuvia vankeja varten, joiden sijoittaminen sellaiseen on asianmukaista ja jotka sinne itse haluavat.»⁵⁴

⁵⁴ Lainvalmistelukunnan VI jaoston kirje N:o 45 oikeusministeriölle 19 päivästä elokuuta 1948. Kirje on lainvalmistelukunnan vastaus siihen vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan *Soineen* 14. 8. 1947 päivättyyn muistioon, jonka oikeusministeriö oli päätösluetteloon 16 päivästä syyskuuta 1947 lähettänyt lainvalmistelukunnan VI jaostolle harkittavaksi ja sellaisen ehdotuksen valmistamista varten, johon asia aihetta antaa. Muistiossa esitettiin 26 päivänä huhtikuuta 1946 annetulla lailla käytäntöön otetun valtion työsiirtolajärjestelmän laajentamista mm. siten, että määräaikaiseen vapausrangaistukseen tuomitut siirrettäisiin työsiirtolaan vankeilassaolon loppuvaiheessa vankilan johtokunnan lausunnon perusteella käytöksestä ja työssä osoitetusta uutteruudesta sekä edistymisestä riippuen kuudeksi tai kol-

Kun ottaa huomioon, että puheena olevan päätöksen 3 §:n 2 momentin mukaan ehdonalaisessa vapaudessa olevan on yleensä työskenneltävä työleirillä niin kauan, kunnes hän on ansiotuloillaan ennättänyt hankkia itselleen riittävän työ- ja pitovaatetuksen, ammatissaan tarvittavat välttämättömät työvälineet sekä saanut hankituksi hyväksyttävän asunnon ja työpaikan, voidaan moni vanki, jonka ehdollinen vapauttaminen ei muuten aineellisten edellytysten puuttumisen vuoksi tulisi kysymykseenkään, laskea harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen.

13 §. Pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen päästämisen edellytykset

Pakollinen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen, josta säädetään rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n 3 momentissa, perustuu toiselle ajatukselle kuin harkinnanvarainen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen. Kun viimeksi mainittua säännöstöä käytetään sellaisiin vankeihin nähden, joiden voidaan toivoa tulevan viettämään nuhteetonta elämää, päästetään pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen yleensä juuri sellainen vanki, jonka ei ole voitu toivoa käyttäytyvän vapaudessa nuhteettomasti.¹ Tästä johtuen ei kysymyksen ollessa pakollisesta ehdonalaiseen vapauteen laskemisesta oikeastaan voidaakaan tehdä jakoa muodollisiin ja aineellisiin edellytyksiin. Vanki on yleensä vapautettava rangaistuslaitoksesta ehdollisesti niin pian kuin laissa määrätty muodolliset edellytykset ovat olemassa. Kun vanki kuitenkin voidaan tietyissä tapauksissa joko omasta tahdostaan tai vastoin sitä määrätä kärsimään rangaistuksensa rangaistuslaitoksessa loppuun, on pakollisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen edellytyksiä käsiteltäessä selvitettävä erikseen ne tapaukset, jolloin vankia ei muodollisten edellytysten olemassaolosta huolimatta vapauteta ehdollisesti.

meksi kuukaudeksi ennen sitä ajankohtaa, jolloin asianomainen katsotaan voitavan ehdottaa päästettäväksi ehdonalaiseen vapauteen, aikaisintaan kuitenkin ensikertalaiset kuuden ja rikoksenuusijat yhdeksän kuukauden kuluttua rangaistuksen kärsimisen aloittamisesta. Lainvalmistelukunta katsoi kuitenkin rangaistuksen yleisestävää vaikutusta tähdentävien näkökohtien puhuvan ennen muuta työsiirtolajärjestelmän laajentamista vastaan. Todettuaan, miten toiminnassa olleilla työleireillä oli mm. eduskunnan oikeusasiamiehen toimittamissa tarkastuksissa havaittu vallinneen reippaan ja yhteiskuntaa kohtaan myönteisen mielialan, lainvalmistelukunnan jaosto päätyi tulokseen: »Työsiirtolan yleisestävää vaikutusta ajatellen tällainen asiointila ei ole edullinen.» Ks. myös oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 1947 s. 26 ss.

¹ Ks. edellä s. 72.

I Muodolliset edellytykset

Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 3 momentissa säädetään: »Vanki, jonka määräaikaisen vapausrangaistuksen täytäntöönpano on kestänyt vähintään kuusi kuukautta ja jonka rangaistuksesta on kärsimättä ainoastaan kuudes osa, on, jos häneen ei ole sovellettu 1 momentin säännöstä, rangaistuslaitoksen johtajan päästettävä ehdonalaiseen vapauteen, ellei oikeusministeriö, rangaistuslaitoksen johtokunnan ehdotuksesta tai johtokuntaa kuultuaan, ole toisin määrännyt tahi vangille 10 §:n nojalla määrätyn kurinpitorangaistuksen täytäntöönpano taikka se, mitä 16 §:ssä säädetään, vapaaksi päästämistä estä».

Verrattaessa siteroitua lainkohtaa saman pykälän 1 momentin määräyksiin huomataan, että pakollisen ja harkinnanvaraisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen muodolliset edellytykset vastaavat suurin piirtein toisiaan. Pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen ajankohdtaa määrättäessä on yleensä otettava huomioon samat säännökset ja määräykset, jotka tulevat kysymykseen harkinnanvaraiseen ehdolliseen vapauttamiseen nähden ja jotka olemme edellä selostaneet.²

Huomiota voidaan kuitenkin kiinnittää siihen seikkaan, että harkinnanvaraisesta ehdonalaiseen vapauteen laskemisesta kysymyksen ollen on laissa asetettu vaatimus, että tuomitun tulee olla kärsinyt puolet tai kaksi kolmannelle rangaistuksestaan, kun taas pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen suhteen vaaditaan laissa, että vangin »rangaistuksesta on kärsimättä ainoastaan kuudesosa». Lainkohdissa käytettyjen sanontojen eroavuus saattaisi antaa aihetta sellaisen käsityksen syntymiselle, että pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen nähden vaadittaisiin toisin kuin harkinnanvaraisen vapauttamisen suhteen, että vangin olisi saatava pakollisena ehdonalaisena vapautena ainakin kuudesosa rangaistuksestaan. Tällöin nimittäin voitaisiin lähteä siitä, että ehdonalaisesti vapautetun koeajan tulisi olla vähintään alkuperäisen rangaistuksen kuudenneksen pituinen lisättynä yhdellä vuodella. Tuollaista tulkintaa, josta johtuisi, että vanki olisi laskettava, mikäli koko rangaistusaika ei ole kuudella jaollinen, ehdonalaiseen vapauteen päivää aikaisemmin kuin siinä tapauksessa, että ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen vaaditaan rangaistusajan viiden kuuden-

² Niinpä esim. kuuden kuukauden vähimmäisajan laskemiseen nähden on voimassa vaatimus, että rangaistuksen täytäntöönpanon tulee olla todella kestänyt kuuden kuukauden ajan. Vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan kirje vankilain johtajille 25 päivästä tammikuuta 1932.

neksen sovittamista rangaistuslaitoksessa, ei kuitenkaan voida hyväksyä. Lainsäätäjän tarkoitus samoin kuin yleisiä ajanlaskemisesta voimassa olevia periaatteita vastaavampana on pidettävä sitä tulkintaa, ettei osapäivää voida myöskään pakollisesta ehdonalaiseen vapauteen laskemisesta kysymyksen ollen tasoittaa vangin hyödyksi.³

³ Tekstissä käsitellyn kysymyksen valaisemiseksi selostetaan tässä eräs eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaistavaksi joutunut kanteluasia, jossa kysymystä on pohdittu: Leipuri A. J. K. oli tuomittu Viipurin hovioikeudessa 11. 3. 1930 4 vuoden 7 päivän kuritushuonerangaistukseen, mitä suorittamasta hänet oli vapautettu Tammisaaren pakkotyölaitoksesta joulukuun 15 päivänä 1933. Saman joulukuun 14 päivänä oli Tammisaaren raastuvanoikeus tuominnut K:n kuitenkin uudelleen 3 kuukauden vankeusrangaistukseen eli, kun tämä rangaistus yhdistettiin aikaisemmasta rangaistuksesta kärsimättä olleeseen 8 kuukauden 1 päivän kuritushuonerangaistukseen, pidettäväksi kuritushuoneessa yhteensä 9 kuukautta 11 päivää, siitä kuitenkin vähennettynä, mitä aikaisemmasta rangaistuksesta oli jälkimmäisen rikoksen tekopäivän 21. 7. 1933 jälkeen ehditty täytöntöönpanna. Näin saamansa rangaistuksen K. oli sovittanut vuoden 1934 toukokuun 15 päivän ja syyskuun 7 päivän välisenä aikana.

K:n kanneltua oikeusasiamiehelle siitä, että hänen koko rangaistustaan ei oltu käsitelty yhtenä kokonaisuutena, oikeusasiamies vaati lausunnon Helsingin keskusvankilan johtokunnalta sekä oikeusministeriön vankeinhoito-osastolta.

Helsingin keskusvankilan johtokunta esitettyään mielipiteenään, ettei ennen uuden rikoksen tekoa aikaisemmasta rangaistuksesta täytöntöönpannua osaa voitu ottaa huomioon ehdonalaiseen vapauteen laskemisen ajankohtaa määrättäessä, lausui: »Se aika, mikä K:n tuli olla pakollisessa ehdonalaisessa vapaudessa, oli siis todettava 1/12:ksi uudesta yhdistetystä rangaistuksesta eli 24 päiväksi. Kun tämä aika vähennettiin yhdistetystä rangaistuksesta, jäi K:n sovitettavaksi 8 kuukautta 17 päivää. Kun tästä taas vähennettiin K:n Tammisaaren pakkotyölaitoksessa heinäkuun 21 päivän ja joulukuun 15 päivän 1933 välisenä aikana sovittamat 4 kuukautta 24 päivää, oli hänen ennen pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen pääsyään kärsittävä 3 kuukautta 23 päivää kuritushuonetta, joten, koska tämän jäänösrangaistuksen täytöntöönpano oli alkanut toukokuun 15 päivänä 1934, vapauttaminen siis oli tapahtuva syyskuun 7 päivänä 1934.»

Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto katsoi kuitenkin, että K olisi pitänyt päästää pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen vasta syyskuun 8 päivänä 1934, eikä, kuten oli tapahtunut, edellisenä eli syyskuun 7 päivänä. Vastaus kysymykseen, olisiko K. ollut päästettävä pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen syyskuun 7 vai 8 päivänä 1934 riippui vankeinhoito-osaston mielestä rikoslain täytöntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 3 momentin tulkinnasta. Sen mukaan on määräaikaiseen vapausrangaistukseen tuomittu, ellei häntä aikaisemmin ole laskettu harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen, päästettävä rangaistuslaitoksen johtajan toimenpiteestä pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen, kun vapausrangaistuksen täytöntöönpano on kestänyt vähintään 6 kuukautta ja rangaistuksesta on kärsimättä ainoastaan 1/12. Johtokunta oli katsonut, että vangin on saatava pakollista ehdonalaista vapautta ainakin 1/12 rangaistuksesta, eikä missään tapauksessa päivääkään

Toinen seikka, johon kiintyy huomio, kun verrataan harkinnanvaraisen ja pakollisen ehdollisen vapauttamisen edellytyksiä, on se, että pakollisen ehdonalaisen vapauttamisen kohdalla ei ole laissa nimenomaista määräystä, jonka mukaan tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tekemä vähennys olisi otettava huomioon ehdonalaiseseen vapauteen laskemisen ajankohtaa määrättäessä. Käsityksemme mukaan niin

vähempää. Ehdonalaisesti vapautetun koeajan tulisi olla ainakin $\frac{1}{12}$ alkuperäisestä rangaistuksesta lisätynä yhdellä vuodella. Lain sanamuotoa ja sitä käsitystä, että päästämällä vanki ehdonalaiseseen vapauteen valtio luopui, joskin vain ehdollisesti, osasta rankaisuoikeuttaan, vastasi vankeinhoito-osaston mielestä kuitenkin paremmin sellainen tulkinta, että ainoastaan $\frac{1}{12}$, eikä yhtään enempää, rangaistuksesta voidaan antaa anteeksi päästämällä vanki ehdonalaiseseen vapauteen. Vangin olisi vankeinhoito-osaston käsityksen mukaan tullut kärsiä ainakin $\frac{11}{12}$ rangaistuksesta, ennenkuin hänet olisi voitu päästää pakolliseen ehdonalaiseseen vapauteen. Tämän tulkinnan puolesta puhui vankeinhoito-osaston mielestä sekin, että määrättäessä päivää, jona $\frac{11}{12}$ rangaistuksesta on kärsitty, lähdetään rangaistuksen täytäntöönpanon alkamispäivästä, kuten yleensäkin rangaistuksia täytäntöönpan-
taessa, ja myös harkinnanvaraiseen ehdonalaiseseen vapauteen pääsemiseen vaadittavaa rangaistuksesta kärsittyä $\frac{2}{3}$ laskettaessa menetellään. Jos sitä vastoin pidetään kiinni siitä, että $\frac{1}{12}$ rangaistuksesta tuli olla kärsimättä, kun vanki päästetään pakolliseen ehdonalaiseseen vapauteen, olisi lähdettävä rangaistusajan päättymispäivästä ja laskettava siitä taaksepäin niin monta vuotta, kuukautta ja päivää kuin on $\frac{1}{12}$ rangaistuksesta.

Eduskunnan oikeusasiamies katsoikin, että K., joka oli alkanut kärsiä viikoksi tuomittua rangaistustaan toukokuun 15 päivänä, olisi, huomioonottaen rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n 3 momenttiin sisältyvän säännöksen, ollut laskettava ehdonalaiseseen vapauteen vasta syyskuun 8 päivänä, eikä, kuten oli tapahtunut, jo edellisenä päivänä. Oikeusasiamiehen päätös N:o 1357 marraskuun 7 päivästä 1934, OA:n kertomus vuodelta 1934 s. 100 ss.

Vankeinhoitolehdessä julkaistussa kirjoituksessa »Mitä kokemuksia vankiloissa on vankien ehdonalaista vapautta koskevista uusista määräyksistä saatu» Helsingin keskusvankilan johtaja Neovius lausuu (Vankeinhoito 1933 s. 50): »Tämä vastakohtainen lausuntotapa pitänee kuitenkin katsoa tarkoitukselliseksi ja käsitteää se silloin periaatteen sen absoluuttisen ajan määrittämisestä, jota vähempää vangin ei sallita olevan pakollisessa ehdonalaisessa vapaudessa. Pääpainoa ei siis lausutavassa panna sille minimiajalle, jonka vangin tulee olla rangaistuslaitoksessa, vaan säädetään siinä ehdonalaiselle vapaudelle raja, jota ei saa alittaa, siis jonkinlainen ehdoton minimiaika. Tästä periaatteesta johtuu, että jos päivistä syntyy murto-osa, ehdonalaisessa vapaudessa oltavan ajan murto-osa päivää on koroitettava seuraavaksi kokonaiseksi päiväksi, sillä muutoin ei saavuteta sitä absoluuttista minimiaikaa, minkä laki asettaa pakolliselle ehdonalaiselle vapaudelle.»

Tekstissä puolletulla kannalla on Osmo Castrén, Rangaistusten yhdistämisestä RL:n 7 luvun 9 ja 10 §:n mukaan sekä sen merkityksestä vangin ehdonalaiseseen vapauteen päästämistä silmälläpitäen, DL 1933 s. 172 s.

on kuitenkin tehtävä. Ei ole minkäänlaista asiallista perustetta käsitellä tutkintavankeuden johdosta tehtyä vähennystä eri tavoin pakollisesta ja harkinnanvaraisesta ehdollisesta vapauttamisesta kysymyksen ollen. Lain sanamuodonkaan ei voida katsoa sellaiseen menettelyyn pakottavan, varsinkin kun ottaa huomioon, että rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 3 momenttiin sisältyvää säännöstä, joka on 1 momentissa olevaa myöhäsyntyisempi, on tulkittava 1 momentin säännökseen liittyvänä.

Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 3 momentissa on myöskin muodollisiin edellytyksiin kuuluvaksi luettava määräys, jonka mukaan vankia ei saa laskea pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen sinä aikana, kun hänelle täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 10 §:n nojalla määrätyn kurinpitorangaistuksen täytäntöönpano jatkuu, vaikkapa hän olisi tuona aikana tullutkin sovittaneeksi viisi kuudesosaa rangaistuksestaan. Säännös perustuu ajatukselle, että laillisessa järjestyksessä määrätty rangaistus on täytäntöön pantava,⁴ eikä säännös ole vain pakollista ehdonalaiseen vapauteen laskemista koskeva, joskin sen nimenomaista lausumista laissa ei ole pidetty harkinnanvaraiseen ehdolliseen vapauttamiseen nähden tarpeellisena.⁵

II Milloin vangin on muodollisten edellytysten olemassaolosta huolimatta kärsittävä rangaistuksensa loppuun

Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 3 momentissa on määräys, että muodolliset edellytykset täyttävä vanki on laskettava ehdonalaiseen vapauteen, ellei se, mitä 16 §:ssä säädetään, vapaaksi päästämistä estä. Viimeksi mainitussa lainkohdassa noudatettavaksi määrätty menettely ehdonalaisen vapautensa menettäneen vangin laskemisesta uudelleen ehdonalaiseen vapauteen ei lankea pakollisen ehdollisen vapauden piiriin yhtä vähän kuin sitä voidaan pitää varsinaisen harkinnanvaraisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen säännöstöönkään kuuluvana. Näin ollen ehdonalaisen vapautensa menettäneistä voidaan pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen laskea vain sellainen vanki, joka on

⁴ Vrt. rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 10 §:n 3 momentti.

⁵ Vankien arvostelujärjestelmän 10 §:ssä onkin määräys, ettei vankia, joka on joutunut ehdottomaan kurinpitorangaistukseen vikapääksi, ilmoiteta ehdolliseen vapauteen laskettavaksi ilman erityisiä syitä ennen 3 kuukauden kulumista.

koeaikanaan syyllystynyt rikokseen, josta tuomioistuimien on tuominnut hänet vapausrangaistukseen.⁶

Pakollisen ehdonalaisen vapauteen laskemisen säännösten tarpeellisuutta on perusteltu sillä, että rikollisuuden vastustamisen kannalta olisi erittäin tärkeää, että sellaiset vangit, joiden voidaan edellyttää vapauksellakin jatkavan huonoa elämää, asetettaisiin yhteiskunnan edun vuoksi joksikin aikaa sopivan valvonnan alaisiksi rangaistuslaitoksen ulkopuolelle.⁷ Lähtien tästä pakollisen ehdonalaisen vapauden tarkoituksesta päädytään siihen, että kaikkia vankeja ei olisi syytä laskea pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen. Tähän onkin varattu laissa mahdollisuus säätämällä, että oikeusministeriö voi määrätä vangin kärsimään rangaistuslaitoksessa loppuun rangaistuksensa. Ne tapaukset, jolloin vankia ei ole syytä määrätä laskettavaksi pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen, voidaan jakaa kolmeen ryhmään.

Ensimmäisen ryhmän muodostaisivat sellaiset vangit, jotka ovat erikoisen vaarallisia yhteiskunnalle. Jos on aivan ilmeistä, ettei ehdonalaisessa vapaudessa käytettävillä huolto- ja suojelutoimenpiteillä tule olemaan vaarallisenä pidettävään vankiin tarkoitettua vaikutusta, on syytä määrätä hänet kärsimään rangaistuksensa loppuun rangaistuslaitoksessa.⁸ Pakollista ehdonalaiseen vapauteen laskemista käytetään nimittäin edellä sanotun mukaan yhteiskunnan etua silmällä pitäen. Yhteiskunnan edun mukaista ei voi taasen olla se, että vaarallinen vanki, josta ennalta tiedetään, ettei häntä kyetä pitämään ehdonalaiseen vapauteen laskettujen valvonnalla kurissa, kuitenkin päästetään ennen rangaistusaikansa päättymistä jatkamaan rikollista toimintaansa. Tällaisissa tapauksissa vaatii yhteiskunnan etu, että häntä säilytetään rangaistuslaitoksessa edes niin kauan kuin laki suo siihen mahdollisuuden. Kun lähdetään siitä, että ehdonalaiseen vapauteen laskematta jätettäisiin vain sellaiset vaaralliset henkilöt, joita ei valvonnalla kyetä pitämään kurissa, menettävät menettelyä vastaan tehtävissä olevat huomaukset merkityksensä. Se nimittäin, että sellainenkin henkilö on lasket-

⁶ Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 4 momentti. Samoin kuin harkinnanvaraisesta ehdonalaiseen vapauteen laskemisesta kysymyksen ollen on pakollisen vapauttamisenkin ajankohta laskettava rangaistuksesta kärsimättä jääneen osan ja uuden rangaistuksen yhteenlasketun ajan mukaan.

⁷ Hallituksen esitys laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta 18 päivältä joulukuuta 1931.

⁸ Vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan kirje vankilain johtajille N:o 3541/3564, 23. 4. 1936.

tava rangaistusaikansa päätyttyä vapaalle jalalle, ei muuta velvoitusta suojella yhteiskuntaa hänen hyökkäyksiltään niin kauan kuin on mahdollista.^{9 10}

⁹ Siteroimme osan oikeusasiamiehen päätöksestä 23 päivästä joulukuuta 1933 N:o 533 (OA:n kertomus vuodelta 1933), mikä oli annettu erään vangin kanneltua siitä, ettei häntä oltu laskettu pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen: »Kantelun johdosta oikeusministeriön vankeinhoito-osastolta pyytämässäni lausunnossa huomautettiin muun muassa, että F. kärsi parhaillaan — — — 7 vuoden 3 kuukauden 3 päivän kuritushuonerangaistusta muun muassa jatketusta kavalluksesta, ryöstöstä ja neljäskertaisesta varkaudesta. Lisäksi nimilehden otteesta ilmeni, että F:n entisyys aina vuodesta 1910 alkaen oli ollut varsin suurta rikollisuutta osoittava, koska hänet vuonna 1910 on tuomittu varkaudesta, kolmesta näpistämisestä ynnä muusta, samana vuonna uudestaan näpistämisestä, vuonna 1911 irtolaisuudesta ja samana vuonna varkaudesta, vuonna 1912 kahdesta törkeästä varkaudesta ja kavalluksesta ja samana vuonna jälleen kahdesta kolmaskertaisesta varkaudesta, vuonna 1920 irtolaisuudesta, vuonna 1921 virkamiehen pahoinpitelystä virantoimituksessa, vuonna 1925 kolme eri kertaa juopumuksesta ja vuonna 1926 jatketusta kavalluksesta, ryöstöstä ja neljäskertaisesta varkaudesta. Tähän nähden ja huomioonottaen sen suuren rikoksen uusimisvaaran, mikä erittäin juuri varkausrikoksiin syyllistyneisiin nähden saadun kokemuksen mukaan oli olemassa, oikeusministeriö oli rangaistusten täytäntöönpanosta joulukuun 19 päivänä 1889 annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n 3 momentin mukaan, sellaisena miksi tämän lainpaikan on muuttanut lokakuun 9 päivänä 1931 annettu laki, määrännyt, että F:n oli kärsittävä rangaistuksensa loppuun.

Koska rangaistusten täytäntöönpanosta joulukuun 19 päivänä 1889 annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n 3 momentin mukaan, sellaisena miksi tämän lainpaikan on muuttanut lokakuun 9 päivänä 1931 annettu laki, vanki, jonka määräaikaisen vapausrangaistuksen täytäntöönpano oli kestänyt vähintään kuusi kuukautta ja jonka rangaistuksesta oli kärsimättä ainoastaan 1/12 osa, oli, ellei oikeusministeriö aikaisemmin ollut määrännyt häntä ehdonalaiseen vapauteen päästettäväksi rangaistuslaitoksen johtajan päästettävä ehdonalaiseen vapauteen, ellei oikeusministeriö rangaistuslaitoksen johtokunnan ehdotuksesta ollut toisin määrännyt, niin ja kun oikeusministeriö edellä mainitusta syystä oli rangaistuslaitoksen johtokunnan ehdotuksesta katsonut olevan syytä määrätä, että A. V. F:n oli kärsittävä rangaistuksensa loppuun, enkä havainnut, että oikeusministeriö tätä määräämisvaltaansa käyttäessään olisi puheena olevassa tapauksessa virheellisesti menetellyt, katsoin, että kantelu ei aiheuttanut puoleltani enempiä toimenpiteitä.»

¹⁰ Ruotsissa oikeusministeriön kutsumien asiantuntijoiden laatimassa ehdotuksessa uudeksi ehdollista vapauttamista koskevaksi laiksi oli pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen nähden ehdotettu säädettäväksi sellainen poikkeus, että ehdonalaiseen vapauteen ei päästettäisi henkilöä, jonka pelätään muodostuvan vaaralliseksi toisen henkilön turvallisuudelle. Perusteluissa lausuttiin muun ohella: »Låt vara att den domde i allt fall måste lösgivas vid strafftidens slut, så långt straffdomen ger möjlighet därtill, bör samhället likväl skydda sig mot honom genom att kvarhålla honom i fängvårdsanstalt.» (SOU 1938: 25 s. 38.) Ehdotukseen liittämässään vastalauseessa eräs komitean jäsenistä, asianajaja Lindberg vas-

Toisaalta on kuitenkin korostettava sitä, että pakollisen ehdonalaisten vapauttamisen säännösten tarkoitusta vastaavana on pidettävä sitä, että vanki lasketaan pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen ja että näin ollen ehdollisesti vapauttamatta voidaan jättää ainoastaan sellainen vaarallisenä pidettävä vanki, johon nähden on aivan selvää, ettei häntä kyetä käytettävissä olevin keinoin koeaikana hillitsemään. Ottaen huomioon, että vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain mukaan vaarallisimpina pidetyt henkilöt voidaan yleensä määrätä pakkolaitokseen, ei nykyisin sattune kovinkaan usein, että vanki olisi määrättävä kärsimään rangaistuslaitoksessa rangaistuksensa loppuun.

tusti kuitenkin määräyksen lakiin ottamista. Paitsi käytännöllisistä vaikeuksista kyetä objektiivisesti arvostelemaan, milloin vangin voidaan pelätä muodostuvan vaaralliseksi toisen henkilön terveydelle, huomautti hän siitä, että säännös oli ristiriidassa lakiesityksen hengen kanssa. Mielipiteensä perusteluina hän lausui mm.: »De sakkunniga hava med skärpa framhållit, att den obligatoriska frigivningen med den i denna grundade eftervärden är given mera i samhällets än i frångens intresse, den är icke en belöning utan en kriminalpolitisk behandlingsform. De sakkunniga hava framhållit, att från kriminalpolitisk synpunkt det i själva verket är ännu mera angeläget, att en eftervård grundad på villkorlig frigivning användes beträffande fångar om vilkas välförhållande man är oviss än beträffande dem på vilka man anser sig kunna lita. Eftervärden innebär synnerligen långt gående ingrepp i den frigivnes handlingsfrihet. Under tid, som svarar mot den återstående strafftiden, minst ett år och i vissa fall med möjlighet att utsträcka denna tid med ytterligare ett år, måste han stå under tillsyn och kan åläggas att vistas å angiven ort och sköta anvisat arbete och begagna anvisad bostad och måste underkasta sig inskränkningar i förfogandet över egen arbetsförtjänst m.m. — — — Straffhotet vid fall av överträdelse av de givna föreskrifterna är — — — en under övergångsperioden efter frigivandet ytterst värdefull psykologisk faktor, ett hot, som skrämmar från brottsliga handlingar.» (SOU 1938: 25 s. 76.)

Ruotsin kriminalistiyhdistyksen kokouksessa 25. 11. 1938 keskusteltiin ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskevasta lakiehdotuksesta. Ehdotuksen laatineen komitean puheenjohtajana toiminut professori Wetter toi jälleen esiin, ettei toisen henkilön turvallisuudelle vaarallista henkilöä saisi laskea ehdonalaiseen vapauteen (NKA 1938 s. 226). *Stjernstedt* oli sitä mieltä, että lakiin olisi otettava määräys, jonka mukaan toisen turvallisuudelle vaarallinen henkilö voitaisiin olla laskematta pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen (mt. s. 231). *Lindbergin* ehdotusta kannatti sen sijaan vankilanjohtaja *Azi* (mt. s. 244). Laki tuli hyväksytyksi Ruotsin valtiopäivillä siinä muodossa, että siitä jäi pois määräys, jonka mukaan toisen henkilön turvallisuudelle vaarallinen henkilö olisi jätettävä laskematta ehdonalaiseen vapauteen.

Todettakoon, että Ruotsissa ovat nyt esillä olevan kysymyksen ratkaisemiseen vaikuttavat olosuhteet ainakin kahdessa suhteessa erilaiset kuin Suomessa. Toisaalta Ruotsin lain turvaamistoimenpiteet takaavat tehokkaamman suojan vaarallisia rikoksentehtäjiä vastaan kuin Suomen laki vaarallisista rikoksenuusijoista ja toisaalta Ruotsissa on ehdollisesti vapautettujen valvonta paljon tehokkaampaa kuin Suomessa.

Toinen ryhmä, johon kuuluvat voidaan olla määräämättä pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen, muodostuu aivan päinvastaisista vangeista. Sellaisia yhteiskunnalle aivan vaarattomia henkilöitä, jotka eivät ole jälkihuollon ja -valvonnan tarpeessa, olisi turha laskea ehdonalaiseen vapauteen ainakaan vastoin heidän omaa tahtoaan, koska valvonnasta aiheutuisi näille vain haittaa ja ehdonalaisessa vapaudessa oleminen saattaisi tarpeettomasti häiritä tuomitun ansiotyötä.¹¹ Kun otetaan huomioon, että harkinnanyvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen laskeminen on vangin suostumuksesta riippuva toimenpide, on yhteiskunnalle täysin vaarattomalla henkilöllä mahdollisuus kärsiä rangaistuksensa loppuun rangaistuslaitoksessa,¹² joskin tuota mahdollisuutta halunnevat käyttää vain jotkut lyhyeen vapausrangaistukseen tuomitut henkilöt.

Kun aikaisemmin ei passiasetuksen mukaan ehdonalaisessa vapaudessa olevalle vangille voitu antaa merimieheksi pääsemiseen vaadittavaa esteettömyystodistusta, oli ehkä aihetta määrätä sellainen suhteellisen vaaraton vanki, joka vankilasta vapauduttuaan pyrki merimieheksi ulkomaille lähtevään laivaan, kärsimään rangaistuksensa loppuun.¹³ Nykyisin voimassa olevan passiasetuksen mukaan esteettömyystodistus voidaan kuitenkin harkinnan mukaan antaa myös ehdonalaisessa vapaudessa olevalle henkilölle, mikäli hänen valvojansa on antanut siihen kirjallisen suostumuksensa.¹⁴ Näin ollen ei ulkomaille lähtevään laivaan merimieheksi aikovia vankeja ole aihetta asettaa ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen nähden mihinkään erikoisasemaan.

Kolmanteen ryhmään kuuluvat sellaiset vangit, joita ei voida asettaa jälkivalvontaan. Tämän vuoksi on ulkomaalainen, jolla ei ole oleskelulupaa Suomessa, määrättävä kärsimään rangaistuksensa loppuun rangaistuslaitoksessa.¹⁵

¹¹ Vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan kirje vankilain johtokunnille N:o 3541/3564, 23. 4. 1936.

¹² Hallituksen eduskunnalle antamassa, 18. 8. 1931 päivätyssä esityksessä laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta lieneekin tarkoitettu lähinnä vaarattomia vankeja, kun siinä mm. lausutaan: »Koska — — — voi olla tapauksia, joissa yleisen edunkaan kannalta ei ole välttämätöntä asettaa vapautuvaa enää valvonnan alaiseksi, on ehdotukseen otettu säännös siitä, että oikeusministeriö voisi — — — määrätä, ettei vankia ole pakollisesti päästettävä ehdonalaaisesti vapaaksi.»

¹³ Vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan kirje vankilain johtokunnille N:o 3541/3564, 23. 4. 1936.

¹⁴ Joulukuun 12 päivänä 1947 annettu asetus ulkomaanpasseista 5, 6 ja 10 §§.

¹⁵ Vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan kirje vankilain johtokunnille N:o 3541/3546, 23. 4. 1936. Maaliskuun 7 päivältä 1949 olevan vankeinhoitoviraston vankilain joh-

14 §. Ehdonalaisen vapautensa menettäneen vangin päästäminen uudelleen ehdonalaiseen vapauteen

Jos ehdonalaiseen vapauteen päästetty on tehnyt uuden rikoksen, tulee sen oikeuden, joka siitä tuomitsee, samalla määrätä, onko hän sen johdosta menettänyt ehdonalaisen vapautensa vai eikö.¹ Jos taas valvoja katsoo, että ehdonalaiseen vapauteen päästetyn tulisi muusta syystä kuin uuden rikoksen johdosta menettää ehdonalaista vapautensa, on hänen ilmoitettava asia kaikkine seikkoineen oikeusministeriölle, jonka asiana on päättää, onko vapaaksi päästetty menettänyt ehdonalaisen vapautensa.² Ehdonalaista vapaus voidaan tällä tavoin julistaa menetetyksi koeajan päätyttyäkin, ei kuitenkaan muun syyn kuin uuden rikoksen johdosta enää sen jälkeen, kun koeajan päättymisestä on kulu-
nut yksi vuosi.³ Koska ehdonalaisen vapautensa menettänyt henkilö on pantava uudelleen rangaistuslaitokseen⁴ kärsimään sitä rangaistusta, mikä oli jäljellä silloin, kun hänet päästettiin vapaaksi, herää kysymys, voidaanko tällainen vanki laskea uudelleen vapauteen.⁵

Kuten edellä olevasta huomataan, voidaan ehdonalaista vapaus julistaa menetetyksi joko oikeusministeriön tai tuomioistuimen toimesta.⁶ Uudellen tapahtuvaa ehdollista vapauttamista silmällä pitäen on

tajille lähettämän kirjeen N:o K. 13/4221-48 mukaan tulee vankilain johtajien hyväksyä ajoin, ennen kuin ulkomaan kansalainen on kärsinyt puolet tai kaksi kolman-
nesta rangaistuksestaan, lähettää vankeinhoitovirastolle edelleen sisäasiainministeriölle toimitettavaksi häntä koskeva nimilehden jäljennös sekä hänen sanotulle ministeriölle osoitettava hakemuksensa oleskeluluvan saamiseksi maassa, mikäli hän haluaa maahan jäädä. Jos sisäasiainministeriö on myöntänyt tällaiselle henkilölle luvan jäädä maahan ja jos laissa säädetyt edellytykset ehdonalaista vapauttamista varten ovat olemassa, on hänestä tehtävä vankeinhoitovirastolle tavanmukainen ilmoitus ehdonalaiseen vapauteen päästämistä varten. Ellei oleskelulupaa taas ole myönnetty, on vankeinhoitovirastolle tehtävä alustus asianomaisen määräämisestä kärsimään rangaistuksensa loppuun.

¹ RtA 2:15,2.

² RtA 2:15,1.

³ RtA 2:15,3.

⁴ Jos tuomioistuin määrää vapauteen lasketun menettämään ehdonalaisen vapautensa, ei häntä voida passittaa vankilaan kärsimään rangaistusjäännöstään ennen kuin ao. päätös on saanut lainvoiman. Ks. oikeuskanslerin kertomuksessa vuodelta 1942 s. 63 s. selostettu oikeustapaus.

⁵ Rangaistusten täytäntöönpanoasetus 2:16,1. Ehdonalaisen vapautensa menettänyt on kuitenkin pidettävä rangaistuslaitoksessa vähintään kaksi kuukautta.

⁶ Jos ehdonalaista vapautta on annettu ratkaisemaan, on vanki tekemään rikoksen, on yksinomaan asianomainen tuomioistuin kompetentti ratkaisemaan, onko vanki menettänyt ehdonalaista vapautensa. Ks. eduskunnan oikeusasiamiehen päätös N:o 1622, 31.12.1936.

erotettava sellaiset vangit, jotka ovat menettäneet ehdonalaisen vapautensa oikeusministeriön määräyksestä, sellaisista vangeista, jotka tuomioistuim on julistanut ehdonalaisen vapautensa menettäneiksi. Jälkimmäisiin nähden on vielä erotettava sellaiset tapaukset, joissa tuomioistuim on tuominnut henkilön samalla määräaikaiseen vapausrangaistukseen, sellaisista tapauksista, joissa näin ei ole tapahtunut, vaan tuomioistuim on tuominnut ehdonalaisen vapauden menettämisen aiheuttaneesta rikoksesta esim. sakkoa.⁷

I Vanki, joka on oikeusministeriön määräyksestä menettänyt ehdonalaisen vapautensa

Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 16 §:n 2 momentissa säädetään, että vanki, joka oikeusministeriön määräyksestä on menettänyt ehdonalaisen vapautensa, voidaan, kun hän on kärsinyt vähintään 3 kuukautta jäljelläolevaa rangaistusta, uudestaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, kuitenkin ainoastaan oikeusministeriön annettua siitä määräyksen. Aikaisemmin ei oikeusministeriön määräyksestä ehdonalaisen vapautensa menettänyttä voitu vapauttaa uudelleen ehdollisesti laisinkaan. Hallituksen eduskunnalle 18. 8. 1931 antamassa esityksessä laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta katsottiin kuitenkin, että tällaisellekin vangille olisi »vielä varattava mahdollisuus osoittaa parannusta ehdonalaisessa vapaudessa».⁸

Laissa ei ole lähempiä määräyksiä siitä, millä edellytyksillä ehdonalaisen vapautensa menettänyt olisi uudelleen ehdonalaiseen vapauteen laskettava. Tästä ei ole kuitenkaan oikeutta tehdä sellaista johtopää-

⁷ Tässä yhteydessä ei ole syytä ottaa pohdittavaksi sitä, voisiko määräaikaisen vapausrangaistuksen ja sakkorangaistuksen ohella tulla kysymykseen joku muu rangaistuslaji, joka voisi aiheuttaa ehdonalaisen vapauden menettämisen. Arestirangaistuksen suhteen on kuitenkin huomautettava siitä, että me käsittäisimme arestirangaistuksen olevan myöskin nyt puheena olevassa suhteessa sakon asemassa. Kun kuitenkin käytännössä, kuten aikaisemmin olemme selostaneet, tuomioistuimen tuomitsema arestirangaistus luetaan ehdonalaiseen vapauteen pääsemiseen oikeuttavien rangaistuslajien joukkoon, niin nykyistä käytännön kantaa seuranen lienee tuomioistuimen tuomitsemaa arestirangaistusta pidettävä myös nyt puheena olevassa suhteessa määräaikaisen vapausrangaistuksen käsitteeseen sisältyvänä. Kurinpitoteitse määrätyn arestirangaistuksen vaikutusta esillä olevassa tapauksessa ei tarvitse tarkastella laisinkaan, sillä ehdonalaista vapautta ei voida julistaa menetetyksi kurinpitoteitse.

⁸ Hallituksen esitys N:o 64 1931 vuoden valtiopäiville.

töstä, että ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen ei vaadittaisikaan muuta kuin, että vanki on sovittanut rangaistuksensa jäännöstä vähintään 3 kuukautta.⁹ Varsinaisen harkinnanvaraisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen asiallisena edellytyksenä on, kuten edellä on esitetty, että todennäköisin perustein voidaan toivoa vangin viettävän vastaisuudessa nuhteetonta elämää. Jos vanki on laskettu tällaisin edellytyksin ehdonalaiseen vapauteen ja jos sitten on osoittautunut, että vapautettu ei ollutkaan hänelle osoitetun luottamuksen arvoinen, ei voitane lähteä siitä, että hänet sen jälkeen voitaisiin laskea harkinnanvaraista ehdonalaista vapautta vastaavaan ehdonalaiseen vapauteen alkuperäisiä lievemmin edellytyksin. Olisi merkillistä, että sellainen vanki, joka ei ole ehdonalaista vapauttaan menettänyt, voi päästä ehdonalaiseen vapauteen ainoastaan, jos hänen voidaan laissa lähemmin mainituin perustein toivoa vastaisuudessa viettävän nuhteetonta elämää, mutta että sellaiselta vangilta, joka jo kerran on ehdonalaisten vapautensa menettänyt, ei tuota edellytystä vaadittaisi. Näin ollen päädyimmekin sellaiseen lopputulokseen, että vankia, joka ei ole koko rangaistuksestaan sovittanut viittä kuudennesta, ei pitäisi laskea uudelleen ehdonalaiseen vapauteen muuta kuin harkinnanvaraisesta ehdollisesta vapauttamisesta säädetyn edellytyksin.¹⁰

Jos vanki on sovittanut rangaistuksestaan yhteensä niin paljon, että hänet olisi normaalissa tapauksessa päästettävä pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen, on asian laita tietysti toinen. Tällaisissa tapauksissa ei yleensääkään aineellisessa mielessä vaadita muuta kuin, että ehdonalaiseen vapauteen laskeminen ei ole täysin hyödytöntä. Tuntuisikin siltä, että oikeusministeriön ohjenuorana tulisi sellaisissa tapauksissa olla samat periaatteet, joita noudattaen se ratkaisee yleensä kysymyksen, onko vanki määrättävä kärsimään rangaistuksensa loppuun rangaistuslaitoksessa. Näin muodoin esim. sellainen pitkäkhkoon vapausrangaistukseen tuomittu vanki, joka on rangaistuksestaan puolet sovitettuaan päässyt ehdonalaiseen vapauteen, mutta sen käytösrikkomuksensa vuoksi menettänyt, olisi yleensä laskettava uudelleen ehdonalaiseen va-

⁹ Päinvastaiseen tulokseen on ilmeisesti tullut *Osmo Castrén*, joskin hän toiselta puolen toteaa, että »tästä huolimatta on tietenkin ehdonalaisten vapautensa menettäneeseen nähden syytä sovelluttaa varsin ankaraa mittapuuta, kysymyksen ollessa hänen uudestaan tuohon vapauteen laskemisesta.» Ks. *Castrén*, Vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä, DL 1933 s. 114.

¹⁰ Olemme jyrkästi toista mieltä kuin *Castrén*, joka väittää (mt. s. 114), että lain mukaan ei olisi välttämätöntä huomioda esimerkiksi rehellisen toimeentulon mahdollisuutta.

pauteen silloin, kun hän on sovittanut kaikkiaan viisi kuudennesta rangaistuksestaan, mikäli häntä ei jo sitä ennen ole voitu ehdollisesti vapauttaa tahi mikäli ei ole olemassa sellaisia erikoisia seikkoja, jotka pakottavat päättelemään, että vankia ei ehdonalaisesti vapautettujen valvonnalla kyetä pitämään kurissa.

II Vanki, jonka tuomioistuim on tuominnut määräaikaiseen vapausrangaistukseen ja julistanut samalla hänen ehdonalaisen vapautensa menetetyksi

Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 4 momentin toisessa lauseessa säädetään, että, jos ehdonalaisen vapauteen päästetty on uuden rikoksen johdosta menettänyt ehdonalaisen vapautensa, määräytyy hänen ehdonalaisen vapauteen uudestaan pääsemisensä jäljellä olevan ja uudesta rikoksesta tuomitun rangaistuksen yhteenlasketun ajan mukaan. Tämä säännös lisättiin lakiin 19 päivänä toukokuuta 1944 annetulla lailla rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta. Sitä aikaisemmin oli käytännössä menetelty niin, että sekin osa aikaisemmasta rangaistuksesta, jonka vanki jo ennen ehdonalaisen vapauteen pääsemistään oli kärsinyt, oli otettu huomioon ehdonalaisen vapauteen laskemisen ajankohtaa määrättäessä. Koska mainittu laskutapa johti erinäisissä tapauksissa epäoikeudenmukaisuuksiin, katsottiin tarpeelliseksi ottaa lakiin edellä mainittu määräys.¹¹

Uuden, vapausrangaistuksen aiheuttaneen rikoksen tehneen on siis kärsittävä kaksi kolmannelta uuden rangaistuksen ja kärsimättä jääneen rangaistuksen osan yhteenlasketusta määrästä ja täytäntöönpanon tulee olla kestänyt kuuden kuukauden ajan, ennenkuin tällaisen vangin laskeminen uudelleen harkinnanvaraiseen ehdonalaisen vapauteen saat-
taa tulla kysymykseen. Vastaavasti on vangin kärsittävä viisi kuudennesta kerrotuin tavoin yhteenlasketusta ajasta, jotta hänet voitaisiin määrätä pakolliseen ehdonalaisen vapauteen.¹²

¹¹ Ks. Hallituksen esitys N:o 18 1944 vuoden valtiopäiville sekä edellä s. 75. Vrt. myös oikeuskansleri *Huttusen* lausunto N:o 528 oikeusministeriölle 17 päivältä huhtikuuta 1942, OK:n kertomus vuodelta 1942 s. 39 ss.

¹² Kun uusi rangaistus on ainoastaan vähäinen aikaisemman rangaistuksen jäljellä olevaan osaan verrattuna, saattaa vanki joutua epäedullisempaan asemaan kuin, jos hän olisi menettänyt ehdonalaisen vapautensa käytösrikkomuksen vuoksi. On kuitenkin huomattava, että vapausrangaistuksen ansainneeseen on yleensäkin suhtauduttava vakavammin kuin käytösrikkomukseen syylistyneeseen.

II Vanki, jonka tuomioistuin on julistanut ehdonalaisen vapautensa menettäneeksi tuomitsematta häntä samalla vapausrangaistukseen

Sen tapauksen varalta, että tuomioistuin on julistanut ehdollisesti vapautetun koeaikanaan tekemän uuden rikoksen johdosta ehdonalaisen vapautensa menettäneeksi tuomitsematta häntä kuitenkaan ehdottomaan vapausrangaistukseen,¹³ ei laissa ole mitään määräyksiä. Tällainen asiantila, joka on ehkä omiaan herättämään ihmetystä, saa kuitenkin selityksensä, kun tarkastellaan toiskertaisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen lainsäädännöllisen kehityksen taustaa.

Kun hallituksen usein mainitussa 18. 8. 1931 annetussa esityksessä laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta pohdittiin niitä tapauksia, jolloin ehdonalaiseen vapauteen päästetty on julistettu vapautensa menettäneeksi, päädyttiin tällaisten vankien uudelleen ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen nähden seuraavaan tulokseen: »Siinä tapauksessa, että oikeusministeriö on julistanut vapaaksi päästetyn vapautensa menettäneeksi, olisi hänelle vielä varattava mahdollisuus osoittaa parannusta ehdonalaisessa vapaudessa, johon hänet voitaisiin uudestaan päästää, kuitenkin vasta kun hän on vähintään kolme kuukautta kärsinyt jäljellä olevasta rangaistuksesta. Jos hän on uuden rikoksen vuoksi joutunut rangaistuslaitokseen, muodostuu jäljellä olevasta rangaistuksesta ja uudesta rikoksesta tuomitusta rangaistuksesta uusi yhdistetty rangaistus, ja tällöin on ehdonalaista vapauttamista harkittaessa luonnollisesti otettava tämä uusi rangaistus lähtökohdaksi.»¹⁴

Näihin kahteen ryhmään mahtuivatkin ainakin kaikki ne käytännössä esiintyneet tapaukset, joissa vanki oli menettänyt ehdonalaisen vapautensa, koska nimittäin rangaistukset yhdistettiin silloin keskenään, kun vain osakin toisesta rangaistuksesta oli sovittamatta toisen tultua tuomituksi, ja koska silloin sakotkin yhdistettiin vapausrangaistuksen kanssa.¹⁵

Rangaistusten yhdistämistä ja yhteenlaskemista koskevan 1939 tapahtuneen lainsäädännön uudistamisen yhteydessä olisivat myös tois-

¹³ Tässä yhteydessä ei ole syytä pohtia kysymystä, olisiko edes teoriassa mahdollisuutta tuomita vanki rikoksesta ehdollisesti ja määrätä samalla ehdonalaisten vapaus menetetyksi.

¹⁴ Hallituksen esitys N:o 64 vuoden 1931 valtiopäiville.

¹⁵ Ennen rangaistusten yhdistämissäännösten uudistamista tapahtuneesta rangaistusten yhdistämisestä sekä sen merkityksestä vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämistä silmällä pitäen ks. *Osmo Castrén*, DL 1933 s. 162 ss.

kertaisesta ehdonalaiseen vapauteen laskemisesta voimassa olleet määräykset kaivanneet tarkistusta. Näin ei kuitenkaan tapahtunut silloin eikä käsiteltävänämme olevassa suhteessa myöhemminkään, mihin saattaa olla osittain vaikuttanut sekin, että sakon muuntorangaistus on otettu aivan viime aikoihin saakka huomioon ehdonalaiseen vapauteen laskemisen ajankohtaa määrättäessä.¹⁶ Ellei nimittäin vanki, joka oli menettänyt ehdonalaisen vapautensa koeaikana tekemänsä rikoksen johdosta, mistä rikoksesta hänet oli tuomittu sakkorangaistukseen, sakkojansa suorittanut, sovellettiin häneen sääntöä, jonka mukaan ehdonalaiseen vapauteen pääseminen määräytyi aikaisemmasta rangaistuksesta kärsimättä jääneen osan ja uuden rangaistuksen yhteenlasketun ajan mukaan.

Edellä esitetty on syytä pitää mielessä, kun pyritään ratkaisemaan kysymystä, voidaanko ja millä tavoin uudelleen ehdollisesti vapauttaa vanki, joka on menettänyt ehdonalaisen vapautensa sellaisen rikoksen peruseella, mistä hänet on tuomittu sakkorangaistukseen. Ennakolta ajatellen esillä olevaan kysymykseen voisi löytyä korkeintaan kolme ratkaisua. Tällaisen vangin toiskertaiseen ehdolliseen vapauttamiseen nähden olisi analogian perusteella sovellettava rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 16 §:n 2 momentissa noudatettavaksi määrättyä menettelyä; tai noudatettava vastaavasti, mitä on säädetty saman asetuksen ja luvun 13 §:n 4 momentissa; taikka suljettava tuollainen henkilö kokonaan pois ehdonalaisesti vapautettavien piiristä.

Viimeksi mainittu tulkinta, joka sekin on esitetty, on edellä olevan huomioonottaen täysin perusteeton. Ei ole mitään oikeutta tehdä vastaakohtaispäätelmää siitä, että rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 16 §:n 2 momentissa puhutaan ainoastaan oikeusministeriön määräyksestä ehdonalaisen vapautensa menettäneestä vangista. Painavat syyt puhuvat sen puolesta, että nyt puheena olevalla vangilla täytyy olla mahdollisuus vapautua ehdollisesti, etenkin kun sekä käytösrikkomuksen vuoksi vapautensa menettäneet että sellaiset vangit, jotka on tuomittu uudesta rikoksesta vapausrangaistukseen, voivat tulla lasketuiksi uudelleen ehdonalaiseen vapauteen.

Kuten toiskertaisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen lainsäädännöllistä taustaa koskevasta esityksestä kävi ilmi, silloin kun sakkorangaistus yhdistettiin vapausrangaistukseen, ei ollut eroa sillä, oliko vangille tuomittu ehdonalaisen vapauden menettämisen aiheuttaneesta rikoksesta sakko- vaike vapausrangaistus. Niin kauan kuin käytäntö

¹⁶ Ks. edellä s. 102.

oli sillä virheellisenä pidettävällä kannalla, että myös sakkorangaistus voitiin huomioida ehdollisen vapauttamisen ajankohtaa määrättäessä, joutui myös uuden rangaistusten yhdistämistä koskevan lainsäädännön tultua voimaan sakkorangaistuksen aiheuttaneen rikoksen perusteella ehdonalaisen vapautensa menettänyt usein samaan asemaan kuin vapausrangaistukseen uudelleen tuomittu vanki. Näin ollen saatettaisiin ajatella, että nyt esillä olevassa tapauksessa noudatettaisiin rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 4 momentissa ilmaistua periaatetta siten, että jäännösrangaistusta pidettäisiin ehdonalaiseen vapautteen laskemisen ajankohtaa määrättäessä itsenäisenä rangaistuksena.¹⁷ Tällaiseen menettelyyn ei kuitenkaan liene mitään mahdollisuutta. Yleinen periaatehan on, että tuomittu rangaistus muodostaa kokonaisuuden.

Ainoaksi mahdollisuudeksi jää näin ollen se, että sakkorangaistuksen aiheuttaneen rikoksen vuoksi ehdonalaisen vapautensa menettäneen uudelleen ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen nähden sovelletaan rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 16 §:n 2 momentissa noudatettavaksi määrättyä menettelyä. Tämä onkin varsin luonnollista huomioonottaen sen, että käytösrikkomus¹⁸ ja rikos, josta tuomioistuin tuomitsee sakkorangaistukseen,¹⁹ ovat usein aineellisesti katsoen jokseenkin samanarvoisia.

¹⁷ Tällä kannalla onkin käytäntö. Se antaa ratkaisevan merkityksen rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13:n 4 momentissa olevalle sanonnalle: »Jos ehdonalaiseen vapauteen päästetty on uuden rikoksen johdosta menettänyt ehdonalaisen vapautensa, määräytyy — — —» Tällöin jää kuitenkin huomioon ottamatta se, että koko mainitun 4 momentin tarkoituksena on antaa ohje siitä, milloin *yhteenlaskemistapauksissa* vanki voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen. Vähintään keinotekoiselta tuntuu sellainen rakennelma, että uuden rikoksen aiheuttanut rangaistus katsotaan nollan arvoiseksi ja että tämä »lasketaan yhteen» jäännösrangaistuksen kanssa. Menettelyn kohtuuttomuus käy ilmeiseksi, jos lähdetään siitä joka tapauksessa tavoiteltavasta seikasta, että sakotettu maksaa sakkonsa rahassa. Jos esim. vanki, jonka jäännösrangaistus on 6 kuukauden pituinen, tekee uuden rikoksen, josta hänet tuomitaan esim. 30 päiväsakkoon ja ehdonalainen vapaus julistetaan samalla menetetyksi, niin vaikka vanki tällöin maksaa sakkonsa rahassa, ei hänellä olisi mahdollisuutta päästä enää laisinkaan ehdonalaiseen vapauteen.

¹⁸ Tavallisimpia käytösrikkomuksia, joiden perusteella oikeusministeriö julistaa ehdonalaisen vapauden menetetyksi, lienevät juopottelevan elämän viettäminen ja valvonta-alueelta luvatta poistuminen, mihin säännöllisesti liittyy ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöminen. Naisilla taasen on tavallisimmin vapautensa menettämisen syynä irtolaismaisen siveettömän elämän viettäminen.

¹⁹ On nimittäin otettava huomioon, että nyt puheena olevissa tapauksissa ri-

**15 §. Nuorisovankilassa rangaistustaan kärsivän päästäminen
ehdonalaiseen vapauteen**

Nuoria rikoksentekejiä koskevan toukokuun 31 päivänä 1940 annetun ja tammikuun 1 päivänä 1943 voimaantulleen lainsäädännön tarkoituksena on ehkäistä uusintarikollisuutta estämällä vielä turmeltumattomina pidettäviä nuoria rikoksentekejiä¹ joutumasta vankilan vahingolliseen ilmapiiriin sekä saattamalla opetuksen ja kasvatuksen tarpeessa olevat nuoret rikoksentekejät riittävän pitkän ja tehokkaan kasvatuksen alaisiksi.² Päämäärä on pyritty saavuttamaan muun ohella siten, että vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi vapausrangaistukseen tuomittu nuori rikoksentekejiä toimitetaan vankilaoikeuden tai sen määräämän henkilön tutkittavaksi.³ Tutkinan perusteella on vankilaoikeuden määrättävä rangaistus kärsittäväksi nuorisovankilassa, jos on perusteltua aihetta otaksua, että tuomittu on sellaisen kasvatuksen ja opetuksen tarpeessa, jota hän voi saada nuorisovankilassa, sekä että hän on kehityskykyinen.⁴ Nuorisovankilassa, jonne määrätyn rikoksentekejän rangaistusajan on katsottava pidentyneen, kuritushuoneeseen tuomitun kahdella ja vankeuteen tuomitun yhdellä vuodella yli tuomiossa määrätyn ajan, on rangaistuksen kasvattavaa vaikutusta erityisesti tehostettu.⁵ Erikoista huomiota on lain

koksentehty on jo aikaisemmin tuomittu vapausrangaistukseen ja että tuomioistuimet sen vuoksi käyttävät yleensä vähänkin suuremmista rikoksista kysymyksen ollen vapausrangaistusta silloinkin, kun sakon käyttäminen saattaisi tulla kysymykseen. Rikokset, joista tuomitaan sakkoa ja julistetaan ehdonalaista vapautta samalla menetetyksi, ovat usein sellaisia, että ne käsitellään yleensä rangaistusmääräyksin. Kun kuitenkin rangaistusmääräysmenettelyä noudattaen ei ole mahdollisuutta julistaa ehdonalaista vapautta menetetyksi, on asia vähäisestäkin rikoksesta kysymyksen ollen käsiteltävä tuomioistuimessa, mikäli ehdonalaista vapautta halutaan julistaa menetetyksi.

¹ Nuorella rikoksentekejiällä tarkoitetaan puheena olevassa laissa henkilöä, joka tehdessään rangaistavan teon, on ollut viisitoista, mutta ei kahtakymmentä vuotta täyttänyt.

² Lainsäädännön tarkoituksena on ks. Hallituksen esitys N:o 10 1939 vuoden valtiopäiville.

³ Laki nuorista rikoksentekejiä 14 §.

⁴ Laki nuorista rikoksentekejiä 15 ja 16 §§.

⁵ Voimassa olevan oikeutemme järjestely, jonka mukaan nuorisovankilaan määrätyn rangaistusaika pitenee joko yhdellä tai kahdella vuodella, soveltuu huonosti yhteen nuorisovankeuden kasvatuksellisen tarkoituksensa kanssa. On selvää, että jos vanki suhtautuu vihamielisesti siihen laitokseen, jossa häntä pitäisi kasvattaa, niin onnistumisen mahdollisuudet ovat ainakin huomattavasti pienemmät

mukaan kiinnitettävä myös siihen, että tuomittu rangaistuslaitoksessa ollessaan harjaantuu tekemään työtä ja oppii, mikäli mahdollista, jonkin sellaisen ammatin, josta hän vapaaksi päästyään voi saada elatusensa.⁶ Nuorisovankilassa täytäntöönpanavan rangaistuksen tarkoitukselta kasvattaa vankia siveellisesti, tietopuolisesti ja ammatillisesti johtuu, että nuorisovangit on asetettu erikoisasemaan myöskin ehdonalaiseen vapauteen päästämisen edellytyksiin nähden.⁷

I Ehdonalaiseen vapauteen päästämisen aineelliset edellytykset

Kasvatuksellisille näkökohdille, jotka hallitsevat nuorisovankilassa tapahtuvaa täytäntöönpanoa, on haluttu antaa ratkaiseva merkitys myös silloin, kun on kysymys vangin ehdollisesta vapauttamisesta nuorisovankilasta. Tämän vuoksi säädetäänkin rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 5 luvun 9 §:n 1 momentissa, sellaisena kuin se on 31. 5. 1940 annetussa laissa, että »ehdonalaiseen vapauteen päästettäköön vanki nuorisovankilasta ainoastaan, milloin sitä hänen kasvatuksensa ja kehityksensä kannalta on pidettävä sopivana».

Nuorisovankien ehdollinen vapauttaminen vastaa rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 1 momentissa säädettyä harkinnanvaraista ehdonalaiseen vapauteen laskemista. Molemmissa tapauksissa ehdonalaiseen vapauteen laskeminen kuuluu oikeusministeriölle ja on se päättävän viranomaisen harkinnasta riippuvainen.⁸ Harkinnan luonteessa vain on eroa. Varsinaisesta harkinnanvaraisesta ehdonalaiseen vapauteen laskemisesta kysymyksen ollen rajoittuu viranomaisten harkinta sen seikan ennalta päättelemiseen, tulisiko vanki

kuin sellaisessa laitoksessa, jossa vangin suhtautuminen kasvattajiin ei ole antagonistista. (Ks. *Honkasalo*, LM 1949 s. 401 s.; vrt. *Jensen*, NTfS 1941 s. 106.) Vangit yhtä vähän kuin heidän omaisensaakaan eivät tajua sitä, että tuomioistuimen tuomittua rikoksentekijän määrätynpituiseen rangaistukseen rangaistus pitenee yhtäkkiä vuodella tai kahdella. Kun nykyisessä laissa on eräitä muitakin epätarkoituksenmukaisuuksia, asetti valtioneuvosto vankilaoikeuden aloitteesta 25. 9. 1947 erityisen komitean tarkistamaan nuoria rikoksentekijöitä koskevaa lainsäädäntöä. Komitea, jonka puheenjohtajana toimii vankeinhoitoviraston ylijohtaja *Soine*, onkin yksimielinen voimassa olevan lain korjaamisen tarpeellisuudesta, mutta sen mietintö ei ole vielä tätä kirjoitettaessa lopullisesti valmistunut.

⁶ Laki nuorista rikoksentekijöistä 18 §.

⁷ Ks. Hallituksen esitys N:o 10 1939 vuoden valtiopäiville.

⁸ Ks. rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 5 luvun 10 § (L. 31. 5. 1940).

tulevaisuudessa käyttäytymään hyvin. Ehdonalaiseen vapauteen laskeminen nuorisovankilasta on sen sijaan kasvatuksellinen tarkoituksen mukaisuuskysymys. Silloinkin, kun viranomainen saattaisi todennäköisin perustein toivoa nuorisovangin vastaisuudessa tulevan viettämään nuhteetonta elämää, voidaan vankia pitää nuorisovankilassa, milloin sitä hänen kasvatuksensa ja kehityksensä kannalta on pidettävä sopivana. Nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapauteen laskemista harkittaessa on nimittäin kiinnitettävä huomiota ainoastaan siihen, onko vapauttamista pidettävä vangin kasvatuksen ja kehityksen kannalta sopivana.⁹

On kuitenkin otettava huomioon, että lainsäätäjä tuskin on tarkoittanut sitä, että nuorisovankilaan määrätyn rangaistuslaitoksessa oloajan pitäisi säännöllisesti pidentyä. Niinpä hallituksen asiaa koskevassa esityksessä tuodaan useassakin kohdassa esille, että ne nuorisovankilaan määrätty rikoksentekijät, joille tuomittu rangaistus ei ole aivan lyhyt, voisivat päästä ehdonalaiseen vapauteen jo ennen kuin ne heidän rikoskumppaninsa, jotka joutuvat kärsimään rangaistuksensa tavallisena vankeus- tai kuritushuonerangaistuksena. Myöskin meidän nuorisovankeuttamme suunniteltaessa on pidetty silmällä englantilaista Borstal-järjestelmää, mikä nuorten rikoksentekijäin käsittelymuoto on ollut esikuvana esimerkiksi Tanskan ja Ruotsin vastaaville lainsäädännöille. Borstal-järjestelmän mukaan taasen vankien ehdonalaiseen vapauteen laskemista tulisi käyttää mahdollisimman runsaasti.¹⁰ Samaa absoluuttisen rangaistusmaksimin lyhentämistä tarkoittaa rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 5 luvun 9 §:n 3 momentissa oleva säännös, jonka mukaan vankilaoikeus voi nuorisovankilan johtokunnan esityksestä vapauttaa vangin, sitten kun yleisen tuomioistuinten tuomitseman rangaistuksen aika on päättynyt, myös lopullisesti samoin edellytyksin, mitkä ovat voimassa nuorisovankien ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä. Tätä mahdollisuutta ei ole kuitenkaan toistaiseksi käytetty hyväksi lainkaan.¹¹

⁹ Rangaistusten täytäntöönpanoasetus 5:9,1.

¹⁰ Borstal-järjestelmän luoja Sir *Ruggles-Brise* lausuu tästä teoksessaan *The English Prison System* s. 93 mm.: »Such a sentence should not be less than three years, conditional liberation being freely granted, when the circumstances of any case gave a reasonable prospect of reclamation, and when the Borstal Association, after careful study of the case, felt able to make fair provision on discharge.»

¹¹ Tietävästi vain kerran on Keravan nuorisovankilan johtokunta tehnyt vankilaoikeudelle esityksen nuorisovangin lopullisesta vapauttamisesta. Kun vankilaoikeus kuitenkin suhtautui asiaan kielteisesti, ei uusia esityksiä ole tehty eikä van-

Tässä yhteydessä on myös syytä kiinnittää huomiota siihen, että kun laki nuorista rikoksentekeijöistä annettiin, niin silloin oli olemassa vaatimus, että kuritushuone- ja vankeusrangaistusta sovittavien tuli kärsiä kaksi kolmasosaa rangaistuksestaan, ennenkuin heidän ehdonalaiseen vapauteen päästämistään voitiin ottaa harkittavaksi. Kun rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:ää sitten muutettiin 19 päivänä toukokuuta 1944 annetulla lailla siten, että ensikertaiset kuritushuone- ja vankeusvangit voivat päästä ehdonalaiseen vapauteen jo sovitettuaan puolet rangaistuksestaan, ja kun nuorisovankilaan määrättyjen kohdalla muodolliset vapauttamisen edellytykset jäivät ennalleen, niin nuorisovangit joutuivat luonnollisesti aikaisempaa epäedullisempaan asemaan yleisissä vankiloissa rangaistustaan sovittaviin verrattuna.

Edellä esitetyt seikat samoinkuin sekin, että nuorisovankeuden täytäntöönpanoa ei ole voitu järjestää sillä tavoin kuin lakia säädettyäessä tarkoitettiin,¹² on syytä ottaa huomioon sekä silloin, kun arvostellaan

kilaoikeus ole muutenkaan vapauttanut nuorisovankeja lopullisesti. Tämän epäkohdan lain soveltamisessa tultua professori *Salmialan* aloitteesta esille vuoden 1950 Suomen Kriminalistiyhdistyksen vuosikokouksen yhteydessä, ovat vankeinhoito-viranomaiset kuitenkin ryhtyneet toimenpiteisiin epäkohdan korjaamiseksi.

¹² Jotta nuorisovankeus vastaisi tarkoitustaan, tarvittaisiin sekä erityisiä laitoksia että erittäin pätevää vankilahenkilökuntaa. Puhumattakaan siitä, että Keravan nuorisovankilassa ei oloja voida muodostaa nuorten kasvattamiseen erikoisen soveliaiksi, on myöskin mainittava, että nuorisovankeja on jouduttu säilyttämään Riihimäen keskusvankilassa, missä heidän asemansa ei käytännöllisesti katsoen millään tavoin oleellisesti eroa tavallisten kuritushuonevankien asemasta. Mainittakoon kuitenkin, että vuoden 1948 syksyllä toimintansa aloittaneen Riihimäen ammattikoulun perustaminen, jossa oppilaina on etupäässä nuorisovankilassa rangaistuksensa sovitettavaan määrättyjä vankeja, on ensimmäinen askel nuorisovankeuden kasvatuksellisen tarkoituksensa toteuttamisen mahdollistamisen tiellä.

Mitä vankilahenkilökuntaan tulee, niin on todettava, että parhaimmatkin vankeinhoitouudistukset jäävät käytännössä toteutumatta, ellei niitä toteuttamassa alimmasta toimihenkilöstä lähtien ole kyvykäs ja riittävän ammattikoulutuksen saanut henkilökunta. Vankeinhoidon palveluksessa olevien henkilöiden tason kohottamispyrkimysten vakavana esteenä ovat taasen yleiset virkamiesten palkausolot, jotka ovat vankeinhoidon alalla toimivien kohdalla ehkä kestävätkömmät kuin monella muulla alalla kokonaisuudessaankin alipalkatusta virkakunnassamme. Vankeinhoitohenkilökunnan koulutuksessa meillä kuitenkin on saatu äskettäin varsin merkittävä parannus aikaan. Vankeinhoitolaitoksen uudistamista käsittelemään vuonna 1944 asetettu komitea ehdotti nimittäin mietinnössään erikoisten vankilajohtaja- ja vankeinhoitovirkamiestutkintojen järjestämistä. 1949 vuoden valtion tulo- ja menoarvioon otettiinkin opetusministeriön kohdalle (6 Pl. VII. 21) määräraha vankilavirkailijain koulutuksen järjestämistä varten. Yhteiskunnallisen

voimassa olevaa nuoria rikoksenteikijöitä koskevaa lainsäädäntöä, että myöskin silloin, kun harkitaan, minkälaisin perustein nuoria rikoksenteikijöitä olisi päästettävä ehdonalaiseen vapauteen.

II Muodolliset edellytykset

Joskin sovitus- ja yleisestävät näkökohdat ovat saaneet väistyä takalalle nuoria rikoksenteikijöitä koskevassa lainsäädännössä, ei niitä silti ole voitu tyystin jättää huomioimatta. Niinpä nuoren rikoksenteikijän ehdonalaiseen vapauteen laskeminenkaan ei ole pelkästään edellä kerrotusta aineellisesta edellytyksestä riippuva. Rangaistusten täytännönpanosta annetun asetuksen 5 luvun 9 §:n 2 momentissa nimittäin säädetään: »Vapauteen päästämisen ehtona olkoon sitä paitsi, että vanki on kärsinyt rangaistustaan vähintään vuoden ja sovittanut vähintään kolmanneksen vapausrangaistuksestaan, tähän luettuna myös se aika, joka nuorista rikoksenteikijöistä annetun lain 17 §:n mukaan on tullut tuomiossa määrätyn lisäksi.»¹⁸

korkeakoulun ohjelmaan on tällä perusteella liitetty vuoden 1949 syksystä lähtien erityinen vankeinhoitotutkinto, joka käsittää 4 lukukautta kestävä teoreettisen opetuksen jakson. Uudessa, helmikuun 18 päivänä 1950 annetussa vankeinhoitoasetuksessa on vankeinhoitotutkinnon olemassaolon huomioiden säädetty erityiset kelpoisuusvaatimukset vankilahallinnon alalla oleviin virkoihin ja toimiin pääsyä varten.

Edellä esitetyt yleiset näkökohdatkin huomioiden voidaan nuorista rikoksenteikijöistä annetun lain arvosteluna todeta, että ainakin tähän saakka ovat puuttuneet ne edellytykset, joita olisi tarvittu lain todellisen hengen mukaiseen soveltamiseen. Voidaan sanoa, niinkuin professori *Salmiala* on voimassa olevan lain säättämisen aikoihin lausunut, että lailla annettiin nuorisovankien tarkoituksenmukaista käsittelyä varten kehykset, mutta sen sijaan tarpeellinen sisusta puuttuu.

¹⁸ Hallituksen esityksessä N:o 1939 vuoden valtiopäivillä lausutaan tässä suhteessa: »Kun kuitenkin vankien kovin aikaisin tapahtuva päästäminen ehdonalaiseen vapauteen olisi omansa horjuttamaan rangaistuksen yleisestävää vaikutusta, on 9 §:n 2 momentiksi otettu säännös, jonka mukaan vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ehtona on sitäpaitsi, että vanki on ollut nuorisovankilassa vähintään vuoden ja kärsinyt kolmanneksen vapausrangaistuksestaan tähän luettuna myös se aika, joka nuorista rikoksenteikijöistä annetun lain 18 §:n mukaan on tullut tuomiossa määrätyn lisäksi.» Sitä, että ehdoton minimi on määrätty kaksi kertaa pidemmäksi kuin varsinaisesta harkinnanvaraisesta ja pakollisesta ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä kysymyksen ollen, voidaan selittää, paitsi siten, että nuorisovankilassa on rangaistuspakko kuritushuone- ja vankeusrangaistuksen yhteydessä käytettyä pakkoa lievempi, myös siten, että kovin lyhyenä aikana ei kasvatuksella ja opetuksella voida saada aikaan minkäänlaisia tuloksia.

III Nuorisovankilassa sovitettavan rangaistuksen minimi verrattuna vastaavaan kuritushuone- ja vankeusrangaistukseen

Ehdonalaiseen vapauteen voi normaalissa tapauksessa päästä näin ollen esimerkiksi kuudeksi kuukaudeksi kuritushuoneeseen tuomittu vanki, joka on määrätty sovittamaan rangaistuksensa nuorisovankilassa, sen jälkeen, kun hän on sovittanut kahdeksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi pidentyneestä rangaistusajasta yhden vuoden. Vastaavasti on kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen tuomitun sovitettava vuosi puoleksitoista vuodeksi pidentyneestä rangaistusajasta. Jos otamme toisena esimerkkinä pisimmän nuorisovankilassa sovitettavissa olevan rangaistustuomion eli neljän vuoden kuritushuone- tai vankeusrangaistuksen, on kuritushuoneeseen tuomitulla mahdollisuus vapautua ehdollisesti kahden vuoden ja vankeuteen tuomitulla yhden vuoden kahdeksan kuukauden kuluttua täytäntöönpanon alkamisesta. Jos käytämme vastaavia esimerkkejä olettaen, että henkilö on ensikertainen rikoksen tekijä ja ettei häntä ole määrätty nuorisovankilaan, toteamme, että kuudeksi kuukaudeksi kuritushuoneeseen samoin kuin vankeuteenkin tuomittu vapautuu kuuden kuukauden kuluttua ehdottomasti, kun taas neljäksi vuodeksi tuomitulla on mahdollisuus päästä kahden vuoden kuluttua harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen. Ensikertaisesta vangista kysymyksen ollen onkin kuritushuoneeseen tuomittuun nähden nuorisovankeuden vähimmäisaika kuritushuonerangaistuksena sovitettavan rangaistusajan minimiä korkeampi aina pisimpään nuorisovankeudessa sovitettavissa olevaan rangaistustuomioon 4 vuoden kuritushuonerangaistukseen saakka. Vankeusrangaistuksesta kysymyksen ollen on minimi vastaavissa tapauksissa yhtä suuri kahden vuoden vankeusrangaistuksessa, sitä lyhemmissä vankeusrangaistustuomioissa tietää nuorisovankilaan määrääminen minimiajan pitenemistä, kun taas kahta vuotta pidempiin rangaistuksiin nähden on asianlaita päinvastainen.

IV Miten nuorisovankeudesta ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen ajankohta määrätään

Ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen vaadittavaa rangaistuksen kolmanneksen sovitetuksi tuleminen ajankohtaa määrättäessä on otettava huomioon se lisä, joka nuorista rikoksenteijöistä annetun lain 17 §:n mukaan lisätään alkuperäiseen rangaistukseen ja jota vankein-

hoitomiehet ovat tottuneet kutsumaan nuorisovankilaisäykseksi. Nuorisovankilassa rangaistustaan kärsiviin on noudatettava yleisiä vapausrangaistusten täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä, mikäli nuorisovankeihin nähden ei ole olemassa erityisiä määräyksiä. Tästä johtuen se, mitä ajanjaksoja ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen ajankohtaa määrättäessä otetaan huomioon ja mitä jätetään huomioonottamatta, määräytyy samalla tavoin kuin varsinaisen harkinnanvaraisen ja pakollisen ehdollisen vapauttamisen kohdalla. Rangaistusajaksi luetaan myöskin se aika, jonka nuorisovanki on ollut nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 14 §:n määräämän tutkinnan alaisena.¹⁴ Myöskin tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tekemä tutkintavankeusajan vähennys on otettava huomioon kärsityn rangaistuksen veroisena, vaikka siitä ei olekaan nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapauteen laskemisen suhteen erikoista säännöstä.

V Pakollinen ehdonalaiseen vapauteen päästäminen ei tule kysymykseen

Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 5 luvun 10 §:ssä sanotaan muun ohella, että »vangin vapauttamisesta joko ehdollisesti tai ehdottomasti, samoin kuin ehdonalaisessa vapaudessa olevan vangin valvonasta ja siitä, mitä vangin tulee sellaisessa vapaudessa ollessaan noudattaa, olkoon muuten voimassa, mitä 2 luvussa on säädetty». Siitä, että siteroidussa lainpaikassa määrätään nuorisovankilassa rangaistustaan sovittavan ehdollisen vapauttamisen suhteen noudatettavaksi, mitä 2 luvussa on säädetty, ei voida tehdä johtopäätöstä, jonka mukaan vanki, jota ei ole katsottu voitavan ehdollisesti vapauttaa rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 5 luvun 9 §:n mukaan, olisi kuitenkin laskettava pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen. Vaikka nuorten henkilöiden rikosoikeudellista käsittelyä koskevan lainsäädännön uudistamisesta laaditussa komiteamietinnössä enempää kuin hallituksen asiaa koskevassa lakiesityksessäkään ei ole selvitetty, mitä 10 §:n määräyksillä on tarkoitettu, niin lienee pidettävä selvänä, että äsken mainitulla määräyksellä noudattaa vangin ehdolliseen vapauttamiseen nähden, mitä 2 luvussa on säädetty, on tarkoitettu lähinnä muodollista menettelyä, eli esim. sitä, että ehdonalaiseen vapauteen laskemisesta

¹⁴ Laki nuorista rikoksentekijöistä 14 §.

päättää oikeusministeriö rangaistuslaitoksen johtokunnan ehdotuksesta tai johtokuntaa kuultuaan. Missään tapauksessa sillä ei voida tarkoittaa viitata varsinaisiin ehdonalaisten vapauttamisen edellytyksiin ja siihen, että myös nuorisovankilasta olisi vanki laskettava rangaistuslaitoksen johtajan toimesta pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen. Asiaa koskevassa komiteamietinnössä samoin kuin hallituksen esityksessäkin sanottiin nimenomaan, ettei ole tarkoituksenmukaista soveltaa varsinaista harkinnanvaraista ja pakollista ehdollista vaputtamista koskevia säännöksiä nuorisovankilassa rangaistusta kärsiviin vankeihin, sekä todettiin, että lakiehdotuksen mukaan vanki saatettaisiin vapauttaa vankilasta jo ennen kuin hän on kärsinyt rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvussa säädettyä osaa rangaistuksestaan, mutta toiselta puolen voitaisiin häntä pitää rangaistuslaitoksessa rangaistusaikansa loppuunkin saakka. Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 5 luvun 9 §:n selvä sanonta, että nuorisovankilasta päästettäköön ehdonalaiseen vapauteen vanki ainoastaan, milloin sitä hänen kasvatuksensa ja kehityksensä kannalta on pidettävä sopivana, sulkeeakin riittävällä selvyydellä pois nuorisovangin pakollisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen mahdollisuuden. Kuitenkaan mikään ei tietysti estä oikeusministeriötä pitämästä silmällä pakollisen ehdollisen vapauttamisen takana olevaa ajatusta harkitessaan kysymystä nuorisovangin päästämisestä ehdonalaiseen vapauteen. Voidaan tietysti pitää huononkin prognoosin omaavan nuorisovangin kasvatuksen ja kehityksen kannalta sopivana, että hänet lasketaan jonkun verran ennen rangaistusajan päättymistä ehdonalaiseen vapauteen, jotta hänet siten saataisiin jälkivalvonnan alaiseksi.

VI Nuorisovangin uudelleen ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä

Jos nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapauteen päästetty on muusta syystä kuin uuden rikoksen johdosta menettänyt vapautensa, on nuorista rikoksentehtäjistä annetun lain 20 §:n mukaan vankilaoikeuden määrättävä, onko vapautensa menettänyt toimitettava takaisin nuorisovankilaan kärsimään sitä rangaistusta, mikä oli jäljellä silloin, kun hänet päästettiin vapaaksi, vai onko hänen kärsittävä tämä rangaistus tavallisena vankeusrangaistuksena yleisessä vankilassa. Nuorista rikoksentehtäjistä annetun lain 21 §:ssä säädetään taasen, että jos nuo-

risovankilassa rangaistusta kärsinyt määrätään uuden rikoksen johdosta, jonka hän on tehnyt sen jälkeen, kun rangaistus aikaisemmasta rikoksesta tuomittiin, uudelleen tällaiseen vankilaan, älköön rangaistuksia yhteenlaskettaessa hänen rangaistusaikansa katsottako 17 §:n nojalla uudelleen pidentyneen.¹⁵ Viimeksi mainitussa tapauksessa on sitä paitsi muistettava, että viimeksi tuomittu rangaistus, olkoonpa se sitten vankeutta tai kuritushuonetta lasketaan sellaisenaan yhteen jäänösrangaistuksen kanssa. Kuten selostetuista lainkohdista käy ilmi, voidaan ehdonalaisen vapautensa menettänyt nuorisovanki määrätä uudelleen nuorisovankilaan.¹⁶

¹⁵ Jos nuorisovankilaan määrätyn ensimmäinen tuomio oli vankeutta, mutta toinen kuritushuonetta, herää kysymys, saako nuorisovanki kaikkiaan 2 vuoden nuorisovankilalisän, vai pysytetäänkö alkuperäinen vankeuden perusteella määrätty vuoden lisä. Käytäntö menettelee jälkimmäisen vaihtoehdon mukaisesti, mikä tuntuu oudolta, kuten *Telkkä* (Vankeinhoito 1948 s. 34) toteaa. Nuorisovankilalisän määräämisen ratiota paremmin vastaavana olisi varmaankin pidettävä sitä, että uuden rikoksen ollessa kuritushuonetta lisäksi asetettaisiin kaksi vuotta vuoden sijasta. Mielestämme ei nuorista rikoksentekijöistä annetun lain sanamuotoakaan tällaista tulkintaa ehdottomasti estäisi, koska rangaistusajan *uudelleen* pidentämisen kielto voitaneen ymmärtää niinkin, että kielletään uudelleen tekemästä vain sitä pidennystä, mikä jo kerran on suoritettu. Koska kuitenkin käytännönkin omaksuma tulkinta on mahdollinen ja koska koko nuorisovankilalisäystä on pidettävä kohtuuttomana, lienee *in dubio mitius*-periaatetta noudattaen katsottava, että käytännön omaksuma tulkinta on oikea.

¹⁶ Nuorisovankilasta ehdonalaisen vapauteen päästetty, joka uuden rikoksen takia tai muusta syystä on menettänyt vapautensa, voidaan määrätä kärsimään rangaistuksensa myös tavallisessa vankilassa. Tällöin on erotettava kaksi tapaista.

1) Kun nuorisovankilasta ehdonalaisen vapauteen päästetty tuomitaan vapautensa menettäneeksi uuden rikoksen takia ja uudesta rikoksesta tuomittu rangaistus, jonka vankilaoikeus on määrännyt täytäntöönpantavaksi yleisessä vankilassa, on joko vankeutta tai kuritushuonetta, niin edellisessä tapauksessa nuorisovankilassa kärsimättä jäänyt rangaistus, jota on lain mukaan pidettävä tavallisen vankeusrangaistuksen veroisena, ja uudesta rikoksesta tuomittu rangaistus lasketaan yhteen sellaisinaan. Kuritushuonerangaistuksesta kysymyksen ollen jäänösrangaistus muutetaan kuritushuonerangaistukseksi, ja lasketaan sitten rangaistukset yhteen.

2) Jos nuorisovankilasta ehdonalaisen vapauteen laskettu on taasen menettänyt käytösrikkomuksen vuoksi ehdonalaisen vapautensa ja vankilaoikeus määrää sille tehdyn alistuksen johdosta ehdonalaisesti vapautetun kärsimään jäänösrangaistuksensa tavallisena vankeusrangaistuksena yleisessä vankilassa, on hänet pantava kärsimään vankeusrangaistusta sinäkin tapauksessa, että oikeuden tuomitsema alkuperäinen rangaistus, jonka perusteella hänet oli nuorisovankilaan määrätty, on ollut kuritushuonetta.

Kummassakin tapauksessa on otettava huomioon, että täytäntöönpantavaksi

Lakiin ei sisälly määräystä siitä, milloin nuori rikoksentekijä voidaan kosketelluissa tapauksissa päästää uudelleen ehdonalaiseen vapauteen. Ei kuitenkaan liene epäilystäkään siitä, etteikö vankia voitaisi laskea myös uudelleen ehdonalaiseen vapauteen. Selvää on myöskin, että vanki voidaan tällöinkin laskea nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapauteen ainoastaan, milloin sitä hänen kasvatuksensa ja kehityksensä kannalta on pidettävä sopivana. Kysymys on vain siitä, mitä vaatimuksia tällöin on muodollisessa suhteessa asetettava.

Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 5 luvun 10 §:n määräyksiin vedoten voitaisiin soveltaa vastaavasti, mitä saman asetuksen 2 luvun 13 §:n 4 momentissa ja 2 luvun 16 §:n 2 momentissa on säädetty ehdonalaisen vapautensa menettäneen vangin laskemisesta uudelleen ehdonalaiseen vapauteen. Tämän mukaan käytösrikkomuksen ja analoogisesti vapausrangaistusta aiheuttamattoman rikoksen perusteella ehdonalaisen vapautensa menettänyt nuorisovanki voitaisiin laskea uudelleen ehdonalaiseen vapauteen kärsittyään vähintään kolme kuukautta jäljellä olevaa rangaistusta. Jos taas nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapauteen päästetty on menettänyt uuden, vapausrangaistuksen aiheuttaneen rikoksen johdosta ehdonalaisen vapautensa, määräytyisi hänen ehdonalaiseen vapauteen pääsemisensä jäljellä olevan ja uudesta rikoksesta tuomitun rangaistuksen yhteenlasketun ajan mukaan. Tällöin olisi asetettava myös vaatimus, että nuorisovangin on oltava vähintään vuosi nuorisovankilassa.

Toiselta puolen voitaisiin ajatella myös sellaista mahdollisuutta, että ehdonalaiseen vapauteen laskettaisiin pelkästään rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 5 luvun 9 §:n määräyksiä silmällä pitäen. Koska tällöin olisi vaikeata ilman nimenomaista säännöstä käsitellä jäännösrangaistusta tai jäännösrangaistuksen ja uuden rangaistuksen yhteenlaskettua aikaa itsenäisenä rangaistuksena, olisi tiettävästi päädyttävä siihen, että käytösrikkomuksen tai sakkorangaistuksen aiheuttaneen rikoksen perusteella ehdonalaisen vapautensa menettänyt voitaisiin laskea muodollisten edellytysten puolesta hetikin uudelleen ehdonalaiseen vapauteen ja että vapausrangaistuksen aiheuttaneen rikoksen perusteella vapautensa menettänyt voitaisiin vapauttaa uudelleen, kun

määrätty jäännösrangaistus ei saa olla ankarampi kuin oikeuden tuomitsema alkuperäinen rangaistus. Ks. vankeinhoitoviraston kirje vankilain johtajille N:o K. 6/785-46, 28. 2. 1946.

vanhan ja uuden rangaistuksen yhteenlasketusta ajasta olisi tullut kaikkiaan kolmasosa sovitetuksi.

Joskin on myönnettävä, että laissa olisi kaivattu määräystä siitä, miten nyt esillä olevissa tapauksissa olisi meneteltävä, voitaneen kuitenkin, varsinkin kun ottaa huomioon rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 5 luvun 10 §:ssä olevan viittauksen 2 lukuun, pitää ensinnä selostettua tulkintamahdollisuutta lainmukaisena.

Omaksuipa kumman tulkinnan hyvänsä, ei käytännössä ole suurtaakaan eroa käytösrikkomuksen ja sakkorangaistuksen aiheuttaneen rikokset johdosta ehdonalaisen vapautensa menettäneen nuorisovangin uuden ehdollisen vapauttamisen suhteen, koska vankia tuskin olisi kasvatukseenkaan kannalta edullista laskea uudelleen ehdonalaiseen vapauteen juuri ennen kuin hän on kärsinyt kolme kuukautta jäljellä olevasta rangaistuksesta. Sen sijaan uuden vapausrangaistuksen ollessa kysymyksessä johtavat tulkinnot varsin suuriin eroihin. Tulkinnoista aiheutuvaa eroa valaistaksemme oletamme, että kuudeksi kuukaudeksi kuritushuoneeseen tuomittu on laskettu ehdonalaiseen vapauteen nuorisovankilasta sovitettuaan vuoden rangaistustaan ja että hän on tehnyt ehdonalaisessa vapaudessa ollessaan uuden kuuden kuukauden kuritushuonerangaistuksen aiheuttaneen rikoksen. Puoltamaamme tulkintaa noudattaen tällaisen uudelleen nuorisovankilaan määrätyn vangin olisi sovitettava jälleen vähintään vuosi rangaistusta, kun taas toisen tulkinnan mukaan hänet voitaisiin muodollisten edellytysten puolesta laskea hetikin ehdonalaiseen vapauteen.

Vankeinhoitovirasto on tietämämme mukaan nähnyt viimeksi kosketellussa tapauksessa kolmannenkin mahdollisuuden. Sen käytännössä noudattaman tulkinnan mukaan vanki voidaan vapauttaa jo ennen kuin yksi vuosi on kulunut, kunhan hän vain on kärsinyt vähintään kolmanneksen jäännösrangaistuksen ja uuden, yleisen oikeuden tuomitseman rangaistuksen yhteenlasketusta ajasta. Käyttämässämme esimerkissä voitaisiin vanki tämän tulkinnan mukaan laskea uudelleen ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on sovittanut uudelleen rangaistusta kahdeksan kuukauden ajan. Mielestämme kuitenkin jäännösrangaistuksen ja uuden, yleisen oikeuden tuomitseman rangaistuksen yhteenlaskettua aikaa voidaan pitää ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen nähden ratkaisevana vain, jos noudatetaan muutenkin vastaavasti, mitä rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 13 §:n 4 momentissa on tällaisesta tapauksesta säädetty. Varsinaisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen yhteydessä ei taasen mielestämme voida asettaa edes kysy-

myksenalaiseksi sitä, etteikö vangin tulisi olla uudelleen kuusi kuukautta vankilassa, vaikka hän sitä ennen tulisikin suorittaneeksi kaksi kolmannesta tai viisi kuudesosaa rangaistuksestaan.

16 §. Pakkolaitoksessa olevan päästäminen ehdonalaiseen vapauteen

Nuoria rikoksentekejiä koskevassa lainsäädännössä on suuressa määrin luovuttu totutusta, sovitusaatteelle perustuvasta rankaisemisesta, jotta vielä turmeltumattomina pidettävät rikoksentekejät voitaisiin pelastaa yhteiskunnalle. Vaarallisia rikoksenuusijoita koskevassa toukokuun 27 päivänä 1932 annetussa laissa traditionaalinen rankaiseminen on saanut antaa sijaa tarkoituksenmukaisuuden aatteen vaatimuksille miltei vastakkaisista syistä. Sanotun lain tarkoituksena on nimittäin suojella yhteiskuntaa vaarallisten rikoksentekejiä hyökäyksiltä eristämällä heidät yhteiskunnan piiristä pidemmäksi ajaksi, kuin yksinomaan rangaistusta käyttäen olisi mahdollista.¹

Vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain 1 §:ssä, sellaisena kuin se on 28 päivänä lokakuuta 1949 annetussa laissa, säädetään: »Jos se, joka on tuomittu välittömään vapausrangaistukseen kolmesta tai useammasta rikoksesta, niistä ainakin yhdestä kuritushuoneeseen vähintään yhdeksi vuodeksi, kärsittyään kuritushuonetta vähintään yhden vuoden, taikka se, joka on kärsinyt välittömästi tuomittua vapausrangaistusta yhdessä tai useammassa erässä, yhteensä vähintään kymmenen vuotta, tekee uuden rikoksen, josta hänet tuomitaan kuritushuoneeseen vähintään kolmeksi vuodeksi, oikeuden tulee, jos tuomittua ilmaantuneiden asianhaaran perusteella on pidettävä yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle vaarallisena, tuomitessaan hänet rangaistukseen, samalla päättää, että tuomittu voidaan määrätä pidettäväksi pakkolaitoksessa, niin kuin tässä laissa säädetään. Mitä edellä on sanottu, älköön kuitenkaan sovellettako, jos ennen uuden rikoksen tekemistä on kulunut viisi vuotta siitä päivästä, jolloin rikoksen tekijä oli täydelleen kärsinyt hänelle viimeksi välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen.

Sama olkoon lakina, jos rikoksentekejä, jota 1 momentissa tarkoi-

¹ Lain säätämisen tarkoituksesta ks. Hallituksen esitys eduskunnalle turvasäilölainsäädännön N:o 9 1931 vuoden valtiopäiville sekä korkeimman oikeuden esitysehdoituksen johdosta 19. 10. 1931 antama lausunto.

tetaan, sen jälkeen kuin hänet on päästetty pakkolaitoksesta ehdottomasti vapaaksi, tekee uuden rikoksen, josta hänet tuomitaan kuritushuoneeseen vähintään vuodeksi, ja hänet katsotaan yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle vaaralliseksi.»

Jos sitten rangaistusta täytäntöönpannassa havaitaan, ettei rangaistus paranna rikoksenuusijaa, tulee vankilaoikeuden määrätä hänet pantavaksi pakkolaitokseen.² Määräys pakkolaitokseen sulkemisesta voidaan antaa ja panna täytäntöön myös rangaistusaikana, ei kuitenkaan ennen kuin vanki on kärsinyt sen osan rangaistuksesta, jolloin häntä on pidettävä yksinäishuoneessa.³ Pakkolaitosvangin katsotaan tällöin kärsineen täydelleen hänelle tuomitun vapausrangaistuksen, kun hän on ollut rangaistuslaitoksessa ja pakkolaitoksessa yhteensä sen ajan, joksi vapausrangaistusta oli tuomittu.⁴

Kun pakkolaitokseen sulkeminen riippuu ensi sijassa rikoksenteikiän vaarallisuudesta, on selvää, ettei myöskään pakkolaitoksessa pitämisen kesto voi olla sidottu mihinkään ehdottomaan määräaikaan.⁵ Pakkolaitoksessa pitämisen kestoajan suhteen onkin omaksuttu epämääräisyyden periaate. Vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain 12 §:ssä säädetään nimittäin: »Pakkolaitoksessa olevan, joka on ollut siinä kolme vuotta yli vapausrangaistuksen ajan, vankilaoikeus voi määrätä päästettäväksi ehdonalaiseen vapauteen, jos häntä ei enää katsota yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle vaaralliseksi. Älköön kuitenkaan sitä, joka jo kerran on päästetty pakkolaitoksesta ehdottomasti vapaaksi, päästettäväksi ehdonalaiseen vapauteen, ennenkuin hän on ollut pakkolaitoksessa kymmenen vuotta yli rangaistuksen ajan.»

I Ehdonalaiseen vapauteen päästämisen aineelliset edellytykset

Pakkolaitoksesta vapauttaminen, joka tapahtuu aina ehdollisesti, edellyttää sitä, että vanki on menettänyt yhteiskunnallisen vaarallisuutensa. Vaikka vaaralliset rikoksenuusijat yleensä ovatkin henki-

² Laki vaarallisista rikoksenuusijoista 11 §. Saman lain 5 §:n mukaan vankilaoikeuden jäsenenä ovat vankeinhoitoviraston ylijohtaja ja kolme tasavallan presidentin viideksi vuodeksi kerrallaan määräämää jäsentä, joista yhdellä tulee olla kokemusta tuomarintoimessa ja yhden olla mielisairaiden hoitoon perehtynyt lääkäri.

³ L. vaarallisista rikoksenuusijoista 4 §.

⁴ L. vaarallisista rikoksenuusijoista 11 §.

⁵ Ks. Hallituksen esitys N:o 91 vuoden 1931 valtiopäiville.

löitä, joiden rikollisuus johtuu epänormaalista luonteenrakenteesta,⁶ ei tämä silti tarvitse merkitä sitä, etteivätkö sellaisetkin rikoksentekijät voisi menettää vaarallisuuttaan. Paatuneisiin rikoksenuusijoihin ei tosin kasvatuksella voi yleensä olla ainakaan merkittävää pysyvää vaikutusta, eikä pakkolaitoksessa säilytettäviä sanottavassa määrin edes pyritä kasvattamaan.⁷ Sen sijaan voi esimerkiksi henkilön psykofyysillisessä rakenteessa tapahtua ajan mittaan sellaisia muutoksia, että vanki menettää yhteiskunnallisen vaarallisuutensa. Näin saattaa tapahtua muulloinkin kuin silloin, kun yksilö vanhetessaan menettää elinvoimiaan ja sen mukana myös rikollista vaarallisuuttaan.

Huomattava on niinkään, että joskin vaaralliset rikoksenuusijat ovat säännöllisesti luonnevikaisia henkilöitä, ei silti voida lähteä siitä, että heidän rikollisuutensa riippuisi pelkästään sisäaiheisista tekijöistä. Voidaan hyvinkin ajatella, että ympäristöolosuhteita muuttamalla voitaisiin poistaa vapaudessa olevan rikoksentekijän vaarallisuus.⁸ Käytännöllisessä rikospolitiikassa ei tietystikään voida huomioida pelkästään teoreettisia mahdollisuuksia rikoksentekijäin vaarattomiksi tekemisessä ympäristöolosuhteita muuttaen vaan tällöin voidaan ottaa huomioon vain ympäristössä tosiasiallisesti tapahtuneet muutokset.⁹ Näissä saattaa kuitenkin vaarallisten rikoksenuusijoidenkin kohdalla tapahtua sellaisia muutoksia, että rikollisen voidaan katsoa menettäneen yhteiskunnallisen vaarallisuutensa. Lienee syytä erikoisesti korostaa sitä, että »vaarallisuus»-käsite on hyvinkin suhteellinen ja että vaarallisuutta ei voida arvostella kiinnittämättä tarkkaa huomiota paitsi rikoksentekijään itseensä myös niihin ulkonaisiin olosuhteisiin, jotka

⁶ *Martti Kaila* on tutkimuksissaan osoittanut, että vaarallisten rikoksenuusijain enemmistön muodostavat rakenteellisesti vajaakykyiset henkilöt, jotka voimassa olevan lain mukaan olisi tuomittava rikoslain 3 luvun 4 §:n nojalla täyttä ymmärrystä vailla olevina. Ks. *Kaila*, Rikoksenuusijain sielullisesta rakenteesta, LM 1938 s. 17 ss., Vaarallisten rikoksentekijäin eristämisestä, LM 1944 s. 360 ss., Vaarallisista rikoksenuusijoista v. 1932 annetun lain täytäntöönpanosta, LM 1945 s. 371 s. Ks. myös *Kemp*, Kriminalitet og Arvelighed, SvJT 1946 s. 571.

⁷ Korkein oikeus totesi turvasäilölakia koskevan esitysehdotuksen johdosta antamassaan lausunnossa, että paatuneeseen rikoksenuusijaan nähden ei yhteiskunta pyri muuhun kuin suojelemaan itseään tällaiselta rikoksentekijältä sekä että sellaista rikoksentekijää ei turvasäilössä sanottavassa määrässä edes yritetä kasvattaa.

⁸ Ks. esim. *Kaila*, Vaarallisten rikoksentekijäin eristämisestä, LM 1944 s. 361; vrt. *Exner*, Kriminalbiologie s. 265 ss.

⁹ Vrt. *Exner*, Kriminalbiologie s. 265.

muodostavat mahdollisia kiihokkeita rikollisiin tekoihin, samoin kuin niihinkin, jotka vaikuttavat rikoksesta pidättävästi.¹⁰

Eräs toinen varsin huomion arvoinen seikka on pidettävä mielessä silloin, kun arvostellaan rikoksenteikijän jatkuva vaarallisuutta. Rikosprosessioikeudessa ei puhuta yleensä laisinkaan todistustaakan jakautumisesta, vaan näytösvolvollisuuden katsotaan olevan yksinomaan valtiovallan puolella.¹¹ Myöskään silloin, kun vankilaoikeus päättää pakkolaitosvängin ehdollisesta vapauttamisesta, ei yleisistä rikosprosessia hallitsevista periaatteista voida luopua.¹² Tässä yhteydessä on vielä toistettava aikaisemmin esittämämme toteamus, että on virheellistä lähteä siitä, ettei turvaamistoimenpiteistä kysymyksen ollen tarvitsisi soveltaa samoja yksilön oikeusturvallisuuden tehostamiseksi asetettuja takeita, joita vaaditaan rangaistusta käytettäessä.¹³ Rikosprosessissa vallitsevas-

¹⁰ Kaila, Vaarallisten rikoksenteikijäin eristämisestä, LM 1944 s. 360 ss.

¹¹ Ks. esim. Wrede—Tirkkonen, Suomen prosessioikeus pääpiirteittäin s. 310 s.

¹² Tirkkonen katsoo, että vankilaoikeuden toiminta on oikeudelliselta luonteeltaan olennaisesti sellaista rikosprosessimenettelyn muodoissa tapahtuvaa toimintaa, jonka tarkoituksena on turvaamistoimenpiteistä päättäminen. Ks. Tirkkonen, Suomen rikosprosessioikeus I s. 166 ja Prosessioikeuden johtavista periaatteista, Ståhlbergin juhlaulkaisu s. 440 viite 43.

¹³ Valitettavasti menettely vankilaoikeudessa ei kuitenkaan täytä rikosprosessuaaliselle menettelylle asetettavia vaatimuksia. Voidaan viitata vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain 7 §:ään, jossa säädetään: »Ennenkuin vankilaoikeus päättää rikoksenuusijan panemisesta pakkolaitokseen, hänelle on kirjallisesti annettava tiedoksi ne syyt, joiden katsotaan sitä vaativan, ja hänelle on varattava tilaisuus suullisesti tai kirjallisesti tehdä asiassa muistutuksia, joiden esittämiseen ja laatimiseen hänellä on oikeus saada avustaja.» Joskin, kuten siteroidusta lainkohdasta käy ilmi, vankilaoikeudessa tapahtuvaan menettelyyn nähden on jollakin tavoin sovellettu *audiatur et altera pars*-sääntöä, ei kuitenkaan voida väittää, että kontradiktoorisista periaatteista olisi siinä sovellettu sillä tavoin kuin rikosprosessissa vallitseva pyrkimys aineellisen totuuden selville saamiseen edellyttäisi. Kuten professori Honkasalo toteaa (LM 1949 s. 406), ensiarvoisena oikeudellisena periaatteena on pidettävä sitä, että rikosoikeudellisen seuraamuksen määrääminen tapahtuu menettelyssä, jossa syytetyn intressien huomioiminen ja käsittelyn objektiivisuus on taattu ja josta annetusta ratkaisusta hänellä on oikeus valittaa. Näitä vaatimuksia ei menettely vankilaoikeudessa vastaa, joten on pakko professori Honkasalon tavoin todeta, että nimitys vankilaoikeus on harhauttava ja että ko. elintä voitaisiin paremminkin nimittää lautakunnaksi kuin oikeudeksi. Samasta syystä on jyrkästi vastustettava viime aikoina esiintynyttä pyrkimystä siirtää vankilaoikeudelle yhä enemmän päätäntävaltaa rikosoikeudellisen seuraamuksen määräämisen suhteen. Paitsi nuoriin rikoksenteikijöihin nähden, missä suhteessa viittaamme Honkasalon Lakimieheissä 1949 julkaisemaan artikkeliin, Eräs ehdotus nuoria rikoksenteikijöitä koskevan lainsäädännön uudistamiseksi, on vankilaoikeuden toimivaltaa

ta todistusvelvollisuudesta seuraa vaarallisiin rikoksenuusijoihin nähden muun ohella, että jos esimerkiksi olosuhteissa tapahtuu sellainen muutos, että rikolliseen toimintaan johtaneet yllykkeet ovat muuttuneet, ei ole mitään oikeutta lähteä jatkuvan vaarallisuuden edellyttämyksestä, vaan vaarallisuus on harkittava muuttuneiden edellytysten valossa.¹⁴ Jos tällaisissa tapauksissa vaaraa rikoksenteikijän syyllistymisestä vapaana ollen uusiin rikoksiin ei voida pitää aivan selvänä, on jatkuvan vaarallisuuden katsottava jääneen näyttämättä ja turvaamistoimenpiteestä luovuttava, mikäli muodolliset edellytykset pakkolaitosvängin vapauttamiselle ovat olemassa. Meidän oikeutemme mukaan asian pitäisi tässä suhteessa olla aivan selvä, kun ottaa huomioon, että rangaistusta ja pakkolaitokseen sulkemista käytetään meillä rinnakkain ja että näin ollen pakkolaitoksessa säilyttämisen ainoana oikeutusperusteena on rikoksenteikijän yhteiskunnallinen vaarallisuus.¹⁵

II Muodolliset edellytykset

Lähdettäessä pelkästään siitä, että vaarallisen rikoksenuusijan suhteen ei yhteiskunta pyri muuhun kuin suojelemaan itseään ja jäseniään tämän hyökkäyksiltä, ei ainakaan periaatteessa tarvittaisi pakkolaitoksesta vapauttamiseen muodollista laatua olevia edellytyksiä laisinkaan. Voidaan mennä vielä pidemmälle ja väittää, että nämä eivät ole periaatteelliselta kannalta edes puolustettavissa. Kun vaarallisiin rikoksenuusijoihin nähden on kasvatuseriaatteesta luovuttu, koska on todettu, ettei kasvatusta yleensä heihin tehoa, ei ehdottoman vähimmäisajan aset-

esitetty huomattavasti laajennettavaksi *Arvelon* puheenjohtolla toimineen komitean laatimassa 12 päivänä kesäkuuta 1945 päivätyssä ehdotuksessa laiksi eräiden rikoksenteikijöiden eristämistä, mikä laki tulisi nykyisen vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain sijaan ja mikä tulisi käsittämään vaarallisten rikoksenuusijoiden ohella myös vajaakykyisten rikoksenteikijöiden eristämisen. Kun suunta prosessioikeudessa kulkee yleensä välillisestä ja kirjallisesta menettelystä välittömään ja suulliseen, tietäisi mainitunlaisten pyrkimysten toteuttaminen nykyiselle prosessioikeuden kehityssuunnalle vastakkaista ilmiötä — paluuta varhaisempiin kehitysvaiheisiin. Eri asia luonnollisesti on, jos vankilaoikeudessa tapahtuva menettely kyettäisiin muodostamaan sellaiseksi, että määräysvallan siirtäminen sille ei tietäisi kansalaisten oikeusturvan vaarantamista. Rikosprosessioikeuden johtavista periaatteista ks. *Tirkkonen*, Suomen rikosprosessioikeus I s. 101 ss.

¹⁴ Vrt. *Kaila*, Vaarallisten rikoksenteikijöiden eristämisestä, LM 1944 s. 360 s.

¹⁵ Vrt. edellä viite 7.

tamista voida perustella sillä, että kaikki kasvatus tehotakseen vaatii määrätyn vähimmäisajan. Sovitus- ja yleisestävät näkökohdat, jotka molemmat vaatisivat painon panemista vapaudettomuuden ajan pituudelle, eivät voi vaatia itselleen sijaa säännöstössä, jota käytetään traditio-naalisen rangaistuksen kanssa rinnan.¹⁶ Jos nimittäin mainitut näkökohdat olisivat päässeet vaikuttamaan myöskin siihen, että pakkolaitoksessa pitämislle asetetaan määrätty rikoksenteikijän vaarallisuudesta riippumaton vähimmäisaika, tietäisi tämä sitä, että sovitus- ja yleisestävät näkökohdat tulisivat huomioiduiksi vielä pakkolaitosinstituutin yhteydessä, vaikka ne oli jo otettu huomioon rangaistusta määrättäessä siten, että rangaistusajan pituus oli määrätty etupäässä puheena olevia näkökohtia silmällä pitäen.

Ainakin periaatteessa meidän oikeusjärjestyksemme mukaisena olisi pidettävä sellaista järjestelyä, että vanki, jota ei voida pitää enää vaarallisena, olisi laskettava vapaaksi, jos hän on rangaistuksensa täydeleen sovittanut, olkoon hän ollut pakkolaitoksessa miten vähän aikaa ta-

¹⁶ Asiaa on arvosteltava toisin sellaisen positiivisen oikeuden kannalta, jossa on luovuttu ns. kaksilinjaisuudesta. Kun esimerkiksi Ruotsissa tuomitaan säilytettäväksi suojalaitoksessa tai sellaiseen suljettavaksi rangaistuksen sijasta, ei tapahdu mitään sovitus- tai yleisestävien näkökohtien kahta kertaa tapahtuvaa huomioon ottamista vapaudettomuuden aikaa määrättäessä. Tukea sille käsitykselle, että minimiajan asettamista ei voida puoltaa silloin, kun lähdetään pelkästään siitä, että vaarallisista rikoksenteikijöistä kysymyksen ollen yhteiskunta pyrkii vain suojelemaan itseään ja jäseniään näiden hyökkäyksiltä, on mielestämme saatavissa juuri Ruotsin oikeudesta. Oikeusministeriön asiantuntijoiden laatimassa ehdotuksessa laiksi epänormaalien rikoksenteikijöiden säilyttämisestä ja uusintarikollisten internomisesta oli nimittäin ehdotettu säädettäväksi, että minimiaikaa määrättäessä olisi huomiota kiinnitettävä, paitsi rikoksen laatuun, myöskin rikollisen vaarallisuuden asteeseen (SOU 1937: 3). Asian valtiopäivillä esitelty oikeusministeri kuitenkin katsoi, että vähimmäisaikaa määrätessään tuomioistuimen tuli ottaa huomioon vain rikoksen laatu sekä muut seikat, jotka vaativat vapauden menetykselle määrätyn vähimmäisajan asettamista, jottei yleispreventio vahingoittuisi tai oikeuden tuntoa loukattaisi. Sen sijaan rikoksenteikijäin vaarallisuus ei saisi sellaisenaan vaikuttaa minimiajan pituuteen (NJA II 1938 s. 442). Kun laki puheena olevassa suhteessa saikin oikeusministerin esittämän muodon, ehdotti internoimislautakunta 1945 vuonna annetun asiaa koskevan lainmuutoksen esitöiden aikana, että lakiin kuitenkin otettaisiin määräys, jonka mukaan minimiaikaa määrättäessä olisi kiinnitettävä huomiota myös rikoksenteikijän vaarallisuuteen, koska näiden oli yleensä vaikea ymmärtää, miksi heitä ei edes hyvin käyttäytyneinä vapautettu minimiajan kuluessa. Oikeusministeri katsoi kuitenkin, ettei ollut aihetta tehdä lakiin esitettyä muutosta, eikä lakia siinä suhteessa muutettukaan. Ks. NJA II 1946 s. 306 ja Strahl, Om påföljder för brott s. 306. Vrt. myös Petrén, NTFS 1925 s. 356 s.

hansa.¹⁷ Kun vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain 12 §:ssä on kuitenkin asetettu ehdonalaiseen vapauteen laskemiselle vaatimuksia myös muodollisessa suhteessa, voidaan tätä tuskin ymmärtää myöskään yksinomaan käytännön vaatimusten sanelemaksi. Vähimmäisajan asettaminen johtuu ilmeisesti syvälle juurtuneesta käsityksestä, että kaiken vapaudettomuuden tilan tulee olla ainakin jossain määrin määräaikaista.¹⁸

III Milloin pakkolaitokseen määrätty voidaan aikaisintaan päästää ehdonalaiseen vapauteen

Vaarallisista rikoksentehtäjäistä annetun lain edellä siteroidussa 12 §:n 1 momentissa on säännöllistä tapausta silmällä pitäen asetettu vaatimus, että vangin tulee olla pakkolaitoksessa kolme vuotta yli vapausrangaistuksen ajan ennen kuin vapauttamisen aineellisia edellytyksiä voidaan ottaa harkittavaksi. Koska henkilö voidaan määrätä pakkolaitokseen normaaleissa tapauksissa ainoastaan tehtyään rikoksen, josta hänet tuomitaan vähintään kolmen vuoden kuritushuonerangaistukseen, merkitsee tämä sitä, että pakkolaitokseen määrätty joutuu olemaan vankilassa ja pakkolaitoksessa yhteensä vähintään kuuden vuoden ajan.

Kuten jo aikaisemmin totesimme, tapahtuu vangin pakkolaitoksesta vapauttaminen aina ehdollisesti. Pakkolaitokseen määrätyn katsotaan päässeeseen pakkolaitoksesta ehdottomasti vapaaksi, jollei hänelle myönnettyä ehdonalaista vapautta ole peruutettu viiden vuoden kuluessa ehdollisesta

¹⁷ *Arvelon* komitean lakiehdotuksen eräiden rikoksentehtäjiin eristämisestä 18 §:ään sisältyykin määräys, että kun pakkolaitokseen eristetty on täydelleen kärsinyt rangaistuksensa, vankilaoikeus voi määrätä hänet päästettäväksi ehdonalaiseen vapauteen, jos häntä ei enää katsota vaaralliseksi toiselle tai hänen omaisuudelleen, rikoksenuusijaa ei kuitenkaan ennenkuin neljä vuotta on kulunut siitä kun hän alkoi kärsiä rangaistustaan.

¹⁸ *Hansson* (NTfS 1930 s. 280) toteaa, että lain kombinoidessa Norjan oikeuden tavoin turvaamistoimenpiteen ja rangaistuksen käyttämisen, ei suojaamistoimenpide saa kestää kauempaa kuin säännöstön tarkoitus vaatii. Tämän vuoksi hän tulee Norjan oikeuden suhteen tulokseen, että »Finner den ansvarlige myndighet at mannen efter å ha utstått sin straff ikke frembyr vesentlig fare for å skulle begå nye forbrytelser, er det ikke bare uriktig, men også urasjonelt å holde ham i forvaring». Kuten esim. *Germann* (Das Verbrechen im neuen Strafrecht s. 12) korostaa, tulisi turvaamistoimenpiteen keston riippua yksinomaan tarkoituksestaan, ja tällöin ei saisi kiinnittää mitään huomiota tekijän syyllisyyteen. Ks. myös *Hafter*, *Lehrbuch des schweizerischen Strafrechts*, Allg. Teil s. 247.

vapauttamisesta.¹⁹ Tällä tavoin ehdottomasti vapaaksi päässyttä ja sen jälkeen uudelleen pakkolaitokseen määrättyä ei saa laskea ehdonalaisten vapauteen ennen kuin hän on ollut laitoksessa kymmenen vuotta yli vapausrangaistuksen ajan.²⁰ Kun ottaa huomioon, että pakkolaitoksesta ehdottomasti vapaaksi päässyt voidaan määrätä pakkolaitokseen, jos hänet tuomitaan ehdottomasti vapaaksi päästyään tekemästään rikoksesta vähintään yhdeksi vuodeksi kuritushuoneeseen, joutuu tällainen pakkolaitosvanki olemaan rangaistus- ja pakkolaitoksessa joka tapauksessa yhteensä ainakin 11 vuoden ajan.²¹

IV Millä tavoin pakkolaitoksessa säilyttämisen kesto aika lasketaan

Vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain 9 §:n 4 momentin ja saman lain täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 §:n mukaan on pakkolaitosvankiin nähden noudatettava mitä rangaistuslaitoksessa rangaistustaan sovittavan suhteen on voimassa, ellei vaarallisista rikoksenuusijoista annetussa laissa toisin ole määrätty. Tämä merkinnee muun ohella sitä, että kysymys siitä, milloin pakkolaitosvangin on katsottava olleen pakkolaitoksessa kolme tai kymmenen vuotta yli vapausrangaistuksen ajan, on määrättävä yleensä samalla tavoin kuin rangaistuslaitoksessa rangaistustaan sovittavan kohdalla. Tämän vuoksi kiinnittämekin tässä yhteydessä huomiota ainoastaan erinäisiin vaarallisten rikoksenuusijain kohdalla esiintyviin erikoisuuksiin.

Vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain 9 §:n 2 momentin mukaan sille, joka on ollut pakkolaitoksessa kaksi vuotta yli vapausrangaistuksen ajan, vankilaoikeus voi erinomaisista syistä ja määräämillään ehdoilla myöntää koevapautta yhteensä enintään kaksi viikkoa vuodessa. Koska koevapaudessa olevan ei voida katsoa tuona aikana olleen pakkolaitoksessa, ei tuota aikaa voida ilman muuta ottaa huomioon pakko-

¹⁹ Laki vaarallisista rikoksenuusijoista 14,1 §.

²⁰ Laki vaarallisista rikoksenuusijoista 12,1 §.

²¹ Periaatteelliselta kannalta pidimme minimiajan asettamista arveluttavana jo normaaleissa tapauksissa, jolloin minimiaika on kolme vuotta yli vapausrangaistuksen ajan. Se, että pakkolaitoksesta ehdottomasti vapaaksi päästetty mutta sinne uudelleen määrätty joutuu olemaan pakkolaitoksessa 10 vuotta yli vapausrangaistuksen ajan, ei ole kuitenkaan miltään kannalta puollettavissa. Asian periaatteellista puolta ei muuta se, että armahdusinstituutin käyttö on laajentunut viime aikoina niin, että nykyisen käytännön mukaan pakkolaitosvankikin voidaan armahdtaa (ks. tästä *Salervo*, DL 1948 s. 178 s.).

laitoksessa säilyttämisen vähimmäisaikaa laskettaessa. Koevapauden rikospoliittisen tarkoituksen huomioonottaen näin kuitenkin voidaan tehdä ainakin silloin, kun vanki noudattaa hänelle asetettuja ehtoja.

Käsiteltävänämme olevan lain 10 §:n mukaan siinä tapauksessa, että pakkolaitosvanki tuomitaan vapausrangaistukseen, hänet on yleensä siirrettävä sovittamaan rangaistustaan rangaistuslaitokseen, josta hänet on palautettava pakkolaitokseen silloin, kun hän on kärsinyt sen osan uudesta rangaistuksesta, jolloin hänet on pidettävä yksinäishuoneessa. Kuitenkin, jos pakkolaitoksessa olevan sovitettavaksi tulee enintään kuuden kuukauden pituinen joko välittömästi tuomittu tai muuntorangaistuksen muodostama vankeusrangaistus, vankilaoikeuden on ratkaistava, onko häntä ensinkään pantava vankilaan kärsimään rangaistusta. Käsityksemme mukaan näissäkin tapauksissa muodollisten edellytysten täyttymisen ajankohta siirtyy rangaistusta vastaavan ajan siitä riippumatta, onko ja missä määrin vanki sovittanut rangaistuksensa rangaistuslaitoksessa tai säilytetty pakkolaitoksessa. Absorptioperiaatteen soveltamista ilman nimenomaista säännöstä ei voitane ajatella, koska sen olisi katsottava merkitsevän poikkeamista säännöstä, jonka mukaan tuomittu rangaistus on pantava täytäntöön. Pakkolaitoksessa pitämisen ei näet voida katsoa ilman muuta korvaavan rangaistuksen täytäntöönpanoa. Tukea tulkinnan oikeellisuudelle on lisäksi saatavissa rikoksen-uusijalain 12 §:n säännöksestä, joskaan siinä käytettyä sanontaa ei voida pitää täysin selvänä.

V Ehdonalaisen vapautensa menettäneen päästäminen uudelleen ehdonalaiseen vapauteen

Jos pakkolaitoksesta ehdonalaiseen vapauteen laskettu ei noudata hänelle annettuja määräyksiä ja ohjeita, vankilaoikeuden tulee, milloin hänen siitä tai muusta syystä katsotaan olevan yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle vaarallinen, peruuttaa ehdonalainen vapaus. Jos pakkolaitoksesta ehdonalaiseen vapauteen laskettu tuomitaan uuden rikoksen johdosta vapausrangaistukseen, ehdonalainen vapaus on peruutettava.^{22 23} Ennen kuin voimme ryhtyä tarkastamaan toiskertaiseen eh-

²² Laki vaarallisista rikoksenuusijoista 13,1 §. Lain sanonta »jos hänet tuomitaan uuden rikoksen johdosta vapausrangaistukseen» ei ole aivan selvä siihen nähden, olisiko ehdonalainen vapaus julistettava menetetyksi silloinkin, kun ehdonalaisessa vapaudessa oleva tuomitaan ennen vapauttamistaan tekemästä rikoksesta vapausrangaistukseen. Myönteinen vastaus olisi yleisten periaatteiden vastainen ja

donalaiseen vapauteen laskemisen edellytyksiä, on meidän jonkinlaisena esikysymyksenä pyrittävä ratkaisemaan kysymys, voidaanko ehdonalainen vapaus julistaa menetetyksi sen jälkeen, kun vängin on katsottava päässeensä pakkolaitoksesta ehdottomasti vapaaksi.

Prima facie tuntuisi siltä, että päinvastoin kuin rangaistusta kärsimästä ehdonalaiseen vapauteen lasketun suhteen on asianlaita, olisi pakkolaitoksesta vapautettuun nähden voimassa, että ehdonalaista vapautta

veisi sitä paitsi kohtuuttomuuksiin, koska määräys vapauden menettämisestä on ehdoton. Lain esityötkin tuntuisivat antavan tukea sille tulkinnalle, että ehdonalainen vapaus voidaan julistaa menetetyksi ainoastaan vapauttamisen jälkeen tehdyn rikoksen johdosta. Toisella kannalla tuntuu asiassa olevan *Arvelon* komitea. Mietinnössä lausutaan nimittäin tässä suhteessa: »Ehdotukseen on otettu voimassa olevan lain säännökset siitä, missä tapauksissa ehdonalainen vapaus peruutetaan ja missä järjestyksessä tuomittu voi uudestaan päästä ehdonalaiseen vapauteen, kuitenkin eräin muutoksin. Jos nimittäin ehdonalaissa vapaudessa oleva joutuu tuomittavaksi rikoksesta, jonka hän on tehnyt, joko ennenkuin hänet määrättiin pakkolaitokseen, tai laitoksessa ollessaan, ei todetun rikoksen aina tarvitse osoittaa sitä, ettei hän vastedes tulisi elämään nuhteettomasti. Tämäkin uusi, myöhemmin ilmi tullut rikos on vain todistuksena siitä, että eristämistoimenpide oli tuomittuun nähden paikallaan. Jos siitä tuomittu rangaistus on vähäinen, on senvuoksi kyseenalaista, onko tarkoituksenmukaista ollenkaan peruuttaa ehdonalainen vapaus. Vankilaoikeudelle ehdotetaankin annettavaksi oikeus harkita, onko tähän aihetta (19 §).» Samalla tavoin kuin pidämme komitean voimassa olevan oikeuden tulkintaa virheellisenä, samoin katsomme, että sen ehdottama järjestely de lege ferenda ei ole oikeaan osunut. Ehdonalaisen vapauden peruuttaminen ennen vapauden myöntämistä sattuneen tapahtuman perusteella ei ole teoreettiselta kummemmin kuin kriminaalipoliittiseltakaan kannalta puollettavissa. Tuomitessaan ehdonalaissa vapaudessa olevan ennen vapautteen pääsemistä tekemästään rikoksesta rangaistukseen voi oikeus tietysti nykyisenkin lain mukaan määrätä säännöllisessä järjestyksessä, että tuomittu voidaan vankilaoikeuden toimesta määrätä pakkolaitokseen. Samalla periaatteellisella kannalla tulisi säädettäväkin lain pysyä.

²³ Kysymyksestä, kuuluuko ehdonalaisen vapauden peruuttaminen myös tekstissä mainitussa tapauksessa vankilaoikeudelle, vai onko tuomitsevan oikeuden julistettava ehdonalainen vapaus peruutetuksi, on oltu eri mieltä. Ks. *Honkasalo—Ellilä*, Rikoksen uusimisesta s. 74; *Mali*, DL 1946 s. 142 ss. ja *Honkasalo*, DL 1947 s. 201 s. Kuten *Honkasalo* on viimeksi mainitussa paikassa osoittanut, on *Mali* väärässä väittäessään, että ehdonalainen vapaus olisi nyt esillä olevassakin tapauksessa peruutettava vankilaoikeuden toimesta. Yhdymme täysin *Honkasalon* esittämään argumenttiin, että koska vanki, joka tuomitaan vapausrangaistukseen, on myös ehdottomasti julistettava ehdonalaisen vapautensa menettäneeksi, niin ei olisi mitään järkeä jättää peruutusmääräyksen antamista jonkun toisen oikeuselimen tehtäväksi kuin sen, joka on vapausrangaistuksen tuominut. Lokakuun 28 päivänä 1949 annetulla lailla (664/49) onkin kysymys ratkaistu *Honkasalon* esittämällä tavalla.

ei voitaisi edes koeaikana tehdyn rikoksen perusteella julistaa menetetyksi enää sen jälkeen, kun viisi vuotta on kulunut vangin ehdollisesta vapauttamisesta. Tällaisen tulkinnan omaksumiseen tuntuisi ensi silmäyksellä pakottavan vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain 14 §:n ehdoton määräys, että »jos ehdonalaista vapautta ei ole peruutettu viiden vuoden kuluessa, katsottakoon tuomitun päässeen ehdottomasti vapaaksi pakkolaitoksesta». Tulkinnan oikeellisuutta on sittenkin syytä epäillä, mikä mielestämme selviää parhaiten, jos tarkastelemme, miten siinä tapauksessa voitaisiin menetellä, jos koeaikana tehdyn uuden rikoksen perusteella ehdonalaista vapautta ei enää voitaisi koeajan päätyttyä julistaa menetetyksi.

Vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain tarkoitusperien mukaisena on ehdottomasti pidettävä sitä, että koeaikana törkeän rikoksen kautta vaarallisuutensa osoittanut uusintarikollinen voitaisiin määrätä uudelleen pakkolaitokseen siinäkin tapauksessa, että rikos tulee ilmi ja rikoksenteikijä saadaan selville vasta koeajan kuluttua umpeen.²⁴ Kysymys on kuitenkin siitä, voitaisiinko näin menetellä tekemättä väkivaltaa puheena olevan lain säännöksille, ellei katsota, että pakkolaitokseen määrääminen voi tässäkin tapauksessa tapahtua peruuttamalla entisen pakkolaitosvangin ehdonalaista vapautta.

Rikoksenuusijoista annetun lain 1 §:n 1 momentin mukaan voidaan pakkolaitokseen määrätä vain sellainen henkilö, joka tekee uuden rikoksen viiden vuoden kuluessa siitä, kun hän on täydelleen kärsinyt viimeksi tuomitun vapausrangaistuksen. Olettaen, että pakkolaitokseen määrätty olisi vapautettu minimiajassa, eli kolmen vuoden kuluttua siitä, kun vapausrangaistuksen on katsottava tulleen täydelleen sovitetuksi, voitaisiin pakkolaitokseen kylläkin määrätä uudelleen puheena olevan momentin säännöksen perusteella sellainen vanki, joka on syyllistynyt kahden ensimmäisen koevuoden aikana uuteen rikokseen, josta hänet koeajan päätyttyä tuomitaan kuritushuoneeseen vähintään kolmeksi vuodeksi. Sen sijaan niissä tapauksissa, joissa rikoksen teko-aika ei lankea viiden vuoden sisälle rangaistuksen sovitetuksi tulemisen ajankohdasta lukien, ei vastoin vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain 1 §:n 1 momentin nimenomaista sanamuotoa tätä säännöstä voitaisi käyttää pakkolaitokseen määräämisen perusteena.

²⁴ Paitsi sitä, että rikoksen ilmituleminen saattaa riippua sattumasta, on otettava huomioon, että, jollei vapautta voitaisi peruuttaa koeajan kuluttua umpeen, voisi koeaikana rikoksesta syytteessä oleva vapautua pakkolaitoksesta valittamalla päätöksestä ylempiin oikeusasteisiin, jotta koeaika päättyisi ennenkuin sen aikana tehdystä rikoksesta annettu tuomio saa lainvoiman.

Käsiteltävänäimme olevissa tapauksissa ei myöskään voitaisi käyttää hyväksi rikoksenuusijoista annetun lain 1 §:n 3 momentin säännöstä, koska sen soveltamisen nimenomaisena edellytyksenä on, että rikoksen tekijä tekee uuden rikoksen »sen jälkeen kuin hänet on päästetty pakkolaitoksesta ehdottomasti vapaaksi». Nyt puheena olevaa momenttia yhtä vähän kuin saman pykälän 1 momenttiakaan ei mielestämme voitaisi käyttää hyväksi minkäänlaisen teleologisen tulkinnan avulla enempää kuin lainanalogiaankaan turvautumalla, mikä johtuu paitsi mainittujen lainkohtien sisällöstä, myös vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain yleisestä rakenteesta.

Jos nimittäin koeaikana rikokseen syyllistynyt määrättäisiin ehdottomasti vapaaksi päästyään uudelleen pakkolaitokseen jompaan kumpaan edellä mainittuun lainkohtaan turvautuen, voitaisiin hänet laskea ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan sitten, kun hän on ollut pakkolaitoksessa 10 vuotta yli vapausrangaistuksen ajan. Tämä taas johtaisi ilmeisiin kohtuuttomuuksiin, sillä sen mukaan jäisi pakkolaitoksessa olon ehdoton minimiaika riippumaan esimerkiksi siitä sattumanvaraisesti seikasta, tuleeko rikos ilmi koeaikana vai vasta sen jälkeen. Vaikka rikos tulisikin ilmi koeaikana, voisi käydä niin, että ehdonalaista vapautta ei ehdittäisi koeaikana peruuttaa, mikä silloinkin merkitسی pakkolaitoksessa pitämisen minimin pidentymistä seitsemällä vuodella, ehdonalaisten vapautensa menettänyt kun näet voisi vastaavassa tilanteessa, kuten jäljempänä selvitetään, päästä uudelleen ehdonalaiseen vapauteen oltuaan pakkolaitoksessa kolme vuotta yli rangaistuksen ajan.

Vaarallisista rikoksenuusijoista annettu laki on pohdittavanamme olevassa suhteessa vähintään puutteellinen.²⁵ Kun kuitenkin muutaakaan tietä ei ole olemassa, lienee päädyttävä siihen, että ehdonalaisten vapaus voidaan julistaa menetetyksi myös pakkolaitosvangin vapauduttua ehdottomasti rangaistuslaitoksesta, kunhan vain menettämisen aiheuttama suhtautuminen on tapahtunut koeaikana. Jonkinlaisena tulkintaa tukevana seikkana voidaan ehkä viitata myös siihen, että kun rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 15 §:ssä, sellaisena kuin se oli vuonna 1931 annetussa laissa, ei ollut mitään säännöstä siitä, oliko määräys ehdonalaisten vapauden menettämisestä an-

²⁵ Viitteessä N:o 13 mainitun lakiehdotuksen 21 §:n 2 momentissa onkin tapaus säädeltä nimenomaisin määräyksin ja tällöin ehdotettu noudatettavaksi sellaista menettelyä, jota tekstissä olemme myös voimassa olevan lain kannalta pitäneet ainoana kysymykseen tulevana menettelynä.

nettava koeaikana, oikeuskäytäntö yleensä asettui sille kannalle, että ehdonalainen vapaus voitiin julistaa menetetyksi vielä koeajan päätyttyäkin.

Ehdonalaisen vapautensa menettänyt voidaan laskea uudelleen ehdonalaiseen vapauteen vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain 13 §:n 2 momentissa määrättyä menettelyä noudattaen. Sanotussa lainkohdassa säädetään: »Sen, jolta ehdonalainen vapaus on 1 momentissa mainituin tavoin peruutettu, vankilaoikeus voi uudestaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on ollut vähintään yhden vuoden pakkolaitoksessa. Kuitenkin päästettäköön se, joka uuden rikoksen johdosta on tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen, uudestaan ehdonalaiseen vapauteen ainoastaan 12 §:ssä säädetyillä edellytyksillä.»

Jos ehdonalainen vapaus on peruutettu muun syyn kuin vapausrangaistuksen tai sakon muuntorangaistuksen aiheuttaneen rikoksen johdosta, on uudelleen ehdolliseen vapauteen laskemisen minimiaika helposti määrättävissä. Edellyttäen, että pakkolaitokseen määrättyä ei tuomita pakkolaitoksessa ollessaan vapausrangaistukseen, ovat ehdollisen vapauttamisen muodolliset edellytykset olemassa, kun hän on ollut vuoden pakkolaitoksessa. Mikäli taas ehdonalaisessa vapaudessa ollut on menettänyt vapautensa rikoksen perusteella, josta hänet on tuomittu kuuden kuukauden vankeusrangaistusta lievempään vapausrangaistukseen tai sakkoihin, jotka hän joutuu sovittamaan muuntorangaistuksena, on hänen kärsittävä rangaistuksensa rangaistuslaitoksessa tai oltava vastaava aika pakkolaitoksessa sekä tämän lisäksi vähintään yhden vuoden pakkolaitoksessa.

Se, joka uuden rikoksen johdosta on tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen, voidaan päästää uudestaan ehdonalaiseen vapauteen vasta, kun hän on ollut pakkolaitoksessa kolme vuotta yli vapausrangaistuksen ajan.

17 §. Elinkaudekseen kuritushuoneeseen tuomitun päästäminen ehdonalaiseen vapauteen

Kuten jo aikaisemmin olemme esittäneet, voidaan elinkautiseen kuritushuonerangaistukseen tuomitujen ehdollisen vapauttamisen puolesta samoin kuin sitä vastaanakin esittää verrattain painavia perusteluja.¹ Myöskin olemme esittäneet, miten toisissa valtioissa elinkautisvanki

¹ Ks. edellä s. 90 viite 1.

voidaan, toisissa taasen ei voida laskea säännöllisessä järjestyksessä ehdonalaiseen vapauteen,² ja että meillä alunperin elinkautisvanki pääsi ehdonalaiseen vapauteen lain mukaan mutta on tämä mahdollisuus myöhemmin poistettu.³

I Ennen 15. 10. 1931 elinkaudekseen tuomittujen päästäminen ehdonalaiseen vapauteen

Lokakuun 9 päivänä 1931 annetussa laissa rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen muuttamisesta, mikä laki tuli voimaan saman lokakuun 15 päivänä; säädetään, että vanki, joka ennen lain voimaan tulemistä on tuomittu elinkaudeksi kuritushuoneeseen, voi päästä ehdonalaiseen vapauteen vanhemman lain mukaan. Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n mukaan, sellaisena kuin se oli toukokuun 21 päivänä 1921 annetussa laissa, elinkautinen kuritushuonevanki voi päästä ehdonalaiseen vapauteen, kun hänen rangaistuksensa täytäntöönpano oli kestänyt vähintään 12 vuotta. Aineellisessa mielessä vaadittiin laissa tämän lisäksi, että vanki oli rangaistusaikanaan käyttäytynyt niin, että todennäköisesti voitiin toivoa hänen vastedes elävän nuhteetonta elämää ja että oli varmuus vangin rehellisestä toimeentulosta vapaudessa.

Mainituilla edellytyksillä voidaan siis laskea ehdonalaiseen vapauteen sellainen elinkautisvanki, joka on tuomittu ennen lokakuun 15 päivää 1931. Kun arvostellaan sitä, milloin vangin on katsottava täyttävän ehdonalaiseen vapauteen laskemisen edellytykset, on otettava huomioon samat säännökset ja seikat kuin määräaikaiseen vapausrangaistukseen tuomitun ehdollisesta vapauttamisesta kysymyksen olleen. Sen vuoksi tyydyimmekin tässä suhteessa viittaamaan aikaisemmin esittämäämme ja kosketteleimme vain sellaisia kysymyksiä, jotka ovat erikoisia elinkautisvangin ehdonalaiseen vapauteen laskemiseen nähden.

Ennen lokakuun 15 päivää 1931 elinkaudekseen kuritushuoneeseen tuomittu on tullut normaalitapauksessa kärsineeksi vaadittavat 12 vuotta rangaistuksestaan ainakin vuoden 1943 loppuun mennessä. Jos täytäntöönpanossa on tapahtunut sellaisia keskeytyksiä, joita ei lasketa rangaistusajaksi, on määräaika luonnollisesti siirtynyt, jolloin voitaisiin ajatella tapauksia, ettei 12 vuoden vähimmäisaika ole vieläakaan tähtynyt.

² Edellä s. 76 ss.

³ Edellä s. 90.

Ajan laskemiseen nähden on mielenkiintoinen kysymys, mitä 12 vuoden määräaikaan vaikuttaa se, että rangaistustaan kärsivä elinkautisvanki on syyllistynyt uuteen rikokseen, jota ei saa sakolla sovittaa. Rikoslain 2 luvun 13 §:n 2 momentissa olevan säännöksen mukaan asia on tällöin jätettävä oikeuteen ja yleistä lakia käytettävä. Elinkautisvanki on silloin uudesta rikoksestaan, ellei hän siitä ole ansainnut kuolemanrangaistusta, tuomittava pantavaksi valoisaan yksinäishuoneeseen enintään kuudeksi vuodeksi. Valoisaan yksinäishuoneeseen tuomitun elinkautisen kuritushuonevangin on katsottava jatkavan elinkautisen kuritushuonerangaistuksen kärsimistä valoisan yksinäishuonerangaistuksen täytäntöönpanon ajanakin.⁴ Näin ollen 12 vuoden vähimmäisajan laskemiseen ei vaikuta se, onko elinkautisvanki tuomittu pantavaksi valoisaan yksinäishuoneeseen vai ei. Eri asia on, että elinkautisvankia ei voida, vaikka hän muuten täyttäisikin ehdonalaiseen vapautteen laskemisen edellytykset, vapauttaa ehdollisesti sinä aikana, jolloin valoisan yksinäishuonerangaistuksen täytäntöönpano jatkuu.⁵ Tämä johtopäätös on tehtävä siitä säännöstä, että tuomittu rangaistus on täytäntöön pantava.

Mitä ehdonalaiseen vapauteen laskemisen aineellisiin edellytyksiin tulee, niin on huomattava, että vuonna 1931 otettiin lakiin uusia määräyksiä siitä, millä perusteella vangin ehdonalaiseen vapauteen laskemista olisi harkittava.⁶ Koska elinkautisvangin ehdonalaiseen vapauteen laskemisesta kysymyksen ollen laki on otettava huomioon sellaisena, minä se oli toukokuun 21 päivänä 1921 annetussa laissa, ei asiallisiakaan edellytyksiä harkittaessa voida ilman muuta ottaa lähtökohdaksi lain nykyisiä säännöksiä. Kuitenkin on otettava huomioon, että vanhemmankin lain mukaan ratkaisevana oli pidettävä sitä, tulisiko vanki viettämään vastaisuudessa nuhteetonta elämää ja että tätä arvosteltaessa oli jo 1931 vuoden lainmuutosta aikaisemmin usein otettu huomioon myös rikoksen laatu ja syyt siihen sekä tuomitun aikaisempi elämä.⁷ Harkinnanvaraisen ehdonalaiseen vapauteen laskemisen tarpeisuuden huomioon ottaen katsommekin tämän vuoksi, että elinkautisen kuritushuonevangin ehdonalaiseen vapauteen laskemista harkittaessa aineelliset edellytykset on huomioitava sellaisina kuin ne ovat nykyään

⁴ Ks. OA:n kertomus vuodelta 1940 s. 42 s.; päätös N:o 179 8. 5. 1940.

⁵ Ibid.

⁶ Ks. edellä s. 73.

⁷ Hallituksen esitys N:o 64 1931 vuoden valtiopäiville s. 7.

voimassa olevassa laissa.⁸ Olisi nimittäin hyvin vaikea perustella sitä, minkä vuoksi elinkautinen kuritushuonevanki voitaisiin laskea ehdon-
alaiseen vapauteen määräaikaiseen vapausrangaistukseen tuomittuun
verrattuna lievemmin perustein.

II Ennen 15. 10. 1931 tuomitun elinkautisvangin toiskertaiseen ehdon- alaiseen vapauteen päästäminen

Jos pidettäisiin tiukasti kiinni siitä, että ennen lokakuun 15 päivää
1931 elinkaudekseen kuritushuoneeseen tuomittu voi päästä ehdon-
alaiseen vapauteen vanhemman lain mukaan, olisi tästä tietävästi
tehtävä sellainen johtopäätös, että tällainen ehdonalaisen vapautensa
menettänyt elinkautinen kuritushuonevanki ei voisi päästä säännölli-
sessä järjestyksessä uudelleen ehdonlaiseen vapauteen enää laisinkaan.
Tällaista ahdasta tulkintaa ei voitane kuitenkaan pitää oikeaan osunee-
na. Oikeampana on pidettävä sellaista tulkintaa, että elinkautiseen
kuritushuonevankiin sovelletaan vastaavasti niitä säännöksiä, jotka ovat
olemassa määräaikaiseen vapausrangaistukseen tuomitun ehdollisen va-
pauttamisen suhteen. Seuraamalla tätä käytännössäkin noudatettua
tulkintaa välttytään siltä kohtuuttomuudelta, että yleensä nuhteetonta
elämää viettänyt ehdonlaisessa vapaudessa oleva elinkautisvanki saat-
taisi pienehkönkin rikkomuksen vuoksi joutua loppuiäkseen vankilaan.

Omaksumamme tulkinnan mukaisesti siltä, joka on menettänyt eh-
donalaisen vapautensa käytösrikkomuksen tai sakkorangaistuksen ai-
heuttaneen rikoksen johdosta, vaadittaisiin muodollisessa suhteessa ai-
noastaan, että vanki on ollut vähintään kolme kuukautta uudelleen ran-
gaistuslaitoksessa. Kun on kysymys sellaisen määräaikaiseen vapaus-
rangaistuksen tuomitun uudelleen ehdonlaiseen vapauteen laskemi-

⁸ Toisen kannan mukaisesti on eduskunnan oikeusasiamies *Hakkila* ratkaissut
erään kantelun. Ks. O.A:n päätös N:o 1362 marraskuun 8 päivältä 1934. Hän lau-
sui päätöksessään mm.: »Koska rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuk-
sen muuttamisesta lokakuun 9 päivänä 1931 annetun lain loppusäännöksen mukaan
vanki, joka ennen tämän lain voimaantulemistä on tuomittu elinkaudeksi kuritus-
huoneeseen, voi päästä ehdonlaiseen vapauteen vanhemman lain mukaan, joka
myös määrää hänen koeaikansa pituuden, niin katsoin — — —, että harkittaessa
tällaisen elinkautisen kuritushuonevangin ehdonlaiseen vapauteen pääsemisen
edellytyksiä oli otettava huomioon ainoastaan ne seikat, jotka mainitaan puheen
alaisessa vanhemmassa laissa eli rangaistusten täytäntöönpanosta joulukuun 19 päi-
vänä 1889 annetun asetuksen 2 luvun 13 §:ssä, sellaisena kuin tämä lainpaikka oli
toukokuun 21 päivänä 1921 annetussa laissa.»

sesta, joka on menettänyt vapautensa koeaikana tekemänsä uuden vapausrangaistuksen aiheuttaneen rikoksen johdosta, määräytyvät muodolliset edellytykset jäännösrangaistuksen ja uuden vapausrangaistuksen yhteenlasketun ajan mukaan, jolloin tuomitun on kärsittävä myös uudelleen laissa edellytetty ehdoton vähimmäisaika. Tätä sääntöä ei kuitenkaan voida soveltaa kysymyksen ollessa elinkautisesta kuritus-huonevangista. Elinkautisvanki tuomitaan nykyisin myös ehdonalaisessa vapaudessa tekemästään rikoksesta pantavaksi valoisaan yksinäishuoneeseen.⁹ Tässäkin tapauksessa on katsottava, että ehdonalaisen vapautensa menettänyt jatkaa valoissassa yksinäishuoneessa ollessaan-kin myös alkuperäisen elinkautisen rangaistuksensa kärsimistä ja että hän on näin ollen jo sovittanut ehdolliseen vapauttamiseen vaadittavat 12 vuotta.¹⁰

III. Elinkautisvängin päästäminen ehdonalaiseen vapauteen armahdus-teitse

Lokakuun 9 päivänä 1931 annetun lain rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen muuttamisesta tultua saman kuun 15 päivänä voimaan voien jälkeen elinkaudekseen kuritushuoneeseen tuomittu päästä vapaaksi rangaistuslaitoksesta yleensä vain armahdusteitse. Tällöin armahtaminen kyllä säännöllisissä tapauksissa tapahtuu ehdonalaiseen vapauteen laskemisen muodossa. Tasavallan presidentti voi luonnollisesti armahdusoikeuttaan käyttäessään noudattaa mitä muotoa hyvänsä, kunhan rangaistus vain tulee armahduksen kautta lievemmäksi. Paitsi elinkautisen rangaistuksen armahtamista määräaikaiseksi vapausrangaistukseksi, on käytetty sellaista muotoa, että elinkautisvanki määrätään yksinkertaisesti päästettäväksi ehdonalaiseen vapauteen. Viime aikoina on kuitenkin tullut tavaksi, että mikäli elinkautisvanki päästetään armahduksen kautta ehdonalaiseen vapauteen, samalla armahduspäätöksessä määrätään, että hänet on päästettävä vapauteen rangaistusten täytäntöönpano-

⁹ Rikoslaki 2:13,4.

¹⁰ Tällä kannalla on myös käytäntö. Kun ennen 19. 5. 1944 tapahtunutta rikoslain 2 luvun 13 §:n muuttamista oli horjuvuutta siinä suhteessa, että elinkautisvängin syyllistyessä koeaikanaan uuteen rikokseen hänet toisinaan kyllä tuomittiin valoisaan yksinäishuoneeseen, mutta toisinaan määräaikaiseen vapausrangaistukseen, vaadittiin viimeksi mainitussa tapauksessa, että vängin oli uuden rikoksen tekemisen jälkeen oltava vähintään 12 vuotta kuritushuoneessa. Ks. OA:n päätös N:o 179, 8: 5. 1940; OA:n kertomus vuodelta 1940 s. 42 ss.

nosta annetussa asetuksessa määrätyin ehdoin. Jos elinkautinen rangaistus on armahduksella muutettu määräaikaiseksi vapausrangaistukseksi, on armahduksen kautta määräaikaista vapausrangaistusta sovitettava samassa asemassa kuin määräaikaiseen vapausrangaistukseen tuomittu vanki. Tällaisen vangin ehdonalaiseen vapauteen pääseminenkin määräytyy samalla tavoin kuin yleensä vapausrangaistusta sovitettavan vangin suhteen on asianlaita. Käsittelemmekin seuraavassa ainoastaan elinkautisvankien päästämistä armahdusteitse ehdonalaiseen vapauteen.

Hallitusmuodon 29 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentti voi yksityisissä tapauksissa, saatuaan lausunnon korkeimmalta oikeudelta, armoa antamalla kumota rangaistuksen tai lieventää sitä. Joskaan ehdonalaiseen vapauteen laskemisen varsinaisena tarkoituksena ei ole rangaistuksen lieventäminen, niin ainakin harkinnanvarainen ehdollinen vapauttaminen tietää yleensä tosiasiallisesti varsin tuntuvaan rangaistus-pakon vähenemistä ja siis rangaistuksen lieventämistä. Harkinnanvaraisen ehdonalaiseen vapauteen päästämisen tarkoituksesta kiihoittaa vankeja pyrkimään parannukseen seuraa myös välttämättä, että ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen tulisi tuntua vangista tavoittelemisen arvoiselta edulta. Joskin ehdonalaiseen vapauteen laskeminen saattaa yksityistapauksissa vangin menettäessä myöhemmin vapautensa aiheuttaa rangaistuksen koventumista, on lähdettävä siitä, että ehdonalaiseen vapauteen laskeminen on rangaistuksen lieventämistä ja että se näin ollen voi tapahtua myös armahdusteitse.

Siitä, millä aineellisilla perusteilla armahdusta yleensä voitaisiin ja olisi käytettävä, ei ole olemassa nimenomaisia säännöksiä. Kuitenkin armahdusta pidetään yhteiskunnan varakeinona, jota olisi käytettävä silloin, kun lain soveltaminen yksityistapauksessa johtaisi ilmeisiin kohtuuttomuuksiin. Tämän esityksen puitteissa ei ole syytä ryhtyä tarkemmin pohtimaan sitä, millaisissa tapauksissa lain soveltaminen johtaisi niin ilmeisiin kohtuuttomuuksiin, että armahtamista olisi käytettävä. Toteamme vain, että sellaisissa tapauksissa armahtaminen päästämällä vanki ehdonalaiseen vapauteen saattaa olla hyvinkin onnistunut vapauttamisen muoto silloin, kun vangin harkitaan olevan jälkihuollon tarpeessa. Ehdonalaiseen vapauteen päästämistä rangaistusten täytäntöönpanosta annetussa asetuksessa määrätyin ehdoin käytetäänkin hyvin yleisenä armahtamisen muotona kysymyksen ollessa vapausrangaistusta kärsivän vangin rangaistuslaitoksesta vapauttamisesta.

Mitä nimenomaan elinkautiseen kuritushuonerangaistukseen tulee, on todettava, että se on elinkautinen vain periaatteessa. Armahtamista ei

näet käytetä elinkautisvangista kysymyksen ollen vain erikoisen hel-
littämissä tapauksissa, vaan armahdusteitse ehdonalaiseen vapauteen
päästämistä on kehittynyt käytännössä säännöllinen rangaistuslaitok-
sesta vapauttamisen muoto. On kysymyksenalaista, miten tällainen
asiointi sopii yhteen armahdussäännösten tarkoituksen kanssa. Lain-
säädännön valtiossa olisi käsityksemme mukaan pyrittävä pysyttele-
mään aikansa tasalla niin, ettei armahdusta tarvittaisi käyttää muuta
kuin silloin, kun yleistä tapausta varten säädetty laki sovellettuna tiet-
tyyn yksityistapaukseen johtaisi ilmeiseen ristiriitaan yhteiskunnassa
vallitsevan oikeellisuuden tajun kanssa.¹¹

Kun armahtaminen on kuitenkin muodostunut elinkautisiin kuritus-
huonevankeihin nähden säännölliseksi rangaistuslaitoksesta vapautta-
misen muodoksi, olisi harkittaessa yleensä elinkautisvankin ehdollista
armahtamista pidettävä silmällä varsinaisen ehdonalaiseen vapauteen
laskemisen edellytyksiä. Sulkiessaan pois elinkautisvankien ehdonalai-
seen vapauteen päästämisen mahdollisuuden lainsäätäjä pyrki rangais-
tuksen yleisestävää tehoa silmällä pitäen tehostamaan entisestään elin-
kautista kuritushuonerangaistusta. Säännöksi ei tämän vuoksi saisi-
kaan muodostua, että elinkautisvanki lasketaan armahduksella ehdon-
alaiseen vapauteen ainakaan ennen kuin rangaistuksen täytäntöönpano
on kestänyt 12 vuotta, mikä vähimmäisaika vaadittiin aikaisemmin eh-
donalaiseen vapauteen pääsemiseksi. Päinvastainen menettely johtaisi
sitä paitsi siihen, että pitkien vapausrangaistusten normaali vähimmäis-
aika olisi elinkautisen kuritushuonerangaistuksen säännöllistä kestoai-
kaa pidempi.

On suoritettu tutkimus lain voimaan tulon jälkeen mutta ennen elo-
kuun loppua 1939 vankilaan tulleiden elinkautisvankien rangaistusajan
pituudesta ja todettu tällöin, että heidät on yleensä päästetty armahdus-
teitse ehdonalaiseen vapauteen heidän kärsittyään rangaistusta keski-
määrin vähän yli kymmenen vuotta.¹² Edellä olevan huomioon ottaen
on tällaista menettelyä pidettävä virheellisenä.

¹¹ Vrt. Merikoski, Erivapauden käsite s. 2 s. Westman lausuu (Nåd och rätt-
visa, SvJT 1938 s. 545 s.) mm.: »Den nåd, som i en demokratisk stat kan utövas
av regeringen, får icke brukas på ett sådant sätt, att den överkorsar riksdagens
lagstiftningsmakt. — — — Om regeringen anser, att straffskärpningen verkar allt-
för hårt mot den felande, är den vägen parlamentariskt riktigt, att den i en propo-
sition föreslår riksdagen en lagändring.»

¹² Ks. Salervo, Elinkautisesta kuritushuonerangaistuksesta käytännön valossa
(Honkasalon 60-vuotisjulkaisu) s. 94 ss. Se, että rangaistusaika, päinvastoin kuin
1931 vuoden lakia annettaessa oli tarkoitus, on yleensä lyhentynyt, saattaa johtua

On ehkä syytä erikoisesti mainita, että se, mitä olemme edellä maininneet elinkautisvangin ehdollisen armahtamisen edellytyksistä, koskee ainoastaan sellaisia tapauksia, jolloin armahtamiseen ei ole muuta erikoista perustetta kuin se, että ajan mukana raskaankin rikoksen muisto on hälventynyt yleisestä tietoisuudesta ja että rikoksentekijän elinikäistä rangaistuslaitoksessa pitämistä ei katsota välttämättömäksi eikä kohtuulliseksi. Eri asia tietysti on, että tasavallan presidentti voi yksityistapauksissa armahtaa myös elinkautisvangin joko ehdottomasti tai ehdollisesti rangaistuksen kestoajkaan katsomatta. Tällaisissa tapauksissa vaaditaan tietysti samat perusteet, joita armahtamisesta kysymyksenollen yleensä noudatetaan.

IV Armahduksella ehdonalaiseen vapauteen päästetyn elinkautisvangin mahdollisuudesta päästä uudelleen ehdonalaiseen vapauteen

Jos elinkautista kuritushuonerangaistusta kärsivä lasketaan ehdonalaiseen vapauteen rangaistusten täytäntöönpanosta annetussa asetuksessa määrätyn ehdoin, merkitsee tämä muun ohella sitä, että tällaisen elinkautisvangin koeaika on viisi vuotta. Tuon koeajan tai mahdollisesti pidennetyn koeajan aikana tapahtuneen rikoksen tai rikkomuksen perusteella vanki voi menettää ehdonalaisen vapautensa niinkuin rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 15 §:ssä on tarkemmin sää-

ositain siitkin, että tutkimuksen kohteena olleena aikana on ollut vuoden 1948 loppuun saakka voimassa 7. 5. 1943 annettu väliaikainen laki tasavallan presidentin armahdusoikeuden käyttämisestä (392/43), jonka mukaan tasavallan presidentti on voinut hallitusmuodon 29 §:n säännöksestä poiketen käyttää armahdusoikeuttaan korkeimmalta oikeudelta lausuntoa pyytämättä. Kun Salervo rangaistuksen yleisestävistä vaikutuksesta lähtien suosittelee paluuta ennen vuoden 1931 lainmuutosta vallinneeseen tilaan, ei tätä voida periaatteelliselta kannalta pitää oikeana. Jos nimittäin elinkautisessa kuritushuonerangaistuksessa halutaan pitää etualalla yleisestäviä näkökohtia, olisi mielestämme nurinkurista määrätä lailla elinkautisen kuritushuonerangaistuksen vähimmäisaikaa. Lain arvovaltaa ei olisi omiaan kohottaa yleinen tietoisuus siitä, että elinkautiseksi kutsuttu rangaistus ei ole elinkautinen edes periaatteessa. Luonnollisempaa pitäisimme sitä, että käytäntöä muutettaisiin kuin että lakia olisi muutettava virheelliseksi katsotun käytännön vuoksi. Eri asia kuitenkin on, että erityisestävistä syistä voidaan hyvinkin asettaa vaatimus, että myös elinkautisvangille olisi suotava tilaisuus osoittaa parantumistaan ja että elinkautista kuritushuonerangaistusta ei näin ollen pitäisi sulkea pois niiden rangaistuslajien joukosta, joita kärsimästä vanki voidaan laskea ehdonalaiseen vapauteen.

detty. Jos vanki taasen on laskettu ehdonalaiseen vapauteen viittaamatta rangaistusten täytäntöönpanoasetuksessa säädettyihin ehtoihin ja asettamatta armahduspäätöksessä mitään koeaikaa, lienee katsottava, että vanki on loppuikänsä ehdonalaisessa vapaudessa, ellei häntä uudella armahduksella vapauteta rangaistuksesta tai ellei hän menetä ehdonalaista vapauttaan.

Vanki, joka oikeusministeriön määräyksestä on menettänyt ehdonalaisen vapautensa, voidaan, kun hän on kärsinyt vähintään kolme kuukautta jäljellä olevaa rangaistusta, päästää oikeusministeriön määräyksestä uudestaan ehdonalaiseen vapauteen. Mielestämme tätä rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 16 §:n 2 momentissa olevaa sääntöä on sovellettava myöskin nyt puheena oleviin ehdonalaisen vapautensa menettäneisiin elinkautisvankeihin nähden, olipa heidät armahdettu ehdonalaiseen vapauteen rangaistusten täytäntöönpanoasetukseen viitaten tai viittaamatta.

Hyvin vaikea on ottaa kantaa siihen kysymykseen, voidaanko sellainen armahdettu elinkautisvanki, joka on rikoksen johdosta menettänyt ehdonalaisen vapautensa, laskea uudelleen ehdonalaiseen vapauteen vai onko hänen rangaistuslaitoksesta pääsemisensä pelkästään uuden armahtamisen varassa. Koska rangaistusten täytäntöönpanoasetuksessa noudatettavaksi määrättyä menettelyä määräaikaiseen vapausrangaistuksen tuomitun päästämisestä uudelleen ehdonalaiseen vapauteen ei voida noudattaa elinkautisvangeista kysymyksen ollen, lienee päädyttävä siihen, että uuden rikoksen perusteella ehdonalaisen vapautensa menettänyt elinkautisvanki ei voi päästä säännöllistä tietä laisinkaan ehdonalaiseen vapauteen. Tämä saattaa tuntua kohtuuttomalta varsinkin siinä tapauksessa, että ehdonalaisen vapauden menettämisen aiheuttanut rikos on ollut vähäinen. Miltei vielä arveluttavampana olisi kuitenkin pidettävä toista kysymykseen tulevaa mahdollisuutta, jonka mukaan vanki voitaisiin muodollisten edellytysten puolesta päästää ehdonalaiseen vapauteen niin pian, kun hän on sovittanut valoisan yksinäishuonerangaistuksensa.¹³ Nyt puheena oleva kysymys

¹³ Puoltamamme tulkinta ei ainakaan ensinäkemältä tunnu olevan sopusoinnussa sen kanssa, mitä olemme edellä s. 200 s. esittäneet sen kysymyksen ratkaisuna, voidaanko ennen 15. 10. 1931 tuomittu elinkautisvanki laskea uudelleen ehdonalaiseen vapauteen. Olemme siitä huolimatta rohjenneet asettua esittämällemme kannalle varsinkin siitä syystä, että armahdustei-se ehdonalaiseen vapauteen päästetty elinkautisvanki on katsottava armahdetun nimenomaan sillä ehdolla, että hän pidättäytyy vastaisuudessa rikoksia tekemästä.

ratkeaisi tulevaisuudessa esimerkiksi siten, että elinkautisvankeja ei laskettaisi armahdusteitse suoraan ehdonalaiseen vapauteen vaan että heidän rangaistuksensa armahdettaisiin määräaikaiseksi.

DIE VORLÄUFIGE ENTLASSUNG DER GEFANGENEN UND IHRE VORAUSSETZUNGEN

(Zusammenfassung)

EINLEITUNG

§ 1. *Über die Beziehungen verschiedener Straftheorien*

Wenn man auch oft davon ausgeht, dass die Strafe sich aus der Befriedigung der Rachsucht entwickelt hat, so gibt es doch wohl heute niemanden unter den Strafrechtlern, die behaupten wollten, dass das endgültige Ziel der Strafe nur ihre Verbüssung sei. Niemand kann leugnen, dass die Strafe auf den Schutz der Gesellschaft und ihrer Mitglieder hinzielt.

Diejenigen, die heute erklären, dass die Strafe die gerechte Vergeltung des Verbrechens sei, sind der Meinung, dass die gesellschaftliche Aufgabe der Strafe am besten dadurch erfüllt wird, wenn die Strafe gemäss dem Rechtsideal bestimmt wird, das in der Vergeltungsidee liegt. So erklärt z.B. Professor *Alanen*, dass die Vergeltungstheorie deshalb an dem Vergeltungsbegriff festhält, weil »nur ein auf dem Vergeltungsgedanken sich stützendes System in den Mitgliedern der Gesellschaft ein solches ethisches Bewusstsein bewahren kann, das für die Erhaltung der Gesellschaft notwendig ist. Nach Professor *Salminala*: »Diejenigen, die der Meinung sind, dass die Strafe auch weiterhin die gerechte Vergeltung sein soll, gehen von der Überzeugung aus, dass die Strafe nur als solche ihre wichtige Aufgabe zur Erhaltung der Rechtsordnung erfülle.«

Die Straftheorien, die heutzutage vorhanden sind, kann man nicht in absolute und relative Theorien einteilen, sondern es ist richtiger, dass man jede Theorie, die heute vorhanden ist, unter die relativen zählt, insofern alle diese Theorien mithilfe der Strafe gesellschaftliche

Einwirkungen zu erreichen suchen. Zwischen der Vergeltungstheorie, die das Erbe der absoluten Theorie darstellt, und den reinen Präventivtheorien gibt es doch einen Unterschied, der in der Weise zum Ausdruck kommt, wie die verschiedenen Theorien zu dem Gedanken der Vergeltung stehen. Zu dem Kreise der Vergeltungstheorien sollten demgemäss alle solche Theorien gezählt werden, in denen man dem Vergeltungsgedanken eine selbständige, vom Gesichtspunkt des gesellschaftlichen Nutzens unabhängige Wertsetzung und Bedeutung gibt. Alle diejenigen Theorien sind dagegen Präventivtheorien, in denen man die Strafe ausschliesslich nach teleologischen Gesichtspunkten begründet. Die allgemein-präventiven und die speziell-präventiven Theorien können nicht dadurch voneinander unterschieden werden, dass die ersteren nur die allgemein-präventive Wirkung als die wichtigste gesellschaftliche Funktion der Strafe beibehalten. Ohne die Wichtigkeit der allgemein-präventiven Wirkung zu verleugnen, sind diejenigen, die die speziell-präventive Idee befürworten, der Auffassung, dass die allgemein-präventive Wirkung auch andere Reaktionen haben kann als nur die traditionelle Strafe, dass also die Idee der allgemeinen Prävention die Formulierung der Reaktion innerhalb weiten Grenzen erlaubt. Den Unterschied zwischen der allgemein-präventiven und der speziell-präventiven Theorie könnte man so darlegen, dass wenn die Vertreter der ersteren Theorie das leitende Prinzip für ihre Kriminalpolitik darin suchen, wie die Strafe auf andere Leute als auf die Verbrecher wirkt, so sollte man nach der Auffassung der Anhänger der letzteren Theorie darnach streben, dass man so viel wie möglich die Reaktionen nach der Eigenart der Verbrecher bilden sollte.

Dessenungeachtet, dass die Vertreter der verschiedenen Theorien in theoretischen Grund- und Streitfragen oft miteinander in unüberbrückbarem Konflikt stehen, braucht das nicht zu bedeuten, dass ihre Standpunkte in den praktischen Schlussfolgerungen nicht übereinstimmen können. Auch solche Rechtsgelehrte, die von ganz verschiedenen Theorien ausgehen, können darüber einig sein, wie man in der Praxis eine strafrechtliche Regelung ordnen sollte.

Wenn man verschiedene Theorien kritisiert und entwickelt, sollte man noch auf einen Gesichtspunkt besondere Aufmerksamkeit richten. Es wird darüber gestritten, ob die Strafe die gerechte Vergeltung der Übeltat, die Abschreckung der potentiellen Verbrecher, die Befestigung und Formulierung der allgemeinen Moral zur Absicht hat, oder die Isolierung des Verbrechers von der Gesellschaft, oder seine Anpassung an das gesellschaftliche Leben. Dabei wird oft vergessen, dass die

Gesichtspunkte, die in diesen verschiedenen Zielen enthalten sind, ihre eigene Bedeutung bei der Bekämpfung des Verbrechertums haben. Noch öfter wird ausser acht gelassen, dass die verschiedenen Wirkungsformen der Strafe bei den verschiedenen Stufen der Strafe nicht gleich effektiv sind. So kann man auch feststellen, dass es in jeder Straftheorie etwas Richtiges gibt, wenn die Theorie nur auf den ihr zukommenden Platz gestellt wird.

§ 2. *Über die Zweckmässigkeit und die Gerechtigkeit der Strafe*

Die präventiven Theorien und die Vergeltungstheorien werden oft so gegeneinander gestellt, dass die Strafe der ersteren Theorien als Zweckstrafe, dagegen die Strafe nach der Auffassung der letzteren als gerechte Strafe angesehen wird. Die Gegenüberstellung der Theorien liegt darin begründet, dass die letzteren Theorien ihre Strafe auf der Idee der Gerechtigkeit aufbauen, während nach der Meinung der ersteren die Art und der Umfang der strafrechtlichen Reaktion von den Gesichtspunkten der Zweckmässigkeit bestimmt wird. Es ist aber nicht richtig, von der Zweckstrafe als Gegensatz zur Vergeltungsstrafe in dem Sinne zu sprechen, als ob nur die von der Präventividee bestimmte Strafe zweckmässig sein könnte. Als zweckmässigste Strafe soll nämlich die Strafe angesehen werden, die am besten ihre gesellschaftliche Aufgabe erfüllt. Wenn z.B. die von der Vergeltungsidee bestimmte Strafe als die zweckmässigste angesehen wird, dann sollte das richtige Ermessen der Zweckmässigkeit genau zu einer solchen Strafe führen, die identisch mit der Vergeltungsstrafe ist.

Dem Vergeltungsgedanken liegt die Auffassung der Lehre vom freien Willen zugrunde: weil die verbrecherische Person freiwillig das Böse statt dem Guten gewählt hat, hat sie deshalb eine Strafe verdient, die der Missetat entspricht. Wenn man nämlich nicht davon ausgeht, dass der Verbrecher die Möglichkeit für ein anderes Handeln gehabt hätte, so gibt es keine tiefere Berechtigung dafür, den Verbrecher mit moralischen Vorwürfen zu verurteilen. Im Lichte der wissenschaftlichen Forschung hat die Lehre vom freien Willen nicht standhalten können. Es hat sich gezeigt, dass das Verbrechen seine natürlichen Ursachen hat.

Wenn man auch zugestehen wollte, dass das Kausalitätsgesetz auch das menschliche Handeln mit derselben Unbedingtheit bestimmt, wie es in der Natur überhaupt der Fall ist, kann man natürlich eine solche

Strafe befürworten, bei der der Verbrecher eine der verbrecherischen Tat entsprechende Sühne erleidet. Dann muss man aber darauf achten, dass man nicht zu einer solchen Auffassung kommt, als ob es einen Wert an sich gäbe, um einen Täter zu bestrafen.

Wollte man soweit gehen, dass man dem Prinzip der Notwendigkeit einer Strafe eine eigene selbständige Rechtfertigung zukommen liesse, wäre es doch sehr in Frage gestellt, ob man die Vergeltungsstrafe für eine wirklich gerechte Strafe halten könnte. Die Anhänger der Vergeltungsstrafe erklären gewöhnlich, dass die Gerechtigkeit der Strafe darin bestehe, dass die Strafe als Busse der im Volke lebenden Forderung nach Vergeltung nachkomme. Man muss jedoch daran zweifeln, dass, wenn man auch einen Masstab finden könnte, mit dem man eine Tat messen könnte, das allgemeine Rechtsbewusstsein eine Möglichkeit dazu hätte, diese Messungen auszuführen. Die Umgebung reagiert regelmässig nur auf den äusseren Tatbestand, ohne die der Ausführung der Tat vorausgegangenen inneren Beweggründe in Betracht zu ziehen. Weiter muss man in Betracht ziehen, dass wenn man sich ein Urteil über einen Fall bildet, den man gar nicht kennt, oder von dem man nur die Tatsachen kennt, die gegen den Täter sprechen, dann kommt die allgemeine Opinion leicht zu einer Anschauung, die jede objektive Erwägung ausser acht lässt. In diesem Falle sind es dann die instinktiven Leidenschaften, die das Verhalten zu einer Tat bestimmen. Man könnte auch noch darauf hinweisen, dass die Vergeltungsstrafe nur scheinbar das Prinzip der Gleichheit verwirklicht, weil sie nicht in Betracht zieht, dass ein und dieselbe Strafe auf verschiedene Menschen verschieden wirkt, dass das Gefühlsleben der Täter verschieden reagiert, so dass z.B. dieselbe Strafe auf den einen Täter vernichtend, auf den andern in keiner Weise als ein Leiden wirkt.

Unserer Meinung nach ist also auch die Rechtfertigung der Vergeltungsstrafe nur dadurch zu beweisen, dass man beweist, dass sie die zweckmässigste Reaktion unter den Mitteln in der Bekämpfung des Verbrechertums ist. Nun ist es aber so, dass das Rechtsbewusstsein, bei dem die Vergeltungstheoretiker die Richtlinien für die Bestimmung der Strafe suchen, seiner Natur nach konservativ ist. Es hält sehr gerne an dem Bestehenden fest und an dem, was einmal als das richtige befunden wurde auch dann, wenn die veränderten gesellschaftlichen Verhältnisse und die neuen Errungenschaften der Wissenschaft es erfordern würden, anstelle des Bestehenden etwas mehr Zweckmässiges zu setzen. Die Kriminalpolitik kann nicht damit zufrieden sein, nur

als Echo des kriminalpolitisch sterilen Rechtsbewusstseins zu fungieren, sondern sie muss die allgemeine Opinion aufklären und sie in eine fortschrittliche Richtung führen, so dass es möglich wird, neue, zweckmässige Massnahmen im Kampf gegen das Verbrechen zu ergreifen.

§ 3. *Über die allgemein-präventive und die speziell-präventive Wirkung der Strafe*

Die schwedische allgemein-präventive Theorie hält die Strafe für ein Mittel, mit dem man bei den Staatsbürgern im allgemeinen moralische Hemmungen gegen verbrecherische Taten auszulösen sucht. Gegen diese Theorie, so wie sie von *Lundstedt* entwickelt worden ist, gibt es einige sehr triftige Einwendungen. Erstens muss man konstatieren, dass die Strafe ihre moralbildende Eigenschaft wohl schon viel früher hatte, ehe *Lundstedt* zu dieser Auffassung kam, und es ist schwer zu verstehen, wie man diese moralbildende Effektivität der Strafe auf der Grundlage seiner Forschungen hätte verstärken können. Gegen diese in Frage stehende allgemein-präventive Theorie sollen noch stärkere Einwendungen gemacht werden als die blossе Bemerkung, dass die Theorie mehr die Konstatierung der Tatsachen enthält als die Klarstellung des Umstandes, wie man bestrafen sollte.

Diejenigen, die wie *Lundstedt* die Bedeutung der allgemein-präventiven Wirkung der Strafe als leitendes Prinzip der Strafe hervorheben, schenken kaum genügend Aufmerksamkeit der Tatsache, dass der Wille, die Bestimmungen der Gesetze zu befolgen, nicht ausschliesslich von der Existenz des Strafgesetzes und von der Tätigkeit der Strafmaschinerie abhängt, sondern auch zum wesentlichen Teil auf ethischen, religiösen und psychologischen Faktoren fusst. Eine solche Vernachlässigung der Tatsachen merkt man schon bei den »Denkproben«, die diese Generalpräventivisten so gerne ausführen und mithilfe derer z.B. *Lundstedt* glaubt, dass er die einzige wirklich realisierbare Aufgabe der Strafe gefunden hätte. Die Denkprobe besteht darin, dass man fragt, wie sollten sich die Verhältnisse gestalten, wenn alle Straftätigkeit des Staates auf einmal aufhörte. Wenn sie auf diese Frage antworten, dass die Gesellschaft in vollkommene Anarchie und Chaos geraten würde, so vergessen sie eben, dass das Benehmen des Menschen nicht nur auf dem äusserlichen Zwang und auf der Anwendung der kanalisierten Gewalt beruht. Durch solche Denkproben kann man

aber in keinem Fall beweisen, dass namentlich die den Trieb der Rache reizende Strafe unentbehrlich sei, um diese geschilderten Folgerungen zu vermeiden. Man kann nämlich nicht behaupten, dass die Folgerungen auch dann die geschilderten wären, wenn die Strafe als Folge des verbrecherischen Verhaltens vorwiegend gemäss der individual-präventiven Idee bestimmt würde.

Der Mensch ist seiner Natur nach gesellschaftlich. Im normalen Fall will er sich der Ordnung der Gesellschaft anpassen und ein solches Verhalten vermeiden, das ihn seine Stellung in der Gesellschaft kosten und ihm Hindernisse bei den sozialen Aufstiegsmöglichkeiten in den Weg legen könnte. Daraus folgt, dass man dem sozialen Druck die grösste Bedeutung als dem das menschliche Verhalten dirigierenden und kontrollierenden Faktor zumessen muss. Es ist schwer zu verstehen, wie dieser soziale Druck der Umgebung eine traditionelle Strafe voraussetzen sollte.

Die durch die Gesetzgebung beabsichtigte Bestrebung, das menschliche Verhalten zu leiten, setzt voraus, dass die Staatsbürger es wollen, sich der durch das Gesetz geregelten Gesellschaftsordnung zu unterwerfen. Bei solchen Personen, denen dieser Wille aus dem einen oder anderen Grunde fehlt, kann die Strafe nicht sittenbildend wirken und auch die abschreckende Wirkung der Strafe muss in Frage gestellt werden. Wir gestehen also, dass die Staatsmacht eine Möglichkeit hat, auf die moralischen Auffassungen ihrer Mitbürger dadurch einzuwirken, dass sie ein gewisses menschliches Verhalten als absolut verwerflich stempelt. Hierbei sind wir jedoch der Meinung, dass diese allgemein-präventive Wirkung der Strafe nicht abnimmt, obgleich man bei der Bestimmung der strafrechtlichen Reaktion den individual-präventiven Gesichtspunkten noch grössere Bedeutung als früher beimisst. Als die wichtigste Voraussetzung des allgemein-präventiven Effekts halten wir nämlich das, dass die Staatsmacht ernsthaft das Verbrechen bekämpft oder, dass sie durch ihre Massnahmen folgerichtig zeigt, was für ein menschliches Verhalten sie unbedingt für verwerflich hält.

Auf die Frage, wie die Staatsmacht zu dem als verbrecherisch gestempelten Benehmen sich verhalten sollte, damit sie ihre Mitbürger von dessen unbedingter Verwerfung überzeugen könnte, kann man keine absolute Antwort geben. Es steht nämlich eine Funktion in Frage, die von der ganzen Struktur der Gesellschaft und ihrer Kultur abhängt.

Aufgrund der Beobachtungen der allgemein-präventiven Wirkung der Strafe kommt man nach unserer Auffassung auch zu der Schlussfolgerung, dass die strafrechtliche Reaktion gemäss dem individual-präventiven Prinzip gebildet werden sollte. Wenn nämlich die allgemein-präventive Wirkung der Strafe keine absolut bestimmte Strafe bedingt, sondern nur ziemlich weite Grenzen zeigt, innerhalb deren sich die Reaktion halten muss, um nicht die allgemein-präventive Wirkung zu gefährden, so wäre es unzweckmässig, wenn man nicht von den Massnahmen, die innerhalb dieses Rahmens in Frage kommen, solche Reaktionen wählte, die möglichst zweckmässig in Beziehung zu den Verbrechen selbst stehen. Die strafrechtliche Reaktion soll ja eben bei solchen Personen zur Anwendung kommen, welche die allgemein-präventive Wirkung der Strafe bei der Begehung der Verbrechen nicht zu hindern vermocht hat.

In diesem Zusammenhang soll jedoch hervorgehoben werden, dass die Strafandrohung des Strafgesetzes sich an alle Staatsbürger richtet, und dass das Ziel dieses Strafgesetzes ist, die Staatsbürger im allgemeinen an einem gesellschaftsfeindlichen Verhalten zu hindern. Es ist diese allgemein-präventive Wirkung der Strafe, die fordert, dass die Strafe dem Verbrechen folgen soll, und dass die Strafe ein solcher Nachteil ist, dass nicht das im Volke lebende Rechtsgefühl gekränkt wird.

Wenn man auch gegen die von uns befürwortete Straftheorie nicht die Kritik anzuwenden braucht wie gegen solche individual-präventiven Theorien, bei denen vergessen wird, dass das Strafgesetz nicht nur für Verbrecher da ist, sondern vor allem, um das Verhalten der normalen Staatsbürger zu leiten, so gibt es doch eine Frage, an der niemand schweigend vorbeigehen kann, der mit dem individual-präventiven Prinzip operiert.

Die Frage ist die, wie die individual-präventive Idee mit den Forderungen der Rechtssicherheit übereinstimmt. Es kann festgestellt werden, dass im Prinzip die individual-präventive Idee den Forderungen der Rechtssicherheit wenigstens in gleichem Masse entgegenkommt wie eine solche allgemein-präventive Theorie, bei der man den Rechtsbrecher nur als einen Tropfen im grossen Volksmeer sehen will. Nach dem individual-präventiven Prinzip dürfte man nämlich mit Schutzmassnahmen nur gegen eine solche Person einschreiten, die ihre gesellschaftliche Gefährlichkeit an den Tag gelegt hat. Die Freiheitsentziehung dürfte nach dem erwähnten Prinzip nur so lange

dauern, als die Person ihre Gefährlichkeit besitzt. Die individual-präventive Theorie besitzt auch einen solchen Vorteil, dass, wenn dieser Theorie gemäss der einzige Rechtfertigungsgrund der strafrechtlichen Reaktionen in deren gesellschaftlicher Notwendigkeit liegt, und wenn die Vertreter der erwähnten Theorie den Unterschied zwischen Strafe und Schutzmassnahmen nicht betonen, man im Prinzip die gleiche Rechtssicherheit fordert, mag es sich um eine Reaktion handeln, die man Strafe oder Schutzmassnahme nennt.

Anders steht die Sache, wenn man die Frage als praktisches Problem behandelt. Weil die Wissenschaft noch nicht soweit gekommen ist, dass man z.B. die Gefährlichkeit der Verbrecher mithilfe gewisser bekannten Kriterien bestimmen könnte, so würde die zu weit geführte Realisierung der individual-präventiven Idee eine Unsicherheit herbeiführen und eine Gefährdung der Rechtssicherheit bedeuten.

Man soll ganz besonders stark die Wichtigkeit der Rechtssicherheitsidee hervorheben. Kaum kann man es übertreiben, was für eine Bedeutung z.B. das Prinzip *nulla poena sine lege* in einem Staate hat, in dem es verschiedene Gesellschaftsklassen und Gesellschaftskreise gibt, deren moralische Auffassungen schon sehr stark von einander abweichen. Dass Richter und Beamte durch das Gesetz gebunden sind, ist eine unbedingte Voraussetzung, um eine Willkür zu verhindern. Die individual-präventive Idee als leitendes Prinzip der Kriminalpolitik kann man aber nicht dadurch als unrichtig beweisen, wenn man zeigt, dass die unbedingte praktische Verwirklichung der in Frage stehenden Idee die Gefährdung der Rechtssicherheit der Staatsbürger bedeutet. Ausgehend von der wissenschaftlichen Grundlage taugt die individual-präventive Idee zur richtunggebenden Leitung der Kriminalpolitik. Die darin liegenden Gedanken sind mit der Zunahme des menschlichen Wissens auch auf dem Gebiet des Strafrechts hervorgetreten.

§ 4. *Der Standpunkt des finnischen Strafrechts über das Ziel der Strafe*

Die allgemeine Struktur des geltenden finnischen Strafrechts stimmt wie die geltenden Strafgesetze in den meisten Staaten mit dem Vergeltungsgedanken überein. Zur Zeit der Erlassung des allgemeinen finnischen Strafgesetzes hatten die Vergeltungs- und allgemein-präventiven Theorien eine allgemein herrschende Stellung in der Strafrechtswissenschaft, so dass man schon aus diesem Grunde voraussetzen kann,

dass auch der Gesetzgeber die Gedanken dieser Theorien sich angeeignet hat. Gerade dem Vergeltungsgedanken entstammen die Bestimmungen der Strafzumessung in dem Strafgesetzentwurf vom Jahre 1875, obgleich man sie aus technischen Gründen nicht in den Entwurf vom Jahre 1884 und nicht in das Strafgesetz, das im Jahre 1889 erlassen wurde, aufgenommen hat. Der Vergeltungsgedanke kommt auch in mehreren Bestimmungen des geltenden Strafgesetzes zum Ausdruck. Zum Beispiel die Bestimmung im Kp. 3 § 4 des Strafgesetzes, dass vermindert Zurechnungsfähige gemäss dem herabgesetzten Masstabe verurteilt werden sollen, kann man nur im Lichte des Vergeltungsgedankens verstehen. Dem Vergeltungsgedanken entstammen auch die Bestimmungen über die Strafbarkeit des Versuches und der Beihilfe sowie auch der Vorbereitung des Verbrechens.

Wenn man auch feststellen muss, dass die allgemeine Struktur des finnischen Strafrechts auf dem Vergeltungsgedanken fusst, so kommen im geltenden Recht auch andere Prinzipien zum Ausdruck. Die Abschreckungsgesichtspunkte, die vor dem Erlass des Strafgesetzes gerade die bestimmenden Faktoren waren, haben im Gesetz immer noch ihren Platz. Schon von Anfang an hat das Gesetz die Regelung der vorläufigen Entlassung enthalten, die ein Ausdruck des individual-präventiven Prinzips ist. Nach dem Erlass des Strafgesetzes hat man neue Gesetze zur Anwendung gebracht, die mit der individual-präventiven Idee übereinstimmen. Unter diesen kann man das Gesetz über die bedingte Verurteilung vom 20. Juni 1918, das Gesetz betreffend gefährliche Gewohnheitsverbrecher vom 27. Mai 1932 und das am 31. Mai 1940 erlassene Gesetz betreffend jugendliche Verbrecher erwähnen.

ALLGEMEINER TEIL

§ 5. *Die Entwicklung der Freiheitsstrafe*

Die Freiheitsstrafe, die heutzutage die Grundlage des Strafsystems bildet, ist das Ergebnis der Entwicklung einiger Jahrhunderte. Im Dienste der Strafrechtspflege hat man die Freiheitsentziehung zwar die ganze historisch bekannte Zeit hindurch angewandt, aber in früheren Zeiten vorwiegend nur zur Verwahrung der eines Verbrechens Verdächtigen sowie auch derjenigen, die auf den Vollzug ihrer Strafe warteten. Erst die Verbreitung der humanen und utilitaristischen Ge-

danken der Aufklärungszeit hat es ermöglicht, dass eine zur Resozialisierung hinzielende Freiheitsstrafe entstehen konnte.

Die im 18. Jahrhundert entstandenen Reformbewegungen haben erst in Amerika zu praktischen Ergebnissen geführt. Damals sind zwei miteinander wetteifernde Vollzugssysteme aufgekommen, das philadelphische oder pennsylvanische und das auburnsche System, deren Kampf um die Priorität erst dann zu Ende war, als in England und Irland ein neues Vollzugssystem in Erscheinung trat. Nach diesem sogenannten Progressivsystem ist der Strafvollzug in verschiedene Stufen oder Klassen eingeteilt, die der Gefangene durchgehen sollte und die so geordnet sind, dass die Behandlung der Gefangenen in den niedrigeren Klassen strenger ist, aber allmählich, wenn der Gefangene sich gut geführt hat, milder wird, so dass er schliesslich vorläufig entlassen werden kann. Das englische Progressivsystem wurde in Irland weiterentwickelt, wo man das Markensystem als Hilfsmittel zur Beförderung der Gefangenen von einer Klasse zur andern zur Anwendung gebracht hat. Dem irischen System, das nur eine Art des Progressivsystems ist, ist es eigen, dass es zwischen der geschlossenen Anstalt und der vorläufigen Entlassung eine Zwischenstufe gibt, die die Aufgabe hat, den Gefangenen in halbfreien Verhältnissen auf die Freiheit vorzubereiten. Nachdem das Progressivsystem sich in England und Irland entwickelt hatte, eroberte es sich schnell auch anderswo in der Welt die Position eines den Strafvollzug leitenden Prinzips. So wurden auch in den Vereinigten Staaten von Nordamerika die Prinzipien des Progressivsystems aufgenommen. Durch ein im Jahre 1869 erlassenes Gesetz wurde im Staate New York das Elmira-Reformatory gegründet, wo man eine besondere Beachtung der Erziehung der Gefangenen schenkte. Hier hat man auch zum erstenmal die unbestimmte Verurteilung zur Anwendung gebracht, die in einem engen Zusammenhang mit dem Progressivsystem steht und die in ihren Bestrebungen die Aufgabe verfolgt, die Verbrecher der Gesellschaft anzupassen. In den Vereinigten Staaten wendet man heutzutage eine so grosse Aufmerksamkeit der Erziehung und der individualisierten Behandlung der Gefangenen zu, dass man eigentlich nicht mehr von einem einheitlichen auf dem stufenweisen Vollzug fussenden Progressivsystem sprechen kann. Auch im neuen schwedischen Vollzugsgesetz, das am 1. Juli 1946 in Kraft getreten ist, hat man den herkömmlichen progressiven Strafvollzug verlassen.

§ 6. *Der Vollzug der Freiheitsstrafen in Finnland*

Das irische System stand in sehr gutem Rufe, als man in Finnland Massnahmen ergriff, um eine Neuerung der Strafgesetzgebung durchzuführen. Als man den Entwurf ausarbeitete, den man dem Ständelandtag von 1863 und 1864 vorlegte, und der einen Vorschlag über die Prinzipien enthielt, nach denen das neue Strafgesetz abgefasst werden sollte, wurde vor allem das irische Strafvollzugssystem als Vorbild angewandt. Die am 19. Dezember 1889 erlassene und einem Gesetz gleichkommende Verordnung über den Strafvollzug gründet sich auf das Progressivsystem.

Was die Zuchthausstrafe anbetrifft, unterscheidet man drei verschiedene Klassen und bei der Gefängnisstrafe zwei Abteilungen. Zwischen verschiedenen Klassen und Abteilungen macht man einen Unterschied dahingehend, dass die Gefangenen nach einer höheren Klasse oder Abteilung streben sollen, da in den oberen Klassen und Abteilungen ihnen bestimmte Vorteile eingeräumt sind. Auch in Finnland hat man das Markensystem zur Anwendung gebracht, um die Bestimmungen des Übergangs von einer Klasse zur andern einheitlicher zu gestalten. Obgleich in Finnland das progressive System als solches angenommen wurde, wie man es in Irland bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts entwickelt hatte, fehlen bei uns die Zwischenstufen des irischen Strafvollzugs. Unsere Vollzugsform setzt zwar voraus, dass man den Gefangenen in den obersten Klassen solche sie an die Verantwortung gewöhnende Vorteile geben sollte, das auch die Gefangenen, die eine lange Zeit ohne Freiheit gewesen sind, eine Möglichkeit hätten, das neue Leben als ehrliche Mitbürger wieder führen zu können. Am 3. Februar 1949 fasste das Justizministerium den Beschluss betreffend Überweisung vorläufig Entlassener in gewissen Fällen in das Arbeitslager; diese Regelung vermindert den Nachteil der fehlenden Zwischenstufen.

§ 7. *Die geschichtliche Entwicklung der vorläufigen Entlassung*

Wie das progressive Vollzugssystem überhaupt, so hat auch die vorläufige Entlassung ihre Wurzeln in der englischen Transportationsstrafe. Vom Jahre 1787 an hat England seine Deportationsgefangenen nach Australien befördert, das England kurz vor diesem Zeitpunkt entdeckt und in Besitz genommen hatte. Dem Gouverneur von Neu-

südwaies, Philips, gab man im Jahre 1791 die Befugnis, den Deportierten vor der Strafzeit unter der Bedingung zu begnadigen, dass er wenigstens während der Zeit des Restes der Strafe im Lande als Siedler bleibe. Dieses Datum wird gewöhnlich als das Geburtsjahr der vorläufigen Entlassung angesehen.

Ungefähr gleichzeitig begann auch die eigentliche vorläufige Entlassung sich als ein Teil des progressiven Vollzugs zu entwickeln. Allmählich hatte sich nämlich eine solche Behandlungsordnung der Deportationsgefangenen eingebürgert, dass der Neuankömmling anfangs in der Strafkolonie in die schwere Arbeit eingestellt wurde. Wenn er während dieser Periode sich gut geführt hatte, wies man ihn in die Rodungskompagnie ein, wo die Verhältnisse schon etwas erträglicher waren. Wenn er auch diese Phase mit Ehre durchgemacht hat, konnte man ihn für die Arbeit an die freien Siedler anweisen, und wenn seine Führung auch dabei ohne Tadel war, wurde er für den Rest seiner Strafe unter der Bedingung freigelassen, dass er nicht den ihm angewiesenen Bezirk verliess, und dass er zu bestimmten Zeiten sich bei der Polizeibehörde meldete. Diese Entlassung geschah in der Weise, dass dem Gefangenen ein Urlaubsschein (ticket of leave) ausgehändigt wurde, auf dem die Bedingungen der Freilassung erwähnt waren.

Das Beurlaubungssystem war eine aus der Praxis entwickelte Regelung, die ihre gesetzliche Ermächtigung durch ein im Jahre 1829 erlassenes Gesetz erhielt. Ein anderes Gesetz vom Jahre 1832 gab dann nähere Bestimmungen über die Erteilung der Urlaubsscheine.

Auf den dauernden Druck der freien Siedler hin, die sehr unzufrieden mit den Deportierten waren, erliess man in England im Jahre 1853 ein Gesetz, wonach man statt der Deportationsstrafe die Zuchthausstrafe (penal servitude) einführte, und im Jahre 1857 ein zweites Gesetz, womit die Transportation vollständig durch die Zuchthausstrafe ersetzt wurde. Das Beurlaubungssystem wurde bewahrt und die bedingte Beurlaubung wurde nun zum letzten Glied der Zuchthausstrafe. Die vorläufige Entlassung erhielt den Namen »Erlaubnis zum freien Verkehr« (license to be at large), und diese Erlaubnis wurde im Namen des Königs gegeben.

Nachdem die vorläufige Entlassung in England und Irland sich entwickelt hatte, fand sie schnelle Anwendung auch in anderen Ländern, entweder als letztes Glied des progressiven Vollzugssystems oder als eine vom erwähnten System unabhängige Regelung. Heute gibt es wohl keinen einzigen Staat, der keinen Gebrauch von der vorläufigen Entlassung gemacht hätte.

§ 8. *Die gesetzgeberische Entwicklung der vorläufigen Entlassung in Finnland*

In jener Vorlage des finnischen Senats, die die Prinzipien über das neue Strafgesetz enthielt, und die dem Landtage 1863—64 vorgelegt wurde, gab es bereits die vorläufige Entlassung als letztes Glied des progressiven Strafvollzugs der Zuchthausstrafe. Obgleich die Vorlage in diesem Punkt nicht die notwendige Majorität im Ständelandtag erreichte, nahm man doch diese Regelung in die 1875 publizierte Verordnungsvorlage unter den Strafvollzug auf. Die Vorlage zum neuen Strafgesetz und zur Verordnung des Strafvollzugs wurde dem Landtag im Jahre 1885 vorgelegt, aber da die Stände diese Vorlage im genannten Jahre nicht behandeln konnten, hatte der Senat diese aufs neue dem Landtag von 1888 vorgelegt. Die Bestimmungen über die vorläufige Entlassung sind in die am 19. Dezember 1889 erlassene Strafvollzugsverordnung aufgenommen worden. Nach dieser Verordnung konnte der Gefangene, der mindestens zu einer Strafe von drei Jahren verurteilt war und der $\frac{3}{4}$ der Strafe verbüsst, oder der zu lebenslänglicher Zuchthausstrafe Verurteilte, der 12 Jahre verbüsst hatte, vom höchsten Gericht vorläufig entlassen werden, nachdem die Direktion eine Eingabe für die vorläufige Entlassung gemacht hatte.

Die Bestimmungen über die vorläufige Entlassung wurden zum erstenmal durch das am 6. Mai 1921 erlassene Gesetz abgeändert. Von den Änderungen mag erwähnt werden, dass die Entscheidung über die vorläufige Entlassung nunmehr dem Justizminister übertragen wurde, an den die Direktion der Strafanstalt über die Behörde der Gefangenenfürsorge die betreffende Eingabe machte. Hernach wurden die in Frage stehenden Bestimmungen durch das Gesetz vom 9. Oktober 1931 geändert. Dabei hat man die zu lebenslänglicher Zuchthausstrafe Verurteilten aus dem Kreise derer ausgeschlossen, die vorläufig entlassen werden können. Dann hat man ferner nebst der fakultativen vorläufigen Entlassung auch die obligatorische Entlassung vorgenommen. Am 9. Mai 1944 hat man wieder ein Gesetz erlassen, nach dem die formellen Vorbedingungen für die vorläufige Entlassung so gemildert wurden, dass der erstmalige Verbrecher schon nach Verbüßung der Hälfte der Strafe und der rückfällige Verbrecher nach Verbüßung von $\frac{3}{4}$ der Strafzeit vorläufig entlassen wurde.

§ 9. *Die vorläufige Entlassung in der Gesetzgebung der verschiedenen Staaten*

SPEZIELLER TEIL

§ 10. *Die Reaktionsarten, bei welchen die vorläufige Entlassung in Frage kommt*

Der zu lebenslänglicher Zuchthausstrafe nach dem 15. Oktober 1931 Verurteilte kann von der Strafanstalt nur aufgrund der Begnadigung entlassen werden. Die zur unmittelbaren Freiheitsstrafe (Gefängnis- und Zuchthausstrafe) Verurteilten können vorläufig entlassen werden. Auch solche jugendliche Verbrecher, die ihre Strafe in der Strafanstalt für Jugendliche zu verbüssen haben, können vorläufig entlassen werden. Nach dem Gesetz über Gewohnheitsverbrecher vom 27. Mai 1932 werden die in die Zwangsanstalt Überwiesenen immer nur vorläufig entlassen. Nach dem positiven Recht Finnlands gibt es eine Unklarheit in der Frage, ob man die Verwandlungsstrafe für eine Busse und die militärische Arreststrafe in Betracht nehmen kann, wenn man den Zeitpunkt für die vorläufige Entlassung bestimmt. Wenigstens die Verwandlungsstrafe der Busse kann nach dem positiven Recht in dieser Hinsicht nicht berücksichtigt werden und ihre Berücksichtigung kann man auch nicht de lege ferenda empfehlen, weil die Verwandlungsstrafe ein effektives Druckmittel sein soll, um den zu einer Busse Verurteilten zur Bezahlung zu zwingen. Nach der Auffassung des Verfassers kann man auch nicht die Arreststrafe berücksichtigen.

§ 11. *Die formellen Voraussetzungen der fakultativen vorläufigen Entlassung*

Die formellen Voraussetzungen der fakultativen vorläufigen Entlassung gehen aus der Strafvollzugsverordnung 2: 13,¹ hervor. In diesem Punkt des Gesetzes wird u.a. gesagt: »Wenn der für eine bestimmte Zeit zu einer Freiheitsstrafe Verurteilte die Hälfte der Strafe verbüsst hat, oder wenn das Verbrechen begangen wurde, ehe 5 Jahre seit dem Tage vergangen sind, nachdem der Gefangene die ihm zuletzt auferlegte Strafe verbüsst hat, oder von der Zwangsarbeitsanstalt entlassen wurde, oder von der Zwangsanstalt endgültig entlassen wurde, nachdem $\frac{2}{3}$ der

Strafe verbüsst sind, und wenn der Vollzug der Strafe mindestens 6 Monate gedauert hat, eingerechnet den auf Grund des Strafgesetzes 3: 11 gemachten Abzug, kann das Justizministerium — — — mit der Zustimmung des Gefangenen verordnen, dass er vorläufig entlassen werden soll.» Die Verwahrung in einer Zwangsarbeitsanstalt, worüber im zitierten Gesetzespunkt gesprochen wird, ist eine verwaltungsrechtliche Schutzmassnahme, die man heutzutage vorwiegend auf der Grundlage des Landstreichergesetzes gebraucht. Im 3: 11 des Strafgesetzes wird wieder von der Untersuchungshaft gesprochen, die das Gericht zugunsten des Verurteilten unter gewissen Bedingungen anrechnen kann. Die angerechnete Untersuchungshaft wird als verbüsste Strafe angesehen, wenn man den Zeitpunkt der vorläufigen Entlassung bestimmt. So kann man aber nicht mit dem Abzug verfahren, der laut 1: 5 des Strafgesetzes aus dem Grunde von der Strafe abgezogen werden ist, dass der Verurteilte wegen desselben Verbrechens im Auslande eine Strafe verbüsst hat.

§ 12. *Die sachlichen Voraussetzungen der fakultativen vorläufigen Entlassung*

Laut 2: 13,¹ kann man den Gefangenen, der die im vorigen Paragraphen genannten formellen Voraussetzungen erfüllt, vorläufig entlassen, wenn man mit Gründen der Wahrscheinlichkeit hoffen kann, dass er in Zukunft ein untadeliges Leben führen wird. Nach dem 2. Absatz desselben Paragraphen, wenn man die vorläufige Entlassung des Gefangenen prüft, muss man die Art und die Motive des vom Gefangenen begangenen Verbrechens in Betracht ziehen, ferner die Vergangenheit des Gefangenen und seine Führung in der Strafanstalt, sowie auch die Verhältnisse, in denen er nach seiner Entlassung leben wird und ob es eine Sicherheit dafür gibt, dass er in der Freiheit ein ehrliches Auskommen hat.

Wenn das Justizministerium auf der Grundlage seiner Prüfung zu dem Ergebnis kommt, dass der Gefangene in der Freiheit wahrscheinlich sich gut führen wird, so hat es auch die Pflicht, den Gefangenen vorläufig zu entlassen. Die allgemein-präventiven Gesichtspunkte z.B. können es nicht rechtfertigen, einen solchen Gefangenen weiterhin in der Strafanstalt zu belassen.

§ 13. *Die Voraussetzungen der obligatorischen vorläufigen Entlassung*

Die obligatorische vorläufige Entlassung fusst auf einem anderen Gedanken als die fakultative vorläufige Entlassung. Während man die letztgenannte Regelung auf solche Gefangenen anwendet, von denen man hoffen kann, dass sie in Zukunft ein tadelloses Leben führen werden, wird die obligatorische vorläufige Entlassung im allgemeinen eben auf solche Gefangene angewendet, von denen man nicht erhoffen kann, dass sie in Zukunft ein tadelloses Leben führen werden. Über die obligatorische vorläufige Entlassung heisst es in dem 2: 13,³ der Strafvollzugsverordnung u.a.: »Der Gefangene, dessen bestimmte Freiheitsstrafe mindestens 6 Monate gedauert hat, und von dessen Strafe nur $\frac{1}{6}$ unverbüsset ist, soll, wenn auf ihn nicht die Bestimmung des 1. Absatzes angewandt worden ist, von dem Direktor der Strafanstalt vorläufig entlassen werden, wenn nicht das Justizministerium auf Vorlage der Direktion der Strafanstalt oder nach Anhören der Direktion anders verordnet hat.«

§ 14. *Die vorläufige Entlassung der Gefangenen, die ihre Freiheit durch Widerruf verloren haben*

Wenn der vorläufig Entlassene während der Probezeit ein neues Verbrechen begangen hat, muss das Gericht, das über das neue Verbrechen urteilt, auch darüber verordnen, ob der Widerruf der vorläufigen Entlassung erfolgen muss oder nicht. Wenn dagegen der Fürsorger der Meinung ist, dass der Entlassene seine Freiheit aus anderem Grunde als wegen eines neuen Verbrechens verlieren sollte, muss der Fürsorger die Sache mit allen Umständen dem Justizministerium anmelden. Das Justizministerium soll dann darüber beschliessen, ob die vorläufige Entlassung widerrufen werden soll.

Im 2: 16,² der Strafvollzugsverordnung wird davon gesprochen, dass der Gefangene, der durch eine Verordnung des Justizministeriums seine Freiheit verloren hat, vorläufig wieder entlassen werden kann, wenn er mindestens drei Monate von dem Rest der Strafe verbüsset hat. Über diese Entlassung beschliesst das Justizministerium. 2: 13,⁴ der Strafvollzugsverordnung spricht davon, dass, wenn der vorläufig Entlassene seine Freiheit wegen eines neuen Verbrechens verloren hat, der Zeitpunkt der neuen vorläufigen Entlassung sich aus der gemeinsamen Zeit des Strafrestes und der neuen Strafe bestimmt.

§ 15. *Die vorläufige Entlassung der Gefangenen aus einer Strafanstalt für Jugendliche*

Nach dem am 31. Mai 1940 erlassenen und am 1. Januar 1943 in Kraft getretenen Gesetze betr. jugendliche Verbrecher sollen solche Jugendliche, die mindestens zu 6 Monaten und höchstens zu 4 Jahren verurteilt wurden, von dem Gefängnisgericht oder von einer von diesem bestimmten Person untersucht werden. Auf der Grundlage dieser Untersuchung muss das Gefängnisgericht den Jugendlichen für die Verbüßung seiner Strafe in die Strafanstalt für Jugendliche immer dann einweisen, wenn es begründeten Anlass zu der Annahme gibt, dass der Verurteilte eine solche Erziehung und einen solchen Unterricht erfordert, die er in der Strafanstalt für Jugendliche bekommen kann und dass er darüber hinaus entwicklungsfähig ist. In der Strafanstalt für Jugendliche, wo die Strafe verlängert wird, inbezug auf Zuchthausstrafe mit 2 Jahren und inbezug auf Gefängnisstrafe mit 1 Jahr, hat man die erzieherische Wirkung der Strafe besonders effektivisiert.

Den erzieherischen Gesichtspunkten hat man auch dann die entscheidende Bedeutung schenken wollen, wenn es um die vorläufige Entlassung aus der Strafanstalt für Jugendliche handelt. Daher wird in dem 5: 9,1 der Strafvollzugsverordnung laut dem Gesetz vom 31. Mai 1940 verordnet, dass der Gefangene aus der Strafanstalt für Jugendliche nur dann vorläufig entlassen werden soll, wenn es für seine Erziehung und Entwicklung als passend erachtet wird. In formeller Beziehung wird gefordert, dass der Gefangene von seiner Strafe mindestens 1 Jahr und mindestens $\frac{1}{3}$ der gesamten Zeit verbüßt hat.

§ 16. *Die vorläufige Entlassung aus der Zwangsanstalt*

Das Gesetz vom 27. Mai 1932 zielt daraufhin, die Gesellschaft vor den Angriffen der gefährlichen Verbrecher dadurch zu schützen, dass man diejenigen aus dem Kreise der Gesellschaft für eine längere Zeit isoliert als dies nur durch die Strafe möglich ist. In den Fällen, die in Paragraph 1 des erwähnten Gesetzes näher bestimmt sind, muss das Gericht, wenn es einen Verbrecher verurteilt, den man für gefährlich halten muss, dabei beschliessen, dass der Verurteilte in die Zwangsanstalt überwiesen werden kann, wenn er seine Strafe oder einen Teil davon verbüßt hat. Wenn man dann während des Strafvollzugs merkt, dass die Strafe den Verbrecher nicht bessert, soll das Gefängnisgericht

eine Verordnung beschliessen, dass der Gefangene in eine Zwangsanstalt überwiesen wird.

Betreffend die Dauer des Aufenthalts in der Zwangsanstalt wendet man das Prinzip der Unbestimmtheit an. In Paragraph 12 des Gesetzes wird nämlich davon gesprochen, dass ein solcher Zwangsanstaltsgefangener, der drei Jahre über die Zeit der Freiheitsstrafe in der Anstalt zugebracht hat, durch die Verordnung des Gefängnisgerichts vorläufig entlassen werden kann, wenn er nicht länger als gefährlich für die Sicherheit der Allgemeinheit oder Einzelner angesehen wird. Jedoch kann ein solcher Gefangener, der schon einmal aus der Zwangsanstalt unbedingt entlassen worden ist, nur dann vorläufig entlassen werden, wenn er in der Anstalt 10 Jahre über die Zeit der Freiheitsstrafe zugebracht hat.

Die Freilassung aus der Zwangsanstalt wird also immer in der Form der vorläufigen Entlassung geschehen. Wenn man die bewilligte vorläufige Entlassung nicht binnen 5 Jahren widerrufen hat, so wird der Gefangene als unbedingt freigelassen angesehen. Den Gefangenen, dem man die vorläufige Entlassung widerrufen hat, kann das Gefängnisgericht aufs neue vorläufig entlassen, wenn er in der Zwangsanstalt wenigstens 1 Jahr zugebracht hat. Jedoch derjenige, der seine Freiheit dadurch verloren hat, dass er wegen eines neuen Verbrechens zu einer strengeren Strafe als zu 6 Monaten Gefängnis verurteilt worden ist, kann aufs neue erst dann vorläufig entlassen werden, wenn er in der Anstalt 3 Jahre über die Zeit der Freiheitsstrafe zugebracht hat.

§ 17. *Die vorläufige Entlassung des zu lebenslänglichen Zuchthaus Verurteilten*

Wer vor dem 15. Oktober 1931 zu einer lebenslänglichen Zuchthausstrafe verurteilt wurde, kann vorläufig entlassen werden, wenn der Vollzug der Strafe mindestens 12 Jahre gedauert hat. Der nach dem erwähnten Zeitpunkt zu lebenslänglichem Zuchthaus verurteilte Gefangene kann aus der Strafanstalt nur durch Begnadigung freigelassen werden. Es ist auch eine allgemeine Gewohnheit, dass man die lebenslänglichen Gefangenen aus der Strafanstalt durch Begnadigung freilässt und zwar in der Weise, dass, wenn die Gefangenen ungefähr 10 Jahre in der Anstalt zugebracht haben, sie durch den Beschluss des Präsidenten der Republik vorläufig entlassen werden und zwar unter den Bedingungen, die in der Strafvollzugsverordnung dargelegt sind.

xx 500